هاوكاری

هاوكاری

التضامن

دوێنێ ساڵێك تێپەری بەسەر دەرچونی ڕۆژنامەی هاوكاریدا ، ئەو ڕۆژنامەیەی كەیەكێكە لەدەست كەوتەكانی گەلی كوردمان ·· وبۆ یەكەمجار میری بەزمانی كوردی لە مێژوی گەلی كوردماندا ڕۆژنامەیەكی كوردی هەفتانە دەرئەكات بێ گومان ئاور دانەوەیەك لەتەمەنی هاوكاری ئەو ئەركێ چالاكیەیمان بۆدەرئەخات كەحستویەتیە سەرشانی خۆی لەیەكەم ژمارەیەوە تاكو ئیستا وبەپێی توانای هەوڵی داوە كەجێگای ڕەزامەندی هەمولایەك بێ و درێغی نەكات لەو ئەركە پیرۆزەی كەوتۆتە سەرشانی سەبارەت گەلی كوردو خاكی كوردستان ·· وە بەبۆنەی ساڵی تازەوە ساڵی ١٩٧١ هاوكاری پیرۆزبایەكی گەرم لەگەلەكەمان ئەكات و هیواداری چەندەها سەركەوتنی كەی بۆ ئەكات لەرێگای خەباتدا بەرەو دوارۆژێكی پر كامەرانی تر ·

هاوكاری

ژمارە (٥٢) : ٢-١-١٩٧١

ڕۆژنامەیەكی هەفتانەی گشتی‌یە دەزگای گشتی چاپەمەنی و بلاوكردنەوە دەری ئەكات

نرخی ٢٠ فلسە

هاوكاری ... ساڵێكی نوێ لەخزمەت گوزاری گەلی كوردمان

ساڵی ١٩٧١ هەنگاوێكی تر ئیمپریالیزم لەگۆڕ نزیك ئەخاتەوە

خۆیندەواری خۆشەویست ·

ساڵی ١٩٧٠ ڕابورد وە لەو ساڵەدا ، زۆر ڕووداوی گرنگ و گەورەمان دی ، بە سەرنج دانەوەیەكی خیرای ، ئەوەی ڕووی داو ئەوەی بەسەرچو ، وامان لێ ئەكات بەدڵنیای بڵێین ساڵی ١٩٧٠ هەنگاوی ئیمپریالزمی لە گوڕ نزیك كردەوە ، وە وامان لێ ئەكات زیاتر دڵنیا بین كە ساڵی ١٩٧١ زیاتر سەركەوتنی بزوتنەوەی ئازاد خوای گەلان بەدی یەت ·

لە عێراقدا ·

گەورەترین ڕووداوی ساڵی ١٩٧٠ لە وولاتە خۆشەویستە كەمانا ، بەیانی ١١ی ئازاری مێژوی بوو كە بەپێی ئەو بەیانە حكومەتی نیشتمانی دانی نا بە مافی حوكمی ئوتونومی بۆ نەتەوەی كورد لە چوارچێوەی كۆماری عیراقدا· هەروەها دەرچونی یاسای ئەنجومەنی نیشتمانی و دوای هاتنی باری نائاسای و یاسای تقاعدی كرێكاران و پێشیل كردنی پیلانیكی كونەپەرستان كە مەبەستی گێرانەوەی عێراق بو بۆ ڕۆژانی تاریكی ·

سەبارەت بە نەتەوەی كورد ·

بزوتنەوەی ئازاد خوایانەی نەتەوەی كورد لە هەموو كوردستانا ·· بەردەوام لە پەرەسەندن و پێ گەیشتنایە ·· بەتایبەتی لە ئێران و توركیاو سوریاوە ماوەدانی كاركردنی پارتی دیمكراتی كوردستان لە لبنان یەكێكە لە ڕووداوە گرنكەكانی ١٩٧٠ بەلای گەلی كوردەوە ·

سەبارەت بە باری عەرەبی ·

● بزوتنەوەی ئازاد خوای گەلی فەلەستین زیاتر پەرەی سەند ·

● لە ئوردن پیلانێ گێرا بۆ لەناو بردنی ئەم بزوتنەوەیە

● كوچی دوای سەرەكی عەرەبی جمال عبدالناصر زیانیكی گەورە بوو لە بزوتنەوەی ئازادخوای عەرەب كەوت ·

● چەند وولاتیكی عەرەبی قایل بون بە پرۆژەكەی روجێرز ·

● بەستنی یەكیتی چوارقولی بەینی : میسرو سودان و لیبیاو سوریا ·

وە لە هەموو كورەكانی تری جیهانەوە گەلانی ئازادخوا بەردەوام بون لە خەبات و قوربانی دان لە پێناوی ئازادی و سەربەخویا :

باری گشتی جیهانی ·

ڤیێتنامی دیموكراتی ڕۆژ لە دوای ڕۆژ زیاتر بنكەی بەرگری خوی بە هیز كرد بە ڕوی هیرشە ناڕەواكانی

لە ڤیێتنام ·

ئیمریالیی ئەمریكادا · وە ڤیێتنامی خوارو حكومەتی وەختی شۆڕشگێڕنەای دامەزراندو لە هیرشەكانیا بۆ سەر هیزەكانی ئەمریكای داگیركەرو حكومەتی سایگونی بەكری گیراو زیاتر بە هیزی شۆڕشی گەلی ڤیێتنامی سەلماوە ··

كەمبۆدیا ·

پیلانی امریكا سەركەوت لە روخاندنی حوكمی دیموكراتی سیهانوك داو بەكری گیراویكی خۆی هێنایە سەر حوكم كە - لون نوڵ - ی ناوە ·

پاكستان ·

ڕوداوی خوێناوی باوباران و رەهێڵە بە هەزاران هەزاری كوشت ، لە ڕووی سیاسیشەوە بەری چەپ ڕەو جێگەی خۆی قایم كرد ·

هندستان ·

خاتو ئەندیرا گاندی چەند جارێ توانی دەستی ئازایانە دژی كونەپەرستەكانی هند بوەشێنێ و هیزە ئازادخواكانی هەموو پشت گیریان كرد ·

سیلان ·

ئافرەتی تێكوشەر - باندرانایكا - هاتەوە سەر حوكم و ناوبراو هەڵبژیراوی بەرەی نیشتیمانی سیلان بوو ··· وە بەگەڕانەوەی بۆ سەر حوكم پەیوەندی سیلان و سەربازگەی ئیشتراكی زیاتر بە هیزبوو ·

ئێران ·

لە ئێران بزوتنەوەی ئازادخوای گەلانی ئێران دژی حوكمی شای بەكرێ گیراو لە ساڵی ١٩٧٠دا زیاتر پەرەی سەند · بەتایبەتی لەم دوایەدا بزوتنەوەی قوتابیانی ئێران كە حوكمی شای توقاند ·

بەگشتی ·

بەگشتی هەرچۆن سەرنج بەین ·· ڕووداوەكانی ساڵی ١٩٧٠ سەركەوتنی خەباتی گەلان بوەو كەوتنی هیزەكانی ئیمپریالیزم ··· لە ئەفریقا : ئەرتیریەكان شۆڕشەكەیان پەرەی سەند ، لە گینیا ئیستعماری پرتگال بەر لیدانی بەهیزی گەلی گینیا كەوت و لە پەلامارەكەیا سەرنەكەوت ·

لە موزمبیق خوارووی ئەفریقاو ئەنگولا خەبات و شۆڕش هیزەكانی داگیركەرانی توقاند ·

ساڵی ١٩٧١ ·

ئەوەی ئەیخوازین ·· سەركەوتن بۆ بەشریەت بەگشتی ، روخاندنی هەموو شیوەیەكی چەوساندنەوەو داگیركاری و سزادانی ئینسان ··

گەلی كوردی تێكوشەرمان ، ڕاهاتوی خەباتی سەخت و خوێناوی و درێژخایەن ····

هەمیشە داستانی كوڵنەدان و نەبەزینی نوواندوە ·

ئەم وێنەیەی پیرەمێردی كورد بەڵگەییكی درەخشانی ئەو كوڵنەدان و نەبەزینەیە لەمەیدانی ڕەزمی پیروز دژی تاریكی نەزانین و دواكەوتن ·

ئا بەم شێوەیە تیشكی ڕووناكی ژین و گەلاوێژو خەبات و دەهان ڕۆژنامەو گوڤارو بڵاوكراوی تر ، ئاگری شۆڕشی مرۆڤی كوردیان هەڵ ئەگیرسان و ڕێگەی خەباتی ڕوون ئەكردەوە لەبەردەم نەوەی كوردی نوێدا ·

●

ساڵێك لەمەوبەر ، ئەنجومەنی سەركردایەتی شۆڕش بریارێكی گرنگی دا دەربارەی مافە روشنبیریەكانی نەتەوەی كوردی تێكوشەرمان كە سەرجەم هێزە نیشتمان پەروەرو پێشكەوتووەكانی عیراق بە هەنگاوێكی نیشتمانیان زانی ·

ئەم دەسكەوتە ئەنجامێكی حەتمی خەباتی سەخت و درێژخایەنی گەلی عیراقیمان بوو بەگشتی و نەتەوەی كوردمان بەتایبەتی ، ئەمەو بوونی حكومەتێكی نیشتمان پەروەر كە هەر وەك لەسەرەتای بەیاننامەكەدا ئاشكرا كرابوو (باوەرێكی بەهێزی هەیە بە مافی هەموو نەتەوەیێك بوونی نەتەوایەتی خۆی بپارێزێ) وە (چەوساندنەوەی نەتەوایەتی بە ڕوودایكی بەستراو بە كونەپەرستی و ئیمپریالیزم ئەزانی · برایەتی و دۆستایەتی نێوان نەتەوەكان بەروداوێكی بەستراو ئەزانی ، بەو رژیمانەی دژی كونەپەرستی و ئیمپریالیزمن) ·

هەروەها بەیاننامەكەی ئەنجومەنی سەركردایەتی شۆڕش راستی یەكی زۆر گرنگ تری ئاشكرا كردبوو كە (شۆڕشی گەلێ بەتەنگەوەیە بۆ لەناوبردنی هەموو جۆرە ستەمێكی نەتەوایەتی و كۆمەڵایەتی ، بەمەباوەڕی خۆی ئاشكرا ئەكا كە ئەم ڕێگەیە ڕاسترین ڕێگەیە لەمێژووی بزوتنەوەی شۆڕشی عەرەب، ئەمە شێوەیێكی دروستە بۆ چەسپاندنی بناغەی دۆستایەتی و برایەتی نێوان عەرەب و كوردو هەموو كەمە نەتەوایەكان) ·

بێ گومان بەهێزبوونی دۆستایەتی و برایەتی لە نێوان نەتەوەكانی یەك وولاتدا بەندە بەوەی هەر نەتەوەیەك بەوپەڕی سەربەستی نەخشەی دوارۆژوچارەنووسی خۆی بكێشێ ، تەنانەت ئەگەر ویستی جیا بێتەوەو دەولەتی تایبەتی خۆی دروست كات ·

پێشكەوتن و نیشتمان پەروەریتی هەر دەستەو كۆمەڵ و پارتێك (بەتایبەتی هی نەتەوەی گەورە لەوولاتێكی فرە نەتەوەدا) بەندە بەوەوە تا چ رادەیەك باوەڕی بەو راستیە هەیە كە لە سەرەوە باسكرا ·

لەبەر ڕۆشنایی ئەم ڕاستیانەو تێگەیشتنێكی تەواوی ، حكومەتی نیشتمانی بۆ یەكەمجار لە مێژوی عیراقدا لە ١١ی ئازاری ١٩٧٠ ی رابوردوودادانی نا بە مافە نەتەوایەتی یە ڕەواكانی نەتەوەی كوردمان لاپەرەیەكی نوێی كردەوە لە مێژووی پێكەوە ژیانی هەردوو نەتەوەی برادا ·

«**هاوكاری**» كەوا لەگەڵ دەرچوونی ئەم ژمارەیەدا دووەم ساڵی دەست پێ ئەكا ، بەرهەمی بەندی نۆیەمی بریارەكەی ئەنجومەنی سەركردایەتی شۆڕشە ، لە ماوەی ساڵێكدا سەرەڕای هەموو ئەو كوسپ و تەگەرانەی لە ڕێگەی ڕۆژنامەگەری كوردیدا هەن ،توانی تا رادەیەك ، كە خوێنەری كورد بەجێی ئەهێڵێن خزمەتی ئەو رێرەوە پێش كەوتوانە بكا كە لە یەكەم ژمارەیدا بڵاو كرابوەو لەشوێنێكی تری ئەم ژمارەیەدا دووبارە بڵاو كراوەتەوە ·

«**هاوكاری**» لە ماوەی ساڵێكدا لەو پلەیەی كە لە سەدا سێ تا چوار ئەفروشرا، ئەمرۆ لە سەدا سەد ئەفروشرێ ئەمە ئەوە ئەگەیێنێ «هاوكاری» سەرەڕای بوونی چەند ڕۆژنامەو گۆڤارێكی ترو سەرەڕای دواكەوتنی هونەرو زانستی ڕۆژنامەگەری كوردی ، توانیویەتی داواكاریەكانی خوێنەری كورد بەدی بهێنێ ·

ئەم ژمارەیەی كەوا لەبەردەست خوێنەرە بەرێزەكا ندایەوە بەم شێوەیە ، ئەنجامی ئاراستەكردن و رەخنەگرتن و پێشنیارو یارمەتی‌دانی سەدەها خوێنەری كوردە ، سەرەڕای هەوڵ و كوششی لێپرسراوان و نوسەرو ریپورتاژنووس و لێكۆلینەرو چەندها كرێكاری چاپخانە كە دروشمی هەموویان پێشكەش كردنی «هاوكاری»یە بە شێوەیەكی چاكترو پێشكەوتوتر ·

بێ گومان ، سەرەڕای ئەوەی كە «هاوكاری» تاكە روژنامەی كوردە گەیشتبێتە ئەم پلەیەی كە ئەی بینین ، بەڵام هێشتا زوری ماوە بگاتە ئەوەی وەكو ڕۆژنامەیەك شان بەشانی روژنامەكانی تر بوەستێ لە كاروانی روژنامەگەرییدا ، بنەماڵەی هاوكاری پشت ئەستوورە بە خوینەواری كوردو ئومێدی هەیە لە هەموو كوردستاندا بڵاوبێتەوە وەك روژنامەیەكی ڕۆژانەو بتوانێ بە ریپورتاژو لێكۆلینەوە سەرانسەری كوردستان بگریتەوەو گیروگرفتەكانی رەنجدەرو روشن بیری كورد بخاتەروو بەرگریان لێ بكا · بتوانێ ڕۆژانە دەرچێ و ڕۆژ بەرۆژ خوینەری كورد ببەستێتەوە بەدەنگوباسی جیهانی ئەمڕۆ ، ڕەنگە هەندێك پێمان بڵێن ، ئەمە خەیالە ! بەڵام ئێمە پشت ئەستوورین بەخوێنەری پێشكەوتووی كورد وە لەپاش تاقی كردنەوەی ساڵیك سەرەڕای باری تایبەتی كوردستان و عیراق و هەڵویستی ڕۆشنبیری كورد لەو بڕوایەدان ، ئەم ئاواتانە ڕۆژێك دێنەدی و «هاوكاری» وەكو ڕۆژنامەیەكی سەركەوتو دەوری خۆی ئەبینێ ·

ڕێ ڕەوی هاوكاری

هاوكاری لە یەكەم ژمارەیدا كە لە روژی ٩-١-١٩٧٠ دەرچوو ، ئەم ڕێ ڕەوەی گرت· ئێستاش بەبوونەی تێپەربوونی ساڵێك بەسەر دەرچوونیا ، دووبارە هەمان ڕێ ڕەو بڵاو ئەكەینەوە لەبەر ئەوەی دڵنیاین و لەو بڕوایەشداین كە ئەم ڕێ ڕەوە لەگەڵ ئەم قۆناغەی ئیستامانا ئەگونجێ كە نەتەوەی كوردستان بەتایبەتی و گەلی عیراق بەگشتی پیادا ئەڕوات ·

لەگەڵ گزنگی بەیانی ساڵی ١٩٧٠و ئومێدو هیوای هەزارەها كرێكارو جوتیارو زەحمەتكێشی كوردستانمان بەوەی لەم ساڵە تازەیەدا بتوانن قوناغیكی تر ببرن لە پێناوی بەدی هێنانی ئاوات و ئامانجە ڕەواكانیان ، وە لەبەر ئەوەی یەكیتی نیشتمانی گەلی عیراق بناغەی پێشكەوتن و خەملینی وولاتەو هەنگاوی سەرەتاتی یە بو بەدی هێنانی ئامانجەكانی دوورو نیزیكی گەلانی عەرەب و كورد لە عیراقداو پالپشتی هەرە بەهێزیشە بۆ پاراستنی كوماری عیراق و دەسكەوتەكانی شورشی (١٤) تەموزی پیروز ، بویە وا «هاوكاری» پشت ئەستور بە كومەلانی رەنجدەری خەلكی كوردستان دێتە كۆڕی خەبات و تێكوشان لە پێناوی پتەوكردن و بەهێزكردنی ئەو یەكیتی یە نیشتمانی یە كە ڕێگای چارەسەركردنی بنەرەتی هەموو گیروگرفتەكانی میللەتەكەمانە ، لەسەر ئەم بنچینانەی خوارەوە :

١ - یەكگرتنی برایانەی بەئارەزووی هەردوو نەتەوەی برا ، عەرەب و كورد ، كەوادەستەبەری مافە نەتەوایەتی یە ڕەواكان بكات بو گەلی كورد لەنێوان یەكێتی نیشتمان و بەهێز كردنی برایەتی و یەكێتی خەبات و بەرژەوەندی ناوكویی یاندا ·

٢ - بەهێزكردنی خەباتی عەرەب و كورد لەسەر پێكەوە لكاندنی هێزە پێشكەوتووەكانی كوردو عەرەب لە بەرەیەكی یەكگرتووی پێشكەوتووانەدا .لەگەل بەگژاچوونی داواكردنی جیابوونەوەو پێوەبەستن و بیروباوەری شوفینێتی و گوشەگیری و كوسموپولیتی ،وەدەستەبەری مافەكانی كەمایەتیەكان وەكوو توركمان و ئاسوری و ئەوانی ترو ، دامەزراندنی پەیوەندی نیوان هەموو هاونیشتمانی یەكان ، لەسەر بناغەی وەكویەكی تەواو لەماف و فرماندا و نەهێشتنی هەموو جورە جیاوازیەكی نەتەوایەتی ، یا ئاین ، یا ڕەگەز یا باوەری نێوان ·

٣ - «**هاوكاری**» پشتگیری خەباتی نەتەوەی عەرەب ئەكا لە هەموو شوێنێكی نیشتمانی گەورەیدا دژی ئیمپریالیزم و سەهیونیەت و كونەپەرستی و لە پێناوی یەكێتی و سەربەستی و سوشیالیزم ، لە پێناوی مافی چارەنووسی و دانانی چەشنی یەكگرتنی پارچەكانی بەپێی ئارەزوو بەرژەوەندی جەماوەری گەلی عەرەب ، لە پێناوی رزگاركردن و سەندنەوەی فەلستین لە داگیركەرانی سەهیونی ·

٤ - «**هاوكاری**» پشتگیری بزوتنەوەكانی رزگاری خوازی نیشتمانی و ، خەباتی پالەوانانەی گەلان ئەكات دژی ئیمپریالیزم و بەكرێ گیراوەكانی و دامەزراندنی جیهانێكی پر لە ئاشتی ڕاستەقینەی بتەو ، وە «**هاوكاری**» هەوڵ و كوشش ئەكا لە پێناوی بەهێزكردنی دوستایەتی و یەكێتی تێكوشانی گەلی عیراق لەم بزوتنەوە پێشكەوتووانەی گەلان ، لەگەل هەموو گەلە شورشگیرەكانی كێتی و چینی كریكاری دونیاو گەلانی ئوردوگای سوشیالیزم ·

٥ - «**هاوكاری**» وەكو روژنامەیەكی كریكاران و جوتیاران و روشن بیرانی شورشگیر ، خەبات ئەكا لە پێناوی جاكتر بلاوكردنەوەوروونكردنەوەی بیروباوەری ، شورشگیرانەو سوشیالیستی‌وە لە پێناوی بوژاندنەوەو بژاركردنەوەی وێژەو مێژووی كوردی‌مان و پێشخستنی وێژەی كوردی بۆ ئەوەی بگاتە شان بەشانی وێژەی گەلانی تری جیهان ·

* * *

چەند سەرنجێك لە بزووتنەوەی قوتابیانی ئێران

بزووتنەوەی شۆڕشگێڕانەی لاوان و قوتابیانی ئێرانو، وە ئەو پێشکەوتن و گەشەکردنەی کە تازە پێی گەیشتوە، پێویست ئەکات کە ئەوبزوتنەوەیە بناسین .

لەو هەفتانەی دوایی‌دا دەیان‌هەزار قوتابی ئێرانی، لە ناو ئێرانو لە دەرەوەی وڵاتیش هەڵساونەتە سەرپێ، وە خەباتی خۆیان پەرە پێ ئەدەن لەژێر زروفێکی سەخت و پڕ لە ترساندنی رژێمی دوژمن بەگەل و لە ژێر چەپۆکی دەسەڵاتی رژێمە فاشستی‌یەکانی ئەمریکاوئەڵمانیای رۆژئاوا و وڵاتە ئەوروپایی‌یەکانی تردا، بەرامبەر بە رژێمی عەسکەری فاشستی دلێرانە وەستاون وە لەهەر مەیدانێکی خەباتا دەیان هاوڕێی خۆیان ئەکەنە قوربانی و سەدانی تریان ئەبنە دیلی جەلادەکانی شا .

٣٠٠ هەزار لەشکر و بە هەزار « سازمانی ئەمن » و هێزەکانی پۆلیس‌و رێکخراوە جۆربەجۆرەکانی جاسوسی بە شێوەیەکی درندانە ئەیانەوێ بزووتنەوەی لاوانی شۆڕش- گێڕی ئێران بکوژێننەوە، بەڵام قوتابیانی ئێران بەگیانێکی بەرزی خەبات و لەمەرگ سڵ نەکردن‌و بڕوایەکی قووڵ بە سەرکەوتنی شۆڕش‌و فیدا- کاری لە پێناوی سەرفرازی گەلانی خۆیانا وە بەئازایەتیەکی بێ‌هاوتاوە دژی دوژمنانی نیشتمانی خۆیان خەبات ئەکەن .

هەرچەندە ریکخراوەکانی قوتابیان لە ئێران ریگەی رەسمی ئیش‌کردنیان نەدراوە بەڵام بەدەیان ریکخراو کۆمەل و دەستەی قوتابیان لە زروفێکی سەختا بە نهێنی خەبات ئەکەن کە ئەگەر ئاشکرا بن لای دەستگاکانی رژێمی شا، بە گوێرەی قانونە نارەواکان سەرکردەکانیان اعدام ئەکرین و ئەوانی تریش بۆ ماوەیەکی درێژ خایەن حوکم ئەدرین . دەیان قوتابی لەم ساڵانەی دوایی‌دا بە تاوانی ئەندامێتی وە یان دروست کردنی ریکخراوی وەها حوکمی اعدام دراون و سەدان کەسانی تریش دووچاری زیندانەکانی شا بوون، بەڵام لەگەل ئەو هەموو دڕەندەیەتیەی رژێمی شا وە لەگەل قورسترین ئەشکەنجە و ئازاردانی قوتابیە بەندەکانەوە، وە شەهیدبوونی گەلێکیان لە ژێر ئازاردانا، خەباتی قوتابیان هەرگیز ڕانەوەستاوە و هەر روژ فراوان تر و بەردەام تر بەرەو پێش ئەچێت .

قوتابیانی رۆشن بیر و شۆرشگێری ئیران تا بێت گیانی تازە ئەکەن بە بەری شۆرشا وە دەسکەوتەکانی بزووتنەوەکەیان ئەپارێزن وە لە پێناوی بەهێز کردن و فراوان کردنی ریزەکانی خۆیانا هەتا مردن خەبات ئەکەن .

بزووتنەوەی قوتابیانی ئێران چی‌یە ؟

بزووتنەوەی روشن بیران و قوتابیان، وەکو هەموو کۆمەلێکی تر، بەشێکە لە بزووتنەوەی مەزنی جەماهیری گەلانی ئێران . لاوانی ڕوشن بیر و قوتابیانی شورشگێر بەشێکی گرنگ و گەورەی هێزەکانی شۆڕش و دوژمن بە کونەپەرست پێك دینن، قوتابیان کە تویژالکێکی کۆمەلن، هیزیکی پر بیرو باوەر و کاریگەر و هەست پی‌کراویان هەیە لەو ولاتانەی کە ئیمپریالیزم بە پاشکەوتووی هێشتونیەتیەوە، واتە لە ولاتانی وەکو ئێران کە تیایا گەشەکردنی پیشەسازی خاو و رادە نزمە، وە لە شی‌کردنەوەی چینایەتی دا کۆمەلێکی نیمچە کۆلۆنی - نیمچە دەرەبەگی‌یە، وە زوربەی گەل لە رەنجدەران پێك هاتووە، وە لەبەر ئەم هۆیە زوربەی رۆشن بیران و قوتابیانی ئێران لە چینە رەنجدەوەکانەوە دین، وە زیاتر بەستراون بە خەباتی- ڕەنجدەران و هەژارانی کۆمەڵەوە . وە دوو هۆی سەرەکی یارمەتی داون کە ریگەی شۆرشگێرانەی خەباتی خۆیان بدوزنەوە و لە سەری برون، یەکەمیان : رەنجدەریتی چینایەتی‌یان و پەیوەندی ژیان و گوزەرانیان بە هەژارانەوە . دووەم : حەزکردنیان لە فێربوون و زانستی و بیروباوەری نوێ وئاسان گۆرینی بیرو باوەریان .

واتە رۆشن بیران «رەنجدەرانی فکری» ین . ئەگەر چی راستە کە زوربەیان لە ئیشی بەرهەم هێنانا بەشدار نین، وە بەدەستی خۆیان زەحمەت کێش نین، بەڵام بەرهەمی فکری کۆمەڵ دروست ئەکەن . وە لەم بوارەدا مامۆستایان و قوتابیان و ئەندازیار و پزیشك و پاریزەر و زوربەی فەرمانبەرە بچوکەکان بە رۆشن بیر ئەناسرێن، بەڵام قوتابیان بە حوکمی لاویتیان وە نەبوونی هیچ سەرچاوەیەکی خۆیان بۆ ژیان و گوزەرانیان، ئیش‌کەرترین و چالاکترین کەس پیك دینن لە روشن بیران، وە بەتایبەتی لە تەمەنی ١٨ - ٢٨ ساڵی هیزێکی وا شورشگێرانە یان تیایە زۆر پێویستە بۆ دەولەمەند کردنی هیز و توانای شۆرشی ئێران .

دەسگا سەقافیەکانی رژێمی کۆنەپەرستانەی شا، بەتوندی هەوڵ ئەدەن کە هێز و عەزمی قوتابیان بە شێوەیەکی تێکدەرانە و لادەرانە لە ناو بەرن . وە لەم ریگەیەدا جێگەی گشتی و نادی بێ شومار و جۆر بە جۆریان دروست کردوە بو ئەوەی وەختی قوتابیان بە کاروبار و رابواردنی وەها بێ کەڵکەوە خەسار بکەن، ئەویش بە بلاوکردنەوەی ئەسبابی بێ‌هۆشی و سەرخوش کردن، وەك « هیرویین » وە « ماریجوانا » وە شتی تر بۆ سڕ کردنی میشکی قوتابیان و دوور خستنەوەیان لە ژیانی راستەقینەی خۆیان و گەلەکانیان .

لەم مەیدانەدا خێزانی شا، وە خوشکەکەی کە گەورەترین قاچاخچی تلیاکە، تائێستە هەزاران کچ و کوری گەنجیان لە شار و لادێکان دووچاری ئەم ژەهرە کوشندەیە کردوە وە خستوویاننەتە ناوئەو زەلکاوە پیسەوە .

جۆریکی تر لە جیگەی خراپ کردنی قوتابیان، نادی‌یەکانی شەوە، کە تا نیوەشەو کچان و کورانی رەوشت خراپ خەریکی رابواردنن تیایا وە نەفسیەتی خۆیانی تیا ئەکوژن رەواج دان بەم جۆرە شوینانە کە کۆمەلی ئێران بەرەو ویرانی و نابووتی ئەبات لەلایەن هەموو هێزە کۆنە پەرستەکانی ئێران و شاهەنشاخویەوە پاریزگاری لێ‌ئەکریت، بەلام پچوکترین ریکخراوی سیاسی وەیان پیشەیی قوتابیان کە بیر لە رزگاری گەل و نیشتمانی خۆی بکاتەوە، بە هەموو هێز و توانایەکی دەولەتەوە بەرەنگاری ئەکریت .

لە ئێران .. هەموو چاپەمەنی و بلاوکردنەوە بە دەستی « سازمانی ئەمن »ەوەیە وە هەموو ئەو بلاوکراوانە رەواج ئەدات بە بەدبینی و نائومیدی و کاری خراپە و قەناعەت کاری و کەنارکەوتن وە گەلی جوری تر لە بیرو رای رووخێنەر، وە روژنامە کۆنە پەرستەکان‌و سینەماو رادیۆ و تەلەفزیونیش دەوریکی سەرەکی‌یان هەیە لەم ئیشەدا .

دەسگا کۆنەپەرستەکانی سەقافی، هەول ئەدەن، کە شارستانێتی بۆرجوازیانەی روژئاوا لای خەلك خوشەویست بکەن، وە هەموو ئەسبابێك ئامادە کراوە بۆ خراپ کردنی فکر و رەوشتی لاوان و قوتابیان، وە هەول ئەدەن کە لە دانیشگا و قوتابخانەکانا فەلسەفەو ئەدەب و هونەری بۆرجوازیانە فیری قوتابیان بکەن، وە دووریان بخەنەوە لە واقع و راستی ژیانی خویان و خەتك و مێشکیان سڕ بکەن و لەبیرکردنەوەی راستی پەکی بخەن .

پۆلیسی شا لەم دوایی‌یەدا ویستی بە هۆی کرینی هەندێ شۆرشگێری کارتۆنی، کە لە ریزەکانی گەلا بوون، وەکو « پارسانەژاد و نیکخاه » پروپاگەندە بۆ رژێمی شا بکەن و بیروباوەری ریکخراو سیاسی یەکان تێك بدەن و عەزمیان بشکێنن، وە بەو فریودانە لاوانی روشن بیر بەلای خۆیانا رابکیشن، بەلام قوتابیانی شۆرشگیر، هوشیارانە خەباتێکی بێ پەروایان بەرپا کرد دژی خو تەسلیم کردن و بۆ روون کردنەوەی راستی رژیمی شا و ئەو پیلانەیان شکان .

پروپاگەندەی فریودەری فراوانیش هەیە بۆ بلاو کردنەوەی بیرو رای « ئێران پەرستی » کۆنەپەرستانە لە ناو ریزی قوتابیانا بو دروست کردنی بیرکردنەوەی شۆڤینێ لە ناویانا وە بۆ پەیداکردنی دوشت و پالپشت لە ناو قوتابیانا بۆ سیاسەتی شۆڤینێ « ئاریایەتی » خۆی .

ناسراون هەر لە پێناوی ئەم ئامانجەدا زور توندی لە لایەن دەسگا جاسوسیەکانی بێگانە و رژیمی شا وە پشت گیری لێ ئەکرێت وە لە ناو لاوان و قوتابیانا بیر و رای دوژمن بە گەلانی زور لێ کراوی ئێران دروست ئەکەن، تا لە ریگەی لە یەك جیاکردنەوەی خەباتی گەلانی ئێرانەوە بتوانن چەوساندنەوە و ئازاردانی نەتەوایەتی‌یان ئاسان تر بکەن .

« ماویەتی »

ئازادخوایانی جیهان بەرگری لە „ئەنجیلادیڤیس„ ئەکەن

هەوڵ دانێکی فراوان لەهەموو جیهانا بە گشتی وە لە یەکێتی سوفیەت‌دا بە تایبەتی‌لەلایەن زاناو مامۆستاکانی دانیشگاکان و قوتابیان‌و کرێکارانەو رۆژنامە نووسە- کانەوە دەستی پێ‌کردوە ... بۆ رزگارکردنی رەشە تێکۆشەرەکەی ئەمریکا- ئەنجیلا دیڤیس - کە لە وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا گیراوە، وە رۆڵەکانی سوڤیەت ئەڵێن ئەو گوناهەی دراوەتە پاڵ- ئەنجێلا دیڤیس - درۆیە، وە بەشێکە لەهەوڵ‌دانی ئەمریکا بۆ گوناهبار کردنی کۆمۆنیستەکانی دەستەی بەرەی چەپڕەو و پێشکەوتن خوازەکان لە وولاتە یەکگرتوەکان‌دا . ئەوەی شایانی باسە دەسەڵات دارێتی ئەمریکا - ئەنجیلا - ی بە - تاوانی کوشتن - گۆناهبرا کردووە .

وە ئاژانسی دەنگ‌وباسی - نوخوستی - سوڤیەت ئەڵی: ئەنجێلا کچێکی ئازاو بەهێزە، ئەمەش گران نی‌یە بەلای کچێکی رەشی ئەمریکاوە کە رێگای خەباتی هەڵبژارد بێ، هەرچەند ئیستە لە زیندانایەومردن لە « ژوری گاز »دا چاوەڕێی ئەکات . لەگەڵ ئەوەشدا هێشتا سوورە لەسەر خۆگرتن بەڵگەش بۆ ئەمە ئەو نامەیەیە کە - ئەنجێلا - لە بەندیخانەکەیەوە ئاراستەی ئافرەتانی نیویورکی کرد بوو، تیایا ئەڵی : من بە تەنیا نیم، زۆر ئافرەتی خەباتگێڕ لە تەکمان‌و چاوەڕێی چارەنووسیان وەك منە .

وە نووسینگای پیشکنینی یەك‌گرتوو لە ئەمریکادا «ئەنجیلا - پروفیسۆری پێشو لە دانیشگای کالیفورنیا» بە کچێکی گوناهباری ترسناك باس ئەکات . لەگەڵ ئەم شورشگێڕە نیشانەیە کە بۆ ناوناتۆرەشا ناوی ئەم کچە ئەو ئەمەریکایەی کە دژی شەر لەڤیتنام‌دا نارەزایی دەرئەبڕێ .

وە ئاژانسە سۆڤێتی‌یەکە ئەڵێ : « گۆس هۆل ئەمینداری گشتی پارتی‌شیوعی‌ی ئەمەریکی ئەڵێ : تێکۆشان لە پێناوی بەردانی ئەنجیلا دیفیس‌دا تێکۆشانێکە دژی‌رەگەز پەرستی وە دژی ئەو پیلانە فاشزمی‌یەی چەپڕەوە متطرفەکان .

« ئەوەی راستیش بێت گرتنی ئەنجێلا هیچ شتێکی تری تیا نی‌یە لەوە زیاتر کە هەنگاوێکە لەو هەنگاوانەی‌کە بۆ تاساندنی ئەم کچە شۆڕشگێڕە کە هەمیشە ئەی‌ووت : « دوور نی‌یە مرۆڤ لە کۆشش‌دا ژیانی لە دەس بدات، بەڵام من هیچ ترسیکم لەمە نی‌یە، چونکە ژیانم بۆ کۆشش تەرخان کردووە .. من کۆمۆنیستم چونکە وا هەست ئەکەم ئێمە پێویستیمان بە چارەسەرێکی بنەڕەتی هەیە بۆ ئەو گیرو- گرفتانەی کە تووشی رەگەزو نەتەوەکانی ئەمریکا ئەبێ .

« ئەم راونان‌و ئازاردانەی ئەنجێلا لەوەوە دەسی پێ کرد کە ئەنجومەنی دانیشگا لە مامۆستایەتی فەلسەفە لایای برد لەبەر یەك هۆیەك، ئەوەیش ئەوەیە ئەم کچە کۆمۆنیستەو لە پێناوی مافەکانی قوڵە رەشەکانی ئەمریکادا تێ‌ئەکۆشێ وە کاتی زانیانا ئەو کارەش لە تێکۆشانی ناخات بە درۆ تاوانێکیان بۆی هەڵبەست کە گوایە پیاوی کوشتووە، ئیتر زۆری پێ نەچوو گیراو فرێ- درایە بەندەوە کە ئێستا بەرەنگاری مردن ئەکات لە ژوری گازدا یان ئەبێ لە بەندا بێت هەتا مردن » .

« وە ئاژانسە سۆڤێتی‌یەکە زیاتر لەسەری رۆی‌و ووتی : « چەرمەسەرێدانی ئەم پێشەوایە ئەوە ئەسەلمێنێ لە دەزگا کاربەدەسەکانی وولاتە یەکگرتووەکان بەشێوەیەکی لە هەموو کاتی ئاشکرا تر ئەو کەسانە ئەتاسێنێ کە دژی هەڵەشەیی‌یە سیاسیەکانی واشنتۆن رائەوەستن، یان رەخنە لەو یاسا رەگەزایەتی‌یانە ئەگرن کە لە وولات‌دا پەیرەوی ئەکرێت .

« گرتنەکەی ئەنجێلا کارێکی گەورەی کردۆتە سەر هەموو بەشەرەفەکانی ئەمریکا وە لە هەمان کاتیش‌دا وایان لێ‌هاتووە لە خۆشیان بترسن لەوەی تاوانێکی لەو جۆرە بدرێتە پاڵ ئەوانیش . بەرپۆەبەری پەیوەندی‌یەکانی شارەوانی لە روکسبوری‌دا لە ناوچەی ماساشوستس شتێکی لەم بارەوە دەربڕی کە ووتی ئەوەی بەسەر ئەنجێلادا هات هیچ دوور نی‌یە بەسەر هەریەکێك لە ئێمەش‌دا بێت . وە لەم رۆ بەدواوە هیچ ئەمەریکی‌یەك لە خۆی دڵنیا نی‌یە لەوەی کە تووشی چەرمەسەرێ بن لەلایەن کاربەدەسە ئەمەریکی‌یەکانەوە کە هیچ سنووریکیان بۆ ئازار- دانی خەڵکی نەهیشتۆتەوە .

« وە ئەم راونانەی کچە شۆرشگێڕەکەی قوڵەرەشەکانی ئەمەریکا گەورەترین‌و قووڵترین نارەزایی خستۆتە دڵی سۆڤێتی‌یەکانەوە، وە لیژنەی سۆڤێتی بۆ پاراستنی ئاشتی بەیاننامەیەکی دەرکرد تیایا ئەڵێ : مەسەلەکەی ئەنجێلا دیفیس قوناغێك نی‌یە سیاسەتی وولاتە یەکگرتووەکانی ئەمەریکا پێی‌دا تێپەر بێت .

پێشەوای نیشتیمان‌پەروەری ئەمەریکا مارتن لوسەرو چەندەها کەسی‌تر کوژران لەبەر ئەوەی بە هەموو هێزێکیانەوە لە پێناوی مافە شارستانی‌یەتە- کان‌و دژی جەنگ لە ڤێتنام‌دا کۆششیان ئەکرد .

وە کارگوزاری‌یەکی نارەوایانە رێکخرا بۆ راونان‌و ئازاردانی ئەو کەسانەی کە بەرەنگاری سیاسەتی رەگەزپەرستی و ناخۆشی‌و جەوری کۆمەڵایەتی ئەکەن . لەگەڵ ئەو کەسانەش دا کە نارەزایی دەرئەبرن دژی سیاسەتی دەس‌درێژی‌و زەبرو- زەنگ .

« وە لە ماوەی تاقە یەك رۆژێك‌دا زیاتر لە (٤٠٠) هەزار نامەو بروسکە لە هەموو لایەکی وولاتە یەکگرتووەکان‌و لە چەن وولاتێکی جیهانەوە گەیشتە ئەو زیندانەی کە تێکۆشەری لاو ئەنجیلای تیا بوو وە لەم نامانەش بەشێکی زۆری لە لایەن ئەو سۆڤێتی- کانەوە نێررابو کە زۆر دوودڵن دوارۆژی ئەنجیلا نەوەکو تووشی شتێکی بکەن، ئەنجێلا ئەو کچە لاوەی کە مەسەلەکەی بۆتە نموونەیەکی پرشنگ‌دار بۆ گەرانەوەی گیانی ماکارسیێتی بۆ ئەمەریکا .

جیهانی ئەمڕۆ

مان گرتنی قوتابیانی ئێرانی لە بەغدا

بەبۆنەی ئەو هێرشە درندانەیەوە کە رژێمی شای ئێران ئەیکاتە سەر دانیشگاکانی ئێران‌و گرتنی‌و مەحکەمە کردنی نارەوای قوتابیە شورشگێرەکانی ئێران، وە بو پالپشتی کردنی ڕاپەڕینی دلێرانەی قوتابیانی ئێران دژی سیستمی خوێندن‌و روشن‌بیری بۆرجوازی بۆگەن کە فێر ئەکرین، لە هەموو گوشەیەکی جیهاندا، قوتابیانی ئێران مانیان‌گرت لە خوێندن‌و نان‌خواردن .

لە بەغداش دەستەیێ لە قوتابیانی تێکوشەری ئیرانی مانیان‌گرت لە خواردن بۆ دەربڕینی ڕق‌و نارەزایی خۆیان دژی ڕژێمی شای بەکرێ‌گیراو مان گرتنەکەیان لە رۆژی ٢٥-١٢ سەعات (١٠) دەستی پێ‌کرد بۆ ماوەی (٥٠) سەعات وە پاڵپشتی‌کران لەلایەن گەلێك لە ئێرانیەکان کەوان لە بەغداو پیاوانی دینی ئێرانیەوە لە عیراق .

دەستەیەك لە قوتابیانی کوردی دانیشگای بەغداش چوون بۆ لایان‌و پشتگیری قوتابیە پێشکەوتوەکانی کوردستانیان دەربڕی بۆ خەباتی قوتابیانی شۆرشگیری ئێرانی، وە لەوی‌دا نوینەری قوتابیە ئێرانیەکان هەستاو وتاریکی‌دا دەربارەی سوپاس‌و پێ‌خوشحاڵی خۆیان بۆ ئەو پشت گیری‌و کۆمەکەی قوتابیانی کورد .

institut kurde de paris

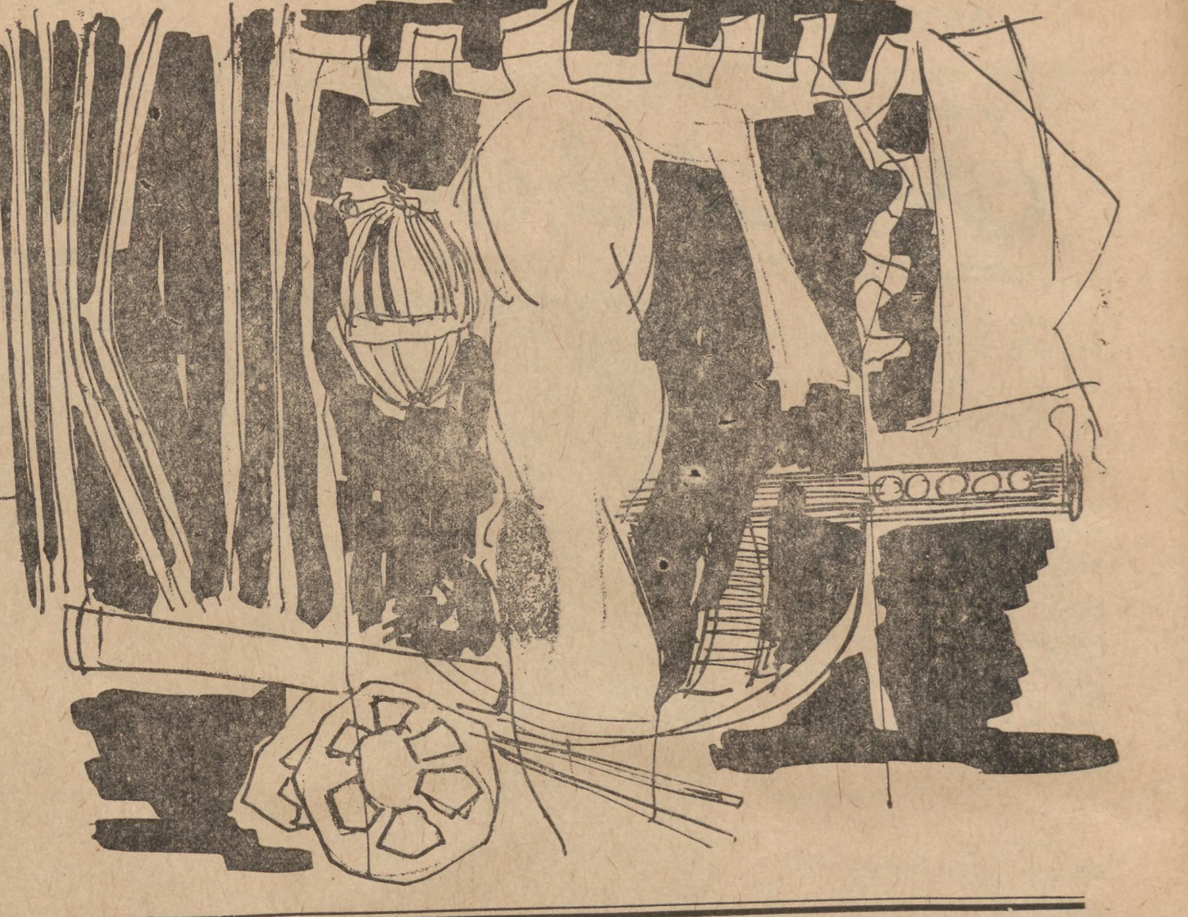

دووا تیری کەوان

ئیبراهیم ئەحمەد

لەیەکەم ژمارەی « هاوکاری» ئەم پارچە هۆنراوەی ماموستا «ئیبراهیم ئەحمەد» بلاوکرایەوە وا بەم جـــورەی خوارەوە مامۆستا نەڕەی چەوساوەکان ئەخاتە قالبی ووشەو گیانیان ئەداتێ ٠٠ بو ئەوەی ئەوانیش بە دەوری خۆیان لەسەر هەمان ڕێگا برون کە ماموستا ژییانی خۆی بۆ تەرخان کردووە ٠

دووا تیری کەوانی خوت بهاوێژە هەلە دوژمن
دووا سەرکەوتنی تویە ، دووانووچی گەلە دوژمن
شەوی ترساندنت سامی نەماوەتاریکو روونە
بە ئاسۆی ئەرخەوانیدا هەتاولەودیو کەلە دوژمن

⊙ ⊙ ○

چ گەوجێ هەش بەسەر کەی خۆر بەهێلەك پێشی گیراوە
وەیاخود ، چەرخی مێژوو کەی بە بەردی ئێوە وەستاوە
هەموو پێشکەوتنێکی تۆ ،بەرەوچالی نەمان ئەتبا
هەموو سەرکەوتنێکیشت بەوێنـەی بلقی سەر ئاوە

⊙ ⊙ ○

ئەوە هیتلەر خواوەندی شەری سەر رووی زەمین بو ، خـو
قەلای سەرمایەداری پرر تفاقی ئاسنین بو ، خو
لەرێی ئازادی خوازانا وەکو شورای چین بو ، خو
هەموو ئەلمانیای نازی لە دەستیان وەك نگین بو ، خـو

⊙ ⊙ ○

کوا -فێرماختـی ئەلمانی کە ئەتووت هەر زەرووی خوێنە ؟
کوا -لوفوافە- ئەو هێزە نەپارێزە مەرگ چێنە ؟
کوا توپی ؟ کوا تانگی ؟ کـوا ئوستولی بێوێنـە ؟
بەجارێ گوم بوو ، گشتی وەك خۆی بێسەرو شۆێنە ٠٠

⊙ ⊙ ○

لەلای ئێمە هەلنگوتن یەکـەم هەنگاوی زالبوونە
لەناو بۆتەی خەباتا ، توانەوە، هەر شەرتی قالبوونە
لەنوچدانو هەلنگوتن نییـە باکی گەلی کوردان
وەکو رێگەی خەباتی خۆی ،شکانی توی لەلا روونە

⊙ ⊙ ○

لەگەل کاروانی رزگاری گەلان ئەروا بە چالاکی
لە دوری جێو لە سەختی رێو درِی دوژمن نییە باکی
نەلادانو نەوەستانو نەکولدان‌هەیە هەرگیز
پشو نادا هەتا نەبرێ رەگـی‌چەوسانەوەو ماکی ٠٠

⊙ ⊙ ○

بەخشان

شەقامی ئاسمان

شێرکۆ بێکەس

(١)

لە شەوێکا ، کە جـــالجالۆکەی شەوەزەنگ ٠٠
داوی بۆ چرای وشەکانی‌زەردەشت ئەچنی !
لەوساتەدا ، کە کیسەلەکانی ئەشکەوتی کـۆن
سەریان لەناو قاوخی بیرچوونەوەدا نوقم کردبوو ٠٠
کاتێ ٠٠ دەنگ بەشوێن‌ئاوازا ئەگەڕا ٠٠
بەرچنەکانی سەرپشـــتی‌گوندەکان ٠٠
لە جەوالی بەزینا بۆگەنیان کردبوو !
کاتێ ٠٠ شارە خەوالۆکەمان ٠٠
دەمی باوێشـــکی داپچراندبوو ٠٠
هەریەکەمان ٠٠ کۆلێ لەباوەڕیی ٠٠
دابوو بەسەر پشتا ! ٠٠
وێل‌بووین ٠٠ بەدووی ئەو هەلۆیانەدا
کاتێ ٠٠ کە بە پەڕۆی ئاگرەکەی کەرکوك
زامەکانی دلـمـان ئەپێچایەوە ٠٠
لەناو شەپۆلی خەما مەلەمان ئەکرد !
سەولمان ٠٠ بەقاچی شەهیدەکان ‌ئەدا
بە دەستیان ٠٠ ئەمـــان‌نووسی : ژیان ٠٠
بەچاوی هەل‌کۆلراویان ٠
رۆژی دوژمنانمان کوێر ئەکرد !
لەوکاتانەدا ٠٠ برام ٠٠ئێمـــە ئاوی
روبارەکانمان ٠٠ گۆڕی ٠٠٠
روویانمان کردە ٠٠ باخی‌خوێن ٠٠
لەوکاتانەدا ٠٠ بۆرییەکانمان توانەوە ٠٠
ئەو بۆرییانەی بە دلمانارا‌کێشرابوون ٠٠
بۆ ئەوەی وشەکانمـــان‌هەلمژن ٠٠
بۆ ئەوەی فریشتەکانـی‌نووسینیی
ناو ئاسۆی هەل‌هاتوومان‌بکوژن ٠٠
بۆ ئەوەی کۆترە سپییەکانمان لە
خەلوزانی رەشیان هـەل‌بکێشن ٠٠
لەوکاتانەدا ٠٠ شتمان ٠٠ خولقان ٠٠
کە نەمان‌ویست بە لێفەی‌ترسنۆکی خۆمان ٠٠
داپۆشین ٠٠
شتمان گۆڕی ٠٠ چونکە ئەو دێرانەمان خولقان
کە بوون بە تیرو لـــە‌تۆپەلە ئاسنەکانی ٠٠
هێرش بەران ٠٠ چەقین ٠٠
هەر لەدوای خوێندنەوەی‌گۆرانی‌یەکەی تـــۆ ٠٠
دوێنێ لەناو گردێـــکی‌خۆلەمیشا ٠٠
کە لە دەروونی گەڕەکێکمـــانا هـەلدرابۆوە !
منالێکی بێ سەرم بینیی ٠٠
منالێك کە قاچەکانی لەقاچی شەوگەردی
تازە لە دایـــك‌بوو ٠٠ئەچوو ٠٠
ئەو قاچانەی ٠٠ پەنجەکانیان ٠٠ لە ژمارە نەئەهاتن !
منالێك کە لە دوای هۆنراوەکانی تۆ !
هاتۆتە کایەوە ٠٠ بە کۆلەووژی یاخی بوون ٠٠
تەنووری تازە ٠٠ بۆ سەرکەوتنەکانی مردن ٠٠
خۆش ئەکات ٠٠
لێیم پرسی ٠٠ هەلمــــەت‌ئەناسیی ٠٠؟
بە خوێنی زمان ٠٠ هاتەوەرامو ووتی :
نەء ٠٠ دایکی ئەناسم ٠٠
چونکە پێکەوە ٠٠ ئـەوچیرۆکەمان خستە رێ !
کە ئەمرو لەسەر واغۆنی‌شەمەندەفەرەکان !
لەسەر بالی پەلە هــەورەکان ٠٠
چاو بۆ (هەلمـــەت)ی‌تازەتر ئەگێرن ٠٠
هەلمەت ٠٠ ناناسم ٠٠بەلام ٠٠
ملیونێ هەلمەت وان لــەمەیدانی سەری بڕراوما !
وان لە قرچەی پێســـتی‌سووتاوما ٠٠
وان لە دەنگی ٠٠ بـــێ‌دەنگما ٠٠
وان لە سنگی ٠٠ بـــێ‌سیما !
چیمان گۆڕیی ٠٠؟
سەری منال ! دەنـــگی‌لۆریی ٠٠
چیمان خولقان ؟ ٠٠
هەزار هەلمەتی بـێ ناونیشان
هەزار پەیامی بێ مێژوو
هەزار هەلۆ ٠٠ هەزارئەستێرەی داهاتوو !

(٢)

گوێم لە گیزەی ئـــەومێشانەیە ٠٠
کە لەناو قاوخی شقارتەی دنیادا بەندن ٠٠
گوێم لە شریخەو بروسکەی ئەو چاوانەیە ٠٠
کە خۆیان بە رەهێـــلەی‌خوێنا هەل‌ئەواسن ٠٠
فوو ٠٠ لە ٠٠ مۆمـــی‌دیوی دەرەوە ئەکەن !
چرایەك ٠٠ لە شپرزەییادائەگیرسێنن ٠٠
کە سەدەی بیستەم ٠٠کەزاناکان هەموو
پەی پێ نابەن !
منو تۆ ٠٠ لەگەل ٠٠ ئەحمەد شاکەلی‌دا
لەگەل ئەو ژمارانەدا کەناخوێنرێنـــەوە ٠٠
لەگەل ئەو پشکۆیانـــەدا ٠٠ کە هێشتا ٠٠
ماویانە ٠٠ بگەشێنەوە ٠
کە هێشتا ٠٠ پێدزکـــێ ٠٠ لە ئازایەتی ئەکەن !
کە هێشتا گاگۆلکێی ناوژووری ،
ئەم بەندیخانە ٠٠ گەورەیە ئەکەن ٠٠
هەمووومان ٠٠ هەمووومان ٠٠ ماومانە ٠٠
ئەو پرچی تیشکانە بگرین ٠٠ بۆ ئەوەی
ماچی بکەین ٠٠ دلنیامان‌کات
لەوەی راستە ٠٠ ئێمـــەدلدارین ٠٠
راستە ٠٠ شەهیدین ٠٠بۆ وشە ٠٠
ماومانە ٠٠ بـــەلام ٠٠شـــتین ٠٠
چونکە ٠٠ بۆ خۆشەویستیی‌و ئازادیی ٠٠
شۆڕشگێرێکی ٠٠ ئێجگار شێتن !

(٣)

بابە ٠٠ مەڕۆ ٠٠ من ئەمەوێ ئەو مالەی
تۆ بنیاتت‌نا ٠٠ بیرووخێنـــم ٠٠
من ئەمەوێ ٠٠ لە بنەوە ٠٠ ئەم شارە
زەردەوالانە ٠٠ هەلتـــەکێنم ٠٠
بابە ٠٠ مەڕۆ ٠٠
ئەوە چاویلکەکەی ئەحمەدشەوقی ٠٠
پیرۆزت‌بێ ، !
ئەوە ٠٠ مێزەرەکەی ٠ ٠کریم خان ٠٠
پیرۆزت‌بێ ، !
ئەوە تییرو شیرو ڕمەکەی‌صلاح‌الدین پیرۆزت بێ ، ؟
نارۆم ٠٠ بەسەر ئەو شەقامانەدا نارۆم !
کە پیا رۆشتن ٠٠ چونکەمن هاورێیەتی ٠٠
لەگەل مشکا ناکەم !
لەگەل قرژالا ٠٠ نابـم‌بە دراوسێ ٠٠
لەگەل مارمێلکە زراوچووەکانا ٠٠ بەو دیوارانەدا
هەل‌ناگەرێم ٠٠ کە ئێوەملتان تیا شکا ٠٠
من ئەڕۆم ٠٠ بە شەقامی‌ئاسمانا ٠٠
بەو رێگایانەدا ٠٠ کە هێشتا نەدۆزراو نەتەوە ٠٠
بەو کۆلانانەدا ٠٠ کە منالی سەر بڕراو یاری تیا ئەکەن
دایە گیان ٠٠ چی لــەوەخۆشترە ٠٠
خەلقی ٠٠ بلێن ٠٠ ئەم‌قسانەمان نەبیستوە ٠٠
گوێی بۆ بگرن !
چی لەوە خۆشترە ٠٠سواری سەری مردن بم ٠٠
بۆ ئەوەی بچمە قەلاندۆشکانی ژیانەوە ٠٠
چی لەوە ٠٠ بەختیارترە ٠٠ سەرسوڕ بمێنێ ٠٠
کە تێم نەگەن !
چی لەوە خۆشـــترە ٠٠تەنیا بکەومـە رێ ٠٠
بێ ئەوەی ئاوڕ بدەمەوە ٠٠ بۆ شوورەکانی ٠٠ دوێنیێ!
بێ ئەوەی ٠٠ دەست لەکتێبە کۆنەکان پان بکەمەوە ٠٠
بێ ئەوەی ٠٠ قـەرزای‌ئەو پشیلانەبم ٠٠
کە قەلەمەکەیان لـــێ‌فڕاندم !٠٠
بەلام ٠٠ بە بێ قەلەمیش‌ئەتوانم بنووسم ٠٠
چونکە من خۆم نووســـینم ٠٠
من خۆم ٠٠ هۆنراوەم ٠٠

« ئەمە گۆڕینی شیعرێـــکی‌شۆڕشگێرانەی فارسییە کـە بـــە بۆنەی راپەرینی گەلانی‌ئێرانەوە وتراوە لە ٣٠ -تیر - ١٣٣٠ فارسی کە ئەکاتە ٢١ -تەموزی - ١٩٥٢ ٠

هاوکاری

شەهیدانی تیر

با بە یادی شەهیدانـــەوە
کە لە رێی خۆشەویستیو هیوادا سەریان دانا
ئەو ئەستێرە گەشانەی
کە دلو گیانی خۆیـــان‌سووتان
بۆ رووناك کردنەوەی بەرەبەیان
با بەیادی ئەوانەوە
ئالای سووری تۆلـــەهەل‌کـەین
ژیانی نوێ بنیات بنێین
ڕاپەرینی ئێمە کۆشـکی‌بێدادی ئەڕووخێنێ
کە ئەچینە مەیدانی ئاخرین شەڕەوە ٠٠
گولالە سوورەکان
لە دلی کێوو دەشـــتەوەسەریان دەرهێنا
بەخوێنی شەهیدانی خۆشەویست گەشانەوە
بۆ ئەوەی بلێسەی ئاگری‌شۆڕش بەرزبکەنـەوە
لە هەموو گۆشەیەکی خاکی ئێرانی ئێمەدا

* * *

لەم سەردەمی ئازادییەدا
با ئێمەش زنجیری بەندایەتی بپچرین
سروودی ڕاپەرین قارەمـانانی «تیر»
سەرەتای سەرکەوتنـی‌ژیانە
وەرە ئەی هاوڕێ
باسوێندی خەبات بـۆیەك بخۆین
بە سوێندێکی وەك خوێناوی سووتێنەری «تیر»ەوە
ئەم شەوە تاریکە کۆتایی‌پێ‌بهێنین
لەسەر دەستی ئێمەو هاوڕێکانی دلێرەوە
با لەم شەپۆلی ڕاپەڕینـەیەك گرتووەدا
کە هەرگیز لەشـــکان‌نایـەت

* * *

هەمووەمان لە ژێر ئـالای‌سووری پرشانازیدا
لە لافاوی پڕ خرۆشـــی‌خەلـــکا
کۆشکی بێدادی سـەرنگون کەین
بە دلێکی پۆلایینەوە
با بەیادی شەهیدانەوە
ئالای سووری تۆلـــەهەل‌کەین
ئالای سووری شـــورش‌هەل‌کەین
ژیانی نوێ بنیـــات‌بنێین ٠٠

کریسمس لە عەینکاوە

عوسمان شاربازێری - هەولێر

لەناو شەوی پشێوییا ، چرا ٠٠ هەلگیرسا
مێشک روونو دلڕۆشنم بەووتەی عیسا

⊙ ⊙ ⊙

کریسمسە ، شەوی سوورە،مەستم سەربەستم
سروەی زەنگی (کەنیســا)دێ ، ئەیدا لە هەستم
جیهانێکی ئالو والام ، دێنێتە بەرچاو
فەرِوئاشتی ، کولزارو بووك، پەپوولەو هەتاو

⊙ ⊙ ⊙

ئەی کچی جوان ئەی عیسای‌دلی زیندووم
لەناو دەریای چاوی شینتا نقووم‌بووم ٠٠٠
تۆم خۆشی ئەوێ تۆ کیژۆلەی دیانـی
تۆم خۆش ئەوێ وەکوشیعر، وەکوو گۆرانیو جوانی !!

* * *

ڕۆژ هەر هەلدێ لەدەم ئاسۆ ی (سۆزی) سوور
لەگـەل‌یەکدا بەیەکســـانی ئەژین ، پێکەوە مەسروور

ئەی گوندی جوان ، ئـەی‌ناوی خۆش ، ئایینی کاوە
لە سەردەمی ، ڕۆژگاری نوێ ، بووی بە عەینکاوە
کە ئەتبینم، لەدلەوە ، قولپ‌ئەدا ئاخم
بۆچرووکی ، زەندئاوێستا ئەدا لەناخم !

⊙ ⊙ ○

فرمێسکی‌یاد ، بەچاوی‌هۆش، ئەرێژم هۆن هۆن
بۆ ئاتەشگا ، بۆ ئاوێستا ،بۆ ئایینی کۆن
ئەی عەینکاوەی ، ڕۆژگاری نوێ ، خاوەن بەختی‌تال
ئەستێرەکەی ، بەربەیانی ،شەوی ژینی‌تال

⊙ ⊙ ⊙

تۆ خاوەنی ، یەك شەمموانوجوانیو ڕووسووریت
تۆ ڕیحانەی ، ژێر چەناگەی، بووکی ئاشووریت
ژیلەمۆی ژێر ، خۆلەمێشی ،ئاتەشگەی دینم
لە ســەر سنگت ، جێ‌پێی‌سوارەی ، ساسان ئەبینم

⊙ ⊙ ⊙

ئەی عەینکاوەی ڕەشبەلەكوشەرابو شادی
ئەی مەلبەندی‌بەزم‌ئاراو بەهەشتی پڕ ئازادی
وەکوو زالبوو سەربلنـدەدەرگای دێر
دەمی رازی لەســـەرپشتەبەرەو ڕووی هەولێر

⊙ ⊙ ⊙

ئەلێ پێش‌من ، نەزرگەو پەرستگا بووی
جێی (یەزدان دوخت) ،تۆهەواری چوار خوابووی !!
تۆ یاقووتی تاجی سـەری‌عەشتار بووی
شاشارێك بووی ، نۆبەرەی‌ڕۆژگار بووی

⊙ ⊙ ○

ئەی بۆ ئەمرۆ ، کزو ڕەنگزەردو وێلی ؟!
لە کاروانا بەجێماوو دوای‌خێلی ؟!
ئەی گوندی جوان ، ئەی ناوی خۆش ، قیبلەی دلداریم
ئایین جیایی ، باوەڕجیایی ،هۆن بۆ بێزاریم

⊙ ⊙ ⊙

من (ئیسلام)و تۆ (دیان) ئەولا (زەردەشتی)
ئەم ناوانە با لەناوا نەمێنێ‌گشتی !!
بۆچی ئایین ڕێگا بگرێ لـەیەکترو یستن ؟
(مزگەوت) و (دێر) خانـەی‌خوان ، جێگای پەرستن

⊙ ⊙ ⊙

ئایین نابێ لێکمان بکا ، خاوەنی یەك خواین
هەموو یەکین ، لەسەر بنجی‌ئادەما ڕواین

پەیکەرەکەی پیرەمێرد لـەچی‌دروست کراوە !؟

institut kurde de paris

ژمارە (٥٢) : ٢-١-١٩٧١

چەپ ڕەوێتی ئەگاتە «کنیسە» و تەنگی پێ هەڵئەچنێ

کەنیسەو بەرەی چەپڕەودوو وشەن تا ئەو نزیکانە دژ بەیەکتری بوون یەکەمیان بریتیەلە بروا بونێکی کوێرانەو چارەسەرکردنی کاروباربەشێوەیەکی میتافزیقی ، ودوەمیان واتای شۆڕش و یاخی و گۆڕین ئەبەخشێ و لەگەڵ چارەسەرکردنی باری ژیان و گوزەرانی مرۆڤ لەکۆمەڵداو پەیوەندی بەئادەمیزادی برایەوە · ناکۆکی نیوان کەنیسەو بەرەی دەستی چەپ ئەگەڕێتەوە بۆ سەدەکانی ناوەڕاست ، چونکە بچوکترین نارەزای دەربرین لەکاتی خۆییدا بە چونە دەرەوە دائەنرا لەبەرنامەی کەنیسەو خاوەنەکەی تاوانی کافرو گۆمڕاو زەندیقی ئەدرایە پاڵ ··· بگرەلەوەش زیاتر داوای سوتانی گالیلۆ کرا کاتێ سەلماندی کەزەوی ئەسوڕێتەوە چونکە ئەم دوزینەوەیە بەرپەچی ڕای کەنیسەی ئەکرد کە ئەیوت زەوی لە شوێنی خۆی وەستاوەو ناسوڕێ ·

بەم جۆرە کەنیسە سور بولە سەر ئەو ڕێڕەوە وشکو برینەی تاوەکو سالی ١٠٥٤ کەکەنیسەی ڕۆژهەڵات لەکەنیسەی رۆژ ئاوا جیـــا بۆوە ···کەنیسەی رۆژهەلات کەنیسەی ئەجیای سوفیا لە تورکیــابەپایتەخت هەڵبژاردو کەنیسەی رۆژ ئاوا هەر لەکەنیســەی- قەدیس پترس - لەفاتیکاندا مایەوە ·· هەڵوێستی کەنیسەی ڕۆژهەڵات و جیابونەوەی بەیاخی بون و گۆمڕایی و هەرتەقـــەژمێرراو هەلێکی مەزنی دایە دەست کەنیسـەی ڕۆژئاوا بوهەڵبەستنی جۆرەها باو باڵۆرە دژی · لەساڵی ١٨٦٧ گەردە-لولی گۆران دەستی پێکــرد هەڕەشەی رامالینی لە هـەموو شتێک کرد · ئەمەش لەو ساڵە دابو کە گارڵ مارکس پەڕاوی « سەرمایە »ی دانا ··· پیاوە ئاینیەکان هەستیان بەکارەمایی ئەوپەڕاوە کرد لەسەر چینـــی کارگەڕان و چینــە کۆمەلایەتیە چەوساوەکـانی دوایی دەیان ساڵ · بــەناچاری پاپا لاونی سیانزەهەم (١٨٧٨ - ١٩٠٣) بلاو کراوەیەکی بلاو کردەوەو تێیدا چارەسەری هەندێ لـە گیروگرفتی کۆمەلایەتی کرد ·· کاردینالی زانکۆی مەسکۆنی لەم روەوە ئەلێ : زوربەی ئـەو پەڕاوانەی کەپیاوە ئاینیەکـان دەریان ئەکرد سەبارەت بەجنس و لاهوت و لێکولینەوەی ئاینی وەکو ئەم پەڕاوە گرنگی نـەداوە بەکاروباری کۆمـەلایـەتی ئادەمیزاد ··· پیتۆلە کۆمـەڵ ناسەکان لەمڕووەوە رایانگەیاند کە : لەمەوبەر دانایا هەولـــی چارە سەرکردنی گیروگرفتیـان ئەکرد لەڕوی ئەو نەخۆشیانەی کە خۆیان دوو چاری ببون · لەبەردەم شالاوی پەڕاوی - سەرمایە - و گرنگی ، کەنیسە کەوتە باری بەرگری کردن لـە

لەم دوایيانەداو لەکاتی گەشتە-کەی پاپا پۆلسی شەشەم بەرەو ئاسیا گۆڤارو رۆژنامەکـانی جیهان ئەم چەند پرسیارانەیان کرد بو بەبنیشتە خۆشــەی ژێردان ··· زوربەی رۆژنامە-کان لەوباوەڕەدابون کە ئـەم گەشتەی پاپا پەردەیەك لەسەر ئەو ناکۆکیانە لائەدات کـــە خەریکی بن کۆڵ کردنی کەنیسەی کاسۆلیکین لەلایەك و نیـوان کەنیسەو لایەنگرانی لەلایـەکی کەوە ·

مرۆڤە مەزنەکانی مێژو لەژیانی کەنیسەی کاسۆلیکیدا · بەڵام ئایا ئەوەراستە کە پاپا ئەیەوی بەچوستی بەرەنکاری ئـــەو هەڵچونە بێت کـــە خەریکـە کەنیسە را ئەمالێ ؟ یان خۆی یەکێکە لەوانەی کە هەڵوێستی مێژوی گرنگیان هەبوە لەژیانی کەنیسەدا ·

ئەم دوو پرسیارە ســـەر لەنوێ خۆیان سەپاندەوە لـــە رۆژنامەکانی جیهاندا دوای ئەو دوو بڕیارەی کە پاپا دەری کردن سەبارەت قەدەغە کردنی حەبی منداڵ نەبوون و ڕێگـــانەدانی تەڵاق و ژن نەهێنانی کاهنەکان ئەمەش بۆ بەهۆی ڕاوێژێکی زۆر لە نیوان کۆمەڵانی خەلکدا و هەڵبەزینەوەی لایەنگیـــری و

بەڵام ئەوەی ڕاستی بێ ئاگر خۆشکەری ئەو ناکۆکیانە پاپا یۆحنای بیست و ســێهەم بو کەهەولی دا کەنیسە لەوجیهانـە تەسک و تروسک و سنورە بچێتە دەرەوە کە بەدەوری خۆییـــدا

هەرایەکی کەسایەتیان دۆڕاند-وەو پێویستە ئیستا بزانن ئایا لە جەنگ و زۆرانی کۆمەلایەتیدا سەر ئەکەون یان نا !·

لەسەرێکی کەوە چـــەند سەرچاوەو راپۆرتێکی رۆژنامەگەری رایانگەیاندوە کەئاگری شۆڕشەکانی جیهانی سێهەم لەلایەن کەنیسەکانــەوە خۆش ئەکرێت و زوربەی پیاوە ئاینیە-کان بون بە رابـەرانی گۆران و یاخی بون ·

لە ئەسپانیاو برازیل زوربەی گیراو بەندە سیاسیەکان قەشەن یان لەمەوبەر قەشەبون وازیان لە کەنیسە هێناوە لەدەست بێ سودی و بێ دەرامـــەتی رایان کردوە ، مەترانی ســور دۆم

* قەشەکان بۆیە کەمجار لە مێژوو مان ئەگرن لەبەر ئەوەی کەنیسە

باوەڕی بەمافی مرۆڤ نیە لە نەخشەی چارەنووسی خۆی

کردو تێیدا وتیان « کەگوایـە پاپا لەمەڵبەندی ڕێزو پیرۆزەوە کە وەکو باوك وابو بۆ هەموان بووە بەقسە کـــەرێك بەناوی محافزە کۆنەپەرستەکان »·

تۆماس روبرتس لەو باوەڕە-دابو کە بریارەکەی پاپا نازیات چونکە بەمردویی لەدایك بووە· پاپا لەبەر دەم ئەم هەڵوێستانەدا نقەی نەکردو نە پاکانـــەی بۆ قسەکانی خۆی کرد بەڵکو پەنای بردەوە بەر بیانوە کۆنەکـــەی کەنیسەی کاسۆلیکی کــەگوایا پاپا پاسەوانێکی راستەقینـەو دەمڕاستی یاساکانی ئینجیل و سروشتە ·

پەرەسەندنی خێراو بەردەوامی

کۆمەڵەیەکیان دامەزراند بەناوی (کاهنە کارگەرەکان) وتوانیان وردە وردە خۆیان بسەپێنن و ژمارەیان زیاتربێت و لایەنگیران پەیدابکەن بەرادەیەك لەسالانی ٦٠دا لە ٢٠ تەوە بون بە ٥٠ و لەساڵی ١٩٦٩ ژمارەیان گەیشتە ١٥٠ کەس و لە مانگی گەلاوێژی پاردا ٤٤ کاهن خۆیان لـــە فەرمان و پایەکەیان کێشایەوە بەبیانوی ئەوەی کە کەنیسە بروای بەمافی چارە نوســی ئادەمیزاد نیە وە ئەوان بۆیـە خۆیان ئەکێشنەوەو مان ئەگرن تاوەکو سەرۆکەکانیان گوێیان بۆ بگرن و لەگەلیان بکەونــە راوێژو بتوانن بگەنە ئەنجامێك·

بەڵام پاپا هیچ گوێ نەدانی و زیاتر توندتر بو لەســـەر هەڵوێستەکەی خۆی · بـەلای

ڕاکردنی کاهن و راهبەکان لـە خزمەت کردنی کەنیسە · وە لەسەردەمی مارتن لۆسـەرەوە کەنیسە رۆژ بەرۆژ رۆڵەکـانی ئەبینێ کەلێی دور ئەکەونەوە· گۆڤاری تایمس لـــەکۆتاییدا ئەڵی : زۆر دەمێکە کەنیسـەی کاسولیکی دوچـاری لـێ هەلگەڕانەو یاخی بون بوە بەڵام جاران یاخی بون و خۆلـــێ کێشانەوە لەسەر شیوەی تاکـە کەسی بو وئیستا بە کۆمـــەڵ کاهنـــەکان خۆیانی لـــێ ئەکێشنەوە ·

کۆمەڵ ناسی یەسـوعی شالرت لەو باوەڕەدایە کـــە ئەوانەی کەنیسە بەجێ ئەهێڵێن باشترین و زیرەکترین و چالاکترین پیاوانی کەنیســـەن ئیکسپرێسی فەرەنسی لــــەم

هلدر کامارا باشترین نمونەیە لەم روەوە · هلدرن لاهـوت و مێژوی هەرتەقەی خوێندوەو بیروباوەرێکی تایبەتی هەیەو لەم بارەیەوە ئەڵێ :-

من کە دیانێکم مافی ئەوەم نیە کە زۆری لەخەلك بکـەم بروا بەقسەکانی من بێنــن هەروەکو کەنیسە زوری لــە خەلکی ئەکات کە سەر شۆڕکەن بۆ یاساکانی بەدرێژای چـەند سەدەیەك ··· من زۆر رێز لـە گیڤاراو ئەو لاوانە ئەگرم کـە گیانی خۆیان بەخت ئەکەن لـە پیناوی دادو بەختــەوەری ئادەمیزاددا · گیڤارا بۆیە سەر نەکەوت چونکە میللەتەکـــە نەگەیشتبو ئەو پلەیەی کـــە قەدری پەیامەکەی گیڤارا بزانێت کەنیسە گرنگی نادات بەگەلانی

مەتران هێلدرن :-

من زۆر ڕێز لە گیڤارا و ئەو لاوانە ئەگرم کە خۆیان بەخت ئەکەن لە پێناوی بەختەوەری ئادەمیزادا

زۆربەی بەندە سیاسیەکانی ئەمریکای لاتینی لە قەشەکانن

خۆو بە هەموو ڕێگـــایەك ئەیویست بۆ خەلکی بسەلمێنی ئەوەی لافی چەپڕەوی لێئەدات کافرە گومڕایە · ئەم کارەوای لە کەنیسەکرد کە رو بە روی دوو پرسیار بێت و داوای وەڵام ئەکات :-

١ - هەڵوێستی کەنیســـە ئـــەبێ چی بێت دەربارەی لایەنگران و دوژمنانی ؟

٢ - رای چیە سەبارەت بـە ڕێبازە تازەکانی ئەم سەردەمە کەلەکاتێـــکدا خەریکی خۆ سەپاندنە ؟· وەئایا راستە کە ئەوتری کەنیسە خەریکە بەرەو ڕێبازی چەپ رەوی ئـــەچێ ؟

کێشاویەتی و قوڵی چالاکــــی لێ هەڵمالێ بۆ چارەسەرکردن گیرو گرفتە جیهانی و کۆمەلایەتیەکان بەگیانێکی ئیجابیانە · بەم جۆرە دەرگای گۆڕینی قاوغی کەنیسە کرایەوە لەبەردەم پاپا پۆلسی شەشەم ··· بەڵام نابێ ئـەوە لەیاد بچێت کەڕەوڕەوەی کات زۆر پێش پاپا کەوتبو ·· کاتێ هەنگاوی نابەرەو دەروازەی گۆڕین بەرەنگاری گــەردەلولی گۆڕین بو وبەناچاری ملی ڕێگای لەناوەڕاستی رەهێڵەو تۆفـــا گرتەبەر لەگەڵ ترسان لە تێک-چونی بناغەی کەنیسە ··· بەم جۆرە پـاپا پۆلس و لەبەر دەم رەشەبای گۆڕان ســـواری شەپولی کارەسات بو لەگــەڵ تەقەلای خۆقایم کردن لەترسی رامالینێکی زۆر گەورە ·

پاپا پۆلس لەســـەرەتای گەشتەکەی بەرەو ئاسیا رای گەیاند کە : لەوگەشـــتەیدا لەسەر ئەو بەرنامەیەی ئەڕوات کە بۆخۆی دانابو لەهەشت گەشتەکەی پێشویدا ··· ئەو گەشتەشی بۆ ســـەیران و دۆزینەوەی زەوی نوێ نیە) بەڵکو (فەرمانی خوایە کەئـــەڵی : بڕۆن بۆ هەموو جیگـــایەك و مزگێنی بدەن بەهەموو میللەتیك ·· ئێمەش بۆ زۆر شـــوێن ئەچین بەهیوای گـــەڕانەوەی هیمنی و ئاسایش بۆ ناو هەموو نەتەوەکانی گیتی و هاندانیان بۆ تێکوشان لەپێناو پێشکەوتن و دادا پەروەری و ئاشتیدا) ·

لۆمۆندی فەرەنسی لـــەو بڕوایەدایە کەئەو قسانەی پاپا جارێکی کـــە ئەیخاتەوە ڕێزی

لاوێن ئەڤرو

خوینا گەرمێ لاوان وادکەلیت
گلو گوڤانێن هزارەهاسالا ئێن کومبین
لسەر ملێن وان ···
مە ئەڤ دونیایە نــەڤێت ···
مە یاسا کەڤـــن نـەڤێت ···
مەدڤێ ئەم بژین وەکی خو ···

* * *

هندەك ژڤـان ·· رێکاخار دکرن
هیبزن ئان بیتلزن ··هەرچی بن
رێکا لبەر بەرزە بوی ··برینا کویرە ··
وەلێ هندەکێن دی ··دزانن رێکا ژینێ ئەڤە نینە
رێکا ژینێ پڕ ئاستەنگ و سوسپ و نەخوشینە
لەوما ژ دلەکێ کویر ··
دلەکێ پڕ ئەڤین ·· پڕجانیا ژینا تازە
دخەبتن ، دبزڤن ، کاردکەن ·· ژبو
جیهان شرینتر بیت ··
مروڤ خوشتر بژیت ··
لەوما دگـەل سپیەلێن زێرینین ڕوژانوی
بەرەو ئافاکرنا ژینـێ دچن

* * *

لاوێ کورد کەنگی دێ تەبینم
جڤات ، جڤات ··
کورو کچ ·· تولاز ··خوین گەرم
کەنگی دێ بینم ·· ئەڤێـــن هە
وی سەمایێ دکەن لبـن تیشکێن
ڕوژا نوی ·· لکوردستانا نوی ··

قەشەکان ڕەھبەری چەندەها بزووتنەوەی شۆڕشگێر ئەکەن لە جیهانی سێهەمدا

دانەدواوەی و نارەزایی دەربرین رۆژنامەکان و کاهن و ڕێکخراوە جیهانیەکان هەڵوێستی خۆیان سەبارەت بەم بڕیارانە دیاری-کرد لەگەڵ مەترسی بەرپـــا بونی دووبەرەکی لە کەنیسەدا پاپا لەسەر قسەی خۆی هـەر سور بوو بێ گوێ دانە هیـچ شتێك · لەسالی ١٩٦٧ پاپا هەنگاوێکی ئازایانـــەی ناو سەریدا لە پاپا ئەسیناغۆڕاس پاپای کەنیسە رۆژهەڵات لـە تورکیا ئەمەش یەکەم سەردانە لە مێژوی کەنیسەی ڕۆژئاوادا بەهیـــوای چاك کردنــەوەی پەیوەندی نێوان هەردووکەنیسە وە لە ســالی ١٩٦٨ دا پاش ئەوەی پاپا چەند نەرمونیانیەکی لە هەڵوێستی کەنیســـەدا دی نامەیەکی گرنگی نوسی و داوای یەکجاری قەدەغەکردنی حـەبی منداڵ نەبونی کرد ، هەر ئەو نامەیەش بو کە تەخت و تاراجی کەنیسەی هێنـــایە لەرزین · فەیلەسوفی یەسـوعی توریس کلارك نامەیەکی توندو تیژی ئاڕاستەی پاپا کردو تێیـــدا ووتی :-

(تۆ ئەی بۆلسی شەشەم ، بەناوی ئێمەوە لەگەلماندا نادوێ وە ئێمەش ناتوانین گوێت بۆ بگرین ··· تۆ بەپێچەوانــــەی مێژووە ئەجولێیتەوە) ·

لە بەلچیکادا کۆمەڵەیەك لە راهبە نارازیەکان پێك هـاتو بانگەوازێکیان ئاراستەی پـــاپا

ژیانی کۆمەڵانی ئەوروپا بۆ بە هۆی دوبارە چاو خشـاندنەوە بەدەسەلاتی پاپاو کەنیســـە وداواکردنی سەربەستی لـــەم رەوەوە · عیلمانیەت ڕێگای بۆ خۆشکرا کەخۆی بکێشێتە ناو کۆرە ئاینیەکان · کاهنەکـان قسەی پاپاو کەنیسەیان شکاندو چەند کاهنێك لە بەلچیکا ژنیان هێنـــاو بەمەش رازی نـەبون کاردینالی بەلچیکی - لیـو سونز - کەوتە بەربەرەکـانی کردنی پاپا پولسی شەشـەم و رایگەیاند کە خۆی پاپایە دوای مردنی پاپا یۆحنا بیســـت و سێهەم · کاردینال ســـونز توانی سالی ١٩٥٨ چــەند پزیشکێکی کاسۆلیکی لەدەوری خۆی کۆکاتەوە لەگەڵ چــەند کاهنێك وناویان لە خۆیان نــا کۆمەڵەی (لوقان)و نامەیەکیان بۆ پاپا ناردو داوایان لێکرد کە دوبارە مەسەلەی گالیلـــو روونەداتەوە ·

بەڵام پاپا لەسەر قسەی خۆی هەر سور بۆ سەربارەت بـەژن نەهێنانی کاهنەکان ·

یەکەم مانگرتنی ئاینی لـە مێژۆدا ·

کاهنە فەرەنساییەکان کاتی چوبونە ڕێزی سەربازەکانەوە لە جەنگی جیهانی یەکەمدا وئەوانەی لەخەستەخانەکاندا کـــاریان ئەکردو لەگەڵ چەند کاهنێکی کە لە کەنیسە پاشگەز ببـــون

گۆڤاری تایمزەوە هەڵوێستی پاپا بەرگریەکی دەمارگـــیریە دژی گیرو گرفتێکی ترسناك ئەویش ڕەوەوە رایەکی کەی هــــەیەو ئەڵی :- زوربەی ئەو کاهـــن و راهبانەی کەنیسە بەجێ ئەهێڵێن پاشکەوتو ·· بەڵام من گرنگی ئەدەم بەو ئازارەی کە مرۆڤی برازیلی دوچاری بوە ·

گۆتنێت مەزنا

● – گوتنێت مەزنا نەخشێ لبەرینە ·
● – ئاڤا شێلی ژ ســـەرو کانیێ یـــە ·
● – ئان مێد بە ، ئان جامێد بـە- ·
● – مەزنا گوت لخانـــی ، بچیکا برە سەربانی ·
● – خیارە ژ تیتکی دیارە·
● – برینا لهەڤالی ، تـــیرا لکەدانی ·
● – دلێت نازك ناگەهنـــە چو مرادا ·
● – هەر سڤورەکو بـــەرو مێت خو ·
● – گوسك برێکا ئاڤێ ڤە دشکێت ·
● – ئاگر بەربو ڕێڤێــت ئێکی ، یێ دی کەوێ خو لبـــەر بژارت ·

هاوکاری :

برایێ هێژا مصدق ، ئــەم هیڤیدارین تو تێکبەستەکـــا باشتر ژمەرا ڤرێگەی · هەرێ ساخ بی ·

زۆرجار لە ژێر پەردەی ریالیزمدا، شتی وەها تێکەڵ ئەکرێت کە ئەو ڕێبازە ئەخاتە بارێکی پاشەگەردانییەوە! ئاراگۆن

گفتوگۆیەك لەگەڵ لویس ئاراگۆن

نووسینی : أمیر أسکندر
گۆڕینی : ئەدەب و ژیان

ئەم گفتوگۆیە ، نووسەری میسری لاو – ئەمیر ئەسکەندەر – لەگەڵ شاعیرو نووسەری بەناوبانگ – لویس ئاراگون – دا کردوویە لە کیبێکدا لەگەڵ زور گفتوگۆی تردا بە ناوی (گفتوگۆیەك لەگەڵ بەرەی چەپڕەوی ئەوروپای هاوچەرخ) دا بڵاوی کردۆتەوە ٠

نووسەر لە سەرەتادا پێشەکییەکی داوەتە دەم کە چۆن چوو بۆ ماڵی ئاراگۆنو چۆنی دیو هەستی خۆی چۆن بوو٠ ئینجا دێتە سەر پرسیارو وەرامەکان ٠

پرسیار :

لە راستیدا نازانم چۆن دەس پێبکەم ٠٠٠ ئەوەی لە بەر دەممایە ، جیهانێکی فراوانو پڕو چڕەو نازانم ڕێگەی چە دەرگایەکی بگرمە بەر ٠ ئاخۆ بە شیعر دەس پێبکەم ٠٠ یا چیرۆك ٠٠٠ یا بە باری سەرنجتان دەربارەی ئەدەبی ریالیزم ٠٠ یا بە بیرورات بەرامبەر مەسەلەی پەیوەندەکاری ئەدیب ٠٠ یا بە هەڵوێستت سەبارەت بە ڕێبازی نوێ لە چیروکی هاوچەرخماندا ٠٠٠ یا بە بیرورات دەربارەی ئەو گۆڕینو پێشکەوتنەی لە زانیاریدا روو ئەدات ، کە بێگومان کارئەکاتە سەر ئەدەبو هونەریش ٠ سا من بە هەر حاڵێك ، دەس پێکردن ئەدەمە دەس خۆتان ٠

وەرام :

بەلای منیشەوە زەحمەتە کە بزانم ئاخۆ کام لەو باسانە لە پێشترە بۆ دەس پێکردن !٠ ئاخۆ ریالیزم هەقی یەکەمینی ئەدرێتێ ؟!٠ رەنگە !٠٠٠ لەگەڵ ئەوەشدا ، تەقەلا ئەدەم رەنگی گشت ئەو وێنانەت بۆ بکێشم کە تۆ لە دوویان دەگەڕێیت ٠

من لەو باوەڕەدا نیم کە منداڵ هەر بە ریالیزمی لە دایك ئەبێت ٠ چونکە ریالیزم تێگەیشتنێکی هەروا ئاسان نییە ، بەڵکوو ئەنجامی خۆ خواردنەوەو درووستبوونی نووسەر خۆیەتی ٠ سەیریش ئەوەیەکە ناتوانم نەیەڵم ئەو کەسە پێم پێنەکەنێت ، وەختێك لێم ئەبیسیو ئەڵێم : من هەموو کاتێك ریالیستبووم ٠ چونکە هەر کەسێك ئەم ناسێت ، لەوە ئاگادارە کە من یەکێك بووم لەو لاوانەی ئەو بزووتنەوە ئەدەبییەیان پێکهێنا کە (ئەبولینیر) سەرکردایەتی ئەکرد ٠ ئەو بزووتنەوەیەش لەو وەختەدا ، ڕێبازێکی نوێی ئەنواند لە ئەدەبو کە لە شێوەی (هەندەسی) شتومەکدا خۆی ئەخستە روو ٠ ئەوە لە ساڵی (١٩١٠)دا بوو ٠ جا ئەوانەی بوونە لایەنگری ئەم قوتابخانەیە ، پێیان ئەووترا: (ئەدیبە تەکعیبییەکان) ، هەرچەندە ئەم ناوە پەردەی جۆرە تەمو مژو ئاڵۆزکاوییەکی بەسەر بزووتنەوەکەدا دائەکێشان ٠ لەوانەی لایەنگری ئەم بزووتنەوەیە بوون ، (ماکس جاکوبو بلیز سندرارو ریفردی) بوون ٠ جگە لە (بریتونو فیلیبو سۆبولو من) ٠ دوای ماوەیەك (بۆل ئیلوار) یش هاتە پاڵمان ٠ ئینجا هەردوو نووسەری گۆڤاری (فەرەنسای نوێ) (ئەندرە جیدو بۆل فالدی)ش ، ناسیاویان لەگەڵماندا پەیدا کرد ٠

ئێمە رۆژانی شەری گیتی یەکەم قاڵی کردینو تۆوی خۆشمان لەو زەوییەدا چاند ، کەوامان هەست پێکرد بۆ ئێمە باش دەس ئەدا ٠ ئەوەشی ئەمانکرد ، بە دوورمان ئەگرت لە گۆڕی سیاسەت ٠ هەر لەو رۆژانەشدا (تریستان تزارا) کە لە زیوریخ سەرکردایەتی بزووتنەوەیەکی تری ئەکرد بە ناوی (دادایی) یەوە ، بانگمان کرد بۆ پاریس ٠ ئەوە لە ساڵی (١٩١٥)دا بوو ، لە گەرمەی شەری گیتی یەکەمدا ٠ بزووتنەوەی (دادایی) لەو رۆژانەدا لە پاریس گەلێك تەشەنەی سەند ٠ منیش بوومە یەکێك لە لایەنگرانی ٠ بەڵام بە جیابوونەوەی (تزارا) لە بزووتنەوەکەی زیوریخ ، بزووتنەوەی سوریالیزم لە پاریسدا سەری هەڵدا ٠

دوای ماوەیەك ناکۆکیمان تێکەوت ٠ هۆی هەرە گەورەشی ئەوە بوو کە هەندێکمان (منو بریتونوسۆبورو ئیلوار) دژ بەوە بووین کە واز لە سامانی رۆشنبیریی رابوردوو بێنینو پێشێلی کەین !٠٠٠ بەتایبەتی لە گۆڕی شیعردا ٠ ئێمە بە پێچەوانە ئەوانی ترەوە ، خۆمان دائەنا بە پارێزگاری کەری شیعر لە هەر ولاتێكو هەر کاتێکدا بێت ٠

جا بێگومان ئەوانەی شارەزای گورجو گۆڵی من هەن لە گۆڕی ئەدەبی ریالیزمیدا لە ماوەی چل ساڵی ربوردوودا ، ناچارن سەرسام ببن وەختێك ئەم قسەیەم ئەبیسن ٠ لەگەڵ ئەوەشدا من ئەڵێم ، ئەو بیروڕایەی خەڵکی پێکیان هێناوە سەبارەت بە سوریالیزم ، زۆری راست نییەو لەباری سەرنجێکی چەوتەوە تێی ئەڕوانن ٠ تکایە هەر خۆت بەراوردێك بکە لە نێوان سوریالیزمی ئێستاو ئەوەی سەرەتای پێکهاتنی ٠ ئەوسا سوریالیزم هەردەم روویەکی ریالیزمی هەر تێدا هەبوو ٠ بۆ نموونە ، چیرۆکەکەی بریتون (نادگا) بگرە ٠ ئەبینیت کارەساتەکانی نەك تەنها لە ژیانی ئەمو ئەودا روویانداوە ، بەڵکوو رووداوی ژیانی (بریتون) خوشیەتی ٠ لەبەر ئەوە (نادگا) درووست کراوی خەیاڵی بریتون نییە ، بەڵکوو کەسێکە لە راستیدا هەیەو هەر ئەو قسانەشی ئەکرد کە لە چیرۆکەکەدا کردوویە ٠ خۆ ئەگەر بڕوانیتە چیرۆکەکەی منیش (جوتیارێکی پاریسی) کە هەر لەو ماوەیەدا دەرچوو ، ئەبینیت کە لە سەر رووداوەکانی ئەو سەردەمە دانراوەو شێوەی ئەخاتە پێش چاو ، وەك ئەو لاپەڕانەی هۆڵی (ئۆبەرا) و ماڵ بەماڵی خانوەکانی دەوروپشتیم تیا باس کردوە ، کە من لام وایە ئەمە یاریدەی مێژوونووسەکانیش ئەدات لە نیشاندانی دیمەنی ئەو سەردەمەی پاریسدا ٠

هەندێك ئەڵێن گوایە چەن هۆیەکی سیاسی وای لە من کرد خۆم لە ریزی قوتابخانەی سوریالیزم بکێشمەوە ٠ من تارادەیەك هەق ئەدەمە دەس ئەوانە ٠ چونکە ئەو وازهێنانەم دوای کۆنگرەی (خارکوف) بوو لە پایزی (١٩٣٠) دا ، کە ئەوە بۆ من رووداوێکی سیاسی کاریگەر بوو ٠ بەڵام لە راستیدا هەر لە پێش ئەوەشەوە بەچەن ساڵێك ناکۆکی کەوتبوە نێوانمانەوە ، بێ ئەوەی خەڵکی پێی بزانن ٠ بگرە هەر لەو ساڵانەشدا ، ئارەزووی گرتنی ڕێبازی ریالیزم لە لام سەری هەڵدابوو ٠٠٠ ئەو ئارەزووەی کە لە ناو چوار چێوەی قوتابخانەی سوریالیزمدا کرا بوو !٠

ئەتوانم بڵێم ، پلەی یەکەم لە پەرەسەندنی ڕێبازی ریالیزم لە لای من ، لەو چیرۆکانەمدا دەرئەکەوێت کە بە زنجیرەیەك لە ساڵانی (١٩٣٤ – ١٩٥١)دا بەناوی (جیهانێکی رووداو)ەوە بڵاووم کردوونەتەوە وە کە حەقدە ساڵی لە ژیانی ئەدەبیم خایاندوە ٠

پرسیار :

بێگومان ئێوە ، ئەو وتارو لێکۆڵینەوانە ئەخوێندنەوە کە زۆر لە نووسەرو رەخنەگرەکان لەم رۆژانەدا بڵاوی ئەکەنەوەو هێرشی تیا ئەبەنە سەر ریالیزم بەگشتیو ریالیزمی سۆشیالیزم بە تایبەتی ٠ وە ئەگەر ئەوەشمان خستە پاڵ ئەو هێرشە کە زۆربەی ڕێبازە نوێیەکانی ئێستای ئەدەب ، دژ بە ڕێبازی ریالیزم ئەوەستن ، یا بە لایەنیکەمەوە لەو شێوەیەدا کە لەوەبەر پێی ناسراوە ، ئەوا ئەتوانین بگەینە ئەو ئەنجامەی کە ئێستا قوتابخانەی ریالیزم لە هونەرو ئەدەبی ئەم سەردەمەدا ،روو لە شکستییە !

جا بە بیروڕای تۆ ، ئاخۆ ئەم ئەنجامە راستە ؟

وەرام :

زۆر جار لە ژێر پەردەی ریالیزمدا ، شت وەها تێکەڵ ئەکرێت کە ئەو ڕێبازە ئەخاتە بارێکی پاشا گەردانییەوە ٠

زۆر جاری تریش گەلێك ناو و ناتۆرەی ئەدرێتە پاڵ ، بێ ئەوەی هیچ راستییەکیان تێدا هەبێت ٠هەروەکوو لە زۆر کاتی تریشدا ئەبینین نووسەرێك ، یارەخنەگرێك لە شتێك ئەدوێت کە تەنها خۆی ناوی ئەبات بە ریالیزم ، ئەگینا لە راستیدا ئەوەی ئەو لێی دواوە باسێکە نزیك لە سروشت پەروەرییەکی کرچو کاڵ ، یا فولکلۆرێکی خۆماڵی ، وەیا لە قاڵبی ئەو ڕێبازە هونەرییەدایە کە لە گشت سەردەمێکدا باو بوە ، واتە ئەدەبو هونەری داکۆکی کردن بۆ بیرو باوەڕێکی سیاسی! لە ئاستی ئەم بارە ناهەموارەدا، ئەبینین لاوانی ئەوە تازەکان دژ بە ریالیزم ئەوەستنو بگرە لە سەرجەم شێوەو نەریتەکانی لەوەبەریشی سڵ ئەکەنەوە ٠ خۆ کە ووتەی ریالیزمی سوشیالیزمیشیان ئەکەوێتە بەرگوێ ، سەری گاڵتەو قەشمەری پێهاتن بڵا ئەدەن !٠ بەڵام من سەرەڕای ئەم باری پاشاگەردانییەش ، لەسەر ڕێبازی ریالیزمی خۆم بەردەوام بووم لە نووسینداو هەر بەردەوامیش ئەبم ، بە بێ ئەوەی کوێ بدەمە لالووتیو نارەزایی ئەوانەی دژ ئەوەستن ٠ چونکە من باوەڕم وایە کە ناشێت هیچ مانایەك بدرێتە پاڵ وشەیەك تەنها مانای راستو درووستی خۆی نەبێت ! ئەمە جگە لەوەی کە نابێ باوەڕیشمان بە ریالیزمو سوشیالیزم لەق ببێت ، تەنها لەبەر ئەوەی هەندێك لە کۆڕی سیاسەتو بگرە لە کۆڕی بازرگانیشدا ، چەن وتەیەك بە باری چەوتدا بەکار ئەهێنن ٠ وە ناشێت تەنها لەبەر ئەوەی ئێمە بەرەنگاری ڕێبازێکی ریالیزمی ساختە ئەبینو ئەدەبێکی پەرپووتی لاوازمان ئەکەوێتە پێش چاو ، ئیتر ئەبێ وشەی ریالیزم لە فەرهەنگدا بسڕینەوە ٠ چونکە ریالیزم نەك تەنها لەم سەردەمەدا ، بەڵکوو لە گشت سەردەمێکی رابوردووشدا ، هەردەم هەوێنی هەرە گرنگو بایەخداری ئەدەبو هونەر بوە ٠

> **بە هەرحاڵ ، من لەو باوەڕەدام کە نووسەرانی چیرۆکی نوێ ، چەن سوور بن لەسەر ئەوە کە گوایە پەیدا بوونی چیرۆکی نوێ مانای مردنی شێوەی چیرۆکی کۆنە ، وە چەن سوور بن لەسەر دانانی چەن مەرجێك بۆ چیرۆکی داهاتووش ، هێشتا هیچ لەوە ناگۆڕێت کە هونەری چیرۆك نوسین هەردەم لە گۆراندا ئەبێتو روودانی جۆرەها شۆڕشو بزوتنەوەی نوێخوازیی تریشی تیا بە دوور نازانم ، شتی وەهای تیا روو بدات کە لە ئێستەدا بیرمان هەر بەلاشیا ناچێت٠٠ کوت ومت وەك چۆن گەلێك گۆڕانو پێشکەوتنی ئەوتۆ لە کۆڕی زانیاریدا رووی دا کە بەخەیاڵی هیچ کەسێکماند نەئەهات ٠**
>
> **« ئاراگۆن »**

خۆ لاموایە بۆ من ، کە بە دلسوزییەوە بیروباوەڕی سوشیالیزم گرتۆتە خۆم ، پەیڕەو کردنی ڕێبازێکی ریالیزمی ئەوتۆ کە بە بیروباوەڕی سوشیالیزم جۆش درابێت ، کردەوەیەکی راستو رەوانو بێگەردە ٠ بێگومان ئەمەی وتم لە نووسینەکانما ئەکەوێتەروو ٠

لەگەڵ ئەوەشدا من بە پێویستی ئەزانم بڵێم کە ڕێبازی ریالیزمی ساڵی ١٩٦٨ ، ئەبێ سەرتاپا لە ساڵی ١٩١٧ جیاواز بێت ٠ چونکە پەرەسەندنی ئاسۆی بیروهۆشی مرۆڤ وا لە مەردەمەکە ئەکات ، داوای ئەو بابەتە نووسینانە بکەن کە ئیتر لەگەڵ خواستو مەبەستی دڵو دەروونیاندا ئەگونجێت پێویستییەکانیان لەم روەوە دەسگیر ئەخات ٠ بۆ نموونە ، نووسینێکی وەکوو (ئاگر)ەکەی (هنری باربۆس) بگرە ٠ هیچ گومان لەمەدا نییە کە ئەم نووسینە لە کاتی خۆیدا ، لە رووی سیاسییەوە ئەرکێکی پیرۆزی بەجێ هێناوە ٠ بەڵام ئەی بۆ ئەمڕۆ ؟!٠ ئەوەی ئێمە پێویستە بایەخی هەرە گەورەی بدەینێ ، ئەبێ خواستو مەبەستو ئاواتی نەوە داهاتووەکانە٠

ئێمە بۆ جەماهیر ئەنووسین ٠ هیچ نووسەرێکیش نییە نووسینێك بنووسێت کە کەس نەیخوێنێتەوە ٠ گرنگترین نیشانەی ئەم سەردەمەشمان ، پەرەسەندنو پێشکەوتنی بیرو هۆشی ئادەمیزادە و فراوان بوونی ئاسۆی زانستی لە بەردەمیا ، لە ڕێگەی ئەو پێشکەوتنە تەکنیکییە بێهاوتایەوە کە ئێستا لە ئارادا یەو ڕێگەی بڵاوبوونەوەو تەشەنە سەندنی زانستی بۆ فراوان کردوە ٠

پێوانەی پێشکەوتن لە هەر سەردەمێکدا ، پێش کەوتنی زانیارییە ٠ ئەمەش بۆتە سەردەفتەر بۆ ئەوانەی لەم روەوە دواوون ٠ من باکم لە (جۆل فرن) نییە ، نەك لەبەر ئەوەی کە گوایە ئەو دەستی کورتە ، بەڵکوو لەبەر ئەوەی کە من (بلزاك)م لا پەسەندترە ، چونکە ئاوێنەی سەردەمی خۆی بوو ٠ خۆ گەلێکیش ستەمە داوامان لێ بکرێت کە ئێمە شوێن پێی (بلزاك) هەڵگرینو لە سەر ڕێبازی ئەو بڕۆین ٠ چونکە بۆ ئەوەی بتوانین ئەوە بەدی بێنین ، ئەبێ ببینە ئاوێنەی ئەم سەردەمەی خۆمان ، ئەگینا ئەم سەردەمەمان شوێن پێی لە مێژوودا ون ئەبێت ٠

پرسیار :

تۆ پەنجەت خستە سەر ئەو تێکەڵ بوونەی مانای وشەی ریالیزم تووشی هاتووەو پەردەت لە رووی ئەو کەسانەش لادا کە خۆیان هەڵ ئەقورتێننە ئەم ڕێبازەو ئەی شێوێنن ٠ هەر وەکوو لەوەش دوایت کە ریالیزمیش وەك بیروباوەڕێکی تر ، دەگۆڕێو وەك خۆی نامێنێتەوە ٠ وە وتت ڕێبازی ریالیزمی ١٩٦٨ سەرتاپا لەگەڵ ١٩١٧ دا جیاوازە ، ئەگەرچی ئەم جیاوازییە هەر لە چوارچێوەی ریالیزم خۆیدا ئەمێنێتەوەو لادانێکی بنەڕەتی لانادات ٠ بەڵام لەم ساڵانی دواییەدا زۆر ڕێبازی نوێ لە هونەری چیروك نووسیندا هاتۆتە کایەوە کە پێی ئەووترێ چیرۆکی نوێ، وە هەندێ جار (چیرۆکی دژ – سەرپێچی کەر) ٠ نازانم ئاخۆ ئێوە بیروڕاتان لەم رووەوە چییە، بە تایبەتی سەبارەت بەو قسەیەی هەندێك لە لایەنگرانی ئەو بابەتە چیرۆکە ئەیکەنو ئەڵێن : ئەم شێوە نوێیەی چیرۆك گشت شێوەکانی لەوبەری ئەسڕێتەوەو ئەوانە لە ئاستیا ئەبنە تەنها سامانێکی رابوردوو ، وە لە تواناو دەسەڵاتی بەردەوام بوونو پەرەسەندنی جارانیان ئەکەوون ؟!٠

وەرام :

لە راستیدا ئەم بزووتنەوەیە رقی لە دڵی گشت ئەو ئەدیبانەدا تەقاند کە هەست بە ئارەزووی نوێخوازی ناکەن ٠ بەڵام من بەش بە حاڵی خۆم ، لەوانە نیم کە لە رووی نوێخوازیدا خۆم بکەمە کۆسپ ٠ من زۆر بە پەرۆشەوە خۆم بە خوێندنەوەو لێکۆڵینەوەی ئەم ڕێبازەوە خەریك کرد ٠ ئەتوانم بڵێم : لە چوارچێوەی ئەم ڕێبازەدا ، زۆر نووسینی بەرزو بایەخدار دەرکەوت ٠ هەرچەندە زۆری بێکەڵکی ئەوتۆش هاتە کایەوە ، کە تەنها ئارەزووی تازەکردنەوەیەکی کاڵو کرچ درووستی کردوون ٠

پەیدا بوونی دەستەیەك لە ناو ئەم نووسەرە نوێخوازانەدا ٠٠ کە وەهای لێك بدەنەوە گوایە ئەو شێوەیەی بەکاری دێنن لە نووسیندا ، تاقە شێوەیەکی درووستو بایەخدارەو ، گوایە ئەوەشی چیرۆك نووسەکانی لەوەبەر نووسیویا-

بڕوانە : ل ١٥

سەرەتای داستانێکی ون بوو !!!

هەڵبەستی ؛ جلال میرزا کریم

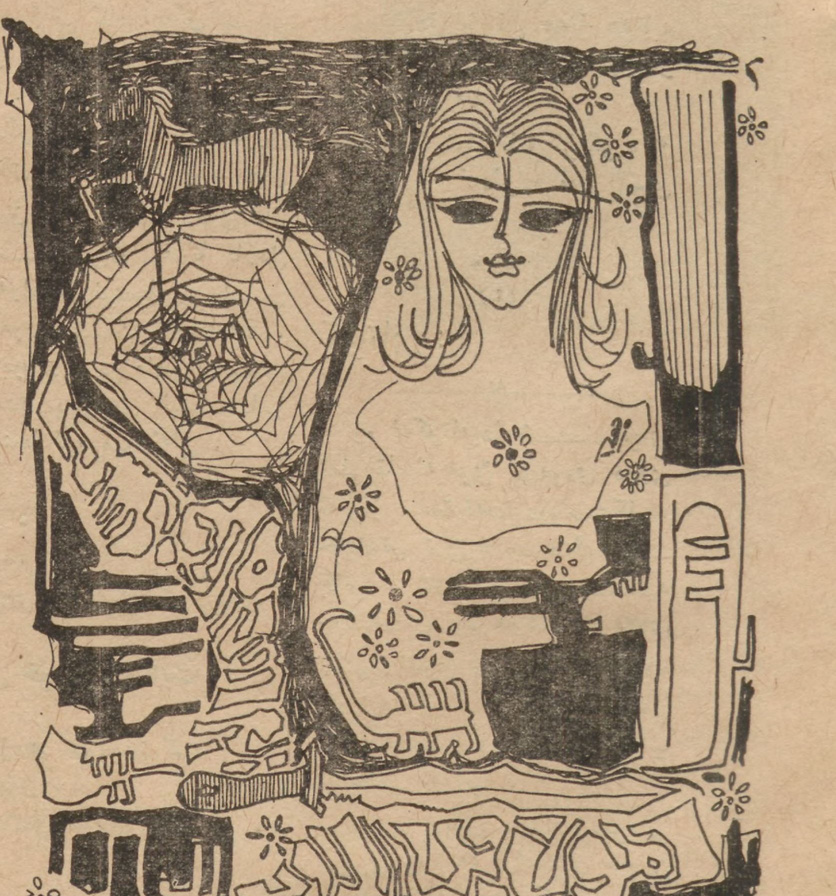

دەمێکە پرچی زەردی تیشکی خۆر ،
بۆ بووکی ناسۆر ٠٠٠
ئەهۆنینەوە ٠٠
لە خەرمانەی مانگ ،
لە چرپەو ٠٠ لەبانگ ،
لە لێڵی گۆمی چاوی بێ برژانگ ٠٠
وردە زەرکەفتی وشەی جۆراو جۆر ،
لە سوور !٠٠ هەتامۆر !٠٠
خڕ ئەکەینەوە ٠٠
لە چاوی ماتی ٠٠
گەڵاریزانی پایزی زەردا ،
گوڵی ئاواتی ،
نەزۆك ئەنێژین ٠٠
لەناو دێراوی زووخاوو دەردا ،
تۆوی پووچەڵی خۆزگە ئەریژین ٠٠
کلافەی کلووی ٠٠
بۆسووتان تینووی،
بەفری ئازاری بیرتەزینی سڕ
بە مەکۆی خەیاڵ٠٠
خەیاڵێکی تاڵ ،
ئەکەینە شاراو دەستەنەی ئاگر ٠٠

⊙ ⊙ ⊙

دەمێکە ڕۆنی ٠ ٠
سەرتوێژی وینەی بێ رەنگو بۆنی ،
ناو داستانی کۆن ئەلێسینەوە ٠٠
خەم لە دەلاقەی زامی بەسوێدا
لە چاڵی چاوی پرخۆڵو خوێدا
ئەتوێنینەوە ٠٠
دەنگ لە گەرداوی شەوی دووکەڵا
لەناو ئاوازی بێ پەڵو چڵا
ئەپێچینەوە ٠٠
لەکۆی زووخالی دۆزەخی سووری
هاوینی رەشا ٠٠
گەردانەی تۆفی خەمی ناسۆری
ئەکەین بەسنگی هەتاوی گەشا ٠٠

⊙ ⊙ ⊙

دەمێکە نەڕەی کەللەسەری گۆڕ ،
لە ناو چیرۆکی
بێ ناوەرۆکی
بەبێ بارانی
مێژووی خەزانی
ژێر تیشکی کزی مەشخەڵی چاو شۆڕ ،
ئەخوێنینەوە ٠٠
هەزار جەنگاوەر ٠٠
گەشترین باوەڕ ٠٠
بۆ یەك بەڵێنی درۆی خوێنەخۆر ،
ئەگۆڕینەوە ٠ ٠
بە دەیان ٠٠ پەیکەر ٠٠
شەهیدو ٠٠ رابەر ٠٠
بە فرمێسکی پرچڵپاوی ناتۆر ،
ئەشۆرینەوە ٠٠

⊙ ⊙ ⊙

دەمێکە هەینو ! بەڵام ، هەر ٠٠ نەبووین
دەمێکە زیندووین !بەڵام ، هەر ٠٠ مردووین

دەمێکە بێ خواین ،
بێ بیرو بڕواین٠٠
ڕێبواری ڕێگەی بێ ناو نیشانین
بێ گۆڕستانین ٠٠
بێ کوردستانین ٠٠
کوا ؟٠٠ کەی ئەبینە خاوەن گۆڕستان ؟
٠٠٠ خاوەن کوردستان ؟

institutkurde de paris

دەنگی شۆرشگێرانەی ئینسانی رەش

لەهەڵبەستی شاعیرەکانیا

ئەفریقا

ئەمرۆ ئینسانی رەش لە ئەفریقا هۆیەکانی چەوساندنەوەی ئەروخێنێ

سەرەتا :

ئەمرۆ قارەی ئەفریقا جێگای گرنگی پێدانی هەموو جیهانە ، بەتایبەتی وڵاتە سوسیالستو پێش کەوتن خوازەکانی جیهان ، هەر وەك دوێنێو تا ئەمرۆش وڵاتانی ئیمپریالزمیش چاویان تێ بڕیوە ، وە لە ئەفریقای رەشا ، ژیان ئەمرۆ وەك دوێنێ نیە ! ئەمرۆ ئینسانی رەش لە ئەفریقا ، چەك بەدەستە ! وە خەبات ئەکات ، هۆیەکانی چەوسانەوەی ئەروخێنێ ، شارستانیەتی ئینسانی رەشی خوێن گەرم بنیات ئەنێ ، وە بەرگری لەئازادی وپێش کەوتنی ئەفریقا گرنگیەکی گەورەی هەیە ، لەو لێکدانەی ئەمرۆ دژی هێزەکانی ئیمپریالی دەستی پێ کردوە .

بێ گومان ئەو بارەی ئەفریقای تیا ئەژی کاری ڕاستەوخۆی کردۆتە سەر هەموو بەرهەمێکی بیرو مێشك ، لە ئەدەبا لەگەڵ جیاوازی بیروڕاو ڕێڕەوی سیاسیو کۆمەڵایەتی بەینی ڕوشنبیرەکانی ئەفریقا ، ئیسلامو گاوریان ، بت پەرستو مارکسیان ، سیاسی ، شاعیر ، چیرۆك نووسی هەموو بەبێ جیاوازی لەوەی دەری ئەبرن هەست بەوە ئەکرێ گرنگی ئەدەن بەو سەرنجەی ئەدرێتە (ئەفریقای ڕەش) بەجۆرێ لەکۆتایا وەك هەموو یەك دروسمیان هەبێت « **سەلماندنی کەسیەتی ئەفریقا** » .

محمد مفتاح فیتوری

(١)
لە گیروگرفتێ زیاتر

بێ گومان ئەفریقایەکان ڕووبەڕووی گەلێ گیروگرفتی سەخت وەستاون لە سەروو هەموویانەوە چاو برسیەتی وڵاتە سەرمایەدارەکانی ڕۆژئاوا ، هەتا ئەو وڵاتە ئەفریقایانەش ئازاد بون هەمیشە لەبەردەم ترسی پەلاماردانی ئیمپریالزمان بۆ ئەوەی دەسەڵاتی نارەوای خۆی فەرزکاتەوە بەسەر « رەشە ئازادەکانا » وەك پەلامارە چەکداریەکەی ئەم دوایەی پرتگال بۆسەر «کۆماری غینیا» کە سەری نەگرت ئەویش بەهۆی وریایی و بەتوانای گەلی غینیای ئازاوە . وە لەپێشەوە پیلانی هەلگێڕانەوەکەی غانا ، وە کوشتنی لۆمومباو ئاژاوەی بەردەوام لە کونگو و .... هتد ...

وە بەردەوام ئەم ڕووداوە ترسناکانە لە ئەفریقای رەشا روو ئەدات بەڵام ناوچە ژێر دەستەکان ، جیاوازی رەگەزایەتی کوشتنو برینو سزای رەشەکان لەلایەن « کەمە سپیە داگیرکەرەکانەوە » . سەرباری هەژاریو نەخۆشیو هەتا دوای ، جا بەرامبەر بەم گیروگرفتە زۆرانەی ئەمرۆی ئەفریقا سەرباری پاشماوەی پیسی رابوردوی دواکەوتو وە دەست کردی ئیمپریالزمو رەگەزایەتی ، ئابوریەکی تێك چو ، پەرستنی رابوردوی هیچ وپوچ ، وەخاوەن بیرو پێشەواکانی ئەفریقا مێشكو بیر بەکار ئەهێنن بۆ دەرچون لەو گیروگرفتانە بەمەبەستی دروست کردنی قەوارەیەکی بیروباوەری نوێ لەسەر ئەم مەرجانە :

١ ـ لە ڕووی سیاسیەوە « پێك هێنانی دەوڵەتی نوێ لە ئەفریقادا » .

٢ ـ لە ڕووی ئابوریەوە پێك هێنانی ئابوری نیشتمانیو میللی ..

٣ ـ لەڕووی فلسفەو مێژووە رەد کردنەوەی ئەو رژێمانەی دان نانێن بەپێش کەوتنی بێ کوتایدا « تقدم اللانهائی » .

٤ ـ لەڕووی روشنبیریو رەوشتەوە : رەد کردنەوەی هەموو پەرستنێکی رابوردووی بێ کەلك ، وەك لاسای کردنەوەی کوێرانەی جیهانی دەرەوە ، بەڵکو گرتنی رێگای نوێ کردنەوەی بیرو گەیشتن بەکاروانی شۆرشگێرانەی جیهان .

جا بەدی هێنانی ئەممەبەستانە لە ئارەزوو خواستی زۆر بەرهەمی روشنبیرو هونەرمەندانی ئەفریقا دا دەرئەکەوێت . بەتایبەتی شاعیرەکانی دوای ـ ـ پەنجایەکانی ـ .

***

هەڵبەستی ئینسانی چەوساوەی ئەفریقا :
(٢)

لەگەڵ ئەوەشا ئەووترێ رۆشنبیری ئەفریقا ژیانی مێژووی ئەفریقا خۆیەتیو لەگەڵ ئینسانی ئەفریقادا لەدایك بوە ، بەڵام « ئەفریقا ناسەکان » ئەڵێن گەشەی ئەدەبو هونەری نوێی ئەفریقا لە ساڵەکانی پەنجاوە دەستی پێ کردوە ، وە بەسەرنج دانێکی وردی بەرهەمی ئەدەب لە ئەفریقا لەو ماوەیەوە هەست ئەکرێ ئەدەبو هونەر گەیشتونەتە پایەکی بەرز ، وە گەلێ گۆڤارو رۆژنامە تەرخان کراون بۆ بڵاو کردنەوەی بەرهەمی بیری نوێی رۆشنبیرەکانی ئەفریقا وەك گۆڤاری «**برزانز ئەفریکان**» کە شوێنێکی بەرزی لەبیرو سیاسەتی پێش کەوتن خوازی ئەفریقا دا گرتوە کە لە نایجیریا دەرئەچێ وە گۆڤاری « برك ئورفیوس »و گۆڤاری « ترانزسن » لە رۆژ ئاوای ئەفریقا .

قولە رەشەکانی ئەفریقا ، ئیستا لەشۆرشان ، لە هەموو لایەکی ئەفریقا وە دژی لەدوژمنێ زیاتر ئەجەنگن : برسیەتیو نەخۆشیو هەژاریو جیاوازی رەگەزایەتی کە هەمووی دەست کردی ئیمپریالیزمی داگیرکەرە کە لە بەرە بەیانی مێژووە ، لە رۆخە دورەکانی رۆژ ئاواوە بە پاپۆرەکانیانەوە هاتنو باروتوئاگریان بەسەر ئەفریقای رەشا باران :

« ئەو پاپۆرانەی گەشتنەڕۆخی ئەم زەویە .
کاتێ خوین شوراکانی سوور کردبو ..
نیشتمانەکەمان ..
دایکمان .. لەوێ ..
منالەکەت و ژنەکەت ..
بەدەستی زۆرداران ئەهاڕان..
بەڵام ئەی قولەڕەش
تۆ .. ئینسانی ..

« باتریس لۆمومبا ـ هەڵبەستی قولەڕەش»

قولەڕەشی ئەمرۆ لە ئەفریقاوەك دوێنێ نیە، چاوی کردۆتەوە بیری ئینسانی نوێی لەمێشکایەخۆی بە پەیام بەری هیوای ئینسان ئەزانێ وە چەوسانەوەزیاتر پاڵی پیوە ئەنێ بۆ سەلماندنی بونی خۆیو دەسەڵاتی وەك « ئینسان » بەمانای ووشە وەك شاعیریکی لاوی ئەفریقای ئەڵی :

ئەی قولەڕەش ..
ئەی چەك لەدەستەکان ..
زۆر لی کردنو چەوسانەوە ..
زیاتر هانی داون بۆسەربەستی ..
ئەی ڕەش
ئەی پەیام بەری هیوا ..
تۆ هەموو سروودێکی جیهان ئەزانی
گۆرانی خەبات .. ئیش ..
لە رۆخی رووباری ـنیل ـوە ..
لێدرای ..
کوژرای ..
سزا درای ..
بەڵام تۆ ڕاپەریت ..
روتاندنەوە ... نا ..
سەربەرزی ..
بەندایەتی ... نا ..
ئەمرۆ تو ، مەزنی .. گەورەی ..

ئەمە رێگای خەباتی « قولەـ ڕەش » لەخاکی ئەفریقا .. سەلماندنی بونی خۆی ، وە ئامانج یەکیتی قولەڕەشەکان ، دەست پێ کردنی بزوتنەوەیەك لەجیهان‌دا لەژێر ئاڵای .

داواکاری بەگشتی سەندنەوەی رێزی ئینسانیان .. لێرەوە رێڕەوی بیری نوێ هەڵبزێرا ، وە بەوبیرە خەبات بۆ ئەفریقای دایك ، وە بەدی هێنانی ئاواتی ئینسانیان ، وە بێ‌سڵ کردنەوە رووناکیان خستە سەر حقیقەتی سەختی پەروەردە بونی رابوردویان هەروەك شاعیری (ـ کاریبی ـ ئیمیە سیزیر) دەری ئەبرێ :

نە باروتیان داهێنا ..نەقیبلە نوما ..
نەیان زانیوە دەست بگرن بەسەر هەڵمو کارەبادا ..
دەریای نوێیان نەدۆزی وەتەوئاسمانیکی نویان نەدیوە ...
بەڵام ، سەرچاوەی ئیشوئازاریان چاك ئەزانن .
ئەوانەی بەئاسانی :
فێری کرنوش بردن بون.
بەزۆڵو نارەوا دانران ..
ئەوانە بێ گومان کردن ..
بەبێ ئەوان ..
زەوی .. زەوی نەئەبو !!

بەم جۆرە ، شاعیر لە ئەفریقابو بەحقیقەت ، چونکە توانی حقیقەت دەربرێ ، وە هیواوئاواتی گەلەکانیان دەربرن و نەترساویشن لە ئەنجامی ئەمەدا هەرچیان لەدەست **بچی** ، وە بەبێ سڵ کردنەوە بەزمانی‌رەشی چەوساوەی ئەفریقاوە ئەڵی :

دەای ئەوەی تاریکی شەوەرەوانەوە
جاریکی کە نابمەوە بەگۆرستانی سەرگوزشتەی رابوردوو ..
نابمە بەندی رابوردووی بت‌پەرستی .
من ژیاوێکی نەمرم ..
وە ئەفریقا بۆ ئێمەیە ..
کەواتەبژی ئەفریقا ..
بۆ ئێمە بژیت .. ئەی‌ئەفریقا

« محمد مفتاح فیتوری ـ هەڵبەستی سرودی ئەفریقا»

وەکاتێ ئەم شاعیرانە گۆرانی‌بۆ گەلەکانیان ئەڵێن ، هەست ئەکەن چۆن ئارەزوی گەلەکانیان لەووشەکانی هەڵبەستەکانیان دەر ئەبڕن :

ووشە ؟ بەڵی ووشە !
بەڵام ووشەی خوێناوی
ووشە، لافاوە، گەردەلولە..
قولایی گەرداوە ، کلپەی‌ئاگرە ..
گۆشت ئەسوتێنێ ، شارئەسوتێنێ ..
بەم جۆرە ئاسوی رەوناکدە‌ئەکەوێ ..
وە بەم جۆرە ـ شاعیر ـ لەخزمەتی گشتایە ..

جیاوازی ڕەگەزایەتی لەهەڵبەسی ئەفریقایەکانا
(٣)

« ئەلیون دیوب » ئەڵێ « هەموو کارێکی نووسەر یان هونەر مەندەکانی ئەفریقا گەواهە دژی سیاسەتی رەگەزپەرستیو دژی ئیمپریالزمی نارەوا » .

باتریس لۆمۆمبا
شاعیرو شورشگێر

ئیمپریالزم کە لە ئەفریقا ژیا هەموو کاروباریکی توندو تیژی نارەوای تیاکرد ، وە توی نارەوا ترین بیروباوەری نامرۆڤایەتی تیا چاند ، هەموو بە مەبەستی ئەوەی ئەفریقاو هەرچی تیا هەیە هەر بە ژێردەستی خۆی بمێنیتەوە ، لێرەوە شتێکی سروشتی بو زیاتر شارەزای چونیەتی دەست درێژی کردنو کاروباری‌درندانە ببن ، لە هەمان کاتا گەلانی ئەفریقاش شارەزای باشتریان لە خەباتگێری‌دا وەرگرت تاوای لێ‌هاتوە رۆژ لەدوای رۆژ زیاتر بەرەو سەربەخوی سیاسیو ئابوری ئەڕۆنو سەربەستی بەمانای عیلمی سەدەی نوێ دەست ئەخەن .

وە سیاسەتی جیاوازی رەگەزایەتی لە بنەرەتەوە بۆ داپۆشینی کاروباری دەست بەسەراگرتنی سامانی زۆری ئەفریقا هینرایە کایەوە ، تا گەیشتە رادەیەك داگیرکەران رۆژ لەدوای رۆژ دەوڵەمەند ئەبونو ئەفریقایەکان هەژارو برسی جا بەرپابونی بزوتنەوەی نیشتمانی لەسەر شانۆی ئەفریقا رەد دانەوەی سروشتی ئەم کارە نارەوایەی ئیمپریالزم بو ، ئیمپریالزم واقعێکی سیاسی **و کۆمەڵایەتی دیاری کراوی بۆ ئەفریقا دروست کرد ، لەو واقعەشەوە بزوتنەوەی نیشتمانی ئەفریقا دەستی پێ کردو رێڕەوی‌شۆرشگێرانەی خۆی دیاری کرد ، وە لەدوای جەنگی جیهانی دووەمەوە هێزەکانی ئیمپریالزم لەزۆر شوێنی ئەفریقا دەرکران ، بەمجۆرە زۆر وڵاتی ئەفریقا سەربەخۆ بو ، بەرامبەر بەمە وڵاتە ئیمپریالزمەکان کەوتنە پیلان گێران بۆ لێدانی بزوتنەوە نیشتمانیەکانی ئەفریقا، ئەویش لەرێگای :ـ ئاژاوە نانەوەی خێڵایەتی ـ قبلی ـ وە بڵاو کردنەوەی قین لە بەینی رۆڵەکانی‌یەك گەلاو ئیمپریالزم لەم ریگایەوە تاڕادەیەك توانی تەنگ بە بزوتنەوەی شۆرشـ گێرانەی چەند وڵاتیکی ئەفریقا هەڵچنێ .**

وڵاتانی جیهانی رۆژئاوا « جیهانی سەربەست ـ العالم الحر ! » بەدرۆو دەلەسەویستویانە وای پیشان بەن‌گوایە ئەفریقا سامانی شارستانی‌کۆنی دەست کردی ئینسانی ئەفریقای نیە ، هەتا ئەگەرهەش‌بێ بەجۆرێ نیە دیاربێو جێگای گرنگی‌بێ ، بەڵام ئەوەی‌راستە وڵاتە ئیمپریالزمەکان ئەم درۆو دەلەسەیان جێگای‌خویی نەگرتو نەیان توانی راستی بشارنەوە ، وە دەرکەوت‌مەبەستی سەرەتاو دوایی ئەم پروپاگەندە ناڕاستە رێگایەکەبۆ پاراستنی سودی خۆیان لە ئەفریقا گرتویانەتە بەر تاوای‌دەرخەن گوایە ئەفریقایەکان پیویستیان بەرابەرو ریگابیشان دەر هەیە ، بەڵام ئیستە ئەم بەندو بوە جێگای لە هیچ گرفانێکا نابێتەوە :

ئەگەرچی ساڵانی دوورودرێژ
بەسەر دەرکا رویشتم ..
هەرچی ئەشکەنجەو ئازار بوچەشتم
بەڵام بۆ گەیشتن بەئاوات
بەدەستی خۆم بەندیخانەم‌دروست کرد
بەسەر دەرونی خۆما زاڵ بوم
بەندیمو کرنوش بردنم بۆزۆردار
چەوسانەوەی منی رەشی زۆرلێ‌کراو
ناخوشیەکانی ئەوسەردەمەی‌رابوورد
جارێکی کە قایل نابم‌بگەرێتەوە ..

« فیتوری ـ سروودی ئەفریقا »

لەراستی‌دا سیاسەتی‌جیاوازی رەگەزایەتی تەنگو چەڵەمەیەکی پر داخە ، گەلانی‌ئەفریقا پیوەی ئەناڵێن ، وە لەوەش زیاترئەم سیاسەتە چەوتە« **عاریکە بە رووی ئینسانیەتەوە بەگشتی** » لەبەر ئەوە زۆری بەرهەمی ئەدەبی لەئەفریقا رەش دا بانگەوازی راستو رەوانەبۆ خەبات دژی سیاسەتی جیاوازی رەگەزایەتی وە دژی ئەو بارەنارەوایەی ئەم‌سیاسەتە چەوتە لەزۆر شوێنی ئەفریقاداخوڵقاندویەتی ، وە نووسەرو شاعیرەکانی ئەفریقا لە بەرهەمی‌بیرو مێشکیانا ، بەرامبەر بەو سیاسەتە نارەوایەو هەمووشانەیەکی چەوسانەوەو دواکەوتن لەئەفریقا، ئیمپریالزم‌گوناهبار ئەکەن و دڵنیاین بەرامال کردنی هەموو دەسەلاتێکی داگیرکەرانەی ئەونەبێ دوای بەو کارەساتانە نایەت .نمونەی ئەم مەبەستە لە هەڵبەستی (بۆ ئەوەی گەلەکەمان سەرکەوێ) دەر ئەکەوێ کە دانەرەکەی شەهیدی ئەفریقاباتریس لۆمومبا » یە چونکە ئەو هەڵبەستە تۆماریکی‌ئەفریقاو خەباتی نیشتمانی وەك راپورتێکی ئاسای پیشان‌نادات ، بەڵکو دەر برینێکی باڵای تایبەتیە لە چاوی خەبات‌گێرێکی هونەرمەندەوە کە جۆتەقوڵای کارەساتەکانی‌ئەفریقاوە وەهەستی بەو رووداوە ترسناکانە کردوە بەسەری‌هاتووەو بەووردی دەری بریوە ، لەوەش زیاتر ریگای هیوای‌پاشە رۆژی دیاری کردوە ، بەم جۆرە هەڵبەستی « بۆئەوەی‌گەلەکەمان سەرکەوێ» هەروەك شاعیری گەورەی فرنسا « بودلیر » ئەڵی : هەست و بیری ئینسان ئەجولینێ ، وا ئەکات‌بچینە قولای ئەو هەستەی لۆمومبا بەرامبەر خاکی مەزنی‌ئەفریقا هەی بوە :

ئاه .. ئەی برای رەشی‌خۆشەویست ..
لە قوڵای شەویکی تاراشاراوە ..
تۆ،ئەی ئەوەی گەردەلولی پرتۆزو غوبارت
زەوی پانو بەرینی گرتەوە...
تۆ ئەی ئەوەی بەهیزی‌بازوت چەندان « مەزاری ئەهرامی باڵا » دامەزرا ..
تا نیشانەبن بۆ خوین‌ڕێژەکانی « فیرعەون » .
تۆ .. ئەی ئەوەی چەندان‌جار دەردەست کرای ..
تۆ ... چەندان جار بەزیت..
بەزیت لەو شەرانەی ..
هێزی درندە تیا ئەبردەوە .

دوای لۆمومبا لە هەڵبەستەـکەیا چیرۆکی کابرایەکی سپی لە ئەفریقا ئەگێرێتەوە چۆن‌تاوانی درندانەی بەرامبەر دانیشتوانی بێ‌گوناهی ئەفریقاکردوە ، وەچۆن بەهاتنی مردنو ویران کاری بەسەر قولەرەشەـکانا بڵاوبۆتەوە ، بەجۆری هەموو مانایەکی ژیانی ئینسانی ئەفریقای تێك‌دا کە کەس نەی‌توانی ئەنجامی دیاری بکات‌دەستیان گرت بەسەر زەوی داو سامانیان برد ، ئەو داگیرکەرەسپیانە هەتا ئاژەڵی ئەفریقایان دزی .. تاوانیان‌کرد بەرامبەر ئینسانی رەشی ئەفریقا . بە دور خستنەوەیان‌لە هەموو هێزو توانایەك ، ملیونەهایان‌لەبازارا لێ‌فرۆشتن‌وە لە بچوك ترین مافی ئینسانی بێ‌بەشیان کردن بەڵکو هەتارەوشتو پیرۆزەی ئینسانی ئەفریقایەکانیان پێ شیل کرد.. ئینجا لۆمومبا ئەڵی :

« تا ئەو رۆژە ، سپی هات..
درندەو تاوان بارو بێ‌بەزەی ..
شارەزا لە هەموو سزایەکی‌بکوژ !...
ئاڵتونی زەویەکەتی دەرهێنا.. بردی .. گوایە لێ‌کریت..
بەچی ؟! بەهیچ !
دەست درێژی کردە سەرئابروی خوشکەکانت ..
ژنەکەت !!
وە رۆڵەکانتو براکانتی‌فێری زەهر خواردن کرد ..
منداڵەکانی راپێچ کرد بۆناو پاپۆر ..
لەو کاتەوە دەنگی تەپڵ‌لەدێیەکەوە بۆ دێیەکی تر ..
بۆ خەڵکی ئاشکرا ئەکرد :ـ
پاپۆرێکی تری بێ‌گانە ..
پریەتی لە ئینسانی‌فرۆشراو »
دەریای بری .. بەرەورۆخە دورەکان

ئامادە کردنو لێکۆڵینەوەی

عبدالله عباس

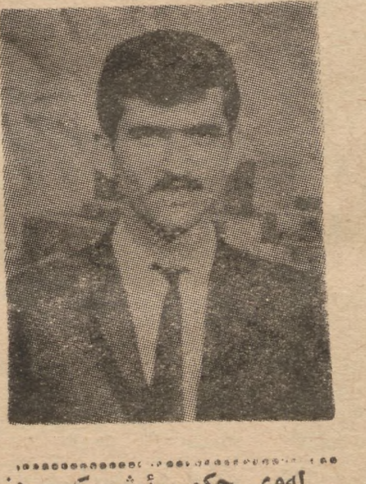

لەوی حکمی ئیش کردنی تامردنیان بەسەرا ئەدرێ
وە لەبەرە بەیانەوە تا رۆژ ئاوابون ..
ئەبێ شانو قوڵ بکوتن »

دوای شاعیر لە هەڵبەستەکەیا رۆڵەکانی نیشتمانەکەی بانگ ئەکات بۆ خەباتو قوربانی دان لە پێناوی سەندنەوەی سەربەستیو مافی خوراویان ، بە باوەڕو هیواوە ریگا ببرن ، بەجۆرێ هەروەك شاعیر سوربوبێ لەسەر ئەوەی سەرچاوەیەکی نوێی ژین لە قوڵای هەموو ئەفریقاوە هەڵ ئەقولێ ... تا رۆژێ بێ بەدەسەڵاتی خۆیو هێزو توانایەوو بەبیری فراوانو بنەرەتی سەخت وەستاو بەڕووی هەموو ترسێکی داهاتوا :

« با ئەو رووبارە مەزنانەی بەشەپولی بەهیزیانەوە ئەرۆن
بەرەو پاشە رۆژ ..
ئەی برام ، با بۆ تو بێو تو خاوەنی بێ..
بادڵ تەنگیت ببێتە کلپەی ئاگرێکی بکوژ ..
تیشکی رۆژی گەرم ..
گەرمی بێ بەزەیانە ..

تۆ ئەی برام ، کە رووت بڕە لە ترسناکی و ئازار هەستە وهاوارکە : نەء !!

داڤید دیوب

با ئەو فرمێسکەی ...
باوکتو باپیرت رشتیان
دوای سزدانیان هەتا مردن لە سەرئەم
زەویە گریاوە .. ووشك ببێتەوە ..
هەتا وەك گەلێکی ئازاد بژی ..
وەك دڵ خۆش هەتا هەتایە
وە هەتا سەر ئەکەویتو دڵنیا ئەبێ ..
لەم نیشتمانەتا « کۆنگۆ » ..
لێرە .. لەدڵی « ئەفریقای مەزنا »

***
(٤)

کۆتای :

وە لەکوتای‌دا شاعیری ئەفریقا ئەیەوێ ئەوەی دەری ئەبرێ ، حقیقەت دروست‌کات، حقیقەتی نوێ ، وە هەڵبەستەـکانی « خۆشەویستی لە ووشەدا » وە ووشە بەلای ئەوەوە کاری بەهیز ئەکات ، وە دلنیایە « ووشەی باش ئەنجامی باش ئەدات ، وە ووشەی خراپ ئەنجامی خراپ » .

وە بۆ زیاتر بەهیز کردنی دەوری ووشەی راستو خاوین لیژنەی ئەدەب لە گونگرەی دووەمی‌نووسەرو هونەرمەندانی

بڕوانە ل ١٠

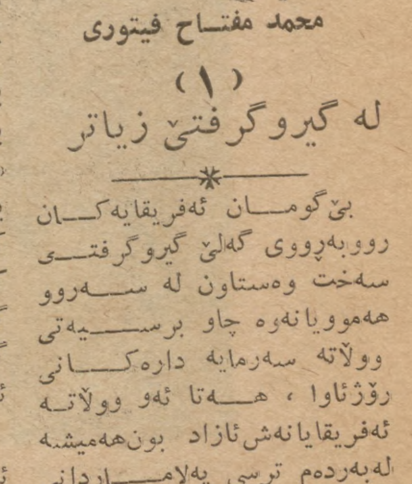

Institut kurde de paris

گفتوگۆیەك لەگەڵ دوکتۆر عزالدین مصطفی رسول سکرتێری یەکێتی نووسەرانی کورد .

ئەتوانین بلێین ئەدەبی کوردی

لەسەرەتاوە سروشتێکی ئینسانی هەبووە

★ ئەو ئەرکانەی یەکیتی نووسەرانی کورد بەدی هێناوە کەمنین .

★ گۆڤاری « نووسەری کورد » خۆئامادە کردن بۆ دەرکردنی بەئاسانی پێك نەهاتوە .

پرسیار : دامەزراندنی یەکێتی نووسەرانی کورد ، یەکێکە لەدەسکەوتە گرنکەکانی گەلەکەمان .. ئەو ئەرکانەچین کەیەکێتی گرتویەتە ئەستۆی ؟

وەلام : بێگومان یەکێتی نووسەرانی کورد گەلێك ئەرکی لەسەرشانە ، کاتێ کەئەکەوینە بیرکردنەوە ئاسۆی ئەرکو نەخشەدانان زۆر فراوان دێتە بەرچاو ، بەلام کەدێنە سەر راستیو واقعو ئیش بەجێ هێنان کۆسپی سەرە رێ ئەوتاسویە تەسك ئەکاتەوە ، گەورەترین کۆسپیش بێ دەرامەتیە ! بەکورتی یەکێتی پارەیەکی ئەوتۆی نیە کەتەنانەت بەشێکی بچوکیش لەئەرکەکانی بەجێ بینێ . گەر تائیستا هەندێ ئیشیشمان کردبێ ئەوە ئەنجامی ئەرکی ئەندامانی یەکێتی خۆیانو چەند ئەدەب دۆستێك بوە . ئێستا ناتوانین لە سنوری ئەوە بچینە دەرەوە کە بیر لە زیندو کردنەوەی ئەدیبانی کۆچ کردومان بکەینەوە ، بیرەوەری مەهرەجانیان بۆ رێك بخەین لەو رێگەیەشەوە تەوژمی نوسینو ئەدەبی ئەمرۆمان تین پێ بدەین هەروەها پروژەی پێك هێنانی کۆمەلێ کۆری ئەدەبیو موناقەشەو محازەرەمان ، بەدەسەوەیە ، هەروەها دەرکردنی گۆڤاری نووسەری کورد کەهیوادارین بەم زوانە بکەوێتە ناو خۆێندەوارانی کوردەوە لەریزی پێشەوەی ئەرکەکانی یەکیتیە بۆ دوا رۆژ گەر حکومەت یارمەتی داینو گۆڤارەکەمان کەوتە برەو توانامان بوو ئەوا لیژنەی نووسینو وەرگێرانو بلاو کردنەوەش بەگەرمی ئەکەوێتە کار ..

پرسیار : دوای گۆڕانی هەمو واقعیك ئەبێ بیرێکی نوی بێتە کایەوە .. پاش شۆرشی نۆ ساڵەی گەلەکەمانو واقعە نوی یەکەی ئەرکی سەرشانی نوسەری کورد ئەبێ چۆن بێ ؟

وەلام : زۆرجار لەئەدەبی جیهاندا کەباسی شۆرشێك یان کردارێکی مەزنی ئادەمیزاد دەکرێت شاعیرێك رادەپەریو دەنوسی (ئەمەشتیکە کە هێشتا خامەی شاعیرو نووسەری نەگەیشتوتێ) ئەم قسەیە بەراستی بەسەر رووداوی نۆ ساڵەی ، کوردستاندا دێتەدی تائیستا کەم بەرهەممان هەیە ، کەتوانیبیتی بەشێك لەم رووداوە مەزنە دەربخات . شۆرشی نۆ ساڵەی کوردستان کەرەسەیە بۆگەلیك داستانی بەشعرو رۆمان (چیروکی گەورە) ئەمە ئەرکێکی گەورەیەو مێژوو ئەیدا بەسەر بەرەی ئەمروی نووسەرانماندا ... ئەبێ نۆ ساڵی پر شانازی خەبات بکرێ بە چرای بنیاتنانی دوا روژی شۆرشگێرانەی بەختیار .

پ : ئەدەبی کوردیمان ئەلقەیەکە لەزنجیری ئەدەبی جیهانی .. ئەو کارەساتو رادەیەك کاردیان کردوتە سەر نووسەری کوردو تاچەند لەگەل کاروانی نەسرەوتی گەلاندا بووە ؟

و : ئەتوانین بلێین ئەدەبی کوردی هەر لەسەرەتایەوە سروشتێکی ئنسانی هەبووە ، ئەدەبێك بوە کە کاری کردوتە سەر ئەدەبیاتی گەلانیهاوسێو باشترین ناوەرۆکو دیمەنی جوانی ئەو ئەدەبانەی وەرگرتوە ئەتوانین بەم چاوە بڕوانینە ئەو پەیوەندییەی کەکۆن لەنیوان ئەدەبی کوردیو فارسیدا بوە ماوەیەکی درێژ لە نێوان ئەم ئەدەبەو ئەدەبی عەرەبیدا بوە، بۆ ئەم سەدەیەش پەیوەندی قوتابخانەی رومانتیکی کوردی لەگەل رومانتیکی تورکدا ئاشکرایەو قوتابخانەی ریالستی ، ئیستاشمان بەسەد جۆر بەئەدەبیاتی جیهانەوە بەستراوە ئەو ئەدەبیاتەی بە هۆی وەرگێران یا ئەسلەکەوە کەوتۆتە بەرچاوی نووسەرو شاعیری کورد . ئەوەش دیارە کەبزوتنەوەی ئازادیخوازانەی کورد بەشێکە لە خەباتی گەلانی جیهان بەرامبەر بەئیمپریالیزمو سەرمایەداری وەدیمەنی ئەم تێکەڵیە لەشیعری گەلێك لەشاعیرانماندا دیارە وەکو گۆران ، دلزار ، هەژار کامەران . دیلان . عحب . علی دزەیی ، مارف بەرزنجی ... هتد .

پ : یەکێتی لە دامەزراندینەوە تائیستا چی وەدی هێناوە ؟

و : بەراستی تائیستا لەبەر ئەو هۆیەی لەوەلامی یەکەمدا دەرم بری زور لەوشتانەی کە ئەبو جێبەجێ بکرێ هێشتا هەرماوە بەلام بو یەکینییەك کەهێشتا ساڵێك بەسەر بەستنی کۆنگرەی یەکەمیدا رانەبوردەوە وە لەپلەی دامەزراندندایەو توانای کەمە ئەم ئەرکانەی تا ئیستا هاتۆتە دیشتێکی کەمنیە . بو نمونە دامەزراندنی یەکێتیو کۆنگرە بەستن ، بەشدار بوون لەمەهرەجانی پیرەمێردداو پێك هێنانی مەهرەجانی گۆران ، دامەزراندنی لقی سلیمانیو هەولیرو هەوڵدان بۆ ، دامەزراندنی لقی دهوكو کەرکوك . بەستنی چەند کۆری ئەدەبی لەبەغداو لقەکان . بەشدار بونی لقی سلیمانی لەبەرنامەکانی تەلەفزیونی ، کەرکوکدا . لەگەل ئەم بارە سەختەشدا توانیمان بارەگا بۆ یەکێتی بگرینو ئاوەدانی بکەینەوە ، وەرگرتنی ئیجازەی (نووسەری کورد) و خۆ ئامادەکردن بۆ دەر کردنی بەئاسانی پێك نەهاتوە ، هەروەها بەشداربونی سێ شاعیرمان لەمەهرەجانی نەجەفدا ، شتیکی تری بەکەلکیشمان ئەو گروەە ئەدەبیەکە لیژنەی روشنبیری یەکیتی خەریکیەتیو رابەری نەتەوەی کورد قارەمانی خەباتی ئازادیخوازانەی مستەفا بارزانی پاداشتی بۆ داناوە

پ : رومانتیکیەت یان واقعیەت – ریالیزم – ؟ وەبۆ؟

و : ریالیزم ، بەلکو ریالیزمی سوشیالست ، دیاریشە بو .. چونکی بەرزترینو تازەترین ریبازی ئەدەبیە کەئەدەب ئەکا بەچەکی خەبات لەپێناوی گەلو زەحمەتکێشاندا . هەول بۆ بنیاتنانی بەختیاری ئادەمیزاد ئەداو زەحمەتکێشانی هەمو جیهان ئەکا بەبرا .. رەنگە لای هەندی ئەدەب ناس وابێت کەریالیزم لەئەدەبی کوردیدا هەیە بەلام ریالیزمی ، سوشیالست نیە ! بەلام بەلای ئیمە وایە کەئەم جۆرە بریارە راست نیە چونکە گەر معادەلەیەکی سادە دابنێنی ئەوا ریالیزمی سوشیالست لەمەیدانی ئەدەبدا خەبات بیری چێنی کریکار ئەگەیەنیت لەکۆری ژیاندا یاریكو رەوانتر مارکسیزمی – لینینیزم ئەگەیەنێت . وەدیارە هەر لەو کاتەوە کە شاعیرو نووسەری مارکسی هوشیار لەناو کوردا هەلکەوت هەر لەوکاتەشەوە ریالیزمی سوشیالست ، ریبازیکی ئەدەبیەو لە ئەدەبی کوردیدا هەیەو ئەو کاتەش دیارو ئاشکرایەو ناتوانین بلێین نزیکە .

پ : راتان بەگشتی بەرامبەر گۆڤارو رۆژنامە کوردیەکان ؟

و : کورد ئەلی : لەو شوێنەی ئاو هەیە زەوی نیەو لەو شوینەی زەوی هەیە ئاو نیە ! هەندێ گۆڤارو روژنامەمان توانایەکی گەورەی چاپەمەنیو پارەی لەبەردەست دایە بەلام سوودی لێ نابینری هەندێکیش توانای نیەو هەول ئەدات رێگە بدوزیتەوەو بەرەوپێشەوە بروات ، بۆنمونە تائیستا روژنامەی هاوکاری نەیتوانیوە لەو زروفە باشەدا کەبۆ ئەو هەلکەوتوەو لەزروفی چاپەمەنی تر باشترە، نەیتوانیوە شتی باشیوا بەرهەم بهێنیت کە لەپلەی ئەوتوانایەدایە ، تائیستا لەروی زمانەوە دواکەوتنی تیا ئەبینرێ هەستیش بەوە دەکرێ کەزۆر جار جێگەی تیادا بۆ خەلك ئەدوزریتەوە خەلکی تیا بۆ جێگە نادوزریتەوە . هەروەها گۆڤاری برایەتی کەتوانایەکی زوری روژنامە عەرەبیەکە هەیە ئەگەر بەشێکی کەمی بخرایەتە بەردەم گۆڤارە کوردیەکە ئەواشتیکی تر دەردەچو . گۆڤاری بەیان بەجارێك سەری لە خویندەواران شیواندوە چونکە نازانین کەی دەردەچێ هەروەها هێشتا لەسەر ئەوبیرەم کە لەیەکەم ژمارەی ئەو گۆڤارەدا نوسیبوم کەبەیان ئەبێ بۆ ئەو جۆرە وتارانە تەرخان بکری کە خویندەوار مێشکی خۆی پێوە نەگوشێ ، بو وتاری درێژو قوولو عیلمیش ئەوا گۆڤاری ترمان هەیە . بەیان لای من هەر بەو جۆرە ئێسکی سوکەو دەبێ هەروا بمێنیتەوە بەلام لەکاتی خۆشیدا دەربچی یا هیچ نەبێ وەکو گۆڤاری توتن ناوبنری گۆڤاری سێ مانگی، وائەزانم ئەمە ئەوەشمان بۆ دەرئەخا کە توانای ئەم رۆژنامەو گۆڤارانە لای بلاو کراوەی (سلیمانیو هەولیر) هەبوایە ئەواشتێکی تر دەردەچون

لیرەدا دەبێ گۆڤاری زانیاری لەبیر نەکەین بەکورتی هەنگاوێکی نازایانە بو بۆ ئەوەی زانستی تازە بەکوردی بنوسرێ هەروەها هیوادارین کە نووسەری کوردیش جێگەی خۆی بگرێ .

پ : چۆن لە روانگە گەیشتون بەتایبەتی لەم رستەیە :- بیری نوی ..وتەی نوی .. کرداری نۆێ ؟

و : وائەزانم چەند جارێك تەنانەت بەنووسینیش رایەکی رێكو رەوانم بەرامبەر بە روانگە پێشاندا ئەوەش لەپێشەکی دوو وتارو لێکۆڵینەوەی پارچە شعرێك دابو . وتاریکی لەتیف حامد بەرزنجیو وتاریکی حسین عارف کە هەر دوکیان بەعەرەبی لە (التاخی) دا بلاوکرانەوە وەپێشەکی بە ئیمزای (المحرر) شتێکم لەسەر نوسین . پارچە شعرەکەش ئەوەی شێرکۆ بێکەس بو لەکۆرە ئەدەبیەکەی سلیمانیدا ، روانگە بەلای منەوە یەکێکە لەو تەوژمانەی ئیستا لەناو لاوانی جیهاندا گر ئەخواو بو راستی ئەگەری یا جۆگەیەکە کە بۆ روباریکی وشك نەبوو بگەری کە برژێتە ناوی جا ئەم تەوژمانە یاراستی ئەدوزنەوەو یا گومرا ئەبن یا ئەو روبارە ئەدوزنەوە جاری واش هەیە ناگەنەروبارو وشك ئەبن یا ئەبن بەگۆلێکی وەستاو گەر بەشێوەیەکی تیۆری راستەقینە بدوێن ئەتوانین ریكو رەوان بلێین ئەمیش یەکێکە لەو تەوژمە بۆرژوازیە بچوکانەی لەنیوان ئەو دوو چینەدا کە بۆرژوازی بچوك پلەی نیوانیانە هاتوچۆ دەکەنو لەئەنجاما یا دێنە ریزی چینی کریکارو بیروباوەری یادەبن بەکلکی بۆرژوازی گەورە .

بێگومان وەبێ پێچو پەنا ئەوە دەڵێم کەشاعیرو نوسەری کورد بیربکاتەوەو بەدوای راستیدا بگەرێ باشترە لەوەی لەجێی خۆیدا بوەستێ یابەرەو دواوە بروات تەنانەت ئەو گۆرینو پێشکەوتنەش نەبینێ کە بەسەر ریبازەکەی خۆیدا هاتوە بۆیە گەلیك لەئەدیبانی روانگە بەباشترو دوا روژ دارتر ئەبینم لەو ئەدیبە پێشکەوتن خوازانەی لەجێی خۆیان وەستاونو چاویان لەبەرەو پێش چوونی ژیانو بیر نیە بەتایبەتی زوربەی ئەو نوسەرو شاعیرانەی روانگە بەهرەدارو بەتواناو لاون بەلام ئەوەش ناشارمەوە کە هەندیکیان هەن دەمێك بوو گەیشتبونە ئەو راستیەی من بە راستیی ئەزانم کەریبازی مارکسیزمی لینینیزمە کەچی تازەهاتون لەگەل کۆمەلە لاویکی خوین گەرمی دلسۆزی بە توانادا بۆ راستی ئەگەرین کەواتە بەلای منەوە ئەم ریبازە بۆ هەندیك بەرەو پێشەوە چونە بۆ هەندیکیش هەنگاوێکە بۆ دواوە دیارە منیش مارکسیزم بەچەند قالبێکی ئامادەکراوی لەجێی خۆدا وەستاو نازانم تاریگەی ئەوە نەدەم کەلەبەر رۆشنایی ئەو راستیە گشتیانەدا کە مارکسیزم دەری خستون تەماشای بەرەو پێشچونو تەجروبەی تازەی ژیانو بیری تازەنەکرێ . بەلام بیری نویو وتەی نویو کرداری نۆی لای من بەردەوامی بیریباشو وتەی باشو کرداری باشی رابردو ، گەر رابردوا هەمو بەچاكو خراپەوە فرێبدەین ئەوا ئەبین بەئاژاوەخواز خۆ گەر هەر لە سەرچوارچێوەی کۆنبین ئەوا کۆنەپەرستین بام ئەو کونەش چوارچیوە دارێژراوی پیشکەوتن خوازی دوێنی بوبێ .

نازم حیکمەت شاعیری شۆرشگێر

محمود زامدار

نازم حیکمەت – کە بە هۆمیرۆسی سەدەی بیستەم – ناو ئەبرێ ئەو شاعیرە نەمرو بەجەرگەیە کە سەرایای تەمەنی لەخەباتو نەسرەوتنو سەربەرزی بەسەر بردوەو گیانی

بەخشیوەتە سەربەستیو ئاشتیو برایەتی گەلان .. شاعیری گەورە لەتەك رودواوەکانی پڕ لەمەرگەساتی جیهان وبۆ ماوەی نیو سەدە ژیا ، زۆر جوامێرانەو هوشیارانەو رۆشنبیرانە وقوولو شاعیرانە لەگشت خەونو ئاواتو دەردەدلەکانی مرۆڤا دوا .. چ لە وڵاتەکەیو چ لە دنیاگەورەو پانوپۆرەکەیدا .

لە ساڵی ١٩٠٢ لەیەك لە گوندەکانی نزیك ئەستەمبول لە دایك بوە ، لە خێزانێکی خانەوادەو بەنەژاد ، هەر لە ساوایی یەوە نیشانەکانی بلیمەتی لێ دیاریدا . ملی بە شیعرو نموونە بەرزەکانی یەوە نا .. تامردیش هەر سل نەبووەوە ، لەتافو هەرەتی گەنجیدا دەستی دایە پێنوسە ئاگرینەکەی بۆ بەربەرەکانی داگیرکەرانی تورکیا ، جۆرەها چەرمەسەریو تۆقاندنو کوێرەوەریو راوەدونانی لەدەست ئینگلیزەکان چێشت ، کەچی ئەم رۆژ دوای رۆژ سوورتر ئەبوەوە لەسەر بیروباوەرو خەباتی بێوچانی تاوداییش مەیدانی هەر چۆل نەکردو قسەو رازەکاتی راگەیاندە ئادەمیزاد . لەکاتی هاتنی ئەتاتورکا ، روەو مۆسکۆ کەوتە رێ بۆ خوێندنی زانستی کۆمەلایەتی ، لە پاشا گەرایەوە نیشتمانەکەی وواێ لێهات گشت بەندیخانەکانی وڵات تاقی بکاتەوە ، هەژاری وبرسیەتی ونەداری تەنگی پێهەڵچنی . لە چاپخانەکانو ستۆدیۆکان ورۆژنامەکان ئیشی ئەکرد بۆ وەدەست هێنانی پارووی ژیان سەرجەمی ئەو حوکمانەی درایە پاڵ نزیکەی ٥٦ ساڵ بوو ، ١٦ ساڵی رەبەقی لەبەندیخانەدا بەرێ کرد وتوشی نەخۆشی هاتو وەمەترسی مردنی لێ نیشت ، تاوای لێهات حەملەیەکی فراوانی تورەبونو نارەزایی جیهانی بۆ بکرێ وحکومەتی فاشیزمی تورك ناچار بکات بەبەرەڵلاکردنی لە ساڵی ١٩٥٢ دا . هەر لەو دەمەشدا حکومەتی یەکیەتی شورەوی دەرفەتیدا لە خاکیدا نیشتەجێ بێ وپلەی (هاو نیشتمانی بەشەرەفی) پێ ببەخشێ . تا ٣ حوزەیرانی ١٩٦٣ دور لەژنو تاقەکورەکەی لەوێ مایەوە کەرێکەوتی رۆژی مردنیەتی .

لەبەر هەلوێستە مەردو بەرزەکانی بەئەندامی دەستەی سەرکردایەتی ئەنجومەنی ئاسایشی جیهانی هەلبژێردرا .

شیعرەکانی وەرگێراونەتە سەر زۆرەها زمانی دنیا . دیوانەکانیشی ملیۆنەها دانەی لێچاپ کراوە . هاورێی گیانی (گۆران)ی نەمری کورد بوە ، لەگەڵ زۆرەها نوسەری کوردیش پەیوەندی بەتینی هەبوە . چامەکانی شاعیر .. لە دارشتنی هونەریدا لەسەر زنجیرەیەك وێنەو تابلۆی رەنگینی جیاجیای دڕامی توندو مەردم بۆ ئەوەی ئەو پەڕی رەزاقورسی وناشرینی ئەو کارەساتانە پێشان بدا کە هێزە رەشەکانی ئیمپریالیزمی بۆ ئەم زەماوەندو هەلپەرکێو رەشبەلەکە نازدارە تەرخان ئەکەن . هەروا ئەو ناکوکیەی نێوان هێزەکانی ژیان کەرەنجدەرو زەحمەتکێشانی سادەو روانو خوێن شیرین نوێنەریەتی دەس نیشان بکا بەرامبەر نێروەکانی تیژو سفت دارێژراوە ئەمەش لە برگە تاك تاکەکاندا هەستی پێ ئەکرێو ئەخزێتە باخەوە بەسەرجەمی یانەوە ئازارو ژانو هەلچوونو داغو سەرسەختی مرۆڤایەتی ئەمرۆمان بۆ روون ئەکەنەوە ، ناکۆکی نێوان تاوانبارو بێ تاوانەکان ئەخەنە روو . ئەم چامەیە بەناو (تارنتا بابۆ)ی ژنە ئەسیووبی .. کە بە شێوەی رەمز شاعیر دەری بریوە ، هەمو پاکیو سادەییو جوانیو سافیلکەیی مرۆڤی ئەفریقی تازەمان . بۆ ئەنوێنێ کەسەرەنجامە رەوشتیەکانی ناکۆکیو دوبەرەکی یەکانی دنیای مۆسۆلینی رژدو ناپاكو پێس گلاوی نەکردوون . سروشتی ئەفریقیش وەك لاوکێکی ناسكو سیاچەمانەیەکی بەسۆز خۆی لە دەسلەملانەیەکی گیانی بەگیانی لەگەل مرۆڤو ژیانو وروناکیدا ئەنوێنێ .

شاعیر لەم چامەیەدا زۆر سورە لەسەر ئەم چێژ وەرگرتنەی لەژیان لەزەماوەندی ئاوازدارا لەتەك سروشتو مەرگو تاوان کە فاشستەکان ئەیگێرن .

چەند پەیامێك بۆ (تارنتابابۆی) کچی ئەسیووپی لەرۆماوە لەدەوری مۆسۆلینی

کە ببێنین .. ببیستین ..
بیربکەینەوە .. بدوێین
بێپشوودان بڕۆین
هەنگاو بنێین .. تۆشکە
ببرین .. بڕۆین
هەیهوو .. بڕۆین ، هەی ..
ی ی ـــ
باگشت شتێ تورِ دەینە ناو دۆژە
ئەم گەردونەی تیا ئەژین ، چ جووانییەکی تیایە ؟
بیر لە من بکەوە ئەی دایکی سێ منالەکانم
لەو کاتەی کەباسکەکانم ، ئەئالێتە
کەفەلی تەبەشت
بە جۆش بیری لێ بکەوە
بیر لەو گۆکە ئاوە ئاسایی یە بکەوە
بیر لەرەنگو تامو بۆی ئەو (بەرە) بکەوە کە زۆر حەزی لێ ئەکەی
بیری لەچێژی خۆری سوور
سوور هەلگەراو .. لەچاوەکانتا بکەوە
بەرەنگی ئەو گیاوگۆلە سەوزو پاراوە
بەهوروژمی تروسکی شینی هەیڤ کەهەڵئەرژێ
ئەی (تارنتا بابۆ) بیربکەوە
دڵی ئادەمیزاد .. مێشکی .. دەستی
لەناخی حەوتەمین زەوی هەڵیان کێشاو پچراندیان
خواوەندێکی پۆلایینو چاو ئاگرینیان لێ دوورست کرد
کە ئەتکێتە سەر بەردی رەش
کە لە توانستی دا هەیە
هەموو گێتی بەیەك هێرشو بەس
لەناو بەرێ !
ئەو درەختەی کە لە ساڵێکا تەنیا یەك (بەر) ئەدا
ئەتوانێ هەزار (بەر) یش بدا ،
خۆ ئەم جیهانەش یەجگار فراوانەو زۆریش دڵگیرە ..
لێوارەکانی زەریاش لەبەراکشانیا ، چاو بڕی ناکا
بەچەشنێ کە ئەتوانین لەشەوا لەسەر زیخو قومەکانا
راکشێین ، گوێچکەش شل بکەین بۆ دەردەنگی ئەو
ئاوەی کە بە جریوەجریوی ئەستێرەکان پژێنراوە ..
ئای چەند خۆشە بژین .. ئەی تارنتا بابۆ
ژیان چەند نازەنینە !
هەروەك پارچەیەکی هونەر ، لێی تێ ئەگەین
یاوەك سترانێکی ئەڤین
کە بمانەوێ هەروەك ساوایەکی سەرسام بژین
بژین .. یەك لەتەك یەکا .. بەلام بەتێکرایی .. وەك بلێی
بەگشتمانەوە پارچە ئاوریشمێکی جوان بهۆنینەوە
ئای .. کە بژین
بەلام ئەمرۆکە ئەم ئاواتە چەند بێکەسو بێدەرەتانە
ئەم زندەگی یە پڕ جموجۆلو رەنگینو سەیرە
بەرزترین شتە کە مرۆڤ هەستی پێ بکا
وای لێهاتوە ، دەسکەوتنی زۆر شەختو دژوار بێ ، زۆر
تەسكو تروسكو بە بەها بێ
تاوانێکی یەکجار گەورە ، ئازارێکی فرە قورس بێ
باش ئەزانم
کە پتر لەشەش پرسیار
لەسەر دەلاقەکانی بیرتا نیە
وەك رێزێك لەشوشەی مۆر نەشکاو ،
تۆ ئەمەندە گەلحۆو گەوجی
بە جۆرێ کە بەدبینیو ناهومێدیت ای بەدی بکرێ ،
وەك دەسەلاتێکی یاسایی !
بەلام لەسەر ئەوەش ولەتەك ئەوەشا
گریمان من پرسیارێکت لێ بکەم .. چی ئەکەی
ئەگەر هاتو بزنەکەمان قژەدرێژو لوول دراوەکەی هەڵوەرای !؟
یاگەر هاتو لەهیکرا ئەوشیرەی کەژەك دوو باسکی روناکی لە جووتە گۆپکەکانی ، چکی کردو ووشك بوو !!
یاگەر (پرتەقال)ی وڵاتەکەمان لەسەر لکەدارەکان رووی کردە ژاکانو زەردهەلگەرا !؟
بەچەشنی خۆری ورد ورد ؟
یاگەر گرانی بەلاقە زەبلاخەکانی کەوتە پیاسەکردن
هەروەك چۆن تەنیا پادشایەك بێ لە سەرپشتی زەمینی دایکمان ،
ئەزانم پێم ئەڵێی :
منیش روو ئەنێمەهەلوەرینو سیس بوون
رەنگیشم تنۆك تنۆك بزرئەکەم
وەك شەوێکی ئەستێرەدار

بروانە ل ١٤

باوەشم دە

دل ئەشکەوتی دەرگابزر ..
باوەشم دە ..،
لە چاومایە فرمێسکی کەو
لە گیانمایە ..سۆزی کۆتر ..
باوەشم دە ..،
تاڤگەی قژت برژێنە رووم
با .. خەرمانەی نەرمی بەفر
لە شەوا بۆم بێ بە پێخەف ..
باوەشم دە ..،
بۆ .. قەندیلەی فتیل کزر ..
بۆ ئاسمانی دەم پر لە کەف ..
منم هەتاو .. منم ئاگر ..
باوەشم دە ..،
منم ئاگر ..
منم ئاگر ..

سامی شۆڕش

institut kurde de paris

گفت وگۆیەك لەگەل بەرێوەبەری قوتابخانەی ئامادەیی کچان لەهەولێر

پەیامی شارەکانی
دۆستایەتی

(پەیامنێری تایبەتی رۆژنامەکەمان چوە دیدەنی بەریز خوشکە شکریە صابر بەریوەبەری قوتابخانەی ئامادەیی کچانی هەولێرو چەند پرسیاریکی ئاراستە کرد ، ماموستا شکریە بە دلیکی خوش و هەستێکی کوردایەتی یەوە وەلامەکانی دایە وە ... شایەنی سوپاسی بێ پایانمانە) .

هاوکاری :
خۆمان بە بەختیار ئەزانین ئەگەر وەلامی پرسیارەکانمان بدەنەوەدەربارەی باری قوتابخانەکەتان ، بۆ ئەوەی هەموو لایەك هاوبەشی بکا لە پێشخستنی کومەلگەی کوردستان ، بەتایبەتی قوتابی بەشێکی گەورەو گرنگی کومەلگە کەمانە

بەریز ماموستا شکریە ووتی :
ئێمە زییاتر خوش حال ئەبین بە ولامدانەوە ، بفەرمون چیتان لە دلایە بیلی ..

پ ١ :
ئایا خویندن و جێ بەجێ کردنی پروگرامی بریاردراو بەتەواوی پەیرەو ئەکریت ؟ وە ئایا ماموستەکان پسپوری وانەکانی خویانن ؟

ولام :
بەلێ شێوەی خویندن باشە ، هەروەها پروگرامی بریاردراو بە تەواوی جی بەجی ئەکریت ، لە ئەنجامی هەولدانیکی دلسوزانەو بە هاریکاری گشت ماموستاکانی قوتابخانەکەمان ... هەر ماموستایەکیش پسپوری وانەکەی خۆیەتی ، تەنها چەند وانەیەك نەبێ ، ئەویش لە سەرەتای مانگی دوانزەوە چاری کرا .

هاوکاری :
باشە .. ئایا هەموو پێویستی یەکی بەرزکردنەوەی پلەی خوێندنی قوتابی یەکان هەیە بەتایبەتی لقی زانستی وەك « مختبر ، هویەکانی رون کردنەوە ، کتێبخانە ، هتد»

ماموستا شکریە صابر : پەیوەندی دۆستایەتی نێوان ماموستاو قوتابی بنکەی سەرکەوتنی نەخشەی فێرکردنە

ولام :
بەلێ ، گشت پیویستی یەکی قوتابخانە هەیە بۆ ئەوەی پلەی خوێندنی قوتابی یەکان پێ ی بەرزبێتەوە ، وە باشترین «مختبر»مان هەیە ، کە بریتی یە لە چەند بەشێکی گرنگ وەك هی فیزیا ، کیمیا ، ئەحیا . هەروەها کتێبخانەمان هەیە ژمارەی کتێبەکانی (٩١١) دانەو دەربارەی هەموو باسەکانی زانستی و ویژەیی .. ئەوەی شایانی باسە قوتابیەکان زور بایەخ ئەدەنە کتێب خویندنەوە ، هەروەها پێت رائەگەینم ماموستاییك بۆ کاروباری کتیبخانەکە تەرخان کراوە .

هاوکاری :
چ چەشنە گیروگرفتێك هەیە لەبەر دەم جی بەجی کردنی خویندن بەزمانی کوردی بەتایبەتی ، فێرکردنی زمانی کوردی بەگشتی ؟

وولام :
ئەوەی راستبێ لەم بارەیەدا گیروگرفت هەیە ، ئەویش هویەکی ئەوەیە سالی یەکەمە ، تاقی کردنەوەی بەر لە ئێستاکە نی یە ، هەروەها بوونی قوتابیانی عەرەب ، کەوا زور ناراستە لەگەل قوتابیە کوردەکان پێکەوە بخوینن ، لەهەمان کاتیشدا ناتوانین جیایان بکەینەوە ، سەرەرای هەمووشی پروگرامی خویندنی کوردی زورە بەگوێرەی کە سالی یەکەمە .. هەول ئەدەین بەهەر جوریك بێت ئەم پروگرامە جی بەجی بکەین ، بێ ئەوەی لەسەر حسابی دوواکەوتنی خویندنی کوردی بێت .

پ :
ئایا چالاکی روشن بیری و کۆمەلایەتی وەك : شانوگەری ، وەرزش ، چاپەمەنی ، سەیران پیشانگای هونەری ... لە چ ئاستێك دایە ؟

وولام : لەبەر جی تەسکی و ئزدواجیەتی » قوتابخانە کەمان توانامان نی یە هەموو شتێك بەپێ ی ئارەزو وە وەکو پێویستە جی بەجی بکەین . ناچارین هەندیکیان دوواخەین وەکو شانوگەری ، بەلام وانەیەکی تایبەتی هەیە بو هونەر هەروەها نیازوایە گۆڤارێکی زانستی دەربکەین و بلاو کەرەوەی دیواریش پەیتاپەیتا لە دەرچونە .

پ :
ئایا سروشتی پەیووەندی نێوان ماموستاکان و قوتابیان چونە ، وە بەچ هەستێك و ریبازیك چارەسەری گیروگرفتەکان ئەکریت ؟

لە وولاما ماموستا شکریە ووتی :
ئەوەی مایەی دلنیایی و بەختیاری یە ، ئەتوانم بلێم گیروگرفتێکی ئەوتو نی یە شایانی باس بێت ، نەخواستە رووش بدات ، ئێمە لیژنەیەکی تایبەتی مان هەیە بۆ چارەسەر کردنی ئەم چەشنە گیروگرفتانە بەپێ ی سوودی قوتابی و لەبەر روشنایەتی زانستی سایکولوجی کومەلایەتی و پەروەردەیی .

هاوکاری : زور سوپاس ماموستا شکریە ، تکایە زیرەك ترین قوتابی کێ یە ، ئەتوانین گفتوگۆی لەگەلدا بکەین ؟

بەریز خوشکە شکریە ووتی : زییاتر لەیەك قوتابی زیرەك

فاتن نور الدین

لامان هەیە بفەرمون لەگەلیاندا بدوێن ..

قوتابیە زیرەکەکان کە هاوکاری لەگەلیان دووا ئەم خوشکانە بوون :-

●

خوشکە سهام ، ئاواتێکی دووا رۆژی نیشتمان ، یەکێکە لە قوتابیە ژیرەکانی پولی پێنجەمی ئامادەیی - لقی زانستی ..

پ : ناوت ؟
وو : سهام نجم الدین
پ : تەمەن ؟
وو : شانزە سال .
پ : پۆل ؟
وو : پێنجەمی زانستی
پ : ئارەزوو ؟
وو : بالندە بەخێو کردن
پ : وەك چی ؟
وو : چەشنی کەو .

سهام نجم الدین

پ : ئاواتی هەرە مەزنت ؟
وو : ببم بە زانایەکی کیمیا
پ : چی تر ؟
وو : سەرکەوتن و شادی کۆمەل .

●

خوشکە سعاد ، نمونەی زیرەکی ، یەکیکە لە قوتابی یەکانی ئامادەیی کچانی هەولێر ئەم قسانەی بو کردین

پ : ناوو تەمەن ئەگەر بلێ ی ؟
وو : سعاد توفیق تەمنیشم هەڤدە ساڵە ..

پ : لە پۆلی چەندی
وو : لە شەشی زانستی
پ : ئارەزو
وو : خوێندنی گشتی ، کۆمەلایەتی ، بەکوردی و عەرەبی و جاجار بە ئنگلیزیش .
پ : ئاواتت چیە ؟
وو : ببم بە ئەندازیار .
پ : بۆجی ؟
وو : چونکە وولاتەکەمان خاپورو وێرانە
پ : چۆن ئەتوانی خزمەتی نیشتمانەکەت بکەی ؟
وو : لە رێگای پێشخستنی بەرژەوەندی گشتی لە بەرژەوەندی تایبەتی .
پ جەژنی نەتەوەی کورد کامەیە ؟
وو : چەژنی نەورزی پیروزە

سعاد رفیق

پ : چەژنێکی تازە هەیە جی یە ؟
وو : یانزەی ئازارە .
هاوکاری : سوپاس خوشکە سعاد ، هیوادارین سەر کەوتوبی .

●

خوشکە فاتن ، کچە خوێن گەرمی کورد ، یەکێکە لە قوتابی یە زیرەك و ژیرەکانی قوتابخانە . ئەم وولامانەی داینەوە .

پ : ناوو تەمن ؟
وو : فاتن نورەددین ، هەڤدە سال .
پ : پولی چەندەم ؟
وو : پێنجی زانستی .
پ : ئارەزوو ؟
وو : خویندنی گشتی ، نامە گورین .
پ : ئاواتت چی یە لە ژیانا ؟

قیان رشوانی

وو : ببم بە پزیشك
پ : بۆ جی ؟
وو : چونکە زوربەی زوری میللەتەکەمان تووشی سەدەها نەخوشی بوو ، لە ئەنجامی دوواکەوتن و نەخویندەواری .
پ : کام سەرکردە بە دلتە ؟
وو : سەروکی خوشەویست بارزانی مصطفی .
هاوکاری : هیوادارین سەرکەوتوبن لەژییانا .
فاتن : سوپاسی ئێوەو روژنامەی هاوکاری ئەکەم .

●

خوشکە قیان : غونجەیەکی تری باخی ژیانی کوردە ، لەقوتابی یە هەرە زیرەکەکانە ، زور لەسەرخو وولامی داینەوە:
پ : ناوت چی یە ؟
وو : قیان حسین رەشوانی
پ : تەمەن و لەچ پولێکی ؟
وو : چواردە سال ، لە پولی چوارەمی زانستی
پ : ئارەزوو ؟
وو : خوێندنی مێژوویی و زانستی بە کوردی و عەرەبی .
پ : ئاواتت جی یە لە

بروانە : ل ٩

شاری سلێمانی و گیروگرفتەکانی

نووسینی :
جەلال دەباغ

سلێمانی .. شارە جوانەکەی دلی زیندوی کوردستان .. هیشتا زور چەشنە گیروگرفتی هەیە کە پیویستیان بە چارە کردنیکی پەلە یە لەم روژەدا وە بە مەبەستی ئەوەی خەلکی بە شەرەفی ئەم شارە هان بدەین بو تیکوشان لە پیناوی چارە سەرکردنیاندا لە لایەك و بۆ ئەوەی کاربەدەستانی ئەمرۆش بیریك لە چارکردنیان بکەنەوە لە لایەکی ترەوە ، ئەمانەوێ هەندیك دیمەنی ئەو گیروگرفتانە بخەینە پیش چاو .

بێ گومان شارەکە لەماوەی نۆسالی شۆرشی کوردستاندا و بە هوی شەررو کوشتارەوە زۆر دواکەوتووەوە ئیستاش پاش ریکەوتنە میژوییەکەی ١١ی ئازار نابێ ئەو دیمەنانەی دواکەوتنی وەك جاران بمێننەوەو ئەبێ هەموو لایەك بە دلسوزی هەول بدەن و کوشش بکەن لە پیناوی چارکردنیاندا .. بەکورتی گیروگرفتەکانی شارو خەلکی شارەکە ئەمانەن :-

- ١ -
(شارەوانی و ئیش و کاری ..)

لە هەموو ولاتیکدا ئەبێ شارەوانی بە پێ ی بەرنامەییکی پیشەکی دانراو لەسەر کاری خۆی برروات بەریوەو رەنجێکی زۆرو پارەییکی باش بەخت بکات بو رێکخستن و جوان کردنی شارەکەو رووناك کردنەوەی وپەیدا کردنی ئاوی خواردنەوە بۆ دانیشتوان و باش کردنی ریگاو هاتوچۆو ساز کردنی بازارو باخچەو شوینە گشتی یەکان و دانانی گەلێ پروژەی ئاوەدانی و ، گومانی تیدانی یە کە سنووری ئیش و **کاری شارەوانی زۆر فراوانەو** ئەبێ تواناییکی زۆر باش و مەزنی بۆ تەرخان بکرێت . بەلام لە سلێمانی هەرچەندە شارەوانی توانیویەتی تا ئیستا گەلێ پروژەی ئاوەدانی ناو شار تەواو بکات ، هیشتا کەمتەرخەمی و کەم و کورتی و هەلەییکی زۆر لە ئیش و کارەکانیدا هەیە ، ئەمەش بە کورتی ئەگەرزیتەوە بۆ ئەم هۆیانەی لای خوارەوە :

أ - تا ئیستا بەرنامەییکی دانراوی ئیش کردنی سالانە یا چەند سالانەی نی یە کە لەسەر رێ و شوینیکی راست و پاش لێ کولینەوەی پێویستی یەکانی ناو شار دانرێت .. بە مەرجیك گرنگترین ئیش و پروژە لە پێش ئەوانی ترەوە دەست پێ بکرێت و بەجۆریکی زیکرپیك لە سەری برواب .

ب - تا ئیستا زۆر بایەخ دراوە بە ناوچە ئاوەدانەکان کە دەسەلات دارن دەولەمەندان و خاوەن تواناکانیان تیدابووەو پرۆژەی شەقام و زیراب و ئاوو کارەبای تیداکراوە بەلام گەرەك و ناوچەکانی تر کە کەم دەسەلات و چینی هەژارو چەوساوەی تیا ئەژین یا کەم ئاورریان لێ دراوەتەوە ، یاخود هەر هیچ پروژەیان تیدا نەکراوەو پشت گوی خراون وەك گەرەکەکانی خەبات و ئازادی و کاریزی مجید بەگ و ئەزمڕو شیوی مسکینان و گردی ئابلاخ ... هتد .

ج - هەول نەدراوە کە دەرامەت و دەستکەوتی شارەوانی زۆر بکرێت بە ریگای دروست کردنی خانووبەرەو بازارو چایخانەو یانەو وەرزشگەو سینەماو شتیوا کە سەرچاوەی دەرامەتیکی باشن بۆ شارەوانی .

د - هەول نەدراوە کە شارەوانی زۆرتر لە خەلکی نزیك بکریتەوە تا دانیشتوان تیکرا پشتگیری بکەن بۆ بەرژەوەندو قازانجی خۆیان و شارەکە ... وە هەول نەدراوە ماوەێیکی فراوانتر بۆ ئەنجومەنیکی میللی شارەوانی هەلبژیراو پەیدا بکرێت کە چاودیری ئیش و کاری شارەوانی بکەن و پیشنیاری باشی بخەنە پیش چاوو رەخنە لە ئیش و کارەکانی بگرن و بە گەرمی بەشداری تیدابکەن .

ه - وادیارە هیچ کاتیك لە بووجەدا ئەوەندە پارە تەرخان ناکرێت کە کاربەدەستانی شارەوانی بتوانن بە باشی کاروباری پێ مەیسەر بکەن .

ئەمانەو هەندێ هوی تر کە لەو وتاریکی وەك ئەمەدا جیگای باس کردنیان نی یە ...

بەکورتی گیروگرفتەکانیش ئەمانەن :

١ - دروست کردنی شەقام و زیراب :- ئەگەر چەند زیرابی شەقامیکی کەمی ئەم دواییە دەربکەین کە شارەوانی ئەیکات لە گەرەکە تازەکاندا وەك : شەقامی ابراهیم پاشاو ، شەقامی گەرەکی ئەزمڕو شەقامیك بۆ گەرەکی ئابلاخ و یەکیکی تر بۆ گەرەکی خەبات ئەبینین شارەوانی تەنیا چەند شەقامیکی کۆنی ناو شاری پینە کردوتەوە لەگەل راکیشانی زیرابی ئەو گەرەکانەی کە دەسەلاتدارانی تیدایە بەلام گەرەکە هەژارەکان پشت گوێ خراون و بۆ نموونە ئەگەر سەرنجیکی گەرەکی سەرشەقام و دەرگەزێن بدەین دەیان سال لەمەوبەر چۆن بوون ئیستەش هەر وان وە لەمرووەوە پیویستە بەبێ جیاوازی ئیش و کار جێ بەجێ بکرێ .

٢ - گیروگرفتی ئاوی خواردنەوە :- وەك هەمووان ئەیزانین شارەکە رۆژ لە دوای رۆژ لە گەورە بووندایەو پیویستی ئاویش بێ گومان لە زۆر بووندایە .. جا ئەگەر

بروانە : پاشکۆیی ...

کوردو تەلەفیزیۆنی کەرکوك

ع . بچکۆل

لەوەتی بەیانی یانزەی ئازار هاتووتە روو گەلی کورد چاوەروانی رۆژی خۆش و ژیانی خۆشتر لە جاران ئەکا . لە شەوی ١١ی ئازاری ١٩٧٠ دا حکوومەتی عیراقی دانی بە حوکمی ئۆتۆنۆمیدا نا بۆ کوردستانی عیراق وە لەم شەوە پیرۆزەدا هەمووو خێزانێکی کورد چ لە کوردستانی عیراق و لە بەشەکانی تری کوردستاندا پرشنگی خۆشی کەووتە دلیەوەو لە هەمان شەودا ئاهەنگی رزگاری خۆی گێرا وە عەرەبەکانیش شانازییان دەکرد بە پارتی بەعسی عەرەبی سۆشیالیستەوە بۆ ئەو کارەی بەدییان هێناو توانیان بەوە ئەو راستی یە بسەلمێنن و مافەکانی گەلی کوردی عیراق دەس نیشان بکەن و رایگەیەنن کە کوردیش میللەتەو لەعیراقدا دوو نەتەوەی سەرەکی هەیە کە ئەویش گەلی کوردو گەلی عەرەبە ، بەم پێیەی کە پارتی بەعسی دانی نایە مافە رەواکانیا بێ گومان چاوەروان ئەو بەرهەمەش دەکا لە هەموو روویەکەوە .

جا لێرەدا دەمانەوێ باسی ئیستگەی تەلەفیزیۆنی کەرکووك بکەین :

لە کاتێکا بەیاننامەی ١١ی ئازار درا تا چەند هەفتەیەك ئیستگەی تەلەفیزیۆنی کەرکووك بەگەرمەوە کەوتە بلاوکردنەوەی چیرۆکی شانۆیی و سروودی نیشتیمانی و هەلپەرکێ و گۆرانی ی کوردی خۆش و پرسۆزو پیشاندانی ناوچەکانی کوردستان ، بەم کارانەوای کرد خێزانی زۆری کورد دلخۆش بکەن بە تەلەفیزیۆن وە هەر مالێك بە هەر حالێ بێ هەلسا تەلەفیزیۆنێکی بۆ مندالەکانی دەرهێنا بۆ ئەوەی لەم رزگاری- یەدا بە چاوی خۆیان چیرۆکی شانۆیی ی کوردی بدینن و بە گوێ ی خۆیان تیر تیر سروودی نیشتیمانی و گۆرانی بەسۆزو ووتاری پڕ سوودی کوردی ببیستن .

بەلام جێگای داخە ئەم بەیتو- بالۆرەیە قەت لە سێ هەفتەیان زۆر زۆر بلێین مانگێ تێ نەپەری .. ئیتر قروقەپی لێ کرا هەر وەکو دوو کەس قروقەپ بکەن و شتێکی گرنگیان لە نێوانا بێت وە لە بەر ئەوەی نەی دۆرێنن کەس دەنگ نەکات ، بەم جۆرە ئیستگەی تەلەفیزیۆنی کەرکووك لە هەموو لایەکەوە قروقەپی لێ کرا .. ئیستا وای لێ هاتووە ئەگەر رۆژی تاقە گۆرانی یەکیش بلاو بکرێتەوە ئەوە ئیتر شوکرانەمان هەر تەواو نابێ .. خۆ خوا نەکا سروودی نیشتیمانی و هۆنراوەی پرسۆزو گۆرانی یەکی تۆزی بەکەلکی لێ بلاو بکرێتەوە .. ئەگەر هەوالی تەمسیلیش ئەپرسی ئەوا هەر ریگای نی یە برواتە ناو خانووی تەلەفزیۆنەوە ، چونکە وا دیارە دەرگاکەی بچووك کراوەتەوە .

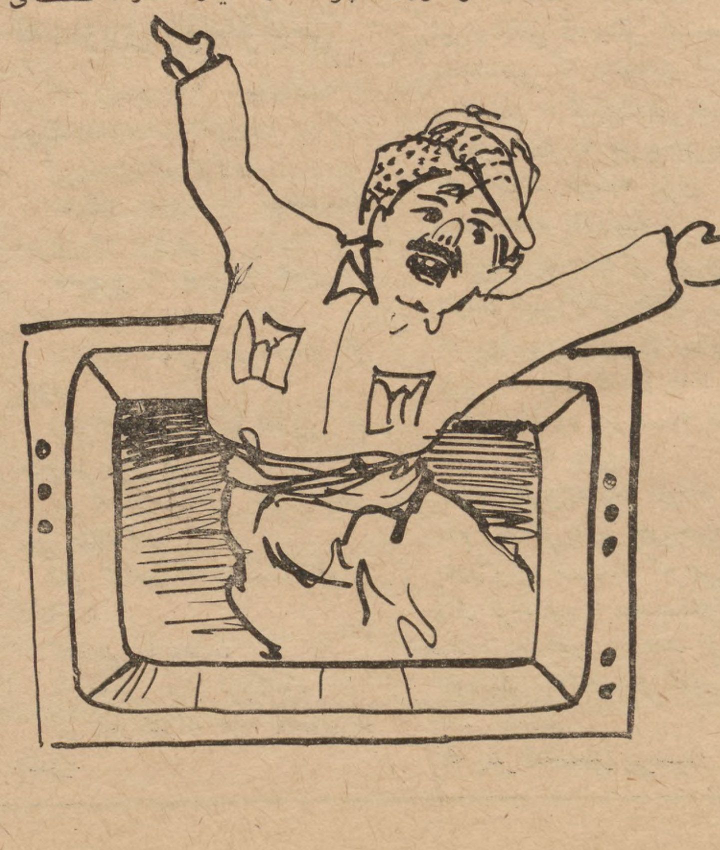

بۆیە ئێواران کە دەور دێتە سەر تەلەفیزیۆن تا ماندو ئەبین چاوەگێرین و گوێ هەل ئەخەین تەنیا لە « دەنگوباس »ی بەولاوە هیچی تر نابینین کە بە کوردی بێت ..

● ئیزگەی تەلەفیزیۆنی

کەرکووك ، ئەو ئیزگەیەی کە بۆ تەماشاکەرانی کوردستان دامەزراوە ، ئەو ئیزگەیەی کە ئەنجومەنی سەرکردایەتی ، شۆرش بریاری داوە بەشی کوردی تیادا زیادبکریت ، ئەو ئیزگەیەی کە تا ئێستا ئەم راستیانەی کردوتە پشت پەردەو شاردویەتی یەوە بێ گومان ئیزگەی تەلەفیزون بو بلاوکردنەوەی رەوشن بیری دائەمەزرێ لەناو کومەلدا ، کەچی تەماشاکەرانی کورد بێ بەشن لەم جۆرە روشن بیریە وە هۆی سەرەکی ئەگەریتەوە سەرکەمی بەشی کوردی لە ئیزگەی تەلەفزیونی کەرکووك .

ئیمە لێرەدا گەر بمانەوێ ژمارەی دانیشتوانی کورد لەو سێ پاریزگایانەی « کەرکووك - هەولێر - سلیمانی » کە تەلەفیزونی کەرکووك رائەکیشی

بروانە ل ٩

بۆلەبۆلی منالە کوردەکانیش هەمیشە هەر ئەدا بە گوێمانا کە ئەلێن « ئۆف خوایە !.. لای خۆی کورد رزگاری بووە ، ئەوە بۆچی گۆرانی یەك یان چیرۆکێکی کوردی نابینین ؟!؟ »

.. جا من لێرەدا وەکو کوردێك داواکارم کاربەدەستانی ئیستگەی تەلەفیزیۆنی کەرکووك ئاورێك لە دلخوش کردنی خێزانە کوردەکانیش بدەنەوەو هیچ نەبێ ئەگەر بە نەتەوەشمان تێ ناگەن وەکو خەلکی کەمان سەیر بکەن .

institutkurde paris

یەکێتی ئافرەتانی کوردستان

تێکۆشەر «زەکیە ئیسماعیل حەقی» سەرۆکی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بۆ «هاوکاری» ئەدوێ

ئافرەتی کورد ... زۆری لەبارەوە نووسراوە ... وەووتراوە وە لە هەموو نووسینو باسێکدا ... ئافرەتی کورد.. ناسراوە بە « راست خوازو ئازاو .. دڵسۆزو .. بەوەفا» لەگەڵ ئەمانە ئافرەتی کورد بە« سەربەست » ناوبراوە ... ئەمانەوێ .. ئەمڕۆ ... وە ئەمڕۆ گرنگە !! بزانین ئافرەتی کورد ... چیە ؟ چی ئەوێ ؟! ... وە بۆ زانینی ئەم شتانە ... ئافرەتانی کورد ... ئەمڕۆ .. ڕێکخراوێکی میللی کوی کردونەتەوە کە « یەکێتی ئافرەتانی کوردستان » ... لێرەوە ئەتوانین ئەم شتانە ... لەو ڕێکخراوە وە بزانین ... بەو ناوەی تەنیا نێونەری ئافرەتانی کوردستانە ... هەموو ئافرەتان .

وە ئێوارەیەك ... ڕێمان گرتەبەر ، بەرەو بارەگای « یەکێتی ئافرەتانی کوردستان» لە شەقامی - کفاح - ... لەوێ چاومان کەوت بە « بەڕێز خوشکە زکیە ئیسماعیل حقی» سەرەکی یەکێتی ئافرەتانی کوردستان . بێ گومان « خوشکە زکیە » لەلای ئافرەتانی کوردستان ... وە لە کۆڕی ڕوشنبیران و خوێندەوارانی کوردا ناسراوە ... بابکەوینە دوان ... گەلێ شت هەیەلێ بدوین .. بەتایبەتی سەبارەت بە یەکێتی ، چیە ؟ کەی دامەزرا ؟! بۆچی ؟! ئەرکی سەرشانی .. لەڕوی روشن بیریو پەروەردەو ژیانی کۆمەڵایەتیو سیاسی ئافرەتی کوردەوە ... پەیوەندی ئەم ڕێکخراوە لە گەڵ ڕێکخراوی یەکێتی ئافرەتانی عیراق ، پرۆژەکانی پاشە ڕۆژی یەکێتیوزۆر شتی تر ... ئەمانە با هەموو لە « بەڕێز خوشکە زکیە » ببیستین ... بەو ناوەی سەرەکی یەکێتی ئافرەتانی کوردستانە ..

ئاشکرای سەربەست بێ سەبارەت بەو باسەی مەبەستمانە کە « ئافرەتی کوردە ! » .. ئەمەم بەخوشکان« پەیمان معروف جیاوك - سکرتیری گشتی یەکێتی » وە « فوزیە مراد - جێ گری سەرەکی یەکێتی لقی بەغدا » و« خوشکە ئامینە محمد ئەندامی یەکێتی » و « خوشکە سهام ابراهیم ئەندامی یەکێتی » .ووت بابدوین ..

هاوکاری: لە گفتوگۆکەماندا لەگەڵ « خوشکە زکیە » ئەوەی بەرچاو خست کە بونی ژمارەیەکی کەم لە ئافرەتی خوێندەوار و ڕۆشنبیری کورد ، مانای سەربەست بونی ئافرەتی کورد نیە بەتەواوی ، ئەمە بەڕای من گیروگرفتە ، دیسان ئەوەی بەرچاوخست کە ماوە دان بەئافرەت بۆ ئیش کردنی بەرهەمدار یەکسانی پیاو ئافرەت چاکتر ئەسلمێنێ ! بەرامبەر بەم دوو مەسەلەیە .. بیرو ڕای ئێوە چیە ؟!

هاوکاری : یەکێتی ئافرەتانی کوردستان کەی وە چۆن دامەزرا ؟!

خوشکە زکیە : یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لە ١١ی کانونی یەکەمی ساڵی ١٩٥٢دا دامەزرا ، لەسەر راسپاردەی - پارتی دیموکراتی کوردستان»وە بۆ کۆ کردنەوەی ئافرەتانی کوردستان لەژێر ئاڵای ئەم ڕێکخراوەدا ، بۆ ئەوەی بەرگری بکات لە ئافرەتی کوردستان ..وە ئەم ڕێکخراوە ، وەك هەموو ڕێکخراوەکانی تری کوردستان بەرهەمی سروشتی بزوتنەوەی ئازادی خوای گەلی کوردە ، وەئەمەوێ ئەوە بسلمێنم دامەزراندنی یەکتیەکەمان کاریکی لاسای کردنەوە نەبو ، بەڵکو بەپێی پیویستی خەباتی نەتەوەی کورد بو وەسەلماندنی ئەو راستیەی کە ناتوانرێ بزوتنەوەیەکی شۆڕشگێڕانەی راستەقینە هەبێ بەبێ بونی ڕێکخراوی جەماهیری بەستراو بە سەرکردایەتی تێگەیشتوە وەو پەیوەندی هەمیشەیو راستەو خۆی هەبێ بە هەموو جەماهیرەوە .

دیسان ئەمەوێ بڵێم .. بزوتنەوەی ئافرەتان لە کوردستان بەتایبەتیو لەعیراقدا بەگشتی .. لەپلەی پیویستی دا نەبوە ، ئەوەشی بوبێ لەپلەی - ڕێکخراوی خیری - دا بوە .. لەبەر ئەوە پیویستی - ڕێکخراوێکی وا بەتوانا - بێتەکایەوە بتوانی ئەرکی سەرشانی خوی بەڕاستی بەرامبەر ئافرەتانی کوردستان بەجێ بێنێ .

هاوکاری : ئەمڕۆ .. وە دوای دان نان بە « حوکمی ئۆتۆنۆمی بۆ کورد لە چوار چێوەی کۆماری عیراق » دا ، ئێوە وەك ڕێکخراوێکی کوردستانی ئەرکی سەرشانی خۆتان چۆن دیاری کردوە ؟!

خوشکە زکیە : یەکێتی ئافرەتان لە سەر بنەڕەتێکی دیموکراتی پێش کەوتن خواز دامەزراوە ... لەسەر ئەم بنەڕەتە ئەمانەوێ ئەو گیرو گرفتانە لادەین کە بونەتە کۆسپ لە ڕێگای رزگاربونی ئافرەتی کوردا ، وە رزگار بونی ئافرەت .. سەربەست بونی نیوەی کۆمەڵە .. سەرنجێکی ورد بەین ... زۆری ئافرەتەکانمان نەخوێندەوارن وە لە ماڵەوە و لە چوار دیوارا ژیان بەسەر ئەبەن، پیویستە بەوردی هەوڵ بەین بۆ چارە سەرکردنی هەموو گیروگرفتەکانی ئافرەتانی کورد لە هەموو روویەکی کۆمەڵایەتیو ئابوریو روشنبیریو شارستانیەتو تەندروستیەوە ، دە ساڵ شەڕو فرمێسکو خوین کەم نیە ... ئەمە پاشماوەیەکی زۆری دواکەوتنی لەکۆمەڵی کورد، بەگشتی بەجێ هێشتوە ، وە بۆ ئەوەی ئافرەت راستەوخۆ بەشداری راماڵ کردنی ئەو پاشماوەی دواکەوتنە بکات ئێمە بەرنامەی ئیشو کاری خۆمان لەم قوناغەدا دیاری کردوە . لەڕوی ئابوریەوە هاندانی ئافرەت بۆ ئیش کردن، کە بونی بەڕاستی بەکارکردنی بەرهەم دار ئەسەلمێ ، وە بلاو کردنەوەی رۆشنبیری لەکۆمەڵا بۆ ئەوەی ماوەی یەکسانی هەبێ لە نێوان ئافرەتو پیاوا ، ئەبێ دان بەو راستەدا بنێن بونی ژمارەیەکی کەمی ئافرەتی کورد لە کوڕی ئیش کردنی کۆمەڵایەتیو پەروەردەو روشن بیریدا! مانای تەواوی سەربەست بونی ئافرەتو بەشداری تەواوی نیە لە پاڵ پێوە نانی رەوڕەوی بەرەوپێشەوە چونا لە بەر ئەوە هەوڵ ئەدەین بۆ بلاوکردنەوەی روشن بیرێ لەم ڕێگایەوە ماوە فراوان ئەبێ بۆ هەڵماڵینی قولی خەباتو تێکوشانی ئافرەت ، وە لە ناوبردنی نەخوێندەواری لە ناو ئافرەتانی کوردا بە ئەرکێکی پیرۆزی سەرشانمان ئەزانین ، وە لە رووی تەندروستیەوە هەوڵ ئەدەین کردنەوەی مەڵبەندی پاراستنی دایکانو منالانو کردنەوەی مەڵبەندنی داڵدەدانی هەژارو دەربەدەرەکانی دەساڵەی شۆڕشی کوردستان ، بەکورتی ئەرکی سەرشانمان گرانە ، وە ئێمە هەست بەوە ئەکەین ، بەڵام سوورین لەسەر ئەوەی ئەرکی سەرشانمان بە تەواویو بێ کەمو کورتی جێ بەجێ بکەین .

هاوکاری : ئەمانەوێ ئەو پەیوەندیانە دیاری کەن لە نێوان ئێوەو یەکێتی ئافرەتانی عیراقدا هەیە ؟!

خوشکە زکیە : ئەوی راستی بێ پەیوەندی لەنێوان ئێمەو یەکێتی ئافرەتانی عیراق بەر لە ١١ی ئازار نەبو ، بەڵام بەپێی بەیانی ١١ی ئازاری مێژوی ئەوە دیاری کراوە کە ڕێکخراوە میللیەکان ئەندام ئەبن لە ڕێکخراوە گشتیەکانی عیراقدا بەمەرجێ پارێزگاری بە دەسەڵاتی خویانەوە بکەن ، وە یەکێتی ئافرەتانی کوردستان لە ١٧-١٠-١٩٧٠ دا ئیجازەی وەرگرتو بارەگای خوی کردەوە ، ئیستە پەیوەندی بەینی ئێمەو ئافرەتانی عیراق هاوکاری کردنە بۆ سوودی گشتی ئافرەتانی کوردو عەرەب ، وە ئێمە پرۆگرامی ناوخوی سەربەخوی خۆمانو ئامانجی خۆمان هەیە .

هاوکاری : لە کوتایدا .. یەکێتیتان لە بەغداو پەیوەندیەکانی لەگەڵ لقەکانیا لە کوردستان چۆنە ؟ ئایا بەرنامەیەکی پێکەوە بەستراو هەیە لە نێوانتانا ؟!

خوشکە زکیە : بێ گومان لقەکانی یەکێتیمان پەیوەندی راستەو خۆی لەگەڵمانا هەیەو نەك تەنیا لەکوردستان بەڵکو لەو شوێنانەی تری عیراق کە کوردیان تیایە لقمان هەیە وەك کوتو بەسرە. وە لیژنەکانی کاروبارمان دەستیان کردوە بە کاروباری خویان لەڕووی رۆشنبیریو هونەریو کۆمەڵایەتیەوە .

دوای ئەو گفتوگویە لەگەڵ « خوشکە زکیە » با تۆزێکیش لەگەڵ خوشکانی تری یەکێتی ئافرەتانی کوردستان بدوێن ، بەڵام نامەوێ گفتوگوکەم لەگەڵتان .. پرسیارو وەڵام دانەوەی تقلیدی ڕۆژنامەگەری بێ ، بەڵکو ئەمەوێ لێدوانیکی

زەکیە : یەکێتیمان بەرهەمی سروشتی بزووتنەوەی ئازادخوای گەلی کوردە

رزگار بوونی ئافرەت ، سەربەست بوونی نیوەی کۆمەڵە

خوشکە پەیمان

خوشکە فوزیە

خوشکە سوهام

★ پەیمان : فراوان کردنی ڕوشنبیری لە ناو ئافرەتی کوردا ، زامنە بۆ سەربەست بونی ئافرەت ..

★ فوزیە : پیوستیە کۆمەڵ بگاتە ئەوپلەیەی بە ئاسانی لە گیروگرفتەکانی ئافرەت بگات تا ڕێگا ئاسان بێ بۆ چارەسەر کردنیان .

★ سوهام : بەبێ سەربەستی ئافرەت سەربەستی گشتی کۆمەڵ بەدی نایەت .

★ ئامینە : دڵنیام لە چاو قایمیو ئازایەنی ئافرەتی کورد .

خوشکە پەیمان معروف یەکەم جار کەوتە وەڵام دانەوە:

خوشکە پەیمان : سەبارەت بە مەسەلەی یەکەم ، بلاو کردنەوەی ڕوشنبیری لە کوردستاندا وە لەناو بردنی نەخوێندەواری زامنە بۆ ئەوەی ئەندامانی ڕۆشنبیری تێگەیشتو لەناو ئافرەتی کوردا . بەڵام نابێ ئەوەمان لەیاد چێ ساڵانی شەڕو کوشتاری خوێناوی لە کوردستانا هۆیەکی گەورەبو بۆ بەربەستی بەدی هێنانی ئەو مەبەستە ، بەڵام ئەمڕۆ ئەتوانرێ لەم رووەوە کاری پیویستی بکرێ .

خوشکە فوزیە : لە بەر ئەوەی ئافرەت بەماوە فراوان کردن لەبەردەمیا دەورێکی باڵا ئەبینێ ، پیویستە کۆمەڵ بگاتە ئەو پلەیەی ، بەربەستی ئەو دەورە گرنگەی ئافرەت ئەکات ، لەم ڕێگایەوە ، فراوان کردنی ماوە بۆ ئافرەت ئەتوانێ هاوکاری گرنك بکات لەبنیات نانو دروست کردنی کۆمەڵێکی پێش کەوتو ، بۆ ئەم مەبەستە ئەبێ هەوڵ بەین ئافرەتەکانمان لەکۆتو بەندی کۆمەڵایەتی ڕزگار کرێ ئەویش بە بەرز کردنەوەی پایەی ڕوشنبیریو کۆمەڵایەتیو تەندروستیو تادوای .

خوشکە پەیمان : لەم ڕۆژگارەدا زۆر پیویستە ڕێکخراوەکانی ئافرەت لە عیراق بەگشتی وە لەکوردستان بەتایبەتی نەخشەیەکی تەواو دانێن بۆ ئەوەی بەپێی ئەوە کار بکرێ بۆ بەرزکردنەوەی پایەی ڕوشنبیری لەناو ئافرەتانی کوردستان دا .. لە ڕووی تەندروستیشەوە وا بزانم ماوەی ڕابووردی باری ژیانی کوردستان زۆر گیروگرفتی تەندروستی دروست کرد پیویستە بەوردی نەخشەیەکی زانستی ورد چار بکرێت .

خوشکە فوزیە : ئافرەت نیوەی کۆمەڵە ، لەبەر ئەوە خەبات بۆ رزگاری ئەم نیوەی خەباتو تێکوشان سوودی گەورە ئەدات بەگشتی کۆمەڵ بەباوڕی من ئافرەتی کورد توانای زۆرە ، وە هیچ جیاوازیەکی نیە لەگەڵ ئافرەتانی ترا ، بەڵکو ئازاو چاو قایم ترە .. تەنیا پیویستی بەماوە دان هەیەو تێگەیشتن لە گیروگرفتەکانی بۆ ئەوەی بەووردی چارەسەر بکرێت .

دوای ئەمە خوشکان هەر چواریان بەکورتی باسێکی ئەو هەوڵەیان کرد کە یەکێتی ئافرەتانی کوردستان ئەیدات بۆ بەدی هێنانی مەبەستەکانی کە خزمەت کردنی ئافرەتی کوردە . وە ڕایان گەیاند کە لە ١٥ی ئەم مانگەوە دەورەی

کۆمەڵە پیویستەکی گرنگی سەرشانی هەموو ڕوشنبیرو خوێندەوارێکە با ماوە بدرێ بۆ رزگار کردنی لە هەموو گیروگرفتێ تابتوانی دەوری سەرشانی خوی ببینێ .

خوشکە سوهام ئبراهیم : لەبەر ئەوەی ئافرەت نیوەی کۆمەڵە ، لەسەرمانە ئێمەی ڕوشنبیران بە توانای خۆمان هەوڵ بەین بۆ زیاتر تێگەیاندنی کۆمەڵ کەبەبێ سەربەستی ئافرەت سەربەستی گشتی کۆمەڵ بەدی نایەت . زیاد کردنی قوتابخانە بۆ کچان لەکوردستان ، گرنگی دان بە وریاکردنەوەو تێگەیاندیان ، فراوان کردنی ماوە بۆ کارکردنی بەرهەم دار ... ئەمانە هەموو زامنن بۆ گەیشتن بە مەبەستی رزگاربونی ئافرەت .

خوشکە ئامینە : بەداخەوە ئەڵێم ، ئافرەتی کورد زوڵم لێ کراوە ، بە تایبەتی لەڕووی کۆمەڵایەتیەوە ، لێرەدا حەز ئەکەم « بەسەر هاتێکی ژیانی خۆم بەرچاو خەم » من یەکێکم لەو ئافرەتانەی ، تقالیدی کۆمەڵ خەریك بو بێ بەریم کات لە خوێندن ئەگەر سوور بونی خۆم نەبوایە لەسەر ئەوەی پیویستە فیربمو بگەمە مەبەست لە ڕوشنبیریو تێگەیشتن ، ماوە دان بە ئافرەتی کورد بۆ

فراوان کردنی
ماوەی کارکردنی
بەرهەم دار
بۆ ئافرەت
یەکسانی نێوان
ئافرەت و پیاو
ئەسەلمێنێ

فیرکردنی بەرگ دورین ئەکرێتەوە بۆ ئافرەتە کوردەکان کە دوای دەرچونیان شەهادەیان ئەدرێتێ .. هەروەها ووتیان کە لیژنەی لەناو بردنی نەخوێندەواری لەناو ئافرەتانا بەم زوانە ئەکەوێتە کار وە خوێندنی کوردی فیرێ ئافرەتان ئەکات ، وە لیژنەی بزوتنەوەی هونەری گرنگی ئەدات بە کردنەوەی پێشانگاو توانایی کاروباری تری هونەری ، وە ئافرەتانی کوردستان یاسی ئەوەیان کرد کە زۆر لە دڵسوزان یارمەتیان داون بۆ جێ بەجێ کردنی ئەم کاروبارانە وە سوپاسی ئەو دڵسوزانەیان کرد ، وە ئەوەشیان ووت کە لیژنەی کۆمەڵایەتی گرنگی ئەدات بەچارەسەری گیروگرفتی خیزانە کوردەکان ، وە

یەکێتی ئافرەتانی کورد نەخۆشخانەیەکی میللی ئەکاتەوە

ئاشکرایان کرد کە بەم زوانە یەکێتی لەسەر حسابی خوی نەخوشخانەیەکی میللی لە شەقامی کفاح ئەکاتەوە بۆ چاری نەخوشی خیزانە کوردەکانی ئەو ناوە .

لە کوتایا ئەوە شیان راگەیاند کە بەم زوانە لە گۆڤاری یەکێتی ئافرەتانی عیراق نیوەی تەرخان ئەکرێ بۆ کاروباری ئافرەتانی کوردستان تا خویان ماوەیان ئەبێ بۆ دەر کردنی گۆڤاریکی تایبەت بەخویان .

ئێمە لە قوڵای دڵەوە هیوای سەرکەوتن بۆ « یەکێتی ئافرەتانی کوردستان ئەخوازین » .

بەهرە

●

پاشماوەی : گفتو گۆیەك لەگەڵ بەرێوەبەری .... ژیانا ؟

وو : ببم بە بژیشك

هاوکاری : ئاواتە خوازین ئومێدەکەت بێتە دی .

●

پاشماوەی :

تەلەفزیونی کەرکوك
عبدالسلام محمد - رحیماوە

لێك بدەینەوە بۆمان دەرئەکەوی کە جۆرەی پرۆگرامەکان زۆر کەمن بەرامبەر ، بەدانیشتوانو تەماشاکەرانی کورد . چونکە گومان لەوەدا نی یە کە پاریزگای هەولیرو سولەیمانی دانیشتوانی لە «١٠٠ز٪» کوردن وە هەروها بەشێکی گەورەی دانیشتوانی پارێزگای کەرکوك کوردن ، وە هەر ئەم سێ پاریزگایەشە کە تەلەفیزونی کەرکووك وەرئەگرن . ئەمەش چونیەتی پروگرامە کوردیەکانە پاش ئەوەی کە پلەی تێکرای تەلەفیزونی کەرکوك لە «٦» شەش کاتژمیر پترە :

١ - دوو : سێ گۆرانی کوردی روژانە هەیە بەڵام ئەوەی شایەنی باسە وە پاش ئەوەی بەیان نامە پیروزگەی «١١ی» مارت باڵی ئاشتی بەسەر گەلی (عیراق)دا راکێشا .

ئیزگەی تەلەفیزونی ، کەرکوك پێویست وابوو کە بەلای کەمەوە هەفتەی سروودیکی کوردی نیشتمانی بلاو بکردایەوە ، تائێستا چەن سروودی کوردی هەن لەوی کەوتوون بو نمونەش سروودی « ئیمە کوردین نابەزین » کە لە بەیانی «١١»ی مارتەوە تۆمارکراوە بەڵام تائێستا دووجار لەسەر شاشە دەرچووە

٢ - دەنگ وباسی روژانە بەزوبانی کوردیو تورکمانی بلاو ئەکرێتەوە کەماوەکەی لە (٧ - ١٠) خولەك تێپەر نابێ .

٣ - گۆشەی هەفتانە کەهەر بەناو هەفتانەیە لە دوو هەفتە جارێك دەرناچێ .

٤ - هەروەها گۆشەی « پەیامی هونەر » کە ئەویش هەر بە ناو هەفتانەیە بەڵام زور دەرنگ دەرئەچێ .

٥ - جاران ماوەوماوە چیروکیکی کوردی پیشانئەدا کەچی لە سەرەتای مانگی رەمەزانەوە تائێستا هیچ چیروکێکی پیشان نەداوە .

٦ - جاروبار یەکیەتی نووسەرانی کورد نەدوەیەك ئەکەنەوە ئەویش بە بۆنەی کارەساتێکی مێژوویی یەوە .

«٧» هیچ گۆشەیەکی روژانە نی یە .

٨ - جاران گۆشەیەکی تەندروستی هەبوو ، ئەوەش نەما .

●

هاوکاری : ئەمە تەواوی نامەکەی کاك « بچکۆل » بوو کە لە کەرکووکەوە بۆی ناردبووین ئێمەش وەکو خۆی بلاومان کردەوە .

وە هەر لە سەر تەلەفیزیۆنی کەرکوك نامەیەکی ترمان لە کاك « مەعرووف شێخ عومەر بەرزنجی » یەوە پێگەیشتووە کە هەمان مەسەلەی خستۆتە بەرچاو ، لەبەر دووبارە نەکردنەوەی شتێك وامان پێ باش زانی هەر ئەمیان بلاو بکرێتەوە ، جا داوای لێبوردن لە کاك مارف شێخ عومەر بەرزنجی ئەکەین .

●

institut-kurde-de-paris

هێشتا زۆر دوورین لە ئەستێرەکانەوە

نوری حەیران

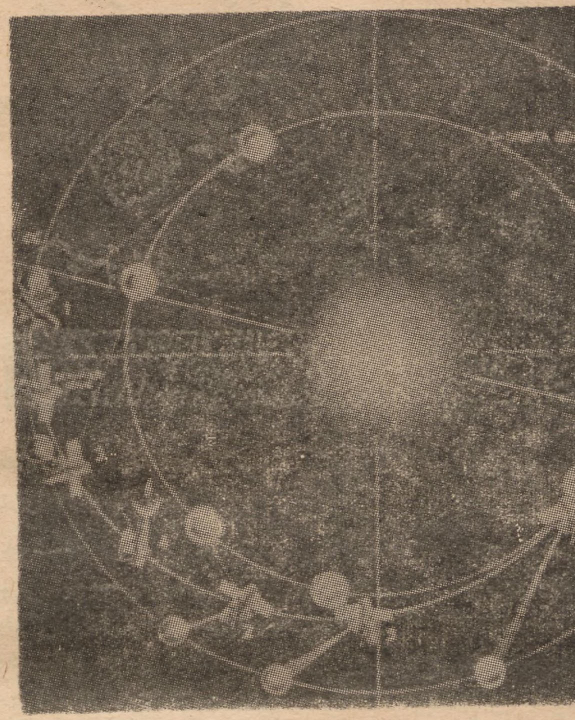

- کاتێ قسە لە بارەی سەرەتای چەرخی چوون بۆ دەرەوەی ئاسمان ئەکەین ، هەندێ جار ئەڵێین : « ئادەمیزاد گەیشتە سەر رووی ئەستێرەکان . » کە ئەم قسەیە زۆر دوورە لە راستی یەوە ..

وشەی ئەستێرە لە لای زاناکان ، چۆرە جورمێکی ئاسمانی تایبەتی یە ، کە بریتی یە لە « تۆپێکی ئێجگار گەورە لە مەوادی داگیرساو ، لەنەنجامی ئەو تەفاعولاتە نەوەویانەدا کە لە ناویا روو ئەدات ، پشتێنەیەکی زۆر گەورە لە تیشك دەوری گرتووە . » وە رۆژیش یەکێکە لەو ئەستێرانە ، کە لە هەموویان نزیکترە لە ئەرزەوە .

● وەك زانیاری ساغی کردۆتەوە ، تیشك لە یەك چرکەدا (ثانیە) « ٣٠٠ » هەزا کیلۆمەترە ئەبرێت ، واتە بە دوو چرکە دەچێتە مانگ و دەگەرێتەوە ، وە بە ١٠ سەعات ماوەی بەینی رۆژو « بلاتۆن »

ئەبرێت کە دوور ترین ئەستێرەیە لە کۆمەڵەی رۆژدا « المجموعة الشمسية » .. ە بە واتەیەکی تر ئەتوانین بلێین: ماوەی نیوان ئەستێرەکانی کۆمەڵەی رۆژی ئێمە ، تیشك بەشەو رۆژێك ئەیبرێت ، وە هەموو ئەو رێگایەی کەشتێ ئاسمانێکان بریویانە ئەوەندەیە کە تیشك لە دەقیقەیەکدا ئەیبرێت ، کەواتە ئادەمیزاد هێشتا زۆر دوورە لە ئەستێرەکانەوە .

گومان لەوەدا نی یە کە دوور ترین رێگا لە یەکەم هەنگاوەوە دەست پێ ئەکات، ئەم تەقەلایەی کە ئادەمیزاد ئەیدات بۆ هێنانەدی ئاوتی گەشتی ناو ئەستێرەکان ، با بەو یەکەم هەنگاوەی دابنێین .

ئەوەی زاناکانی ئەم رێبازە هەتا ئێستا لەم بارەیەوە دەستیان کەوتووە ، دەرچوون لە راکێشانی زەوی یە « الجاذبية الارضية » وە هەنگاوی دووهەمین ، بۆ یەکەم جار ناردنی ئادەمیزاد بۆ سەر مانگ کە ئەویش نزیك ترین دراوسێمانە ، ئەم هەنگاوانە دەست کەوتێکی زۆر گەورەیە سەبارەت بە گەشتەی دوارۆژی ئادەمیزاد لە نێوان ئەستێرەکاندا .

بێ گومان ئەو گەشتانەی کە ئادەمیزاد نیازی هەیە لە دوا رۆژدا لە ئاسمانی دەرەوەدا بیانکات ، گەلێك کۆسپ و مەترسیان لە رێگادایە ، لەو کوسپ و مەترسیانە : ئاسمانی دەرەوە خۆیەتی لەگەڵ دووری رێگای ئەوە ئەستێرانە .

ئادەمیزادی ئەمڕۆ بەو هەموو توانا « تەکنیکی یە » کە هەیەتی کە دێتە سەر باسی گشتی ئاسمانی دەرەوە ، تەنیا مەبەستی فرین بۆ ئەو ئەستێرانەیە کە لە کۆمەڵەی رۆژدان واتە ئەوانەی دەوری ئەم رۆژەی ئێمەیان داوە ، کە ماوەی برینی رێگاکانیان هەفتەو مانگ ئەخایەنێت ...

ئەو شتانە چین کە ماوەی ئادەمیزاد نادەن کە بەودیو کۆمەڵەی رۆژدا رۆ بچێت ..؟

لێرەدا باسی دروست کردنی ئەو مەکینە پێویستانە ناکەین کە ئەو گەشتیانە بەرێت بۆ ئاسمانی دەرەو ، بێ گومان ئەم مەسەلەیە دوورو نزیك چارەسەر ئەکرێت .

لە رووی تیوریەوە ساروخی « فۆتۆنی » تازە ترین وەسیلەیە کە لەوو جۆرە گەشتانەدا بەکار بهێنرێت ، خێرایی ئەم ساروخە ١٠٠ - ٢٠٠ هەزار کیلۆمەترەیە لە چرکەیەکدا ، وا دائەنێین کە زاناکان توانیان لەم جۆرە ساروخەدروست بکەن ! بەڵام

هەتا ئێستا بە تەواوی ئەوە نەزانراوە کە چۆن مەکینەی ئەو ساروخە دروست بکرێت وە چۆن ئەو مادانە لە مەکینەی ساروخەکەدا تەفاعول پێ بکەن بۆ وەرگرتنی « فۆتۆنات » وەیا لە چ مادەیەك ئەو ئاوێنە گەورانە دروست بکەن بۆ هەڵگێرانەوەی ئەو تیشکە بەتینە بۆ دۆاوە ... ئەم گیروگرفتە لە لایەکو ئاسمانی دەرەوەش خۆی لەلایەك .

ئەگەر واشی دابنێین کە ئاسمانی دەرەوە بۆشە هێشتا دوور نی یە ببێتە دوژمنی هەرە گەورەی ئەو رابەرانەی کە لەدوا رۆژدا گەشتی ئەستێرەکان ئەکەن ... وە ئەوەی کۆسپێکی گەورەیە ئەو ماوە ئێجگار زۆرەیە کە لە نێوان زەمین و ئەستێرەکاندا هەیە ، چونکە درێژی تەمەنی مرۆڤ لە سنووریکدایە ، بۆیە پێویستە درێژی کاتی ئەو گەشتانە دەستنیشان بکرێت ، وە ئەو درێژیە ئەوەندەبێت کە لەگەڵ تەمەنی مرۆڤدا بگونجێت، واتە نەگاتە سەد ساڵ و هەزار ساڵ خۆ ئەگەر ئەو فرینانە ماوەیەکی ئاوای پێبچێ ئەوە ئەبێت بە بەجێ هێشتن نەوەیا گەشتکردن کەوا بوو ئەبێ ماوەی ئەو گەشتانە لە چەند ساڵێك تێنەپەرێت .... ئەگەر ئێمە باسی گەشتی ئەستێرە دوورەکان بکەین ساروخێکی وامان پێویستە بە لایەنی کەمەوە خێرای یەکەی خۆی بدات لە خێرایی تیشك ...

لەم باسەدا ئەنجامێکی بەجێمان دەست کەوت .. ئەم ئەنجامەش کۆسپێکی ترمان دەهێنێتە سەر رێگا !!..

ئەگەر وادانێین کە ئاسمانی دەرەوە لە ئەستێرەکان زیاتر شتی تری تیادانی یە ، کە ئەم دانانەلەگەڵ راستی دا ناگونجێت .. هێشتا ئەو جێگایانەی کە ئەکەونە نێوان ئەستێرەکانەوە ئەگەر بە شێوەیەکی کەمیش بێت هەر تەپوتۆزو پارچەی زەراتی (ئەلکترۆنات و پرۆتونات) تێیادایە ، کە ئەم شتانە بۆ فرینێکی نزیك بەخێرایی تیشك ئەبن بە مەترسی یەکی ئێجگار گەورە ، ئەگەرچی بە ژمارەیەکی زۆر کەمیش هەبن ، چونکە (ئەو لەشەی بە خێراییەکی موعەیەن

ئەفرێت ئەگەر بەر لەشێکی وەستاو کەوت ، هێزی ئەو خۆ پێداداکێشانە بەقەدەر ئەو هێزەیەکەئەو شتانەبەوخێرای یە برۆن ، لەگەڵ ئەوەی لەشەکە لەجێگای خۆشیدا وەستاوە .) بەمەدا بۆمان دەر ئەکەوێت کە ساروخەکە بەردەوام بەر خۆپیاداکێشانی ئەو پارچە پچوکانە ئەکەوێت کە بەگوری نزیك لە خێرایی تیشك تێ ئەپەرن .

بە گوێرەی تیوری نیسبی هێزی (طاقە) ئەو پارچە بچوکانە ئەگەر بەخێرایی تیشك بروات ئەگاتە بێ کۆتایی (مالا نهایە) .. ئەمە ئەوەمان بۆ دەر ئەخات (ئەو لەشەی کیتلەکەی « ٠٠٠٠٠١و٠ » غرام

بێت ، وە بەخێرایی « ١و٠ »ی خێرایی تیشك بروات) . هێزی بەقەد ئەو بۆمبایەیە کە دەبابەیەك تێك و پێك ئەدات ، ئەگەر خێرایی ئەو پارچە بچووکە بگاتە « ٩٩٩و٠ » ی خێرایی تیشك هێزی بەقەدەر ئەو لوغمە دەریایەیە کە کەشتی یەك نقوم ئەکات ...

کەواتە ئەو ساروخە تویکڵی دەرەوەی لە هەچی مادەیەك دروست بکرێت بەرگەی سەدان کیلوغرام لەو مادە تێك و پێکدرە ناگرێت ...

ئایا چەند لەم پارچە ئۆتومە بچووکانە لە ئاسمانی دەرەوەدا بڵاو بوونەتەوە ؟ لەگەڵ ئەوەی هەتا ئێستاکە ئەمە بەچاکی نەزانراوە ، بەڵام بە پێ و ئەو پێوانە جیاوازانەی کە هەتا ئێستا کراون ئەتوانین وایدانێین: ئە قەوارەیەك بۆشایی بەقەدەر مانگدا غرامێك لەو مادانە هەیە ...

ئێستا هێزی پارچەیەکی میکرۆ غرامیمان بۆ دەرکەوت کە چەندە ، کە جاری وایە بە رێکەوت شتێك لەوە گەورەتر خۆی ئەدات بە ساروخەکەدا . با وایدانێین قورسی ئەو پارچە شتە (میلی غرامێکە) .. لە گورێکی نزیك بە خێرایی تیشکدا ئەو پارچە میلیغرامی یە هێزێکی وادروست ئەکات کە (٣٠) تەن سەهۆل وە یا (١٠) تەن پۆلا بکات بە هەڵم ... بە مانەدا ئەو مەترسی یەگەورانەمان [illegible] گەشتانەدا بەکاری ئەهێنی بۆ نەهێشتنی ئەو مەترسیانە وە یا بۆ کەم کردنەوەیان . لەم بارەیەوە پێشنیارێك دانراوە کە چۆن ئەو ساروخە زاڵ بێت بە سەر مەترسێکانی رێگەیدا ، ساروخی ئەستێرەکان لە پێشەکەیەوە پشتێنەیەك (ئەشیعەی میئەوی) فرێ ئەدات ، پارچە بچوکەکانی بەردەمی ساروخەکە شەحنەیەکی کارەبایی تێ ئەچێت لەوەودوا ئەو پارچە کارەباویانە بە ماوەیەکی موقناتیسی (مجال مغناطيسی) لەبەر دەمی دوور ئەخرێتەوە، وە ئەگەر ساروخەکە تەلێکی کارەبایی پێوە ببەسترێت بەوە قەلفانێکی موقناتیسی لەدەوری ساروخەکە دروست دەبێت .

ئەم پێشنیارە لە بارەیەکی تیوریەوە شتێکی بەجێیە .. بەڵام ئەبێ بەحیسابات بچەسپێت بۆ ئەوەی بەکاری ئیشپێکردن بێت .. کە هەتا ئێستا ئەو حیساباتە نەکراوە . وە هەتا ئێستا ئەوە نەزانراوە چۆن بتوانن کار بکەنە سەر ئەو (نیوترۆناتانەی) کە بەشداره لە دروست کردنی (نواة)ی ئەو غوبارانەدا ، وە ماوەی موقناتیسیش کاری لێ ناکات ...

ئەگەر وا دابنێین ئەو گیرو گرفتانەی کە هەتا ئێستا باسمان کردن گشتی چارەسەرکرا ..! بەڵام هێشتا کۆسپێکی گەورە لەرێگەی ئادەمیزادایە لە گەشتی [illegible]

ئێمەوە دوورە ... ئایا ئەم هەموو وەختە ئەورابەرانەی لەو ساروخەدان ئەتوانن لە سەر کورسێکانیان دانیشن و جوڵە نەکەن ؟ ئەوەگومانی تێادا نی یە کە ناتوانن ، کەواتە مەرجە ئەو ساروخانە وا نەخشەبکرێت تا رابەران بێزارنەبن لە ماوەی گەشتەکەیاندا وە بتوانن لەو فرینەدا بەردەوام بن ... ئەم کیرو گرفتەش بە پێی تیوری نیسبی چارە سەرئەکرێت .. ئەو تیوری یە ئەڵێت : کات بە نیسبەت ئەو رابەرانەوە کە لەو گەشتە ئاسمانیانەدا بەشدار ئەبن هێواشتر ئەروات ، لەچاو رویشتنی کات لە سەرزەمین ئەگەر ساروخەکەیان بەخێرای یەك بروات نزیك لە خێرایی تیشکەوە ، . کەوابوو درێژی کاتیش بەم شێوەیە ئەتوانرێت تەحەمول بکرێت ..

بەڵام هێشتا تیوری نیسبی بە تاقی کردنەوەیەکی فیعلی نەچەسپاوە .. لەگەڵ ئەوەشدا ئەتوانرێت وەك شتێکی چەسپاو پاسای ئەو گەشتانەی لەسەر دابنرێت کە لە دوارۆژدا ئەکرێن بۆ ئەستێرەکان .

● لە کاتێکدا خێرایی ساروخە ئاسانێکە ئەگاتە ٩و٠ خێرایی تیشك ، کات بەنیسبەت رابەرانی ناو ساروخەکەوە حەوت کەرت کورتر ئەبێتەوە لەو کاتەی دانیشتوانی سەر زەمین هەستی پێ دەکەت ... ئەگەر ئەوفرینە لە چوار هەفتە کەمتر بەردەوامبێت بە پێی ئەو حیسابەی لەسەرزەمین ئەکرێن . رابەرانی ناو ساروخەکە ئەو رێگایە ئەبڕن کە تیشك بە ساڵێك ئەی برێت ... وە ئەبێ ئەوە ئاگادار بین کە رویشتن بە خێرایی تیشك تەنیا کات زمێر ناگورێت بەڵکو کرداره « بیولۆجیکا » لە شیش ئەگۆڕێت ، بەواتەیەکی تر :

رابەران کاتێ چواریەکی رێگای (ئەلفا سنتاوری) ئەبڕن وا هەست پێ ئەکەن کە دوومانگ تەمەنیان زیادی کردوە ..

ئەمە ئەو مەترسیانەن کە ئادەمیزاد لە ئەستێرەکان دوور ئەخەنەوە ، خۆ ئەگەر بە شێوەیەکی واقیعی باسی رویشتنی ئادەمیزاد بکەین بۆ ئەستێرەکان ، کارێکی وا پێویستی بە توانایەکی ئێجگار گەورە هەیە کە نیسبەتی نی یە لەگەڵ ئەوەدا کەدراوە بۆ گەیشتنە سەر رووی مانگ . [illegible] بە دەست

کاری کردنەوە وەرگێراوە

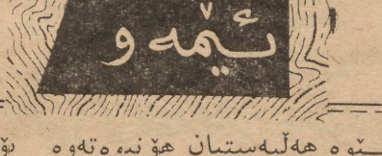

ئێمەو ئەدەب و رەخنە

کمال میراودەلی

رویەکی بێکەس و دوواکەوتوویی ئەدەبەکەمان نەبوونی رەخنەیە ، گومان نیە کەرەخنە دەورێکی باڵا دەبینێ لەپاڵنانی ئەدەب بەرەو پێشەوەو پێگەیشتنی کامل بوونی .. چونکە رەخنە جگە لەوەی کەباش و خراپ لێك جیا دەکاتەوەو نیشانەو رەگەزی جوان و ناشیرین پیشانی خوێندەوار دەداو رابەری دەکا ئەدەرخستنی ئەو جوانی و تام و لەزەتە نهێنیەی لەنێو ووشەو دێرەکانیا حەشاردراوەو ناتوانێ خۆی دەرکی پێ بکا ، ئەڵێم جگە لەمە رەخنە جۆرێکە لەپڕو پاگاندە بۆ ئەو پەڕاوە یائەو هەڵبەست و نووسینەی رەخنەی لێ دەگیری و خوێندەوار زیاتر هان ئەداو هۆی خۆشتری دەداتە دەست بۆ کرین یا خوێندنەوەی ئەو پەڕاوو ئەو نووسینە .

بەڵام بەداخەوە دەیڵێم کە ئەدەبی کورد لە کۆنەوە لە رەخنە بێ بەشە .. شاعیرە کۆنەکانمان رەخنەیان نەزانیوەو کەڵکیان لێ وەرنەگرتوە .. لەبەرئەوە شیعرەکانیان لەرووی هونەرەوە هیچ پێشکەوتنێکی وەدەست نەهێناوەو لەسەر یەك شێوە هەڵبەستیان هۆنیوەتەوە کەلەبەرزۆری دووپاتە کردنەوەو بەکارهێنانی هەموو تام و جوانیەکی وون کردوە .. و ە«قافیە »ی هونراوەکانیان هەموو سواود بێ تەئسیرن .. وە هەروەها لەرووی ناوەرۆکیشەوە .. زۆرترین هەڵبەستەکانیان لەسەر دڵداری و زولف و برۆو خاڵ و ئەمانەن کە بۆ یەکتریان ستاندۆتەوەو بیرەکانیان لە یەکتر وەرگرتوەو بەدارشتنێکی نەختێ جیاواز وە زۆر جار بە بەکارهێنانی هەمان « قافیە » ووتویانە ، وە لەسەردەستی هەندێ لە شاعیرانی نیشتمانیان نەبێ پێشکەوتنێکی ئەوتۆی وەدەست نەهێناوە ..

وەئەوەی کە زۆر زیاتر جێی داخە ئەوەیە کە تا ئەمڕۆش واقع ، ئێکی رەخنەیی لە [illegible]

وەیەکی فرەو ، زانیاریەکی تەواوو ، زەوقێکی هوونەری روون و بوونی ویژدان و راستی پەروەریە . کورد وەلی :قەدری زێرلای زێرنگەرە . ئەوپەندە ئەوە دەردەخاکە پێویستە ئەو کەسەی دەیەوێ نرخی تەواوی زێر بزانێ و لەرەسەنی و نارەسەنی بگات پێویستە زێرنگەربێ ، وەبەم جۆرە ئەو کەسەش کەدەیەوێ ببێتە رەخنەگرو خۆ بکاتە داوەرو بریاردەری چاکی و ناچاکی و ، سەرکەووتویی و سەر نەکەووتویی هەڵبەستێ یا چیرۆکێ پێویستە شارەزایی و دەسەلاتێکی فرەی لەو بارەوە هەبێ .. ئەگینا بەپێچەوانەی ئەوە باشتر وایە خووبداتە شتێکی تر ، با نانەوا نەبێتە کاورگروو ، قەسابیش نەبێتە نان برژێنەر ..

وە دەبێ ئەوەش بڵێم کە دروستبوونی واقعێکی رەخنەیی بەکەسێك و دووکەس پێك نایە هەرچەندە شارەزایی و دەسەلاتێکی تەواویان لەرەخنەدا هەبێ .. چونکە ئەمرۆ زۆری ئەدەب لەرووی ناوەرۆکەوە باوەرو بروایە کەلەوانەیە هەر کەسە لە کونجێکەوە سەرنجی لێبداو بۆ باشی و خراپی ئەو ناوەرۆکە وەلە رووی هونەریشەوە ئەدەب لکێکە لە لکەکانی « جوانی :- الجمال » وە جوانیش لە سەردەمێکی زۆر کۆنەوە تا ئێستا جێگەی لێکۆڵینەوەو لێدوانی پیتول و فەیلەسوفانە چونکە جوانی شتێکی (نیسبی) یە وە بریاردانی جوانی و ناشیرینی هەر شتێك پەیوەندی بە نەفسیەت و کەسایەتی و تاقی کردنەوەی هەمە جۆری ژیانی مرۆڤ و زرووفەوە هەیە .. لەبەرئەوە دروووست بوونی (رەخنە)ی تەواو پێویستی بە گروهێکی کارامەو لێزان هەیە کە لەهەموو لایەکەوە سەیری ئەدەب بکەن و بە شێوەیەکی موضوعی و دوور لەپەیوەندی شخصی لێی بکۆڵنەوە .

وە من ئەم چەند پێشنیارانە [illegible]

داریشم کە خوێندەوارانی خۆشەویستیش لە دەربرینی بیروڕای خۆیان لەم جۆرە مەسەلانە دریغی نەکەن :

١ - لەپێش هەموو شتێکا بەباوەری من -پێویستە دوکتورو روشنبیرەکانمان بە خۆیان راپەرمون و هەندێ پەڕاوی رەخنەیی بەکەڵك و ناسراو وەربگێرنە سەر زمانی کوردی کەهەموو باوەڕەکان دەربارەی بگرێتەوە .

٢ - پیویستی سەرشانی یەکیەتی نووسەرانی کوردە کەهانی رەخنەگرەکانمان بداو یارمەتیان بدا لە چاپ کردنی ئەو نووسینانەی هەیانە .

٣ - وە هەروەها یەکیەتی نووسەرانی کورد لە رێگای گۆڤارەکەیەوە - نووسەری کورد - کە نیازوایە بەم زوانە دەرچێ - ئەتوانێ دەورێکی باڵابینێ لەم لایەنەوە ..ئەوەش

أ - بە لیکوڵینەوەو رەخنەگرتن لەو دیوان و پەڕاوانەی تازە دەکەونە بازارەوە .. یا ئەوانەی لەوەپێش دەرچوون .

ب - دانانی بەشێك لەهەر ژمارەیەکی تازەی گۆڤارەکە بۆ رەخنە لیکوڵینەوەی ئەو بابەتە هی تر - کە لەژمارەی پێشوودا چاپ کراون .. وە شتێکی زۆر نایاب و جوانە کە گۆڤارە کوردیەکانی تریش پەیرەوی ئەمە بکەن .

٤ - تاقمی روانگەش دەتوانن لەم بارەوە راژەیەکی گەورەی ئەدەبەکەیان بکەن .. ئەوەش بەوەی کە بەرەخنە قەڵس و توڕە نەبن و بە دڵێکی فراوانەوە هەموو رەخنەیەك وەرگرن و بەشێوەیەکی زانستی گەری و هێدیانە بەرپەرچی بدەنەوەو ریبازو ئامانجی خۆیان روون بکەنەوە .. واتەیاخی بوونەکەیان (ایجابی) بێ نەك (سلبی) .

٥ - لەدواییدا لەپێناوی ئەدەبێکی نوێی پتەوی پێشکەوتو ، کەبتوانێ بگاتە ریزی [illegible]

پاشماوەی : ئەفریقا دەنگی شۆڕشگێرانەی ئینسانی ...

قولەرەشەکان ساڵی ١٩٥٩ لێپرسراوەی نووسەری رەشی بەرامبەر گەلەکەی دیاری کرد ئەویش بەدیاری کردنی ئەم ئەرکانەی سەرشانی لەو بارە ناسکەی گەلانی رەشی تیا ئەژین :

١ - بەشداری ئەدیب لە پەرەپێدانی زمانەکانی ناو خۆدا وە ئەم پەرەپی دانە زۆر گرنگ و پیویستە چونکە زمانی نیشتمانی پاڵ پشتی روشنبیریەوە هوی جولاندنیەتی و بلاوبوونەوەی لەناو گشتی گەلدا زامن ئەکات .

٢ - دەربرینی واقعی گەل بەشیوەیەکی راستی کە ماوەیەکی دوورو درێژ بەهوی دەسەلاتی ئیمپریالزمەوە تیك چوبو ، وە ئەمەیان پیویستە بەلای ئەدیبی رەشەوە ئیلتزام بێ تا بەشداری بکات لە بزوتنەوەی پیش کەوتن و گۆڕانی شارستانی .

٣ - پشت گرتنی بزوتنەوەی [illegible]

ناوەی سەربەخوی نیشتمانی وەبونی دەولەتێکی نیشتمانی سەربەخۆ بەشداری راستەو خۆ ئەکات لە بوژاندنەوەی رۆشنبیریا . ئەمەش یارمەتی ئەدات لە بەهیز کردنی « شەخسیەتی ئەفریقا » . وە بۆ ئەوەی ئەو شەخسیەتە نیشتمانەی دیاری کراوی هەبێ بەتایبەتی لەم قوناغە ناسکەدا پیویستە :

١ - دەسەلاتێکی سەخت بۆ گیرانەوەی نرخی روشنبیری ئەفریقا بۆ شوێنی راستی خۆی .

٢ - دەربرینی گیانی هاوکاری تەواو لەگەڵ هەموو گەلانی سەر رووی زەمین ، بەتایبەتی ئەوانەی لەخەباتان دژی ئیمپریالزم و ئیمپریالی .

٣ - سووربون لەسەر ئەوەی شارستانیەتی ئەفریقا سوود لە شارستانیەتی تری پێش- [illegible]

جیهانا . بە تایبەتی کاروباری سوشیالستی و تکنولۆجیا نوێ .

٤ - دانە دواوەی هەموو شتی ریزی قولەرەش کەم کاتەوە کە وای لێ بکات هیچ نەزانی تەنیا (بەلی) نەبێ ، لەم بارەیەوە « داڤید دیوب » لە هەڵبەستی « بەر پەچی دانەوە بەرووی هیزا » ئەڵی :

« تۆ : ئەی ئەوەی گرنوش ئەبەی
تۆ : ئەی ئەوەی ئەمری ، ئاوا ، رۆژی بەبێ ئەوەی بزانی بۆ .
تۆ : ئەی ئەوەی رەنج ئەدەی
تو ئەی ئەوەی یاساوڵی پشوی یەکیکی تری .
تۆ : ئەی ئەوەی زەردەخەنە لەروتا گوم بوە ..
تۆ : ئەی برام .. کە رووت پرە لەترسناکی و ئازار هەستە وە هاوار کە : نەء !!.

وە بەشێوەیەکی گشتی [illegible]

لەشۆرشگێریا ... وە لە دڵ تەنگی و بێزاریا ... شورەیە بەرووی ئینسانیەتەوە . کە نەی توانیوە ریزی ئینسان بپارێزێ .

سەرچاوەکانی ئەم باسە :

١ - افريقيا بين ماضيها ومستقبلها - حسين ذو الفقار صبري .

٢ - من الادب الافريقي - علي شلش .

٣ - في الشعر الافريقي - طراد الكبيسي .

٤ - الادب الافريقي وقضايا الصراع - القارة السوداء - صلاح الدين حسن علي .

٥ - التفرقه العنصريه بين الفكر والتطبيق - صلاح الدين حسن علي .

٦ - چەند ژمارە یەکی گۆڤاری : الف باء ، کاتب ، هلال ، حوار .

٧ - [illegible]

عبدالله عباس

بزووتنەوەی

سریالیزم و ئامانجەکانی

حمید عزیز

سریالیەت بزوتنەوەیەکی بیری و هونەری و ئەدەبیە لەناو جەرگەی کۆمەلگای ئەوروپای سەرمایەدار لەنیوان هەردوو جەنگی جیهانی‌دا سەری هەلداوە و توانیویەتی خۆی بسەپێنێ لە کوری ئەدەب و هونەرداو لایەنگیران لە زۆربەی جیهاندا وەدەست بێنێ و لەچوار چیوەی پاریس و فەرەنسا بچێتەدەرەوەو رەگ‌وریشە بۆ زوربەی ولاتانی تر وەکو ئەمریکا بهاوێژیت . بەر لە هەمووشتیك هەموو روداوێك هەمو بزوتنەوەیەك هۆی ذاتی و مەوزوعی هەیەو نوسینی‌هەر باسیك لە بارەیەوە بەبێ بەستنەوەی بەبارو زروفی سیاسی و کومەلایەتی و کات و شوێن و کۆمەلەگەی ئەوا ئەو باسە بێ کەم و کوری نابیت .. ئەبێ سریالیەت ئەوشتە تازەیە چی‌بیت هینابیتیە کایەوە .؟ چۆن دەرکەوتوە ؟ وەئایا ئەبێ ئەم بزوتنەوەیە لەگەل مەسەلەی سەربەستی مروڤایەتی بێت یان‌نا ؟ وە ئەو چارەسەرە چیە داویەتە دەست ؟ وەلامی کام پرسیارەی داوەتەوە ؟ تا چەند توانیویەتی تازەگی و هاوچەرخی خۆی بنوێنێ .؟ یاخود ئەبێ ئالقەیەکی تربێ لە زنجیرە خۆ نواندنەکانی کە ، کەلەسەر شانۆێ رژێمەشرمەی برژوازیەت ئەنوێنرێ و هەلوێستیکی کە دەست نیشان دەکات لە بەردەم پەرەسەندن و پێشکەوتنی مێژوو شارەستانیەت ؟ یان لەبەردەم رەورەوەی نەسرەوت و کۆلنەدانی خەباتی گەلان ؟ یان تەقەلایەکی کەی گوومان لێکراوە بۆ بەرپەچ و بەربەست کردنی ورۆژمی رەورەوەی مرۆڤایەتی و پەردەیەکە بۆ گرتنی بەری خۆری ئازادی بەبێژنگ .

سریالیزم هەروەکو لە ووشەکەوە دەردەکەوێ لە دوو کەرت پێك هاتوە سور: بەزمانی فەرەنسی مانای : لە سەرو ئەبەخشێ و وشەی ریالیزم‌واتای واقیعیەت ئەدا ،کەواتا سریالیزم مانایی لە (سەرو واقعیەتەوە) ئەبەخشێ .

سریالیەت قۆناغێکی مێژوویی دیاری‌کراو ئەگرێتەوەو ناوی ئەو بزوتنەوە هونەریەیە کە لەپاریسدا دروست بو لەنیوان هەردوو جەنگی جیهانی لە سالی ١٩١٩ - ١٩٣٩ وە لە سالانی ٢٠ و ٣٠ ئەم سەدەیەدا بە بزوتنەوەیەکی ریکوپێك و سروشت شۆرشگێر ناسرا کە رەفزی قیەم و نەریتی کۆن و تیك‌دانی مثل و مەعایر ئەکات داوای گورینی سەرتاپای ژیان ئەکات و دژ بەو رایەیە کەئەلێت ئەبێ ئەدەب ئاوێنەی کۆمەل بێت . وەلەسالانی زیرینیان‌دا کە سالی ١٩٣٨ بو پێشانگایەکیان پێك‌هێنا نزیکەی ١٤ وولات بەشداربو لەو پێشانگایە . ئەوەی شایانی وتنە ئەم بزوتنەوەیە وەکو هەموو بزوتنەوەیەکی کە بۆ پاکانەو سەلماندنی دروستی خۆی و بونی بەهەموو کەلەبەریك داگەراون و کون و قوژبنی جیهانی ئەدەبیان پشکنیوە بۆ دوزینەوەی پالپشت و تەبریری بونیان ، لەم رێیەوە هەرچی‌دژیان‌بوە روخاندو یانەو تێکیان‌داوەو ئەوبەر هەموو نوسەرانەی لە بیرو رایان نزیك بوون بەرزیان کردۆتەوە وبایەخیان پێداوە بۆیە ئەندرێ بریتون دەلێ :

هیراکلیتسی یۆنانی یەکەم سریالی دیالکتیکی‌یەو بۆدلێر یەکەم سریالی ئەخلاقی‌یە .

دوای ئاوابونی خۆری بزوتنەوەی‌دادیی و هاتنەکایەوەی باری نۆی دوایی جەنگی جیهانی جیهان شەپرزە ببوو لەبارێکی نەفسی و گیانی نالەبارو ئیفلیج و شیواو دابو ، ترس و لەرز و پەشیوی و بێ‌هیوای لەرزگاربوون هەموو لایەکی گرتبووە ، مەترسی بەرەی فاشیزم جیهانی را ئەچلەکاند هەرەشەی لە چارەنوسی ئادەمیزاد دەکرد لیرەدا رێگا خۆشکراو بەلگە درایە دەست چەند کەسیك کەلافی یاخی‌بون لەم واقعە تەقینەوە، شۆرش، هەلگەرانەوە لێبدەن ، دژ بەکۆن و باوەری بوەستن شۆرش بەرپاکەن دژبە کۆن بەیاسا بەباری تالی ژیان بەوشتەی کە خەلکی لەگەلیا راهاتون و چاوەروانی هیچی لێناکرێت ، گۆرینی جۆری بیرکردنەوەو گوزەرانی ئادەمیزاد ئەم بزوتنەوەیەش لەژێر ناوی سریالیەت هاتەکایەوە بەسەرۆکایەتی ئەندرێ بریتون لە فەرەنساو هەرایەکی لەکۆمەلی فەرەنسەدا بەرپاکرد . سەرەتای چالاکی ئەم بزوتنەوەیە بە پەراوێك و سێ بەیاننامە دەستی پێکرد . لە سالی ١٩٢٤ واتە بە ماوەیەکی کەم بەر لە بەیاننامەی یەکەمی سریالی دا پەراوێك دەرچو بەناوی (شۆرشی سیریالیەت) دانەرەکەی تیبدا داوای کردوەکە (هەلبەست روو لەنەفس بکات نەك لە عەقل بزوێنەری هەستکردن بەجوانی و خەیال بێت قاوغ و سنوری مەنتق و ژیانی رۆژانە بشکێنرێ ووشەو وێنەو مانا لە کەلەبچەی مێشکی تەزیو چوار چێوەی بیری کۆن رزگاری ببێت ، دەرگای خەون و خەیال بکرێتەوە شێوەی دوورلە واقیعەت و ، سۆزو دەرونی بێ‌سنور ، جیهانی خەیال و بێهۆشی لە واقیع و هۆشمەندی گرنگترن ، ئالەمانە هەموی هونەرمەندی سریالی ئەتوانی تانو پۆو کەلەپوری زەوق و جۆش و سەرسورمان و گەرم و گوری و گرتنەخۆو سەرنج راکێشان وەدی بێنی و بتوانی باری تەقینەوەو صەدمەو راچلەکاندن بەرپا بکات لە پێناوی جیهانیکی فراوان و تێرو تەسەلدا) . دوا بەدوای ئەم پەراوە یەکەم بەیاننامەی سریالی لە پاریس لە رۆژنامەی (شۆرشی سریالیەتدا) بلاوکرایەوەو بەیاننامەکە ئەلێ : سریالیەت بزوتنەوەیەکی ئالی سۆزو خواست و دەرون و نەفسی‌یە بەهۆیەوە دەتوانین چ بەقسە چ بەکردار ، نووسین یان بەرێگایەکی تر گوزارشت لە چالاکی راستەقینەی بیرکردنەوە بکەین . سەربەستی ئامانج و بناغەی سریالیەتە) . وەلە سالی ١٩٣٠ دا دوەم بەیاننامەیان دەرکرو داوایان کرد بۆ (چاك‌کردنی باری ئادەمیزادو گوزەرانی بە هۆی ئادەمیزادەوەو لە پێناو ئادەمیزاددا) . رابەری سریالیەت ئەندرێ بریتۆن لە بەیاننامەی سێ هەم کە لە نیۆیۆرك بلاوکرایەوە ئەلێ (سریالیەت هەول ئادات باری ناوەوەو دەرەوە ، روالەت و ناوەرۆك و بیچم بخاتە روو بەشێوەیەك کە هەردوو لا یەك پارچەن بەرەو جۆرێك لەیەك بوون و یەکیەتی ئەرۆن ئەیەك بوونەی رووکەش و ناوەرۆك ئامانجی دوایینی سریالیەتە ، ئێمە برواماں بەیەك بونی روالەت و ناوەرۆك هەیە لەسەرو واقعیەتەوە! سریالیەت هەروەکو دۆست و لایەنگرانی هەیە ئەو ناحەزانیشی هەیەو بەچاوێکی گومان لێ کردنەوە تەماشایان کردوە . لەکاتیکدا کە هەندێ بەگرنگترین روداوی سالانی ٢٠ی ئەم سەدەیەی دادەنین تاقمێکی کە بزوتنەوەکەو بەرهەمەکانی بەنیشانەی مرۆڤی پەك کەوتوو روخاو سەر لێ‌شیواوی دادەنین هەروەکو دوکتۆر یۆنگی نەمساوي دوای دیتني یەکێك لەپێشانگاکانی پیکاسۆ ئەم تێبینیەی نوسیوە : ئەم بەرهەمە نیشانەی نەخۆشیەکی ستەم و ئنفصامی کەسایەتیە واتە کەسێك کە هیچ پەیوەندیەکی بەواقعەوە نەبێت و هیچ جورە هەست و سۆزێکی رێکوپێکی تێیدا بەدی ناکرێ ... ئەوانەی کە خۆیان بە رابەری بزوتنەوەکە ئەزانن ئەمانەن :- ئەندرێ بریتون ، رامبۆ ، ئەلیوار، لویس ئەراگۆن هونەرمەند کۆکتۆ ، نیگارکێش پیکاسۆ .. بەرهەمەکانیان بەتێکرایی بریتیە لە : ئەدەب ، هونەر ، نەحت ، نیگارکێشان . سریالیەت رێرەوو رێبازێکی کراوەو فراوانە گرنگی بەژیانی ئادەمیزاد ئەدات و هەول و تەقەلای لەپێناوی بەردەوام لە نوێ بونی ژیادا ئەدات و ژیان بەردەوام لەنوێ بونەوە دابێت، رامبۆ دەلێ : پێویستە مرۆڤ هەر لەنۆی بونەوە دابێ و تاکە قاوغێك نەبرێ بەبالایەوە ژیان بگۆرێت ... ئەو رایەش لە هەلۆیستی رۆژێ گارودی ئەچێت کە دەلێ : واقعیەت لە هونەردا هەستکردنە بە بەشدار بون لەنۆی کردنەوەی بەردەوامی مرۆڤ خۆیدا بەم پێیە ئەم هەستە ئەم هۆشو رازە بالاترین وێنەی‌سەربەستی مرۆڤە ..! سریالیەت بازەری بەگۆرانی بەردەوام هەیەو هەمۆشتی لەگۆران دایە ،مرۆڤ خۆی ، کۆمەل ، ژیان واقع ، راستەقینە بەبەردەوامی لە تەقینەوەدایە بگرە گۆران راستیەکەو یاسایی بوونە ، ئەوەش لەمارکسیەتەوە نزیکە بۆیە زوربەی سریالیەکان لە ماوەیەکی دیاری‌کراودا چونە پال کۆمەلەی مارکسیزمەکان لە فەرەنسا لە دەوروبەری سالی ١٩٣٥ دا لەو باوەرەش دابون کە قسەکەی سەرەوەی رامبۆ پالپشتی رای مارکسە لەبارەت شۆرشی جیهانیەوە ... لە سەرێکی کەوە دەلێن ئێمە شتێکی تازەمان نەخولقاندوە بەلکو ئەوراستیانە، ئەوشتانەی ئێمە لەبارەیەوە ئەدوین و هەولی بۆ ئەدەین هەر هەبوە بەلام دەرکیان پێنەکراوەو نەزانراون وائێمە دۆزیومانەتەوە وپەنجەیان بۆدرێژ ئەکەین ئاگادارتان ئەکەین ئەو شتانەش پەیوەندیان بە ویژدانی مرۆڤ و بیرو کردارەوە هەیە بەمەرجێ ویژدان بەتەوای لەگەل بیرو کرداردا بیت بەیەك . لویس ئەراگۆن دەلێ ئێمە رەفزی واقع ئەکەین بەلام چەند شتێکی کە هەیە لەجیاتیان کەگیانی سریالی ئەتوانێ لەمەیدانیدا ولاخی تێیدا تاوبدات ، لەهەمانکاتدا سەرەتای تەقەلامانن وەکو : صدفە . خەیال . ورێنە ، بێ ئاگایی ، ئەمانە هەموی لەیەك قەوارەدا کۆببنەوە تانو پۆی سریالیەت پێك ئەهێنن.. ئیف دویلسیس لەم روەوە ئەلێ :- مرۆڤی سریالی داوا دەکات‌کەژێر (عەقل) ومەنتق کرنۆش بەرێ مل کەچ کات لەبەردم سۆزو دەرون و خەیالدا ... نارەوایی دنیا لەژیاندا ئەوەندە زۆرە بەپێکەنینێکی تەوس و زەردە خەنەیەکی گالتە پێ کردنەوە نەبێت رزگاری نابێت لەگرفتی کۆمەلایەتی ... بەم جۆرە پیاوی سریالی ئەکەوێتە چالاوی بێ‌هۆشی و ورینەو خەیالاتەوە . ئنسکلۆپیدیای فەلسەفی لە ژێر ناوی سریالیزمدا ئەلێ : سریالیەت بروای بەحلم و بیرێکی سەربەست هەیە ، داوای ئەوە ئەکات کە بیر لەقاوغی سری و تەزیوی رزگاری بێت ، لە تەقینەوە دابێت کۆتی راهاتوی رۆژانە بشکێنێ و جێگای شیاوی خۆی وەربگرێ لەچارەسەرکردنی گرفتەکانی ژیاندا .

والاس ڤاولی لەپەراوی (عصر السریالیە)دا لەوبروایە دایە کە سریالیەکان سوتاوی ئاگری جەنگی جیهانی بوون قال بوی ئەو ئازارو ئەشکەنجەی کارەساتە سامناکەکانی بون کە بالی بەسەر جیهاندا کێشابو . بۆیە بەدرێژایی چالاکیان داوای سەر لەنوێ دامەزراندنەوەی کۆمەلیان دەکردو توانیان رێبازێك پێك بهێنن ...!! پوختەی مەبەستی سریالیەکان ئەوانەیە :-

١ - بایەخ دان بەجوانی و خۆشەویستی و ئارەزو خواست و خەیال بەرادەیەك کە خۆشەویستی ئیلهامی هەندێ لەبەرهەمەکانی بریتۆن و ئەلیوار بوە !

٢ - هونەرو چالاکیان نمونەو ئازارو ئەشکەنجەی ئادەمیزادە .

٣ - گرنگی دان بە - حلم - وورێنەو بێ‌ئاگای و ژیانی بێ‌هۆشی کە ئەمەش تار دەیەك لە تیۆرەکانی فرۆیدەوە نزیکە .

٤ - رایەکی تایبەتی سەبارەت ئادەمیزادو گەردون . واتە جیاوازی نێوان یاساکانی ئادەمیزادو سروشت بە (صدفە) ئیتفاق چارە سەر ئەکرێت .

٥ - نەبونی دژایەتی و جیاوازی نێوان تەجروبەکانی ئادەمیزاد ... یاخود بەقسەی بریتۆن (قۆناغیك هەیە کە هۆش (وعی)و سۆز پێی ئەگات ، هیچ جۆرە هەست کردنێك نامێنی بەجیاوازی نیوان ژیان و مردن ، واقع و خەیال ، رابردوو ئاینده ، نیوان ئەوەی کە دەتوانی دەری‌بڕی و ئەوەی ناتوانی دەری بڕی بەم جۆرە واقع و خواست و حلم تێکەل ئەبن .

٦ - بایەخ دان بەگالتەو تەوس و هەلۆیستی دانە دواوە .

دوای ئەم کورتە پێشەکیە چەند سەرنجێکی سەرپێی دەربارەی رامبۆی شاعیرو بیکاسۆی نیگارکیش و لویس ئەرگۆن ئەخەینە پێش چاو :-

رامبۆ :

رامبۆ لەلایەن سریالیەکانەوە بەنیمچە پێغەمبەرێك دائەنریت بەدرێژایی‌ژیانی وەکو شاعیرێکی ئاوارە ، تەنها ، دوورلە سەردەم و چەرخەکەیەوە ژیاوە . گرنگترین پاشماوەکانی نامە یەکە کە نوسیویەتی بەناوی (نامەی پێش‌بین) ناسراوە ، نیشانەی قۆناغی یەکەمی ژیانی چالاکیەتی لە رووی هەلبەستەوە قۆناغێکی دەولەمەندو بەپێز لەبەرهەمدا بەرادەیەك وەك وتراوە ، توانیویەتی خۆی بدۆزێتەوە لەناوگێژاوی سەر شێواوی ژیان‌داو رێبازێکی نۆی لەهەلبەستدا بێنێتە کایەوە ... زوربەی هەلبەستەکانی لە هاوینی سالی ١٨٧١ دا نوسیوە لەژێر ناوی (کەشتیەکی مەست) و هاوینی ١٨٧٣ کە دوا بەرهەمی نوسی بەناوی (فەسلێك لە دۆزەخدا) . رامبۆ ئەلێ: کاتێك هەلبەستێ ئەنوسین ئەبێ بەووشە دەست پێبکەین نەك بە مەوزوعێك یان سۆزو دەرون و بیرێك . لە کەشتیە مەستەکەیدا ئەو قسەیەی روون‌کردوتەوەو دەلێ: پێویستە شاعیر پێش‌بین بێ وگیانی بکات بە شتێکی زۆرو مەزن ، تێرو تەسەل .

زوریش ووشەی تاکەکەسایەتی بەکارئەهێنی وەکو (من کەسێکی کەم) کەنیشانەی ئیزدواجیەتە . ئەمەش چەند دێرێکە لە هەلبەستەکەی :-

لە کاتی هاتنە خوارەوەمدا بۆ
ئەو روبارانەی گەبوار نادەن
ئاگام لەوە نەما کە کەشتیەو
انەکان رابەریم ئەکەن
وهیندە سورە چەقاوەسوە
کانیان کردوە بەپشتیوان
وبەرووتی لەسەر ئەستوندی
رەنگەکان رەق رایانگرتوون

هەلبەستە کە هەروەکو والاس ڤاولی ئەلێ بریتیە لەزنجیرەیەك ووشەی ریزکراو ، رێکوپێك و جوان و نیشانەی پچراوی و بزرکاوی دەرون و رازو نیازو ئەحلام ئەنوێنی ورامبۆش کە ئەم ووشانەی لەدەم دێتە دەرەوەو ئەو قسانە ئەبزرکێنێ هەروەکو بەدەم خەوەوە بێت و باش ، نەهاتۆتەوە سەرخۆ ، (روبارەکان ، هیندە سورەکان ، ئەستوندی رەنگەکان) .. لەلایەکی کەوە ڤاولی لەو بروایەدایە کە رێبازەکەی رامبۆ سامناکەو پێویستی بەروخاندن و هەلوەشاندنی رژێم و یاساو نەریت ئەکات روخاندنی ئەو شتانەی خەلکی لەگەلیا راهاتون و ئەو بناغانەی کە رژێمیان لە سەر دامەزراوە کەوا لە شاعیر ئەکەن قینی لەرژیم ببێتەوەو یاخی ببێ لەدەرون و بیردا ، ئەمەش نمونەی ئنفیصامێکە کە هیچ جۆرە پەیوەندی بە واقعەوە نەبێت .

بیکاسۆ

بیکاسۆ لەدەوروبەری سالی ١٨٨١ ی زایین لەئەسپانیا لەدایك بوەو لەتەمەنی مندالیەوە ئارەزوی وێنەو نیکارکێشانی بوە ئەوەش ئەگەرێتەوە بۆ ئەوە کە باوکی مامۆستای رەسم بوە .. لەدواییدا روی کردۆتە فەرەنساو لە پاریس بارگەی لێ خستوە . بیکاسۆ لەبەرهەمەدا زۆر دەولەمەندە بەرادەیەك کە بەرهەمەکانی گەیشتۆتە (٢٠) هەزار تابلۆ . ژیانی چالاکی دەکرێت بەسێ بەشەوە بەگوێرەی ئەورەنگانەی کەلە نیگارەکانی‌دا بەکاری هێناون : ١- قۆناغی شین ٢- قوناغی رەنگی گولی ٣- قۆناغی شەش پالو (ئەکعیبی) وەکە بێتو ئەو بەرهەمانەی بەجۆرێك سەیر بکەین کەوەکو ئاوێنەیەك رازو نیازو هەستی خاوەنەکەی بنوێنێ ئەوا ژیانی بەکۆمەنە گرێی و گرفتێك دائەنرێت .. لەهەندێ لەبەرهەمەکانی نیشانەی مرۆڤی یاخی بو ئەداو لە هەندێکی کەی نمونەی غەمباری و دل شکاو ئازارو هێمنی ئەبەخشێ و لەبەشێکی کەی روالەتی ئاسۆیەکی خەیالاوی و ئەندێشەیی فراوان ئەنوێنێ . لەسەرێکی کەوە

بروانە : ل ١٥

پێویستە هونەرمەند وەکو هونراوێك ئاوازەکانی دڵ گیر بێت

پیکاسۆ

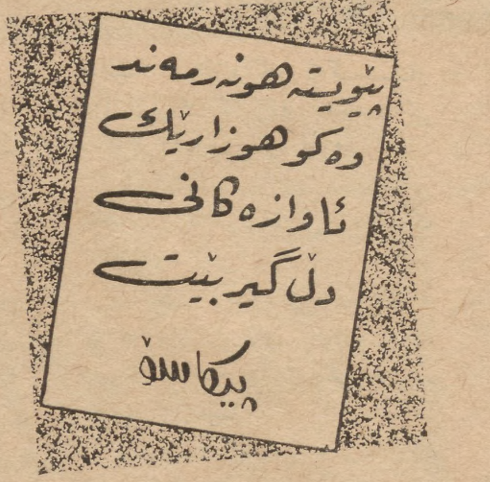

پۆشین «التوریه» لە ئەدەبی کوردیدا

عەزیز گەردی

پۆشین کە بەعەرەبی پێی ئەووترێ - التوریە - و پیشەیەکی قەشەنگە لەپیشە رەوانبێژیەکان - البلاغیە - مانای ئەوەیە کە هۆنەر یا نووسەر وشەیەك بێنێت و ئەو وشەیە دوو واتا بگەیەنێت ، یەکێ دوورویەکی نزیك .. کە ئەلێین واتایەکی دوور مەبەست ئەوەیە کە پیاو درەنگ بۆی ئەچێ و نەختێ لێکدانەوەی پێ ئەوێ .. بەلام کە ئەلێین واتایەکی نزیك مەبەست ئەوەیە کە گوێگر یا خوێنەر هەر زوو بۆی ئەچێ و وەری ئەگرێ .. جا مەرجە لە پۆشین - التوریة - کە هۆنەر یا نووسەر مەبەستی بەم وشەیە واتا دوورەکە بێت کە ئەبێ بەنیشانەیەکی پۆشراو هێمای بۆ بکات . بێ‌گومان ئەم واتا دوورەش وانەبێ لەپیاوی زرنگ و هوشیار وون و شاراوە بێت بەلکو هەر ئەوەندە یەکە سەر لەپیاوی کەم بین ئەشێوێنێ نەزاکەتێکی تەرپیش پیشان ئەدا .

بۆنموونە شێخ سەلام ئەلێ :

(ژیان) نازانم تاوانت چی‌یە ؟
بۆچ لەلای ئێمە رەغبەتت نی‌یە ؟

(ژیان) ووشەیەکە دوو مانا هەلئەگرێ ، یەکێ نزیك کەپیاو زوو بۆی ئەچێ ئەویش رابواردن و ژیانی گیان لەبەرە ، وە مانایەکی دوور کە پیاو پاش لێکدانەوەو زانینی هۆی نووسینی ئەم پارچە هەلبەستە بۆی دەر ئەکەوێ ئەویش ئەوەیە کە (ژیان) ناوی رۆژنامەیەکی هەفتانە بوو پیرەمێردی زیندوو لەسلیمانی دەری ئەکرد جالێرەدا شێخ سەلام وانەبێ مەبەستی واتا نزیکەکە بێت کە ژیانی رۆژانەیە بەلکو مەبەستی مانا دوورەکەیە کە ناوی رۆژنامە هەفتانەکەی پیرەمێردە .

جۆرەکانی پۆشین
- أنواع التورية -

پۆشین جۆری زۆرە لە مانە هەندێکیان بۆ نموونە باس ئەکەین :-

١ - پۆشینی رووت :-

پۆشینی رووت ئەوەیە کە ئەم وشەیەی پۆشینی لێ ئەکەوێتەوە رووت و رووت بێت - تەنها هاتبێ ، واتە پەیوەندی بە هیچ ووشە یا گوزارەیەکی تری رستەکەوە نەبێت .. واتە نابێ ووشەکە شتێکی وای لەگەلا باس‌کرابێ کە پەیوەندی بە مانا دوورەکەی وشەکەوە بێت ، یا پەیوەندی بە مانا نزیکەکەوە بێت پیرەمێرد ئەلێ :-

ئۆخەی گەلاوێژ وا دەرکەوتیەوە
وەك چرای بەختی کورد سەر کەوتیەوە

لێرەدا ووشەی (گەلاوێژ) دوو مانا ئەدات .. یەکێ نزیك کە زوو ئەکەوێتە زەینەوە ئەویش ئەستێرەیەکی جریوەدارە لە پاش چلەی هاوین دەرئەکەوێ .. وە (پیرە مێرد) مەبەستی ئەم ئەستێرەیە نی‌یە .. وە مانایەکی دوو رویش هەیە کە ناوی گۆڤارێکی کوردی بوو ، ئەم گۆڤارە مانگانە لە شاری بەغدا دەرئەچوو و نووسەرو رۆشبیرانی کورد ئەیانبرد بەرێوە .. وە (پیرەمێرد) مەبەستی بە ووشەی گەلاوێژ ئەم مانا دوورەیە .

هەروەها کە تەماشای ووشەی گەلاوێژ ئەکەین ئەم ووشەیەی پۆشینی لێ‌کەوتۆتەوە - ئەبینین کە ئەم ووشەیە «گەلاوێژ» هیچ ووشەیەکی وای لە گەلا نەهاتووە کە پەیوەندی بە ئەستێرەی گەشی بەرەبەیانی پاش چلەی هاوینەوە هەبێت ، یا پەیوەندی بە گۆڤاری گەلاوێژی تێکۆشەرەوە بێت .. بەلکو ووشەکە رووت و بە تاقی تەنیا هاتووە..واتە لە رستەکە هێماو ئیشارەت نە بۆ مانا دوورەکە کراوە نە بۆ مانا نزیکەکە . ئەم جۆرە پۆشینەش (پۆشینی رووت)ی پێ ئەلێین .

٢ - پۆشینی پالاو :

پۆشینی پالاو بریتی‌یە لەوەی کە ئەو وشەیەی پۆشینی لێ ئەکەوێتەوە لە رستەکەدا شتێکی وای لەگەلا هاتبێ کە ئەو شتە پەیوەندی بە واتا نزیکەکەوە هەبێت ، ئەمەشیان هەر بۆ ئەوەی تا زیاتر گوێگر هۆش و بیری بۆ لای مانا نزیکە نا مەبەستەکە بچێت و زەین و هۆشی لە مانا دوورە مەبەستەکە دوور کەوێتەوە وەکو :

پیرەمێرد ئەلێ :-

(ابراهیم) لە ناو (نار) سووتاوە
(سجادە)ی تەقوا بێ رایەل ماوە

ئەم (بەیتە)ی پیرە مێرد دێرێکە لە هۆنراوەیەکی دوورو درێژ کە لە ٢٥ ئابی ١٩٤٩ واینواوە ئەمەشیان پاش داخستنی گۆڤاری گەلاوێژ کە (ابراهیم محمد) خاوەنی امتیازو مامۆستا (علاء الدین سجادي) سەرنووسەری بوو .

لەم هۆنراوەیەدا ووشەی (ابراهیم) دوو مانای هەیە یەکی نزیك کە (ابراهیم) پێغەمبەرەو لێرە ئەو مەبەست نی‌یە بێ‌گومان هەر لە بەر ئەوەش پیاو زوو بیری بۆ لای (ابراهیم) پێغەمبەر ئەچێ چونکە پیرە مێرد لە هۆنراوەکەدا ووشەیەکی هێناوە پەیوەندی بە (ابراهیم) پێغەمبەرەوە هەیە ئەمەشیان کە ئەلێ [**لە ناو (نار) سووتاوە**] .. ئەمەشیان چیرۆکی (ابراهیم) پێغەمبەرمان بۆ ئەگێرێتەوە کە کاورەکان مەنجەنیقێکیان گرتەوەو حەزرەتی (ابراهیم) یان تێ فرێدا بەلام نە سووتا چونکە خودا فەرمانی بە ئاگرەکە کرد « **یا نار کونی بردا وسلاما علی ابراهیم** » .. ئەمە مانای نزیکی ووشەی (ابراهیم) هەروەها مانا دوورەکەش (ابراهیم احمد)ە کە خاوەنی امتیازی گۆڤاری گەلاوێژ بوو بێ‌گومان پیرە مێرد هەر ئەم مانا دوورەی مەبەستە .

جا ئەبینین کە ووشەی (ابراهیم) - کە پۆشینی لێ‌کەوتۆتەوە - ووشەیەکی تری لە تەك هاتووە ، ووشەی (نار) .. کە پەیوەندی بە مانا نزیکەکەوە هەیەو زیاتر نزیکی ئەکاتەوە . هەروەها ووشەی (سجادە) دوو مانای هەیە یەکی نزیك کە بەرمالی نوێژو تەقواو خواپەرستی‌یە ، پیرەمێردیش ووشەی (تەقوا)ی لەتەکەوە هێناوە کە ئەمەشیان زیاتر پیاو بۆ لای بەرمال و خواپەرستی ئەبا کەچی مەبەستی ئەوە نی‌یە .. بەلام مەبەستی مانایەکی ترە کە نەختی دوورە ، ئەویش بریتی‌یە لە (مامۆستا علاء الدین سجادی) کە بە (سجادی) ناوبانگی دەرکردووەو سەر نووسەری گۆڤاری گەلاوێژ بوو .. بەم جۆرە ئەگەر ووشەی پۆشین - التوریە - ووشەیەکی وای لەگەلا هات کە پەیوەندی بە

بروانە : ل ١٥

چیرۆکی ژماره

گۆرانی دەربەدەرێکی یاخی بوو

نووسینی : کاکەمەم بۆتانی

(١)

لەشەوە زەنگی پایزی بیری کۆنا ، هاتمەوە هۆش خۆم . مەی کورت بینی خۆی تۆراندو بەرۆکی لاپەرەکانی هۆشی تەزیوی بەردام . ئازاری کوتەکی سەرقیری بزمار کوت ، هەتا ئەهات کەم ئەبۆوەو لەمێژودا ئەتوایەوە .

ئاوازی بەختیاری لە گەرووی بلوێری ئەفسانەی قسەی لووس توندکرا بو . دووکەڵی دارستانی سوتێنراو ئاسۆی بەختەوەریمی رەش پۆش کردبوو . لافاوی سور گشت مقاتە بەردێکی ئەم جهانەی سوواخدابو :

- هەڵمەستە ! مردوو زیندو بوونەوەی گەرەك نیە !

هەمان دەنگ بوو ، یاساوڵی سالان‌بوو .. موچرك بەلەشما‌هات . شەرابی هەڵخەڵەتاندنم لەدەست رشت . پێخەفی سەر خۆشیم پێچایەوە ، چاوم بەکڵ رشت .. روو بەڕووی وەستام ملم لە سەر رۆخی جۆگەلەی قەسابخانەکە تەکەتەکی ئەهات . تیغ لەدەستیا بریسکە بریسکی بوو .

رەشەباو گەردەلوولی بەرەلایی ، لەبیابانی بەرینا ئەیهێنام و ئەیبردم . لەزەلکاوی لەبیر چوونەوە سەرەنگرێ بوو بووم . دەنگی هاواری یاخی بوونم بەرزکردەوە ، ئەمویست هەموو دنیای نەفامی بۆ ناو زگی خاك رەوانە بکەم . بەڵام رێگا هەر تاریك بوو . تروسکەم وەدی نە ئەکرد . یاساولیش لە پەشیمان کردنەوەم وازی نەهێنا .

- نەکەی !! ژیان ئەوەندەی ناوێت! مردن مردنە النگەفرتێی بۆ چی‌یە ؟ بەپەلە دەستی زڵی مزی سالانی لەسەر دەمم دانا ، لێوەکانم بەیەکەوە نووسایەوە . زمانیشی لەگەر دابوو .

- دێیەکەتان هەر خۆی نەبوو . لەناویانا خانوەکەی تۆ لە هەموویان پەڕپوت تر بوو .

- من پێی رازیم . سەر لەنوێ بەپێی نەخشەیەکی‌جوان دای ئەمەزرێنمەوە . لەهەر پیتێکی وەلاما ، لیتە بەدەما ریچکەی ئەبەست .

- بەر بروسکە کەوت ، سوتاو تەخت بوو .

- جێ شوێنی ماوە ؟

- بەهەڵە چویت . جێ شوێنی سراوەتەوە !

- نەسراوەتەوەو ناسرێتەوە .

- دابەش کراوە

- لێکی ئەدەمەوە .

بەسەر سامیەوە تەماشای ئەکردم . ئەمەی لەمن چاوەڕوان نەئەکرد . وەك پشیلەی بەرەو رووی گۆشت وەستاو ، زمانی خۆی ئەلێستەوە . بە هەر نرخ و درۆیەك بێت ، سەری دیلیەتی منی مەبەس بوو .

- سەر لەنوێ دای ئەمەزرێنمەوەو لێکی ئەدەمەوە !

- ئای ، ئەوە فێری کفریش بوویت ؟

- میراتی باوك و باپیرمە !

- ووس . باکەس گوێی لێ نەبێت . دنیا هەمووی هی‌خوای گەورەیە !

جێ پێ بۆ من پێویست بوو . کۆشکی دە قاتیش بێ بناغەو زەوی ناوەستێ . بۆ لە دنیادا دێیەکەی من ، لە دێ یەکەش‌دا خانوەکەی من ، بەشی هەموو کەسێکی پێوە بێت هەر خۆم نەبێت ؟! ئای توخوا لەمەش تۆبە ؟

- شوێنەکەی .. زەویەکەیم ئەوێتەوە .

- دارو پەردوی سوتاویش لەپشتی کە رەشەلەکەتم شەتەك داو بەرەو دەریای وون بوون برا .

- بۆ شلەژای .. زەویەکەیم ئەوێتەوە !

- هیچی نەما . دراوسێ یەکانت بەچاوی خۆیان دیان .

- شوێنەکەی

- لەکەڵی شەیتان وەرە خوارەوە . بۆ بەقسەی پوچ هەراسانم ئەکەیت .

- رێم لێ‌مەگرە .

- بۆخوت بنوو

- درزێکم بۆتێکە . کۆتو زنجیرت رزیوە . بێ تۆ چارە ئاسانە .

رێ هەر تاریك بوو . بەڵام لەم راچلەکینە بەهارێکی نوێی بێ رەتوشم وەدی دەکرد . ئارەزووی هەنگاونان وجولان‌و هەڵپەرکێم ئەکرد . هەڵم لە دەست خۆم‌نەدا .

- نەکەی .. کورە نەگبەت

نەکەی . من یاساولەکەی جاران دۆستەکەی جارانتم . بۆ کوێ سەری‌خۆت هەڵئەگری .

(٢)

پێلوی شلی چاوی ماندوی کۆنم هەڵگلۆفی . بەپای پەتی ، وەك دێوانەی چەرخی رابوردوو سەر هاتوی ریش درێژ ، دەروێش سەدەی تازەی کارگەو ئەتۆم . بەرەو دێ کەوتمە راکردن . هاوارم ئەچووە بەر کەشکەلانی فەلەك .

- بەفیرۆ دۆراندم . بەخورایی بردیان !!

کەس گوێ لە هاواری من نەئەگرت . هەرکەسە بەلایەکدا ئەیروانی ، هیچیان روویان لەراستی نەبوو . سەوداو مامەڵ باو بوو :

١ - ماڵی نەخۆری بۆ چەکمە سۆری .

٢ - هەمووی بەچەند ؟

٣ - گیان بە هەرزان .

٤ - ئاوێنەی باش . بۆ خۆ جوان کردنی هەرزەکار .

٥ - کورینە بگەنێ ، دەست دار ئەیبا ، بێ‌دەست تەماشای ئەکا .

هەراج خانەیە ، هەرکەسە بۆ پاروێ نان ، کەوتبووە مقۆ مقۆی بێ پایان . کەس گوێی لەکەس نە ئەگرت .

بێ‌ئیشی چاو خەوالۆش ، لەسەر لاتەختی تەمەڵ خانەکان قاچیان راکێشابوو . مێش‌و مەکەز تێی‌دا بوون . لە هاواری من راچەنین . چاویان هەڵبڕی‌و کەوتنە باوێشك‌دان . بەکۆمەڵ نەعلەتیان بۆ من ئەنارد . سەریان بادا . یەك یەکی بەهۆش ئەهێنایەوە . بەگەوجی من‌و بەرگی شری لیتاوی من پێ‌ئەکەنین . نەیان ئەزانی من خزمەکەی ، دراوسێیەکەی ئەوانم . دەنگ نووساوێك خۆی نەگرت ، وەك ڤیروسیای لەخۆی کردبێ ، لێم راپەڕی .

- کوڕە هەتیو ، بەس بگری‌و بنالێنە . تازە کار لەکار ترازاوە . گا زۆر بەئاسانی بەکونی دەرزی‌یەوە چوو !!

یاساوڵیش بزەی سمێڵی ئەهات . لەخۆشیا پێی بەزەوی نەئەکەوت .

- چیم پێ ووتی گەوجە . بزانە راستی لای ئەوان چەند روونە . تا ئێرەش منت بەخۆڕای هێنا .

- راست ئەکا ، یا ساوڵەکە راست ئەکات . هەر ئەویش راستی روون کردەوە !

- بنون خەوی خێرتان بێت . لێی‌مەگرن . لەم شەوانە عەقڵی خۆی بە سیروان دا دا . سەری لێ‌شێواوە . ئەو رۆژە روونەی ئێوە بەدۆزەخ ئەزانێت .

بۆ دوور کەوتنەوە ، بەپەلە هەنگاوم‌نا . چاوم بۆ تروسکەیەکی دوور ئەگێرا ، قاچم بەر لاشەی چێ‌ماوی جەنگ کەوت . رەتم برد .

- نەم ووت . هەژارە فێی لێ‌دێت . لێ دوورکەونەوە لەقەئەهاوێ ، کەف هەڵئەدات .

- خەڵکینە درۆ ئەکات . چاو بکەنەوە لەشەوە زەنگا ئەژین . خزمینە ئەم بەرگە تور هەڵدەن . لای سەر زەویتان رزیوە .

وەم ئەزانی‌پەندیان‌وەرگرتووە خزمایەتیان لاماوە . ئەو گێلۆکانە بەقسەی من بڕوا ناکەن . قسەی خزم پولێك ناکات . قسەی لووسی بێ سەرو شوێن لای ئەوان باوە . هەراج خانە هەر لە سەوای خۆی نەئەکەوت .

١ - های گلە سەر

٢ - زکت پرکەم بەپولێ

٣ - جوانە

٤ - هەرزانە

٥ - گرانە .

- کورینە وامان نەکرد وای لێ‌بێت . منیش لە ئێوەم . سودی ئێوەم مەبەسە . بەفیرۆ دۆراندم . بەخۆرایی لە دەستم چوو .

تەمەڵەکان لەخەو هەڵسانەوە چوارمەشقی لێی دانیشتن ، گوێ‌یان لەدەنگ نووساو ئەگرت‌و راستی قسەکانی ئەویان ئەسەلماند .

- ئەو پردەی‌هەر لەسەرەتاوە پەرینەوەی قەدەغەبوو ، تاکە رێ‌بازێك بوو . ئەویش دزرا ، لەتارمایی پەسترا .. خوا هەڵناگرێ ، یاساولەکە زۆری هەوڵ‌دا ، بەڵام بەقسەیان نەکرد .

- وابوو

- لافاو ، ئەمەی بەهەڵ زانی ، هەرەسی بەسەدەو چۆگەلەکان هێنا . هەرچی ئەکەوتە بەری رای ئەماڵی ، سەربەرەو خوار بۆوە .

- وابوو

- گشتمان لەپێخەفی حەسانەوە دەرپەرین . خزم‌و کەس ، بێل‌و پاچو خاکەنازی ژەنگ گرتووی سالانیان هەڵگرت . ئێمەش لەپەنایەکا خۆمان گرت . ئاو هاتە چۆك ، ناو قەد تەر بوو . هەرسەریان دیار بوو . ئەوسا بۆیان دەرکەوت مەلە نازانن .

- وابوو

لاڵوپاڵ کەوتنەوە ، پرخە پرخیان رۆژە رێیەك ئەرۆیشت هەمان دەنگ نووساو ووتی :

- خانوە کەی تۆش براڵە ، لەوکاتەدا خۆی نەگرت ، تلیسایەوە .

- شوێنی . زەویەکەی ؟

- گوژایەوە .

- بەچاوی خۆتان ئەمەتان دیت ؟

هەموویان ، سەر لەنوێ چاویان هەڵگلۆفی‌و لێم راپەرین

- بۆ درۆمان پێ ئەکەیت . کێ ئەڵێ ئێمە دیمان . خوانە خواسنە ئەگەر ئێمەش لەوێ بوینایە ئێستا خوراکی لافاو ئەبوین . بەڵام یاساوڵ راستیەکەی بۆ درکاندین .

- درۆ ئەکات

- راستی کردووە ، راست ئەکات . تۆش وەرە ریز بۆ خۆت بنوو . ئەم ژێر سیبەرە بەدەست‌هەموو کەس ناکەوێت!

- بەهەڵە چوون . راپەرن .

(٣)

لە هاواری من گەردەلوول هەڵسا ، لە هەورازو نشێوەوە با خۆی ئەکرد بە دێدا . هەوری سپی‌و دووکەڵی رەش لە بەر چاوم رامالێ . تەنگی بەپایزی روو زەرد هەڵچنی . شەقەق ، شەق شەقێنی بە تاریکی ئاسمان کرد . لەدوور .. لە دێیەکی ترەوە ، لاوێکی خوێن گەرمی دنیا دیتەی ووشیار ، بەهەناسە بڕکێ خۆی گەیاندە لام . لەگەڵ خوێنما تێکەڵ بوو . زبانمان کرد بەیەك ..

- برادەران ، بەهەڵە چوون ئەوەی ئێوە ئەیلێن خەونی بێ‌هۆشیە . واشیان لەمن گەیاندبوو . دێیەکەی ئێمەش بەهەمان دەرد برابوو . لەنەرە نەری ئەوان زیاتر هیچم نەئەبیست .

وەك مەرگە موشیان دراپێتێ لالو پاڵ کەوتنەوە . خۆیان بە دەریای لە ناو چونا کردەوە . خەونیان بە بەهەشتە کەی جارانەوە ئەدیت .

- بروایان پێ‌مەکە . لەمان گرتنی خۆت نەکەویت .

مەشخەڵی یاخی بوون لە دەست مەدە . مان و ژیان بۆ دەستی بەکوتەکە . نەلافاو بووە نە بروسکە .. ئەو ئاگرە دەست کردەش ئەوەندە کز بوو ، بەشەماڵێك کوژایەوە . ئاگر لەسەرپشتی مار بکەوە .

دووا ووشەی ، وەك بروسکەی زستانی سخت چوار دەوری روون‌کردەوە ، سەوداو مامەڵ دەنگی‌برا ، تەمبەڵەکان چوار مەشقی دانیشتن‌و چاویان تێ‌برین ..

- ئاگر لەسەر پشتی مار بکەنەوە !!

- ئاگر ، مار .. نەکەی دەستمان دامێنت . دنیا ئەسوتێ‌و سەرەنگرێ ئەبێت . زەوی لە سورانەوەی خۆی ئەکەوێت . جارێکی تر دووپاتی ناکەینەوە ..

- لە کارەساتەکەدا گشت لەوێ بوون . تاك رەوی کردەوەی شەوو رۆژتان بوو ، لە خۆبایی بوون لە شادەمارە کانتانا چێی گرتبوو . بۆ یاساولیش هەڵ بوو .

ئەو ناوە وەك ئاشی ئاو لێ برای لێ‌هات ، هەر یەکە بستێك دەمی کردبۆوە . گوێی خۆیان پاك ئەکردەوە . بینایی یان رۆشەن ئەبۆوە .

- مەشخەڵی ئاگری مۆمی سوتاوی هەڵگرت . لە بەرچاوی هەمووتان کەوتە ناو دێ ، ژور بەژور ، حەسار بەحەسار .. وای دەرئەخست ئاگری تێ بەر ئەدا . پەلاماری زەوی تەرو ووشك‌درا .

- پێی ووتین رشانەوە داکەوتووە ، ئەمەیە تاکە چارەیەك .. بۆیە بڕوای پێ ئەکەین ، ئەگینا ئێمەش لە باوەشی خاکا ئەبووین .

- ئەوەی دەستی کوژانەوەی درێژ ئەکرد ، لەناو کارگەدا ئەیهاری .. ئەوەی نقەی ئەکرد زمانی ئەبری .

- ئەیووت .. گوێ لە هاواریان مەگرن دەستی شکاوە بۆی هەڵئەبەستمەوە ، زمانی درێژە بۆی کورت ئەکەمەوە .

- ئێوەی بێ دەخلیش ، چاوی رەشتان لەزنجیری برۆی دەست کرد توند کرا بوو ، بەیانی‌و ئێوارە سامانەکەتان ئەژماردەوە بە زۆر بوونی یەختەوەر بوون .

- دەستمان بەکلاوی‌خۆمانەوە گرتبوو با نەی با .

- ئەوەی بێ دەسەڵات بوو ، منال‌و ژن‌و پیر .. بە پەلە لەترسی ئاگری دەست کرد ، شاخ‌و دۆڵیان گرتەبەر . هەر سەر سەلامەت بێت ، ماڵی دنیا هیچ‌نیە . ناو ماڵ بەتالان براو بە دزیەوە بەتیلایی چاو تەماشای ئاگرەکەیان ئەکرد .

- پێی ووتین .. ئیتر چیتان گەرەکە . هەموو رۆژێك نەورۆزێکتان بۆ ئەگێرم .

- ئەوەی لە دوورەوە قەتارو ئەلاوەیس ئەبیست ، جوولەیان لەبەر برا بوو ، فێر نەکرا بوون ئاگر لەسەر پشتی مار بکەنەوە .

- جا ئێمە تاوانمان چی‌یە ؟

- تادێ چۆڵ بوو . ئەوسا ئێوەش بەشەق تور هەڵدرانە دەرەوە .

- ئا.. ئا.. سامانەکەشمان لەدەست چوو .

- لەڕاستیدا ، نە ئاگر بوو نەلافاو .. بەوگرە یەك چقل نەسوتا . ئەم هەموو هەراو هۆریا بە بۆ مەری پیرێژن بوو !!

هەر وەکو لەگەڵ ئەوانیشم نەبێت . هەریەکە لەسەر هەمان لا لێی پاڵ‌کەوتەوە . هەراجخانە کە ئاژاوەی تێ‌کەوتەوە . چەند لاوێك ، کە بەژمارە کەم بوون ، لەناویانا هاواریان کرد .

- ئاگر لەسەر پشتی مار بکەنەوە .

زەوی شەق بوو . ئاسمان بیوری بەسەر نووستوەکاندا ئەباراند ، دۆزەخ هەر دوو دەرگای بۆ تەمبەڵەکان کردبۆوە سەرپشت . بەخاکەناز بە کۆمەڵ تورهەڵ ئەدرانە ناوی . بەهار بەهەر چوار لادا خۆی راخست . یاساولەکەش وەك گری هەمان مۆم . لەزریکەی داو توایەوە . بەرەو دێ کەوتنەرێ ..

بەغدا ٢-١٠-١٩٧٠

کاکە مەم بۆتانی

لە روانگەوە

فوئاد قەرەداغی

مەسەلەی کۆن و نوێ لە ئەدەبی کوردیدا

هەر لەو کاتەوەی کۆمەڵێك ئەدیب‌و نووسەرو شاعیر بانگەوازێکیان لە روانگەی ئەدەبی کوردی‌ی نوێ » وە بلاو کردەوەو ئاشکرای یاخی بوونی خۆیان‌کرد ، وەهەر لەو ساتەوە ئەم بانگەوازە شوێنی خۆی تارادەیەك کردەوەو وەك تەیارێکی جیاواز هاتە سەر شانۆی ئەدەبی‌ی ئێستامان ، گەلێك راو لیك‌دانەوەو بیر‌کردنەوەی بزواند لە مێشکی سەرجەم ئەدیب‌و نووسەرو شاعیرەکانی کوردستان‌دا ، وەلە ناو هەموو ئەو ئەدەب دۆستانەش‌دا کە پێ بەپێ شوێنی ئەدەب هەڵ ئەگرن‌و چارەنووسی ئەدەبی کوردی‌یان لا مەبەستە .

لەناو غەلبەغەلبی دەمەقاڵێ‌و مشتومرو لیکدانەوەی کۆڕی ئەدیبەکانی کوردا ئەوەی کە زۆر بە ئاشکرا دەر ئەبڕێ‌و بەگشتی وەك رایەك زاڵە لە مەیدانی ئەدەبی ئێستای کوردا ئەوەیە ، کە روانگە تەنها شتێکی دەسکردی چەند لاوێکە کە لە بیر کردنەوەدا کاڵ‌و کرچن یا چەند کەسێکن کە لە مەیدانی خەباتی سیاسی‌دا شوێن پێ‌یان نی‌یە یا نابێتەوە ، یا چەند ئەدیب‌و شاعیرێکی تازەن کە لەپێناوی هاتنە پێشەوەیان بۆ ریزی پێشەوەی ئەدەبی کوردی پیویستی‌یان بە یاخی‌بوون لەکۆن‌و لێدانی کۆنەکان هەیە تالەسەر شانی ئەوانەوە بگەنە ئاستێکی بەرز .. ئەمانەو گەلێ تۆمەتی تری لەم بابەتە .

هەرکەسێك‌کەمێ بیربکاتەوەو ویژدان بەکار بهێنێ ، وەگەر بەچاوێکی بێ‌لایەنانە تەماشای ئەم تۆمەتانە بکات ، بەراستی ، گەر بەگشتی وەری بگرێت هیچی فرێ بەسەر راستی‌یەوە نی‌یەو لەجێی خۆی نای‌بینێ .

دوور نی‌یە هەندێ کەس هەبێت بە مەبەستی تایبەتی خۆی ، خۆی بەم تەیارەدا هەڵواسیبێ ، بەڵام ئەمە نابێتە

بدوێین ئەوا ئەم ئەدیبانە ئاسۆی بیرکردنەوەیان گەلێك بەرین‌ترە لە ئاسۆی بیرکردنەوەی ئەدیبە کۆنەکانمان - کە ئاسۆی فراوان بەڵگەی ئامادە بوونە بۆ بە کاڵ‌وکرچ نەهێشتنەوەی بیرکردنەوەیان . هەروەها ئەگەر هەندێ لەم ئەدیبانەمان چاویان هەڵ‌هێناوە بە بیروباوەڕی شۆڕشگێرانەی زانستی یاو ئەیانەوێت وەك قوتابی‌یەك بەبێ فیز کەڵکی لێ‌وەرگرن - ئەگەر چی ئەم چاوهەڵ هێنانە لە شوێنی چینایەتی ووردە بورژوازی‌یەوەیە - خۆ ئەدیبە

ئەگەر هەوڵ بدەن‌و بشیانەوێ خویان بەوە بهێننە پێش کە کۆن بەئیجگاری نوغرۆ بکەن چ سوودێکی ئەبێت ئەگەر ئەدەبی کۆن ئەوەندە پتەوو جێگیرو خۆشەویست‌و بە بەهابێت لای کۆمەڵانی خەڵکی . وەیا خود بۆ لە بەربەرەکانی کردنی لەلایەن نوێ‌وە بترسێ ئەگەر مەرجەکانی ژیانی تیا ماوەو کۆڵەکەکانی بەپێوە راوەستانی نەکەوتۆتە لەقین . ئەمە جگە لەوەی لە بنچینەدا بە شێوێنراوی مەسەلەکە وەرگیراوە چونکە دەستەی روانگە تائێستا نەیان

✱ لە زۆران بازیەی لەنێوان نوێخوازەکانی «ڕوانگە» و بەرامبەرەکانیان داهەیە ، ئەبێت ڕوهەڵوێست لایان دیاری بکرێت

هۆی داپۆشینی راستی‌ی بوونی گیانێکی ژینەوو ونوێ کەرەوەو داهێنەر لە ئەدەبی‌ی کوردی‌دا . بۆیە سەرهەڵدانی تەیارێکی وا شایانی ستایش‌و پیاهەڵووتنە گەرچی لەسەرەتای ژیان‌و ساوایی‌و ناکاملیش‌دا بێت .

جا هەر تەنها بۆ بەرگری لەڕاستی پێویستە ئەوە بڵێین کە نەك ئەو تۆمەتانە‌راست‌نی‌یە بەڵکو بەتەواوی بەپێچەوانەوەیە ئەگەر بێنین لە کاڵ‌و کرچی کۆنەکانمان نەك هەر لە بیر‌کردنەوەدا بەستراون بەشێوە بیرکردنەوەی دەرەبەگایەتی‌و بورژوازی‌یەوەو باوەڕیان بە بیروباوەڕی شۆڕشگێرانەی زانستی‌نی‌یە ، بەڵکو ئامادەش نین وەك قوتابی‌یەك لەو مەیدانەدا کەڵك وەربگرن‌و فێربن‌و خۆیان بگۆڕن ، وەنەك هەر ئەمەش بەڵکو خۆیان وەك مامۆستایەك دائەنێن کە ئەبێ خەڵکی تر لێیانەوە فێرببن‌و نەوە ئەدەبی‌یەکانی دوای خۆیان هەموو دەرسێك لەسەر دەستی ئەوانا بخوێنن . وە بەم پێیەو بەرهەمەکانیشیان هەرگیز بەهۆی ئەم هەڵویستەیانەوە ناتوانێ لەسنووری ئەو بیرکردنەوە کاڵ‌وکرچەدا تێپەڕ بکات‌و تام‌و بۆیەکی نوێی خۆشی هەبێت .

گەر مەسەلەش خەبات‌کردن بێت لەریزی بزوتنەوەی رزگاری نیشتمانی کوردا ، ئەوە بەگشتی ئەدیبەکانی ئێستای کورد دوورن لەمەیدانی خەباتی‌شۆڕشگێرانەی گەلەکەمانەوە . وەلە ئەدیبانی کۆن‌و نوێ‌دا هەیە کە لە خەباتی پێشوودا بەشدار بووە بەڵام ئێستا تاس بردوویەتی‌یەوەو مەگەر لەنووسین‌و شیعرە خوێناوی‌یەکانیان‌دا شۆڕشگێری‌و خەبات‌و فیداکاری ببینین . تەنها جیاوازی‌یەك لەم رووەو کە هەبێت ئەوەیە کە ئەو ئەدیبانەی بانگەوازی ئەدەبێکی نوێ بەرزئەکەنەوە چاکتر هەڵوێست‌و نوانایان ئەگونجێ بۆ خەباتی پاشەڕۆژو هەرهیچ نەبێ هەندێکیان خۆیان پێوەی ئەبەستنەوە کە ئەمە کەمتر لەوانە رەچاو ئەکرێ کە بەرگری لە هەموو ئەدەبی‌ی کۆن‌مان ئەکەن‌و هەر لەسەر ئەو رێبازەش ئەڕۆن .

دەربارەی تۆمەتی شکاندن‌و لێدانی کۆن بە نیازی خۆ هێنانە پێشەوە ، ئەوا ئەمە هەر خۆی نیشانەی شێوە بیرکردنەوەی‌دەرەبەگایەتی‌و بورژوازی‌یە کە لەمەیدانی ئەدەب‌دا لەلایەن ئەو ئەدیبە کۆنانەوە خۆی ئەنوێنێ کە بڕیتی‌یە لەوەی پێویستە لەلایەك باوکایەتی ، وەیا باشتر بڵێین ئیمتیازی دەس‌بەسەرا گرتنی ئەدەب ئەبێت بۆ ئەوان بهێڵرێتەو ، وەلەلایەکی‌تر نکوڵی کردنی زۆرانبازی (صراع)ی هەمیشەیی نێوان کۆن‌و نوێ‌یە کە لە هەموو بوویەکی ماددی ئەم دنیایەو هەموو دەرکەوتێکی سیاسی‌و ئابووری‌و کۆمەڵایەتی .. هتد ، بووە ئەبێت‌و هەر ئەش‌مێنێ . ئەمە جگە لەوەی کە هەڵسەنگێنەری ئەدەب ئەبێت جەماوەری گەل بێت وە تەنها جەماوەری گەل ئەتوانێت‌حوکمی خۆی بدا ، نیتر چەند کەسێك

ووتووە هەموو ئەدەبی کۆن‌مان ناوێت‌و هەرچی کۆنە بەکەڵك نەماوە ، بەڵکو رایەکی دروستیان لەم بارەیەوە هەیە کە کەڵك وەرگرتنە لەوەی بەکەڵکەو گەشەپێ‌کردنی ئەدەبە بەرەو ئاستێکی تر لەرووی شێوەو ناوەڕۆکی‌یەوە .

لیرەدا هەیە ئەو پرسیارە بکات ، کە ئەگەر ئەمانەی ئەدیبە کۆنەکان ئەی‌ڵێن هیچی راست‌نی‌یە ، ئەی بۆچی وەك ڕاو بیرکردنەوەو هەڵویست باڵی‌کیشاوە بەسەر ئاسمانی ئەدەبی‌یاو مێشکی زوربەی خوێندەوارو رۆشن‌بیرەکانی کوردی داگیرکردووە .

ئەم پرسیارە بەرواڵەت زۆر جوان‌و رێك‌وپێك دێتە پێش‌چاو تۆ بڵێی ئەم هەموو ئەدیبانەی کورد بە هەڵە چووبن‌و ناهەقیان بێت تەنها چەند گەنجێکی یاخی‌بوو کە هێشتا بۆنی شیری خاو لەدەمیان دێت (!) ، راست‌بکەن . بەڵام کەمێك شی‌کردنەوەو تێووردبوونەوەیەکی زانستی‌و مەوزوعی ئەم گرێ‌یەمان بۆ ئەکاتەوە بەوەی کە :

١ - هەرچی بیروباوەڕو بیرکردنەوەو رایەك زاڵ‌بوو چ لە کۆمەڵ‌دا بیت بەگشتی یا لە شتێکی وەك ئەدەب‌دا بێت بەتایبەتی واتای ئەوەنی‌یە کە راستی لەو لایەدایە چونکە بیرکردنەوەی راست ئەوەیە کە لەگەڵ پلەی گەشەکردنی کۆمەڵایەتی‌و پێویستی‌یەکانی ئەم گەشەکردنە بگونجێ وە **هەر بیروڕایەك‌و هەڵویستێك وەیا بەرهەمێکی سیاسی‌و کۆمەڵایەتی ، ئابووری‌و رۆشن‌بیری ... هتد ، لەگەڵ تەیاری پێشکەوتنی کۆمەڵایەتی جووت نەبێت ، لەگەڵیا نەڕوات‌و پێویستی‌یەکانی ئەو پێشکەوتنە لەخۆیا نەنوێنی ، ئەوە لەلای راستی‌یا نی‌یەو نەو بەرەکەی گرتووە .**

٢ - باو (سائد) بوونی بیروڕایەك یا جۆرێك بیرکردنەوە وەبەو پێ‌یە چەشنێکی تایبەتی ئارەزوو لە کۆمەڵێك‌دا بەندە بە باری کۆمەڵایەتی ئەو کۆمەڵەوە . هۆی زاڵ‌بوونی جۆرێك بیرکردنەوەو ئارەزووی ئەدەبی‌و هونەری لەکۆمەڵێك‌دا کۆمەڵەکە خۆیەتی .

بنکەی ئابوری (ژێرخان)ی کۆمەڵێك هەموو جۆرەتێ‌گەیشتن و نەرێتێکی ئەو کۆمەڵە (سەرخان) دیاری ئەکات . بۆیە لە کۆمەڵێکی نیمچە دەرەبەگی نیمچە سەرمایەداری وەك کۆمەڵی ئێمەدا شتێکی ئاسایی‌یە کە ئەو بیروڕاو چەشنە ئەدەب‌و هونەرانەی کە دەربڕی واقیعی کۆمەڵایەتی دواکەوتوو

بڕوانە : ل ١٤

Institut kurde de Paris

ژبو پێشکەفتنا توورێ کوردی بلاهەمی پێ نڤێسین پاکژ کوم بکەین

چیا بەهە گولێن من

بێ ناف بێ ناف

پێ نەڤێت ... ژ دلەکێ کویر هەلاتا « چیـا »ی من پێخوشبوو ... هەر گوڤارو رۆژنامەو نڤێسینەکا نوی بلاڤبیت ، چەکەکێ نوی دچیتە رەخ چەکێن مە ئێن گەلە کێم لقادا جەنگا پیروز دگەل تاریا نەزانینو پاشکەفتنێ ، لەوما « چیا » گوڤەندا دلێ من بوو .
رەنگە گەلە خوێندەڤانێن هێژا بپرسن بو ئەڤ ناڤە ژڤێ نڤێسینێرا من دینا ؟
ئاشکرایە مەهولك نکارن چو ژ چیای کێم کەن ، جیایێن راست نەکو مەهولك بەلکو بومباژی نەشینێو کارتێ- ناکەن .

پەرپەر چیای ڤەدەین ، پێدڤی بوو چەند کتەك ژ گوڤاری هاتبانا پێشکێش کرن ژ نڤیسەڤانو تورڤانارا ، نەخاسمە وەك مە گوتی بەری بلاڤبیت کەس پێ نەئاخفتییە .
دبیت من های لێ نەبیت ، بەلێ بلا ئەز نەنڤیسەڤانو نە تورڤانم ، ئەگەرا من سەرکەڤتنا چیایە ... چیایە ...
دێ دا ئاخفتنێ بشارینین ،

(برێك ئێخستنا) شەنگ‌ترو دروستتر بو ، نەخاسمە هەڤالێ رێکخەر سەرێکخستنێرا چەند پارچە نڤێسینو تێکبەست ئێن بلاڤکرین ، ئەڤە ژبلی ئەو خەمو گولو کوڤانێن جوینە دلی هەتا ئەڤ گوالە پێشکێشی خویندەڤانێ کورد کری . راستە چیا تێتە ریگامە دخزمەتا ملەتیدا مە پێخوشە ، وەلێ کێ ژمە ، ئەڤا بەدرخانێ برا

نڤێسین ، ژوی لایڤە من گەلە پێخوشە ، کوردی هەر کوردییە وەلێ .... د کرمانجیداژی ئەڤ پەیڤە واهەی . یا دووێ ... ئەو نڤێسینێن خۆدانی نەڤیایە ناڤێ خۆ بلاڤکەت ئان جڤاتا نەفیسەڤانێن چییای نڤێسینە ، دڤێ ئان ناڤەکێ پەنی بخمو دانن ، ئان ناڤێ جڤاتێ ئان «جیایی» بەڤی ئاوای راسترە .

مەهولێن من ژبو باشیا « چیا »ینە ، ژبو باشەرۆژەکا جێترن ژ تەڤ چیانرا .
جارێ دڤیا بەری بلاڤکرنا ژمارا ئێکێ ، هندە هەڤالێن دیژی ئاگەهدار کربان ، وەهەبو ، هزرێن وان بیراو.ن پێ نڤیسێوان ، بەریکاوان ... هاریکاریەك پێشکێش چیای کربا ، ئەز باوەردکەم ئەو هاریکاری داهەبیتو بێ ئێکو دوو چیا چ ژلایێ چاپکرنێڤەو چ ژلایێ نڤیسیناڤەدا چێتربیتو هندی ئەم زیرەك بینو پێڤەهاتیبین ژمە زیرەکترو پێڤەهاتیتر وێن هەین ، ئەز گلو گازندا ناکەم ، وەلێ وەکی ئەز دبینم دڤیا ئەڤە هاتباکرن .
ژلایەکێ دیڤە بەری ئەم

بەری هەمی گوتنەکێ ئەز چاك دزانم چەندا بزەحمەتو گرانە مروڤ تشتەکی بکوردی بلاڤ کەت ، هەر ژ نڤێسینێ هەتا چاپکرنێو بلاڤکرنێ ، ئەڤە ژبلی وان کەسەرو گوڤانێن ددلێ مروڤیدا کوم دبن هەتا ریکا بلاڤکرنێ ددەنە مروڤی . لێ ئەڤە وێ چەندێ ناگەهینیت ئەم کەموکورتیێن خو نەبێژینو بزاڤێ نەکەین بو نەمانا وان .
بەرگێ گوڤاری گەلە سبەهی یە وەلێ هەکە ناڤێ رێکخەریو چاخێ بلاڤکرنێ لکوژیێ بنی با - رەخێ بەردای- دا گەلە جان تربیت ، ئەڤە ئێك ، یا دووێ ، بالمنڤە هەکە گوتبا (ژبەرهەڤکرنا) شوینا

کری کێ کریە ، ژبەر ڤێ چەندێ (ژبەرهەڤکرنا) راسترە ، بویژدان ترە ، ژ (برێك ئێخستنا) هاتیە دەینان ئەڤە ژبلی هندێ کو (برێك ئێخستنا) پەیڤەکا لەنگو گرانە لسەر زاری .
دا بەرپەرا ڤەدەین ...
بەرپەرێ ئێکێ گەلەکێ هەستی گرانە ، پێ نەڤێت ئەو چیا دڤیا وسا نەهاتبا نڤێسین ئەز دزانم « گرارا رون ژکێم دوهنییە » ، لێ شەرتە هەر گرار بیت !!؟
بەرپەرێ دووێ : دبێژیت « لەم ژمارەیدا » ، دڤیا بێژیت (دڤی ژمارەیدا) ، رامانا من ئەو نینە کو بسورانی هاتیە

ریکا چیایی ... ریکەکا پیروزە ، ئەز هیڤیدارم چیا بشێت هەتا سەریبسەرفەرازی ببەت ، وەلێ چەند پەیڤەك ئێن هاتین بکارئینان ، ئەز راست نابینم .
جارێ ئێ گوڤاری بخوینیت دێ بینت زارێ زاخو ئێ دەسەلاتدارە ، ئەڤە بالمنڤە گەلە دروست نینە ، بتایبەتی هندە خەلتیێن بنگەهینی ئانگو رێزمانی « گراماتیکی » ئێن تێدا .
برایێ « بەدرخان » دبێ : (ئەز دبینم فەربی) ژ لایێ گراماتیکی ڤە دڤێ بێژیت : (ئەز دبینم فەربوو) . دهەمی زاراڤێن کوردیدا و دزمانێ فارسیدا ، کو بسمامێ کوردیێ یە ، ژبو کرنا بووری (بوو - بود) بکاردینن نەکو (بی) کو هەر لزاخو یاهەی ، هەڤالێن نڤیسەڤان دڤێ ژ پێنگاڤا ئێکێ گراماتیکا کوردی بەرزە نەکەنو ببزڤن یاراست بکاربینن و پاکژ کەن ژ خەلەتییا .
هەرووەسا برایێ سندی دبێ : (ڤی بەرهەڤی ژوەرا پێشکێش دکەم) ، بەرهەڤ بکوردی ئانکو (حاضر - مستعد) بعەرەبی ژبوو رەاانا نڤیسەڤانی بکار نەهاتیەو لمنوەرە ناهێت ، بەرهەمێ سورانی (بەرێ) کرمانجیە ، کورد دبێ : (بەرێ رەزی ئیسال باش نەبوو) وەلێ نابێژیت : (بەرهەڤی رەزی ...) ، د وسورانیدا دبێن : (بەرهەمی ئیمسال چاك نەبوو) وە لشوینا (بەرهەڤ)ێ کرمانجی(ئامادە) بکارتێت . لەوما دڤیا بێتە گوتن (بەر) شینا (بەرهەڤی سورانیدا دبێن : (بەرهەمی ئەدەبی ژ (بەرێ) بەر ، ئەم دکارین بێژین : (بەروبوم) ، بالمنڤە ئەڤە راسترە .
بەرپەرێ چاری (گەرهانەك دناڤ وەلاتیدا) ، بال من ڤە (شوینوار) راستە (أثر - اطلالە) د عەرەبیدا ، وەلێ بو (أثری) یاکو رامانژی تیشتەکێ کەڤنە (شوینوار) بکارناهێت بەلکی راسترە ئەم بێژین (کەڤنەوار) هەروەکو کورد بکارتینن . هەروەسا پەیڤا (زیندەوەر) بال من ڤە (وەر) یا زێدەیە ، بکار نەهاتییە ، راسترە بێژین (زیندی) و (وێنێ زیندیەکی) ، هەکە مە (وەر) بکارئینا ، راسترە بێژین (جانەوەر) . هەروەسا ژبو جوداکرنا (پ. ز) و (د. ز) بال من ڤە (د) الا زێدەیەو (ز) بتنێ ، رامانا پێدڤی دگەهینیت .
لجهەکێ دی دبێژیت : (طە باقر دگوڤارا - سومەر - نڤێسیبی) ، راسترە ژلایێ گراماتیکی ئەم بێژین (طە باقر دگوڤارا - سومەر - (دا) نڤێسیبوو) . نیشانا (دا) دڤێ بێتە دانان .
بەرپەرێ پێنجێ ، رێزا جاریو پێنجێ ، دبێ : (نزیکترین باژێرە بو شکەفتا «شانەدەر») راستر ئەوە بێژین (نزیکترین باژێرە بو شکەفتا «شانەدەر»ی) نیشانا (ێ) لڤیرێ دڤێ هەبیت .
پەیڤا (مێژیا) رێز هەفتێ ، بالمنڤە دروست نینە بکاربێت بو (تأریخ) ێ ، هەکە ئەڤە زارڤەکرنا (مێژوو) یا سورانی بیت ، هەرا دروست نینە ، جونکی ئەوژی یا دروست نینە .... (مێژ) چەند مەبەستەکا دگەهینیت ، یا مەدڤێ ، جاخە ئانکو دەم ، کورد دبێ : ژ مێژوەرە ئەزێ ل هیڤیاتە ، ئانکو جاخەکێ گەلە وێ بوری ، وەلێ کورد نابێژن : (دمێژیا بابلیدا ، ئان دمێژیا گەڤنا کوردان !!) .
هەکە مە بڤێت پەیڤەکا نوی دروستکەین ، دڤێ لهزرا مەبیت ئەو گوتنا نوی رامانا پێدڤی بگەهینیت ، هەکە نەبوو لمنوەرە چو پەیڤێن نەراست بکارنەئینین ، بالمنڤە (دیروك) یاکو سەیدا صادق بهادین بکار تینیت گەلە راسترە ژ (مێژا) ئەم سەر د ئاخڤین .
تێکبەستا برایێ سندی ، لبنی پەری دیاردکەت کو گوتنامە راستەو بەدرخان هەر رێکخەر نەبوویە .
بەرپەرێ شەشێ (گوتنێت مازنا) باشە وەلێ کورد نابێژێ : مازنا ، بەلکی دبێژێ : (مەزنا) من گولێ نەبووە ، هەتا لزاخوژی ، هەرووەسا پەیڤا (بەرك) لرێزا یازدێ دڤیا بدوو (ر)ێ یا هاتبا نڤێسین کورد دبێ : (بەررك) و نابێژی بەرك .
فەکولینا برایێ هێژا (محمد علی ابراهیم)ی باش بوو وەلێ گوهرینا تێکبەستا دلداری راست نەبوو ، هەرووەسا (پەستە) یا بکارئانی ژبو (شیعرا) عەرەبی ، بالمنڤە (پەستە) رەنگەکێ سترانایە سترانا سڤك ، راستە (پەستە ... بەستە) بێکڤە کرێدانێ دگەهینیت ، وەلێ (شیعر) بێکڤە کرێدان نینەو بەس ، من یا گولێ بوویو یاخاندی (هوزان ، تێکبەست ، هەلبەست هۆنراو) ژبو (شیعرا) عەرەبی ، هەرئێك ژڤانا هندەك ژ رامانا مە دڤێ دگەهینیت ، (هوزانا) سەیدا صادقو برا بەدرخان سندی بکارتینن ، لمنوەرە ژهەمیا راسترەو دێ ڤێ چەندێ لنڤێسینەکا دی روون کەم .
ئەڤەو گەلە خەلتیێن (ئیملائی) دپارچا برایێ هێژا (محمدعلی) هەبوون .

سەر هندێرا (ئەی رەقیب) نەسترانە ، ئان لاڤژەکە سەرزارێ کوردان وەلی (ئەی رەقیب) مارسیلیێزا کوردیەو دڤیا نڤسەڤانێ ئەڤە ژبیر نەکربا .
ببورن پەیڤەکا دیژی گەلەکا سەیر بوو (هەستەڤانی) لسەرێ رێزا - ١٥ - ێ . پەیڤا (هەست) و پاشکرێ (ڤان) گوتنەکا نوی دروست نەکرییە ، بەلکی گوتنەکا ساغ یا کوشتی ، نڤێسەڤان دشیا بێژیت (هەستا ناڤبری) تان گەلە گوتنێن دی کوڤی رامانی دگەهینن دزاراڤێ مەدا .
بەرپەرێ سێزدێ گەلە پەیڤا (عەشیرەت) یا بکار هاتی بالمنڤە (هۆز - ئێل - رەڤەند) بکار هاتبا سبەهیتر بوو .

مێژوەرو چانورەخ ، نەمن زانی چیو نەمن دڤێ بزانم چیە ، بالمنڤە ئێ مەلەڤان نەبیت خو نەئێخیتە ئاڤێ !!
لەشکری نەنیاس وەکی بچم بەرپەرەکی گەلە هەستی گران بوو ، گەلە باشتر بوو هەکە ووسا نەهاتبا نڤێسین ، هەرووەسا ، لمنوەرە شوینا (لەشکرێ نەنیاس) (لەشکرێ بەرزە) بکار هاتبا ، دا راستتر بیت ، ئەم وەکی پەیڤەکێ دگوهرین ، باشترە ، خو بهندە زمانێن دیڤە گرێ نەدەین بەلکی خو برامانا پەیڤێ ڤە گرێدەین .
(نینەر) .. جییە .. هەکە ژ (نوینەرا) سورانی هاتبیتە وەرگرتن ، راستربوو هەر بنوێنەری بمینیتەڤە نەکو ئەم بڤی ئاوای تێکدەین . بالمنڤە (پیل - پەیامبەر) رامانێ دگەهینن ، جونکو (ممثل) پەیاما هندکا دگەهینتە هندەکێن دی .
چیروکا ژمارەی ، باشبو ، وەلی دڤیا بهاتبا گوتن ، ئەڤ چیروکە یا ژ فلکلورێ کوردی هاتیە وەرگرتن ، هەرووەکی هەمی دزانن‌و دبیت گەلە جارا گولێ ببیت . یادووێ خو کرێدانا برایێ نڤیسەڤان فیصل مصطفی ئێ گەلە خوشتڤیو زیرەك بزاراڤی کوردی ئێ‌کەڤن بالمنڤە دروست نینە ، وەکی دبێژیت (کەلس)شوینا (قەلس) ، پیتا (ق)ێ وا دناڤزمانێ کوردیدا جهگیربووی وەك پیتا (ح) ، راست نینە ئەم ڤی (دەنگی) بەرزە کەینەڤە ، وە هەکە برایێ خوشتڤی گەلە نەڤێت پیتا (ق)ێ بکار بینیت دشێت وان پەیڤا بکار نەئینیت بو نمونە شینا (قەلس) (چریوك) واهەی . (ئەڤ مروڤە .. کیە ؟) ، بڕپرەکی سەرکەفتی بوو ، وەلێ ئەز نزانم بو شینا (دکتور) کو گوتنەکا لاتینییەو لهەمی دونیایێ دزانن چییە ، ئەم (نوشدار)ی بکار بینین هەرچەندە (نوشدار) پەیڤەکا گەلە جانو زیندییە . هەرووەسا شینا پەیڤا (زەعیف) ئەڤ چەند گوتنێن کوردی دهێنە هزرا من (لاك ، کورد دبێ : بزنەکا لاکە ، لاکبو .. لارا.. سورانی ، هەرووەسا لاواز ، بێزاخ .. هتد) .
باژێر ، پەیڤەکە ژلایێ نێرومێڤە ، نێرە ، کورد دبێ باژێرێ مەهابادێ ، باژێری زاخو ، باژێری بەغدا .. دبنیرا نابێژیت ، باژێرا زاخو ..!؟
هەرووەسا کورد نابێژن : (بئەگەرێ من) بەلکی دبێن : (د ئەگەرا وی ، من ، تە.. دا چوو ،) ئان (ئەز د ئەگەرا وی دا چوم) ، هەکە نڤیسەڤان بێژیت ، لجهێ مە دبێن (ئەگەرێ) ، ئەو تشتەکی دیەو من گولی نەبوو هەرچەندە ئەز دەمەکی خوش لزاخو و گوندێن دەوروپشتا زاخو یێ ژیبایم .
(ڤیا بکوژیت بنەمانی) بالمنڤە گەلەکا راست نینە ، کورد دبێژن : (لسێداری دان) ، (بقەناری ڤەکرن) (بسێپێکی ڤەکرن) .. (دژێر کاری زەحمەت) ، وەسا دگەهینیت ئەڤ نڤێسینە ژ (عەرەبی)یێ هاتبیتە گوهرین . هەرووەسا (دەهانێت هزارا) ئاشکرایە بسەری جەلیڤە ... کو ژ (عشرات الاف)ا عەرەبی هاتیە وەرگرتن .. وەرگرتنەکا لەنگ .
کولێرا .. بو کێ هاتیە نڤیسین ، ئەز ، دبێژم هێشتا زوییە ئەم خو لڤان ئاڤا بدەین ، من نەخویندو ئەز ناخینم ، ئەو کوردی بزانیت کوردی بخوینیت ، هەلبەتە دکاریت عەرەبییێ بخوینیتو دکاریت بو زانینا ڤان رەنگە تشتا بزڤریتە سەر نڤێسینێن عەرەبی .
لاپەرەکێ تێکەل .. چو تێدا نەبوو .. نە تێکەلو نە نەتێکەل ، ژ لایەکی گشتیڤە چیا ، پێگانەڤەکا گەلە پیروزە ، هیڤیدرام جهی باوەرو ئومێدا خویندەڤانێن کوردبیت . وە دڤێ کەس ژبیرنەکەت بنەمالا (جیای) چەند نەخوشیو گوڤانو ئاستەنگ یێن دیتین . هیڤیا من ئەوە هەمی رەوشنبیرو کەنجو تولازێن کورد « جیایی » نەهێلنە بتنێ لقادا جەنگا پیروز دژێ تاریا نەزانینو پاشکەفتنی .. ئەو سەنگرێ بنەمالا جیای لپشت کوم بووی جهێ شانازیا مە هەمییایەو دڤێ ئەم هەمی دگەل دابین .
جیا ، بوهارا دلانە .. دالێ من ژی ئێك ژوانە ..

فەخری بامەرنی دەنگێ زێرین ئزکوێراتیا کوردستانا شیرین

هندە دەنگێن زێرین ئێن هەین ، گەلە زوی جهێ خو دکەن دکویراتیا دلێ مروڤی .. دەنگێ فەخری بامەرنی .. ئێکە ژوان دەنگێن جهێ‌خو کری ددلی هزاران گوهگرێن کورد نە ل کوردستانا عیراقێ بەلکی لهەر جار پارچێن کوردستانا شرین . « هاوکاری » ڤان روژا خو گەهاندە مالا بلبلێ مەتینایو هەمی کوردستانێ - فەخری - و ئەڤ ریپورتاژە دگەل کر . برایێ فەخری بدلەکێ خوش بەرسڤا پرسیارێن هاوکاریێ دا ئو ئەم گەلە سوپاسا سەیدایێ فەخری دکەین .

پ : برایێ فەخری ئەگەر زەحمەت نەبیت کورتەکا ژیانا خو بو خویندەڤانا روون کەی ؟
بەرسف :
ئەز یێ ل بامەرنێ بویمو من قوتابخانە لوێرێ یا خاندی هەتا پولا چارێ ، ئەز ژ قوتابیێن زیرەك بووم ، دوو هەیڤ پێ نەچون ئەز ژ پولا ئێکێ برمە دووێ . وەلێ ئەز لپولا چارێ دەرێخستم ، جونکی من د ئیمتحانێدا نیشا هەڤالەکێ خو دا ، پشتی هینگێ من قوتابخانە هێلاو من دەستکر بخاندنا قورئانو کتێبێن شەریعەتی- دبامەرنێدا ناڤو دەنگێن من بلاڤ بوون ، ژبەرکو من قورئان دخاندو گەلە جارا بانگ ددا ، هەرووەسا لناڤ تولازو لاوا من شیعر دخاندن لسەیرانو گەریانو شەڤێن داوەتا ، هەر ژ بچویکاتێ ئەز دلداری جانیو شرینیا وەلاتی بووم ژبەر هندێ هەر ژوی چاخی من دەست هاڤێتە ستران گوتنێو ئێك ژوان سترانا یێ لسەیرانێن گەریو گویزێن چوندیا - دوو وارگەهێن خوشن لبارمەنێ - من دگوتن :-

روژێت ئاداریو نیسانا
دێ هلون گەلی هەڤالو جیرانا
دابچین کەیفو سەیرانا
لبەر گەڤیاو لزوزانا
لناڤ شەڤباو رحانا
لبن سیبەرا خولپاو گەزانا
دا بکەین داوەتی دگەل لاوو جانا

ماموستا ئەنوەر مائی

...... هتد
هاوکاری - پێ نەدڤیا پتر بپرسین ژ ژیانا فەخری چکو دڤان بەندادا جانترین وێنە پێشکێش کر .

پ : تە کەنگی سترانێن خو تومارکرن ل ئێزگێ کوردی ؟
بەرسف :
من لسالا - ١٩٥٠ - سترانا ئێکێ من ل ئێزگەی تومارکر .. بەری هینگێ هندە [تواشیح] من گوتبوون ، من دیت بامەرنێ بچویکترە ژ هندێ دەنگێ من بمینیتە لوێرێ ، ئەوبوو ئەز هاتمە ئێزگەیو هەمی هیڤیەکا من ئەو بوو ، ئو دێ هەر ئەوبیت ، ئەز خزمەتا ملەتێ خو بکەم ، بڤێ ریکێ ، نەخاسمە ئەز نەیێ تڤەنگی مەو نەشێم چەکێ قەلەمی بکاربینم .
پ : باشە چەوا تو شیای [٢٠] سالا ژ ولاتی دویرکەڤی ؟
بەرسف :
جچارا ئەز ژ ولاتی دویر نەکەڤتیمە ، ولات ددلێ مندا دژیت ، ئەز بسترانو ئاوازێن خو دگەل ولاتی دئاخڤم دگەل چیاو نهالا ، دولو نزارا ، کانیو سەرکانیا ، رەزو بیستانا ، نیسانۆکو ئادارۆکا ، شەڤباو گولشەلیلو گەڤیێن بەفرێ ، شەڤو سپێدەو ئێڤارا ، جچارا ئەز ژبیر ناکەم ، خوزیێن وێ روژێ ئەز جارەکادی بسەر بەستێ دجمە بن سیبەرا خولپو کەزانو دارگێزو بێشەنگو جنارا .. دێ هوسا بیت ژنیا من یالڤێرێ نوکە .. وەلی روژەکێ دێ هەر زڤرمەڤە ..
پ : سەیدا سترانا تە یائێکێ چبوو خوشترین سترانێن تە لنك تە کیژکە ؟
بەرسف :
سترانا ئێکێ من گوتی : [وەلاتێ مە کوردستانە] دوەختێ خودا خودێ لێ خوش بووی سەیدا [مەلا ئەنوەرێ مایی] وگوت : [ئەڤە باشترین سترانە من گولێ بووی] .
لنك‌من سترانا من یا ژهەمیا خوشتر ئەڤەیە :

ئەز غەریبم لجهێ خو
دکمە کاغەز دلێ خو
ئەز دنڤیسم بروندکێت خو
ڤرێ دکەم بو ولاتێ خو

پ : سترانێن تە ئێن نوی چنە ؟
بەرسف :
دوو سترانێن نوی من یێن هەینو ئێك یاهاتیە تومار کرن ، ناڤێ وان - گەڤی - و - گێزەگیا - یە . ژ ئاوازو گوتنێن منن .
پ : هیڤیا تە یا هەرە مەزن چیە ؟
بەرسف :
ئەز خزمەتا ملەتێ خو بکەمو گوهگرێ کورد یێ ژمن رازیبیتو سترانێن من بدلێ وی بن .
هاوکاری : بڤێ چەندێ مە سەیدا فەخری هێلا دناڤ ئاوازو سازو سترانێن ویڤە ژبو وەلاتیو ئەڤیندارا پشتی ئەڤ تێکبەستە بێ خو بەرهەڤاکردن‌و سەرپێیی پێشکێشی هاوکاریێ کری :

هاوکاری مینا ستێرەکێ
لهنداڤ نزاری
روندکەی ریکا مشەختی ،
پالەو جوتیاری
هاوکاری تو لناڤ سالادا
بوهاری
تە گول بومە ئینان ، شرینە
دیاری

بوزانین

لە بەریوە بەرایەتی ئینحیساری تووتنەوە

بەریوەبەرایەتی ئینحساری‌توتن بانگی هەمو ئارەزومەندان ئەکات بۆ بەشدار بون لە مناقەسەی نهینی بۆ گواستنەوەی ئەو توتنانەی کە ئینحیسارهەیەتی لە :- سلیمانیەوە بۆ دەربەندی خان .

عەتائات پیشکەش ئەکریت‌بە سکرتیری ئەنجومەنی ئەم بەریوەبەرایەتیە لە بەغدا لەکات ژمیری ١٢ - ی رۆژی دو شەممەی ریکەوتی ٤-١-١٩٧١وە ئەبێ ئەم عەتائاتە ببەستریت بە تأميناتيكى (٤٠٠) چوارسەد دیناری نەقدیەوە یان کەفالەتیکی بانقیوە شەهادەی‌ئینتساب لە ژوری بازرگانی وە وەسیقەی تسجیل لە بەریوەبەرایەتی زەریبەی دەخلی گشتی

لەلای سکرتیری ئەنجومەنی‌ئیدارەی مەرکەزی بەریوە بەرایەتی ئینحیساری توتن لەسلێمانی مەرجەکانی ئەم مناقەسەیە دەس ئەکەویت وەئەبینریت .

ئیمزا
عبدالكريم توفيق
بەریوە بەری گشتیو
سەروکی ئەنجومەنی
ئیداری ئینحیساری توتن

institut kurde de paris

یەکەم بنەماڵەی (هاوکاری)

خوێنده‌واری خۆشه‌ویست :
دوان له جونیه‌تی پێك‌هاتنی بنه‌ماڵه‌ی رۆژنامه‌ی «هاوكاری» زۆر یادگار بیر ئه‌خاته‌وه ، یادگاری خوشی‌و ناخوشی ... هیلاك بون‌و شه‌ونوخونی ... زیوربون‌و دڵ‌ته‌نگی ، دڵپاكی‌و پی‌كه‌نین ... دوایی ئه‌مانه‌ هه‌موو ... هه‌موو رۆژانیكی شه‌موان ... رۆژنامه‌ی « هاوكاری » به‌ده‌ست خوێنده‌واری كورده‌وه .

وه له‌بیرمه ... هه‌فته‌یه‌ك به‌ر له ده‌رچونی یه‌كه‌م ژماره‌ی ئه‌م رۆژنامه‌یه ، راكردن‌و هاتن‌و چونی چوار لاوی كورد له رێ‌ڕه‌وه‌كانی دامه‌زراوی گشتی رۆژنامه‌گه‌ری و چاپخانه‌ی جمهوری به‌ئاشكرا سه‌رنجی رائه‌كێشا .... به‌ڵی ته‌نیا چوار لاوی‌كورد یه‌كه‌م بنه‌ماڵه‌ی رۆژنامه‌ی ـ هاوكاری ـ بون .. (كاك سه‌ربه‌ست بامه‌رنی سه‌رپه‌رشتی‌كردنی رۆژنامه‌كه‌ی پێ‌سپێرا بو ، كاك جه‌لال میرزا كه‌ریم‌و كاك عوسمان زاده‌ی خۆش نووس‌و عبدالله عباس) وه هه‌ریه‌كه له‌ئێمه له‌كاری زیاترمان له ئه‌ستۆبو ، كرێكاره‌كانی چاپخانه‌ی‌جمهوری سه‌ری دنیایان لێ‌هاتبوه‌وه‌یه‌ك له خویان ئه‌پرسی (تۆ بڵێی بتوانین هه‌موو هه‌فته‌یه‌ك جارێ رۆژنامه‌یه‌كی كوردی بهێنه ده‌ست خوێنده‌واری كورد ؟!) .

ئه‌م پرسیاره زۆر جار ئێمه‌شی ئه‌خسته گومانه‌وه له‌وه سه‌ركه‌وتوبین له‌كاره‌كه‌مانا .. هه‌روه‌ك له‌سه‌ره‌تاوه ووتم ته‌نیا ئێمه چواركه‌س بوین ... هه‌رچه‌نده دوو برای ترمان له‌گه‌ڵابو به‌ڵام ئه‌وان نه‌یان ئه‌توانی باری گرانی سه‌رشانمان ئاسان بكه‌ن له‌به‌ر ئه‌وه‌ی كوردیان نه‌ئه‌زانی ئه‌و دووبرایه‌ش (زهیر النعیمی) كه نه‌خشه‌كیشانی لاپه‌ره‌كانی رۆژنامه‌كه‌ی پێ‌سپێرابو ، وه كاك (صلاح عقراوی) كه سه‌رپه‌رشتی چاپ كردنی رۆژنامه‌كه‌ی له‌چاپخانه پێ سپێرا بو ...

به‌ڵام .. درێژه‌ی پێ‌نه‌ده‌م به‌ئارامه‌وه روبه‌ڕوی هه‌موو گرانیه‌ك بوین ، وه‌توانیمان له هه‌فته‌ی یه‌كه‌می ساڵی ١٩٧٠دا یه‌كه‌م ژماره‌ی رۆژنامه كه پێشكه‌ش خوێنده‌واران كه‌ین ... به‌ڵام ئه‌بێ ئه‌و شه‌وه‌مان له‌یاد نه‌چێ كه چون ئێشك گریه‌كمان كرد له سه‌عات دووی پاش نیوه‌ڕۆوه هه‌تا سه‌عات ٢،٣٠ پاش نیوه‌شه‌و له چاپخانه‌دا هه‌ڵسوراوین ... گرانی كاره‌كه‌مان له‌وه دا بو كرێكاره‌كانی چاپخانه‌كه یه‌كه‌م جاریان بو له رۆژنامه‌ی كوردیدا كاربكه‌ن . وه بۆ یادگار ئه‌یڵیم ... ئه‌و شه‌وه (قسه خوش‌و به‌له‌زه‌ته‌كانی كاك صلاح عقراوی نه‌بوایه ئه‌و شه‌وه درێژه‌مان بۆ نه‌ئه‌برایه سه‌ر) ...

یه‌كه‌م ژماره‌ی هاوكاری به (٨) لاپه‌ره‌ی بچوك ده‌رچو ، با زیاتری كه‌ین ، گوم تا قولێ بێ مه‌له‌ی خۆشه ، ژماره‌ی دووه‌م بوبه (١٦) لاپه‌ره‌ی بچوك ، ئێمه دڵمان خوش ، به‌ڵام (مكتبی دابه‌ش كردن) دڵ‌خۆشیه‌كه‌ی‌كردین به ناخوشی چونكه ته‌نیا (٨) لاپه‌ره‌ی بڵاو كردوه‌و (٨) كه‌ی‌تری له‌بیر چو له‌بیرمه له ژماره (٣)دا ئه‌م داواكاری لێ یوردنمان بۆ خوێنده واران نوسی :

خوێنده‌واری خۆشه‌ویست : ئیش كردن له رۆژنامه دا ، پیویستی به ئارام‌و وزه‌و توانایه‌كی زۆر زۆر هه‌یه ، به‌تایبه‌تی رۆژنامه‌ی كوردی ! له‌به‌ر ئه‌وه راستیان كردوه ، ئیش كردنی رۆژنامه گه‌ریان ناو ناوه « گه‌ران به‌دوای هیلاكی‌دا » .

وه‌ئێمه ده‌سته‌ی نوسه‌رانی رۆژنامه‌ی « هاوكاری » شانازی ئه‌كه‌ین به‌و ئه‌ركه‌ی بۆ ئه‌وه‌ی « هاوكاری » به‌و جۆره بێت خوێنده واری كورد ئه‌یه‌وێت ، به‌ڵام ئه‌گه‌ر هیلاك بونه‌كه‌ی ئێمه ، ئه‌نجامی پیویست نه‌دات به‌ده‌سته‌وه‌و له گه‌ل شه‌ونخونی و ئیشك گرتنی تابه‌یانی له چاپخانه‌دا ، دوای ئه‌مه‌ش هاوكاری » به‌جۆری ده‌رچی گله‌یمان لێ‌بكرێ .

هه‌رچۆنی‌بێ ... ئێمه به‌رده‌وام له ئێشك گرتنمانین بۆ رازی كردنی خوێنده‌واره به‌رێزه‌كانمان .. وه (هاوكاری) توانی جێگای خوی‌بگرێ ... بنه‌ماڵه‌یه‌كی باشی پێكه‌وه ناوه .. له‌ده‌سته‌یه‌ك لاوی‌رۆشنبیری خوێن گه‌رم‌و خوێنده‌وار ... دوای ئه‌وه‌ی ته‌نیا چواركه‌س بو ... ژماره‌ی زیادی كرد .. له‌و برایانه : كاك حمید تاڵه‌بانی‌و كاك حمید عزیزو كاك محمود زامدارو كاك ئیبراهیم حاجون‌و كاك ئه‌نور محمود و كاك نوری حه‌یران‌و كاك ممتاز حیدری‌و كاك صلاح الدین احمد شوان وماموستا علی نقشبندی ..وه سه‌رده‌مێكیش كاك كمال رؤوف محمد له‌ده‌سته‌ی نووسه‌رانی هاوكاری بو .. هه‌روه‌ها كاك حسین عارف ... له‌كۆتایا .. سڵاوی دڵسوزانه بۆ هه‌موو ئه‌و برایانه‌ی به دڵسوزی ئه‌ركی سه‌رشانیان له‌م رۆژنامه‌یه‌دا به‌جێ ئه‌هێنن‌و ئه‌وانه‌شی له‌پاشه رۆژ ئه‌بنه ئه‌ندامی بنه‌ماڵه‌ی ـ هاوكاری .

★ نوری حه‌یران

- ته‌مه‌نی كاركردنی له رۆژنامه‌دا نۆمانگه ..
- له‌پولی سیه‌می دانیشگای به‌غدا به‌شی كوردیه .
- سه‌رده‌می گوشه‌ی كه‌شكوڵی ووشه‌ی پێش‌كه‌ش ئه‌كردو ئیسته سه‌رپه‌رشتی لاپه‌ره‌ی سه‌ربه‌ست ئه‌كات ...
- حه‌ز له ئاشكرا دوان‌و رووبه رووی ئه‌كات ..
- ئاره‌زوی شیعر وونن ئه‌كات‌و له‌سه‌ر لاپه‌ره‌كانی هاوكاری دیاری شیعری گه‌یاندوه به خوێنده‌واران .
- ژنی نه‌هێناوه .. جاری نیازیشی نیه .

★ حمید عزیز

- ماوه‌ی دوو ساڵه له رۆژنامه‌كاندا كار ئه‌كات .
- به‌كه‌لۆریۆسی له‌فه‌لسه‌فه هه‌یه ..!
- بڕوای به‌ئیشتراكیه‌تی عیلمی هه‌یه ...!
- به‌ختیاری به دوا ئامانجی ژیان دائه‌نێت .
- ژنی نه‌هێناوه تائیستا .
- به‌رهه‌مه‌كانی كارل ماركس‌و كازانتزاكی‌و دستوفسكی ئه‌خوێنێته‌وه .
- گرنگی ئه‌دات به‌هه‌ڵبه‌سته‌كانی نالی‌و وه‌لی دیوانه‌و گۆران ...
- نووسه‌ره له رۆژنامه‌ی هاوكاری ...

★ صلاح الدین أحمد خورشید شوان

- ناوه‌كه‌ی له‌ته‌مه‌نی درێژ تره .
- ١٣ مانگه خه‌ریكی كاری رۆژنامه گه‌ری‌یه .
- قوتابی‌ی پۆلی سێیه‌می به‌شی كوردی‌یه .
- نووسه‌ریكی گه‌رۆكه له نێوان هه‌موو گۆشه‌كانی هاوكاری‌دا .
- وه‌كو خۆی ئه‌ڵێ ماندووه .. به‌ڵام له‌گه‌ڵ گۆرانی‌یا به گورجی‌ی ئیش ئه‌كات .
- شتی ئه‌ده‌بی‌و فیكری‌و هۆنه‌ری ئه‌خوێنیته‌وه .
- جارێ ژنی نه‌هێناوه .. به‌ڵام حه‌زی له « شیعر » كردووه .

★ ئه‌نوه‌ر محمود

- قوتابیه له پۆلی سێ‌هه‌می به‌شی كوردی .
- ئاره‌زوی له‌كاری رۆژنامه‌گه‌ریه له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌ی كه تازه هاتۆته ئه‌و كۆڕه‌وه .
- هه‌ندێ‌جار ئه‌نوسی‌و هه‌موشتێ ئه‌خوێنێته‌وه له‌هه‌موو شتێك ئه‌دوێ .
- حه‌زی له هه‌ڵبه‌سته‌و چیرۆكه .. وه‌زۆر له‌سه‌ر خۆیه رووخۆشه .
- سه‌رسامه به به‌رهه‌مه‌كانی نوری شیخ صالح گۆران‌و نجیب محفوظ‌و جان پۆل سارتر .
- ژنی نه‌هێناوه .

ئەمانە هاوکاری ئاوا پێشکەش ئەکەن

★ سه‌ربه‌ست عمر بامه‌رنی

- به‌شی كوردی دانشگای به‌غدای ته‌واو كردووه‌و ئیمساڵ به‌شی قانون له دانشگای‌مستنصریه ته‌واو ئه‌كات .
- له ١٩٦٥ وه هۆنراوه‌و نوسینی له رۆژنامه‌ی « أخبار »و رۆژنامه‌ی « نور » بڵاو كردۆته‌وه .
- یه‌كه‌م سه‌رپه‌رشتی‌رۆژنامه‌ی « هاوكاری » بو ، هه‌روه‌ها به‌شی كوردی گۆڤاری « كاری میللی » .
- له ژێر چه‌نده‌ها ناوبه‌سۆرانی‌و كرمانجی نوسینه‌كانی بڵاو ئه‌كاته‌وه سه‌ره‌ڕای‌ووتاری سه‌ره‌كی رۆژنامه‌كه .
- بڕوای به ئه‌یدلوجیه‌تی‌چینی ره‌نجده‌ران هه‌یه‌و به‌تاكه تیوری ئه‌زانی كه چاره‌سه‌ری بنه‌ڕه‌تی گیروگرفته‌كانی مرۆڤایه‌تی ئه‌كات .
- له كورده‌كان ئیبراهیم ئه‌حمه‌دو گۆران ئه‌خوێنێته‌وه‌و له‌عه‌ره‌به‌كان جه‌واهری‌و محموددرویش‌و نزار قبانی .
- گرنگترین هیواو ئاواتیكی ... رزگاری مرۆڤ كورده . ... مرۆڤی عه‌ره‌ب ، فیتنامی‌ئه‌مریكی ... هتد .
- له‌وه ئه‌چێ هاوسه‌ری‌دۆزیبێته‌وه ، به‌ڵام كێ‌یه ... جاری نازانین !!.

★ عبدالله عباس

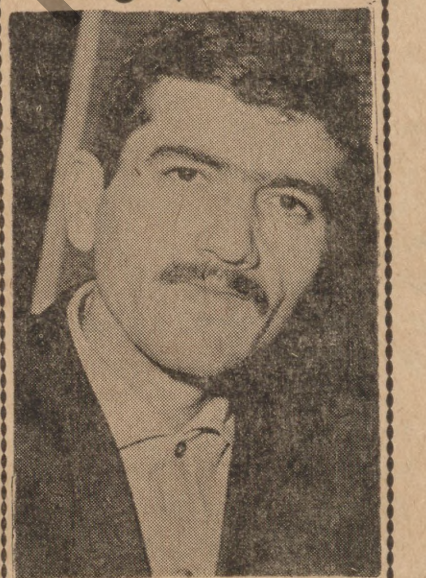

- ته‌مه‌نی رۆژنامه‌كاری سێ ساڵه‌و ٧ ساڵه له‌ئیستگه كار ئه‌كات .
- به‌خێرایی دل بۆ خۆشه‌ویستی‌ئاواڵه‌ئه‌كات‌و به‌خێرایش توڕه ئه‌بێ به‌ڵام زووش‌یه‌ته‌وه سه‌رخویی
- گۆشه‌یه‌كی تایبه‌تی هه‌یه به‌ناوی (بیرێكی راگوزاری)ی به‌نازناوی (به‌هره) ... له یه‌كه‌م ژماره‌ی رۆژنامه‌كه‌وه تاوه‌كو ئیستا له‌نوسینی به‌رده‌وامه .. ماوه‌یه‌كی كه‌م چه‌ند شتێكی نوسی به‌ناوی وته‌یه‌كی سه‌رپێ‌یی به‌ناوی نووسه‌ره‌وه.
- به‌رهه‌مه‌كانی شێركۆ بێ‌كه‌س‌و جمال شارباژێری‌و حسین عارف ... ئه‌خوێنێته‌وه .. له نوسه‌رانی عه‌ره‌بدا گرنگی ئه‌دات به محمود ده‌روێش‌و سمیح قاسم ... وسه‌رسامه به دۆبرێ .
- له‌دوو به‌ره‌دا به‌رده‌وام له‌جه‌نگایه ... ئیستگه‌ی كوردی‌و رۆژنامه‌ی هاوكاری .
- دوا ئامانجی له‌ژیانا :ـ خه‌لكی سه‌رنجی هه‌مووشتێ له ناوه‌ڕۆكه‌وه بده‌ن !

★ جلال میرزا كریم

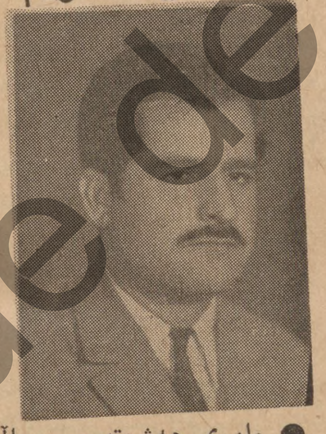

- ماوه‌ی هه‌شت ساڵه له رۆژنامه‌و ئیستگه‌كار ئه‌كات
- له زوربه‌ی رۆژنامه‌و گۆڤاره كوردیه‌كان ئیشی كردوه .
- كاتی دابه‌ش كردوه له‌نیوان سكرتاریه‌تی گۆڤاری (به‌یان)و لاپه‌ره‌ی (ئه‌ده‌ب‌و ژیان)ی هاوكاری .
- بڕوای به‌ماركسزم هه‌یه.
- به‌رهه‌مه‌كانی گۆران‌و قبانی‌و ماو ئه‌خوێنێته‌وه .
- ئاره‌زوی له‌هه‌ڵبه‌سته .. ئه‌ی هۆنێته‌وه‌و ... له‌باره‌یه‌وه ئه‌دوێ .
- رقی له گۆشه‌گیری‌یه‌و گه‌ش‌بینه .
- ژنی‌نه هێناوه .

★ سه‌لاح شكری عه‌قراوی

- ده ساڵه له رۆژنامه‌كاندا كار ئه‌كات ..
- به‌كه‌لۆریسی وه‌رگرتوه له علومی سیاسی ...
- نوسه‌رو شاعیره .. به‌ڵام به‌زمانی عه‌ره‌بی ..
- له‌مه‌وبه‌ر سه‌رپه‌رشتی هاوكاری ئه‌كرد .. ئیستاش

★ حمید تاڵه‌بانی ..

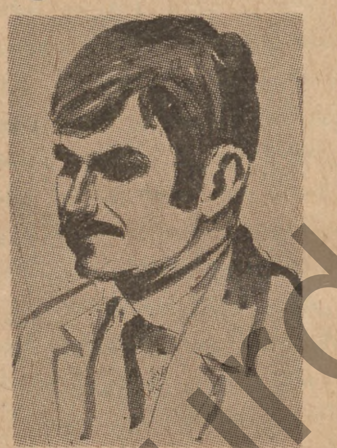

- ژیانی‌و كاری .... نیشانه‌ی سه‌ر سورمانه .
- ....!؟

★ محمود عبدالله زامدار

- ته‌مه‌نی رۆژنامه‌كاری دوو ساڵه .
- به‌كه‌لۆریۆسی له زمانی كوردی هه‌یه .
- ئاره‌زوی له‌هونه‌ره‌و ... ئه‌ده‌ب دۆسته ... یه‌كه‌میان ئه‌نوسێ‌و ده‌رباره‌ی دوه‌میان ئه‌دوێ .
- ژیان‌و گوزه‌رانی جۆره هه‌ڵبه‌ستێكه ..
- له‌م دواییانه‌دا چۆته ناو قه‌فه‌زی ئاڵتون ..
- كاتی دابه‌ش كردوه له نیوان ده‌رس وتنه‌وه‌و خوێنده‌نه‌وه‌و نوسین‌و .....
- هه‌موو نووسینێك ئه‌خوێنێته‌وه‌و ... زۆریش گوێ ئه‌گرێت ..

★ محمد عثمان عزیز زاده

- ته‌مه‌نی كاركردنی له رۆژنامه‌كاندا دوو ساڵه .
- قوتابی‌یه له‌پۆلی سێ‌هه‌می به‌شی كوردی .
- خۆش نووسی (خطاط)ی رۆژنامه‌ی هاوكاری‌یه .
- هه‌ر به‌زمانی كوردی ئه‌دوێ ئه‌گه‌ر به عه‌ره‌بیش قسه‌ی له‌گه‌ڵ بكه‌یت .
- ژنی نه‌هێناوه .
- ده‌م به پێكه‌نینه‌و كه‌میش په‌لار له شت ئه‌دا .

به‌ریوه‌به‌ری به‌ریوه‌به‌رایه‌تیه !

- جگه له‌كاری هاوكاری مامۆستای‌ئاماده‌یی‌و به‌ریوه‌به‌ری مه‌كته‌بی رۆژنامه‌یه‌كی لوبنانیه له به‌غدا .
- ئاره‌زوی له‌نوكته‌و گاڵته‌و گه‌فه ... وبه‌شوێنی‌دا ئه‌گه‌رێت .
- ده‌ستی به‌دامێنی دیموكراتیه كلاسیكیه‌كان‌گرتوه .. وبه‌رهه‌می كلاسیكیه‌كان ئه‌خوێنێته‌وه .
- نه‌چۆته ناو قه‌فه‌زی ئالتونه‌وه‌و ... ناشیه‌وێ .

★ برایم عزیز حاچون

- سێ ساڵه له رۆژنامه‌كاندا كار ئه‌كات .
- پله‌ی به‌كه‌لۆریۆسی له زمانی كوردی‌دا هه‌یه .
- له‌مه‌وبه‌ر گۆشه‌ی كرێكارانی ئه‌نوسی‌و ئیستا (ئه‌مه بزانه) ئه‌نوسێت ..
- مامۆستاو ... نوسه‌ره.
- شتی جۆر به‌جۆر ئه‌خوێنێته‌وه .
- ژنی نه‌هێناوه .

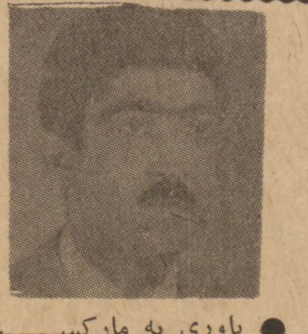

- باوڕی به ماركسیزم هه‌یه .
- ئیسته په‌یام نێری « هاوكاری »ه له كوردستان .

★ شیخ علی غیاث نقشبندی

- ته‌مه‌نی رۆژنامه‌كاری له ده ساڵ زیاتره .
- له ساڵانی په‌نجاوه بازوی چالاكی له كۆره سیاسه‌تدا هه‌ڵماڵیوه .
- له‌بادینانیدا شاره‌زایه‌و هه‌مه‌ره‌نگ ئه‌نوسێ .
- ژنی هه‌یه‌و كوره‌كه‌ی ـ عبدالرحمن ـ گاگۆڵكه‌ئه‌كات له‌نوسی هاوكاریدا .
- زۆر پێ‌ئه‌كه‌نێ به‌بێ خۆ له‌شتا هه‌ڵقوتاندن .

×

ممتاز حیدری

- ته‌مه‌نی رۆژنامه نوسی زیاتر له شه‌ش ساڵه .
- له‌سه‌رخۆ بیرئه‌كاته‌وه له‌سه‌رخوش ئه‌وه‌ی ئه‌یه‌وێ ده‌ری ئه‌برێ .
- ئاره‌زوی : جوان‌په‌رستیه

بیرێکی ڕاگوزاری

١٩٧١ و .....

- ١٩٧٠ .... به‌سه‌رچو ...
- ١٩٧١ ... داهات ...

هه‌موو ساڵێك‌و ... ئێوه‌شادمان ..

- ١٩٧٠ ساڵه‌و پێش‌تریش ...

ئینسانیك .. له‌سه‌ر رووی ئه‌م زه‌مینه ئه‌ژی ... ناوی « كورد » ه ...

- به درێژای .. ئه‌م ماوه‌یه... ئه‌م ئینسانه .. ده‌رزیاژن ئه‌كرێ .. هه‌ر ئه‌وه ؟! نه .. به‌ڵام .. باله‌وه زیاتر نه‌ڵێن .
- به‌ڵام ... ١٩٧٠ ساڵ‌وئینسانیك ... به‌وجوره له سزادبێ ....!! ئینسانێ ... له‌و په‌ری ئه‌م زه‌مینه‌وه ... چۆن ئه‌م به‌سه‌رهاته سه‌یره‌ی‌بیست ... به‌سه‌رسامیه‌وه پرسی ؟! ... « گوایه .. ئه‌وئینسانه ... ماوه ؟! » ...
- ئه‌و ئینسانه ... كه هه‌ر چوارپه‌لی .. به‌زنجیر به‌ستراوه .. به نوزه نه‌ .. به‌ڵكو به ده‌نگیكی به‌رز نه‌ڕانی :ـ « به‌ڵی ... ماوم !ماوم .. وه ئه‌مێنم ! » ..
- ساڵی ١٩٧١ داهات ..

هه‌موو ساڵێك‌و ... ئێوه‌شادمان ...

« من هه‌ر ئه‌مێنم .... وه‌هه‌موو برینێكیش ساڕێژ ئه‌بێ‌و ... به پاشه‌ڕۆژه‌ی‌رووناكیش هه‌رئه‌گه‌م » ..
برا ئینسانه‌كانم .. له‌سه‌ررووی زه‌مین ...
« من ریخۆڵه به‌كێشم !! »

به‌هره

institut kurde de paris

لەولەو

محمود زامدار

گەلی ڤیتنامی تێکۆشەر چەندین ساڵە لە سەختترین خەباتدایە ، شەری مان و نەمان ئەکا لەگەڵ بەهێزترین و درونەترین ئوردوی ئیمپریالزم

وە بێگومان درەنگ یازوو چوکی یەکجاری پێ ئەداو چەتە چنگ بەخوێنەکانی ئەمریکا بەشەق لەباشوری روژەلاتی ئاسیا دەرئەپەرێنیو موری سەرشوریو شەرمەزاری هەتا هەتایە ئەنێت بە ناوچەوانی مارشاڵە شەرفروشەکانی ئەمریکاو رژێمی داتەپیوی سەرمایەداری کە لەسەر لاکو فرمیسکی گەلانی چەوساوە ئەژی .

گەلی ڤیتنامی قارەمان کە بووە بەلگەی سەرکەوتنی خەباتی میللەتانی ژێردەستەو خاکەکەی کردووە بە بەروگەی هەموو دووژمنانی ئیمپریالیزم ،

چاوخشانێک بە مێژووی سینەمای ڤیتنامی تێکۆشەردا

مستەفا ڕابەر

لەسەرانسەری زەویدا ، شیرازەیەکی هاودەنگی پیرۆزی لەنێوان گەلاندا دروست کردووە . وەك کاك (محمدی مەلا کەریم) لەپێشەکی کتێبەکەی (جەنگاوەرێکی ڤیتنامی)دا ئەڵێ : (هاتنە دەنگ لەسەر گەلی ڤیتنام ئەمرۆ بووە بەدیمەنێکی هاوکاریو برایەتی گەلانی جهان لەخەباتا) .

بەڵام گەلی ڤیتنام سەرەرای ئەم خەباتە قارەمانانەی ، سەرەرای ئەوەی لەژێر زەبروزەنگی شەرێکی سەختی بلەوەزدا ، پێشخستنی هونەرو ئەدەبو روشنبیری لەیاد نەکرد هەروەك لەمەیدانی شەرا سەرکەوتن لە هونەری سینەما شا گرەویان بردەوە .

لە ساڵانی ١٩٢٠ - ١٩٢١ هونەرمەندەکانی ڤیتنام وێنەی چەند کورتە فلیمێکیان گرتو لەدەرەوەی وولات شتیانەوە، (داستانی باردی) فلیمێکی ئەو سەردەمەیانە .

لە ١٩٣٧دا لە هونگ کونگو شەنگەهای دا فلیمی (بیستانی تاپوکان)و (باهۆز)و چەند فلیمێکی درێژی تریان دروست کرد ، پاش ساڵێك دوو فلیمی تریان لە سایگون بەناوی (وەفای خۆشەویستی)و

ئێوارەیەك لەسەر لێواری میوکونگ) لەستودیوی تومار کردنو سازکردنی قەوان تەواو کرا ، بەڵام ئاستی هونەریان لەئاستی فلیمی ئارەزوومەندان بەرز نەبوو .

لە ساڵی ١٩٤٠دا سەربارەت بەهێرشی نارەوای ژاپونیەکان بۆ سەرخاکی هیندی - چینی، تەواوی ئەو تەقەلا سەرەتاییانە وەستان .

هەر دووای سەرکەوتنی شورش حکومەت بایەخێکی چاکی بەسینەما دا والەئابی ١٩٤٥دا یەکێتیەکی سینەمایی سەر بەوەزارەتی راگەیاندن پێك‌هاتو یەکەم فلیمی بەلگەییان دەرهێنا .

لە ئەیلولی ١٩٤٥ دا بەکامیرا روداوە مێژویەکانی رۆژی سەر بەخۆییان تومار کرد ، هونەری سینەمایان لەگەشەکردنا بوو تا پەلاماری دووبارەی ئیمپریالیزمی فەرەنسی ، خاکی ڤیتنامی کرد بە دوولەت کە لەئەنجاما پیشەسازی سینەماش بە دوو بەش دابرر کرا ، لەڤیتنامی جنوبیدا سینەمایەکی بازرگانی رووتو ناواخنێکی کونەویستانەی بەخۆیەوە گرت وەك فلیمی (ڤام کونگو کوك هوا) وە فلیمی (توای خانب شاوتوان) کە لەدەرەوەیوولات چاپ کران .

لە بەشی ئازادکراویشا . کە دروشمی گشت بۆ جەنگ هەموو شتێ لەپێناوی جەنگ پەیرەو ئەکرا سینەماوانەکانیش بەدڵو گیان ئەو کەرستەو ئامرازی پێویستیان

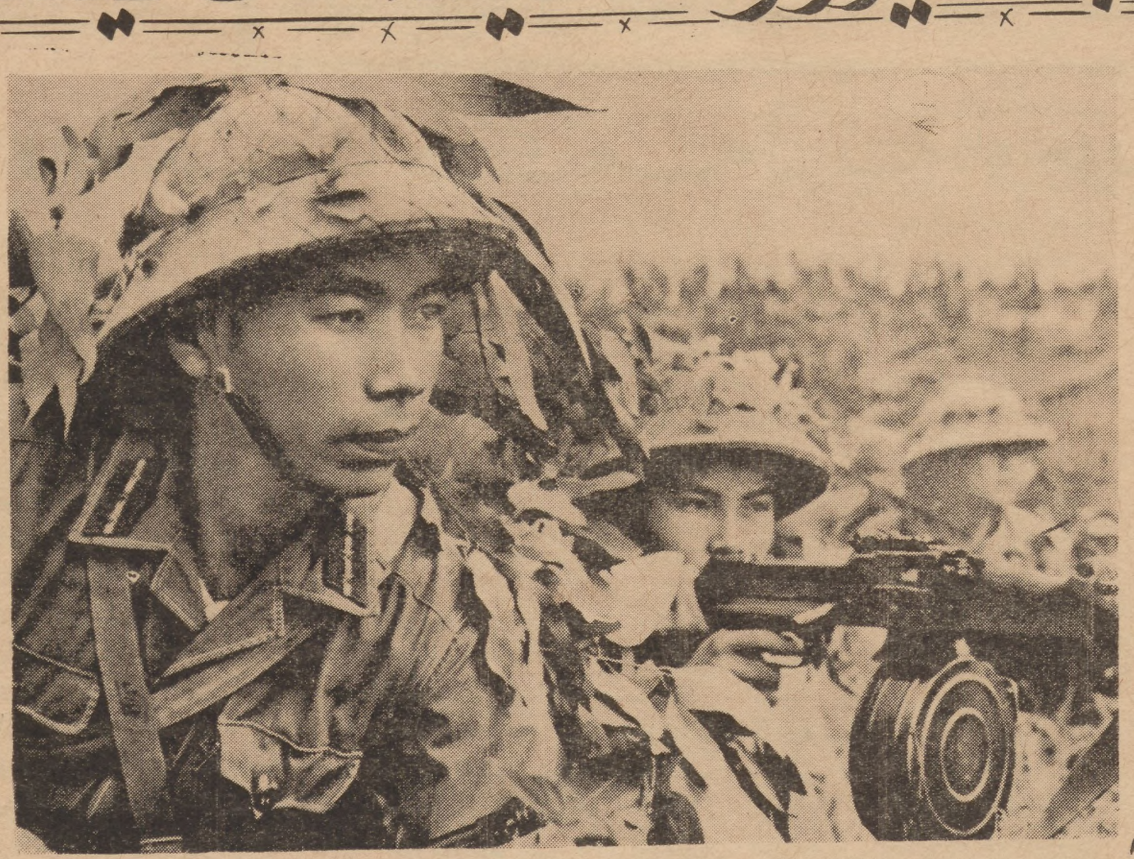

دروشمە پیروزەیان هەلگرتو هەموو توانایەکیان لەپێناو تومارکردنی تێکوشانو سەرکەوتنی گەلی ڤیتنامی تەرخان کرد . (شەری هوکهوا) یەکەمین فلیمی بەلگەیی بوو کە لەسەرەتاوە کامیرای ئەندازە (١٦ میلمەتری) یان بەکار ئەهێناو بەپێی ئەو ئیمکانیەتەی هەیان بوو ئیشیان کردو دەس بەجێ فلیمیان ئەشتەوەو نیشانی کۆمەلانی خەلکو پێشمەرگە ئەدران ، هەموو تەگەرەیەکیان بەکۆششی خۆیان چار ئەکردو زۆر کەرەت

بەدەستی خۆیان دورست کردوەو هەرگیز گوێیان نەداوەتە کەموکورتیو بەهەموو دلێکەوەهەولیان داوە ئیش بکەنو بەرهەم پەیداکەن بەجۆرێك لە مێژووی سینەمای ڤیتنامیدا کەسێك نیە بەتایبەتی لەو کاتە ناسکەی گەلی ڤیتنامی پیادا ئەرۆیشت رۆژی لە رۆژان سستی کرد بێ یا ویستبێ وەختێ ئیش بکات کە هەموو مەرجەکانی فیلم دەرهێنان سۆگەر بێ ، سینەمازانێکیان لەم رووەوە ئەڵێ :

« لەو سەردەمەدا مەبەستمان ئەوە نەبوو فیلمی وا دەربهێنین بەربەرەکانی فیلمە باشەکانی جیهانی پێ بکەین بەڵکو مەبەستمان تەنیا سودوەرگرتن بوو لەو رۆژو ئیمکانیەتەی پێمان‌ئەرەخسا بۆ بەرهەمهێنانی فیلمی راستو دڵسۆزانەو توانیمان رێزی دونیا بۆ خۆمان وەرگرین سەرەرای هەندی کەم وکورتی لە فیلمەکانمان ، ئەگەر هونەرمەندێکی ولاتێکی دواکەوتوو بێ وچاو لە فلیمێکی ئەوروپی بکات هەمان ئاستی گەرەك بێ بۆ فلیمێکی خۆماڵی ئاگاداری‌رادەی دەس‌رۆیشتنیش بێ ، دیارە زۆر ساویلکەیە وکەسێکە لەبنجەدا نایەوێ بەرهەم ببێ » .

بەرە بەرە بەسەر کۆسپو تەگەرە دا زاڵ ئەبوون تا لە ١٩٥٣دا دەزگایەکی سینەمایی لەلایەن میریەوە دورستکرد کە بە رۆژێکی گرنگی سینەمایی ڤیتنام دائەنرێ . لە ١٩٥٦ دا (یەکیەتی ستۆدیوکانی سینەما) دامەزراو چارەسەری گەلەك کەموکوری کردو هونەرمەندی بۆ دەرەوەی ولات ئەنارد بۆ پسپۆری پەیاکردن . تا لە ساڵی ١٩٥٩ دا کولیەی نیشتمانی سینەما لە (هانۆی) دامەزراو کادیری دەرهێنان نواندنو وێنەگرتنو ئەندازیاری دیکۆرو نوسەری سیناریۆو رەخنەوانی . پێ‌گەیاند لەدەرەو پسپۆری ئەخوازتەوە - بەتایبەتی - لەولاتە سوسیالیزمیەکان . هونەرمەندانی ڤیتنام چالاکانە لەکۆری شەردا خەریکی وێنەگرتنی دەسدرێژی تاوانکارانەی سوپای ئەمریکی وتۆمارکردنی بەربەرەکانی خەڵکی سەربڵندی ڤیتنامن . زنجیرەیەك فلیمی بەڵگەیی وەك (خەباتو سەرکەوتن) لە ١٩٦٥ دا تەواو کراو بریتی بوو لە بوردمانە درندانەکەی سوپای ئەمریکیو بەرگری جوامیرانەی پێشمەرگەی‌ڤیتنامی هونەرمەندە نیشتمانپەروەرەکانی ڤیتنامی جنوبیش پەنایان بردە بەرکامیرا وەك چەکێکی گاریگەر لەکۆری خەباتاو یەکیەتی یەکی سینەمایی یان لەرێزی‌شۆڕشگێران دامەزراندو توانیان چەند فلیمێکی بەتین وکاریگەر بگرن وەك فلیمی (ڤیتنامی قارەمان) لە ١٩٦٣دا خەڵاتی میهرەجانی مۆسکۆی وەرگرت وفلیمی (ئەبێ چەك هەلگرین !) لە ١٩٦٤دا خەلاتی جەکارتای پێبرا . ستودیوکانی ڤیتنامی دیموکراتی جگە لە فلیمی بەڵگەیی هیپەروەردەو وەرزشو کارتۆنو منالانیش دەرئەهێنێ . بەرهەمی ساڵانەی لە ١٩٦٦دا لە (٣٠) دانە فلیمی بەڵگەییو ژمارەیەکیش فلیمی هاوبەشی لەگەڵ ولاتی دۆستدا بووە . رۆژنامەیەکی هەفتانەیان هەیە بەرێكوپێکی لە (هانۆی) دەرئەچێو لە زۆر ولاتدا بلاو دەکرێتەوە خەلاتی جۆراو جۆریان وەرگرتوە وەك :

١ - بەربەرەکانی وشکایەتی - خەلاتی میهرەجانی کارلوڤاری (٩٥٧)دا وەرگرتوە .

٢ - لەژێر بابی قوتابخانە تازەکاندا - خەلاتی رێزمەندی میهرەجانی فلیمی ئاسیۆئەفریقی (٩٥٨) وەرگرتوە .

٣ - ئاو بەرەو (باکهونگ های) ئەروات - خەلاتی زیرینی فیلمی کورت (مۆسکۆ ١٩٥٩) وەرگرتوە .

٤ - فلیمی (پەرندەیەکی بچوك) خەلاتی میهرەجانی کارلوڤاری (١٩٦٣) وەرگرتوە .

٥ - دووسەرباز - خەلاتی پژنەی تایبەتی هەڵسەنگاندنی فیلمەکانی ئاسیاو ئەفریقیاو ئەمریکای لاتینی وەرگرتوە . ئەمانەو گەلیك فیلمی‌تر خەلاتی بەرزیان سەندوە . یەکەمین فیلمی درێژی ڤیتنام لە ١٩٥٩ دا لەبەشی رزگارکراو تەواوبوو بەناوی (لەسەر رۆخی روباری بنهای) وێنەی ئەو گیروگرفتە مرۆڤایەتیو کۆمەلایەتییانە نیشان ئەدا کە لەئەنجامی دا بەشکردنی خاکی ڤیتنام کۆمەلانی خەڵك دوچاری بوون . روباری بنهای سنوری نێوان خاکی لەتکراوە ، کوروکچێك کەبەلێنی‌هاوسەربوونیان بەیەك دابوو ئەو روبارەی لێکی‌کردون کچەی دڵبەر ناچار ئەبێ شەوێك روبارەکە ببرێو خۆی بگەیەنێتە لای دڵدارەکەی لەڤیتنامی باشوردا .

شۆڕشی هونەر ...

نوسینی - عطا قزاز

لەم کاتەدا کە ئەمانەوێ بەشێکی کەم لە هونەرە جوانەکانی کۆمەلی کورد بخەینە پێش چاو بەو پەرری شانازیەوە هەولمان داوە کە بتوانین بەرهەمی زیاتر لە هونەرمەندە لاوە تازە پێ‌گەیشتوەکان وەربگرین وزیاتر بەرهەمەکەمان بەردەوام بێت .

لە کاتێکا کە ئاشکرا سروشت و جۆرە جۆر بە جۆرەکانی فولکلوری کوردی بەرزیو نزمی دۆڵ و شاخو رێکی دەشتەکان و هاژە و خوررەی بەفراوان و هەڵقو لاندنی کانی سەرچاوەکان زۆری رەنگ لەم شتەجۆرانەدا وا لە مرۆڤ ئەکات کەیان ببێ بە (بوێژ) یان بە هونەرمەند . جا هۆی ئەوەی بۆچی لە زووترەوە هونەرمەندمان کەم تربووەو بگرە هەرنەبوە . ئەوە ئەگەرێتەوە بۆ وەلامێکی تر چونکە لێرە دا ئەلێین خۆ ئێمە ئێستاش و ئەوساش هەر خاوەنی ئەم کەلەپورو فولکلورە جوانە بووین ئەی گوایە هۆی چییە .

- پێش ئەوەی لە باسەکەمان لابەین ئێمە ئەزانین کە میللەت تاوەکو بەرەو پێش کەوتن و زانستی بروات زیاتر پلەی زەوق وبەرێز گرتنی موسیقاو هونەری تەشکیلی و نواندن لاپەسەند ئەبێ وە بگرە ئەبێتە ئەو بەشانەی کە ژیان پیویستی پێی هەیە چونکە لە کاتێکیشا ئێمە بمانەوەی زیاتر وپێش کەوتن بروین لەسەر بناغەیەکی باش و بەکەلك بەلام ئەگەر ئەو بناغەیە رووخاو بە کەلکی ئەوە نەئەهات کە لە سەری بروین پیویستە رێگایەکی تر بگرینە بەر ئێمەش تائیستا بە تەواوی نازاین کە کورد کەی و لەکۆی بوەوە لەگەل کی هاوبەشی ئەم خاکەبوە هەرچەندە مێژوی کۆنە بگرە لەوەش کونترە کە (حضارة الرافدين) دروست بوە چونکە

لەگەل شەپولەکانی هولاکوو جنگیزخانو سلجوقیەکانو تورکەکان فارسەکاندا چەنگاوە بە بێ ئەوەی ئەوانە بتوانن جێگای پێ لەنگ بکەن ئەمە لەوروەوە . لەرووی هونەریشەوە ئەتوانین بلێین ئەو ئەشکەوتانە کە جۆرەها پەیکەرو وێنەی سەر دیواری تیا دروست کرابو لە بەر ئەوەی کە خۆمان پاراستوە لێی وە بەشێوەیەکی ترلیکمان داوەتەوە نەمان‌وێراوە توخونیان کەوین چونکە ئەو هونەرمەندانە بەدزیەوەیان دوور لە خەلکی چوە ئەم هونەرانە لە ناو وە لە قەراغ و ئەم لاو ئەو لای ئەو ئەشکەوتانە زاخاوی میشکو دڵ و دەرونی خۆی نەخش کردووە .

کەوابو ئێمە ئیتر هیچو ئەمەش وەلام بوو بۆ پرسیارەکەی پیشومان ئێستاش مۆزەخانەکانی (بەغاو) (لەندن)و (استنبول)و (پاریس لوڤر)و (برلین) و (قاهرە) بریتین لە زوربەی ئەو ئیشە دەستیانەی کە لە کوردستانا نەخشاوە .

کە کورد هەر لەوێ بووبێ وهەر لەوێ ژیابێ بۆ ؟ خاوەنی (حضارەتی) خۆی نەبێ . بۆ بەوجۆرە پەرشو بلاو بێ ؟ .

دیسان ئەمانە هیچ کای کۆن بەبا نەکەین . شۆڕشێکی نوێ، شۆڕشێك لە هونەرا لە زانیاریا لە تێگەیشتنا لە یەکتری پەرستنا لە پێش کەوتنی وولاتا لە نەهێشتنی نە خوێنەواریا . لە یاریدەدانی هەموو هونەر و وێژەو کەلەپوریکی نەتەوایەتی کە خزمەتی گەلەکەمانی تیابێ .

مەشخەڵی روناك تر هەڵ بکەین بۆ ئەوەی رۆڵەکانمان بە ئاسانی چاویان لە رێگای ژیان بێت .

● ئەمانەوێ دیسان ژیان بکەینەوە بەر هونەری کوردی . هەولو کۆششمان دروست بوون وپێش‌کەوتنی شانۆگەری و موسیقاو فولکلۆرە کوردیەکانە

هەتاکەی بە چاوە کونە کلاسیکیکانەوە تەماشای هونەر بکەین هەتاکەی موسیقای نەتەوایەتیمان کە شمشاڵ زورناو تەپلەو دەهولە کە لە باوپاپیرمانەوە بۆمان ماوەتەوە نرخیان نەزانین .

لە بەرچی ئەو شتانە زیاتر پێش‌کەوتنی تیا نەکەین وزیاتر سودی لێ وەرنە گرین .

● بۆ زوڵم لێ کراوان هەر وەکو خۆیان بمینەوەو پاشە رۆژێکی روناك تریان نەبێ .

● لە بەرچی ناوچەکانی کوردستان گشتی بە هاوینگا نەکرێ .

رۆڵەکان بۆ لەجیاتی فرمیسك زەردە خەنە بە سەرلیویانەوە نەبێ .

لە جیاتی‌خانوو مالو خەرمان سوتان بۆ سەر لە نۆی ئاوەدانی دەست پێ نەکەین .

ئەمانە گشتی ئەو شتانەن کە کەسەکانی تابلوە کانمانن کە ئەمانەوی شورشیان بۆ بکەین بە ئاشکرا دیارە کونە پەرستەکان بەرامبەر ئەم هیواو ئاواتە خۆی ناگری هەمیشە سەرکەوتوو ئەبین بە سەریا و ئەتوانین بە ئاسانی مەشخەلێ شۆڕشەکەمان هەل کەین و کاروانی روناکیمان بخەینەرێ بە بشتیوانی یەزدانو رۆڵەتی گەیشتوەکانی ناو کۆمەل .

● ئەوانەی کەپەنجەی‌خۆیان خستوتە ناو ئاگرو ژیلەموەوە بۆ سوتان .

● ئەوانەی بیرو هوشیان توانوتەوە لە پێناوێ گورینی هۆشو بیری مرۆڤە کونە روخاوەکاندا .

● پشت بەو کەسانەی کە لە تاریکیە روناکەکاندا لە بەردەمی خەلکیا سزاو پارانەو ئەکەنەباری جۆری سەر شانیان با لە کاتەوە بەزەییو شەفەقەتیان بە یەکترابێتەوە زوڵمو ستەم نەمێنێ کەچی برویان پێ ناکەن .

عطا قزاز

١٦-٦-١٩٧٠

پ١ : لەکەیەوە خولیای هونەر کەوتوەتە کەللەتەوە ؟

و : لەکاتیکا کە قوتابی سەرەتای بووم زۆر حەزم ئەکرد بەنیگارکیشانی سروشتی ولاتەکەم .

پ٢ : هەستت چی بو کە بۆیەکەم جار دەستت دایە پەیکەرتاشین ؟

و : گەشەیەکی منالێ کەدەست ئەخاتە ناو قورەوە و (بوکە شوشەی) لێ دروست ئەکات .. منیش لەوەوە هەنگاوم نا . گرنگ ئەوەیە هیواو بروایەکی زۆر هیرشی هێنایە دلمەوە .

پ٣ : چۆن پەیکەرتاشین جێگای خۆی ئەکاتەوە لەجیهانی هونەری کوردیا ؟ .

و : بەهاندانی . بەقۆل هەلکردنی هونەرمەندانی .. بەهەنگاو نان لەرێیەکی راستەوە .. بەچاو هەلهێنان بەهونەری ولاتانی پیشکەوتودا وە ئەبێ ئەوەش بزانین ئەگەر ئاسایش نەبیت کۆرپەی هونەر پێ ناگرێ .

پ٤ : وەکو ئاشکرایە دەستیکی بالات هەیە لەنواندنا داخوازیمان ئەوەیە لەم روەوە بۆمان بدوییت .

و : هەتا ئیستا بەشداریم کردوە لە (٦) شەش چیروکی شانویی‌دا کە لەدەرهینانی هاوریم ئەحمەد سالار بوە وە هەروەها دوو بەرهەمی (تلفزیونی) وە چوار بەرهەمی ئیستگەی وەنواندن دائەنیم بەبەشیك لەگیانم وەپەیکەر تاشینیش بەبەشیکی‌تری .

تاکە هیوام سەرکەوتنی کۆمەلەکەمە کۆمەلی هونەرو وێژەی کوردی بۆ خزمەتی خەلکی کوردستانو جیهانی هونەرمەندان وەلە کۆتایدا سوپاسی بەریوەبەری لاپەرەی هونەر ئەکەم کەهاندەریکی دلسۆزی هونەری کوردیە .

دیاری بۆ شانۆی سەرفرزای کورد

ووتراوە :

● شانۆ ئاوینەیەکە ،وینەی دەرئەکەوێ !

● پێشکەوتنی هەر میلەتێك بەپێشکەوتنی شانۆیەوە ئەژمێردرێ !

● ژیان لەشانۆ وەیە وشانۆ لەناو ژیانایە !

● جیهان شانۆیە ، زەوی دارەکەیەتی .. خوا بەمروڤ پڕی کردوە !

● شانۆی بێ‌ژیان نیە وژیانی بێ شانۆش زۆر زەحمەتە هەبێت !

حسن جباری

کچی‌خۆمە و ئەیفرۆشم

لەژێر ئەم ناوەدا چیرۆکێکی شانۆیی لەدەربەندیخان دا پێشکەش کرا ، لەنووسینی مامۆستا جمال سعید کریم ودەرهێنانی هونەرمەند ، عبدالکریم محمد .

ئەم ئاهەنگەش هونەرمەندانی لاوانی دیموکراتی کوردستان لقی دەربەندیخان گێرایان . ئەوەی شایانی باسە :

ئاهەنگەکە جێگای خوی لەدلی دانیشتوانا کردەوە و بوو بەمایەی سەرسورمانی ، تەماشاکەران ، جگە لەوەی زۆر هاندرانو رێزیان لێ‌گیرا، دیارە ئەم چیرۆکە شانۆییە نیشانەی پەرەسەندنو بۆ پێشەوە چوونی شانۆی کوردییە لەمپەرو ئەوپەری کوردستانی ئازیزدا .

هونەرمەند حیکمەت هندی

هونەرمەند قوتابی پۆلی سێی پەیکەرتاشینە لەئاکادیمی هونەرە جوانەکانی بغداد .

تازەیك

هەی داد هەی بێ داد ئەمە چ دەورە
بچوك شوو ئەکات لە پێش گەورە
هەی‌داد ، هەی‌بێ‌داد وام بەدارەوە
دەست خەرۆت کردم لە پێرارەوە
هەر لەهەڵەبجە هەتاکوجوانرۆ ...
گشت تەعزێ بارە بۆ شوکردنی تۆ
سویندم خواردوە ، بەسینەی تەیرت
مەگەر ئێواران تێر بکەم‌سەیرت

أنور محمود

institut kurde de paris

هاوکاری و خوێنەران

● کاک رشید عمر دزەیی – لە بەشی کوردی دانشگای بەغدا ، چیرۆکێکی بو ناردوین بەناوی « ئامۆژکاری باوکێك بۆ کورەکەی » هەنگاوێکی چاکە بەرەو نوسینی چیرۆکی کوردی هیوادارین کاك رەشید زیباتر بخوێنێتەوەو زیباتر بنوسێ .

● کاک کریم محمد حلیٚ –

لە بەغداوە هوۆنراوەیەکی بۆ ناردوین ئەلێ :

کرێکارێکم بازو وەشێنم
بەهێزی شانم پەرد لەبن دێنم
روژ تا ئێوارە ئەم چەو-سێننەوە
خوێنم ئەبێ بە ئاو ناحەسێمەوە
مالو مندالم چاوەڕێی منن
پارەیان ئەوێ ، نانی پێبکرن

بەم جورە کاك کەریم درێژە بە هۆنراوەکەی ئەدا تاوەکو ئەلێ :

پێویستە کە من چەك هەلگرێ بم
تا زالم مابێ چەکم دانەگرم

● گوڵ بوهارخان لە سلێمانیەوە ٠٠ ئێمە وا تێنەگەیشتووین وەکو لەسەرتای نامەکەت وتووتە ، هیوادارین بەشی دووەمی ئێمەش بگرێتەوە .

● کاک عبدالرحمن مزوری – لە دهۆکەوە ، چەند پەندێکی پێشینانو هۆنراوەیەکی بۆ ناردوین ، بەم نزیکانە بلاو ئەکرێن .

● کاک حمید قەرەداغی – لە سلیمانیەوە ، باسێکی بۆ ناردوین دەربارەی ئەو فروکەوانانەی دەریای ئەتلەسیان بریوە بۆ یەکەم جار بەناوی « ئەوانەی نامرن » هیوادارین کاك حمید شتیکەمان بۆ وەرگیرێ .

● خوشکە منیرە محمد سلطان – لە سلیمانیەوە ، چیرۆکێکی بۆ ناردوین بەناوی – لە بیر ناچێتەوە – ، هەولێکی سەرکەوتووە بۆ نوسین چیرۆك ، هیوادارین چیرۆکی ترمان بۆ بنێری .

● مەریوان ناوێك ، پەرەیەکی چاپکراوی ناردووە ٠٠٠ لەبەر ئەوەی ناوو ئەدرێس تێدا نەبووە ، بلاو ناکرێتەوە ٠٠ ئەو جورە شتانە – مەریوان أفندی – چاکتر وایە بە میری یا بە پارتی بگەێنرێت ، ئەگەر مەبەست گێرەشوینی نەبێت !

● کاک توانا جەلال توفیق – لە سلێمانیەوە ، چیرۆکێکی ناردووە بۆ گۆشەی [چیرۆك بۆ مندالان] ، بەم زووانە بلاو ئەکرێتەوە .

● کاک کەمال محمد صالح بەرزنجی – شیعرێکی کلاسیکی جوانی بۆ ناردوین ، زور سوپاس کاك کەمال .

● کاک حمە صالح فەرهادی – هۆنراوەیەکی بۆ ناردوین ، هیوادارین زیاتر خۆی ماندوبکا بە خوێندنو نوسینو روژنامەکەمان بێبەش نەبێ لە بەرهەمی داهاتووی .

● کاک – بێبەخت – لە هەولێرەوە ، هۆنراوەیەکی ناردووە ٠٠ ئەلێ ئەگەر بلاوی بکەنەوە دوستایەتیم لەگەلتان بەتین ئەبێ ، کاکە بێبەخت هەمیشە ئەمانەوێ دوستایەتی بەتین ببەستین لەگەل نوسەری کورد ، با پارچە نوسینەکەیشی چاك نەبێ .

لاپەرەیەکی سەربەست

بەسەرپەرشتی : نوری حەیران

وەختێك کۆمەڵ بەناوخۆیا ئەرشێتەوە

حسێن عارف

وە ختێك کۆمەل خۆی ئەخواتەوە بە ناو خۆیا ئەرشێتەوە !٠٠ وە ختێك چاوو گوێی ، کێمو زوون دەرئەدەنو بەرووخساریا چوڕاوگەئەبەستێت ٠٠ وە ختێك هەموو دەمارەکانی لەشی ، بۆگەناویان پیا دێتودەچێت !٠٠ وە٠ ختێك ماسولکەکانی کرمەڕێز ئەبنو گوشتیان هەلئەوەرێت ٠٠!ئاخو ئەبێ لە وەختێکی وەهاداچە هۆیەکی ئەو وتۆ لە کایەدا بمێنێت کە مێشکی ئەو کۆمەلەش ، لە پووکاندنەوەودوا جار داتەپین بپارێزێت ؟!

مێژووی گەلانو تاقی کردنەوەی پلە بە پلەی ژیانی رابوردوویان ، پرە لەو جۆرە پاشا گەردانییەی کە بۆ ماوەیەکی زۆر یا کەم ، ئێسقان خراوەتە بەر ولاخو کا کراوەتە بەر سەگ !٠٠ زین لە مشك ساز کراوەو پشیلە کراوەتە سوارچاکی سەرپشتی !٠٠٠ گورگ پێستی مەڕی کراوە بە بەرداو ریوی عەبای تۆبەکاری بە شانا داوە .

خۆ وەکی تریش ، تەلەکەبازی بۆتە نیشانەی بلیمەتیو درۆو دەلەسەو هەلخەلەتاندن ، جێگەی راستگۆییو سەر راستییان گرتۆتەوە !٠٠ نامەردیو خۆپەرستی ، بەمانای پیاوەتیو چالاکی هاتۆتە باو !

سەر شۆڕیو ماستاوکردن ، لە بری سەربەرزیو نەبەردی ! بەدخوویی و خراپەکاری ، لە جیاتی رەووشتی جوانو چاکە پەروەری !٠ لە سەروی هەمووشیانەوە لرف لێدانیو ماشینەوەی سامان بە هەر نرخێكو بە هەر رێو شۆێنێکا بێت ، ئەبێتە شای کردارە پەسندە رەواکانی ئەو چەرخە!!

ئەوسا ئەوەشی لەو کۆمەلە کوێرەدا دەستی نەگرت بە چاوییەوە ، ئەبێت بە پیاو خراپ بدرێتە قەلەم . خۆ درۆو راستیش ، لە دەس ژمارەدایە! ئەوە تا هەر مرۆڤێك بەدوو شایەت ئەکرێتە پیاو خراپ . کە سێکیش ناتوانێت دژ بەم قاعیدەیە بوەستێت ٠٠ هی ئیستاو دوێنیو پێرێ نییە !٠٠

قاعیدەیەکی قانوونی کۆنە !٠٠ ئەی ئەگەر زوربەی هەرە زۆری کومەلێك شایەتی لەسەردا ؟ ! سا با لەشایەتی‌یەکەشدا بووترێت : کوێرنییەو چاو ساغە !!٠٠ بەلام چاو ساغی لێرەدا پیاو خراپییە !٠٠ گەورەترینو سامناکترین پیاو خراپییەو ئەکریت لە ئاستی کۆمەلدا !٠ شایەت دوان نییە هەزارە ٠٠ شایەت دەهەزارە٠ شایەت دەهەزارە ٠٠ سەد هەزارو بگرەسەدان هەزارە !! ئەبێ بخنکێنرێت !٠٠ ئەو پیاو خراپە سامناکە ، ئەبێ تووناکرێت !!

لە گەل ئەوەشدا ، هەر لەو حالەتی ئێسقانی بەردەمی ، ولاخو کای بەردەمی سەگەدا ، زۆرو کەم ، مرۆڤیوا هەر هەل ئەکەوت کە ناتوانن دەس بگرن بە چاوەوەو بگرە پتر چاو زەق ئەکەنەوە بە کۆمەلە کوێرە کەیاندا !٠

بۆچی ناتوانن دەس بگرن بە چاوەوە ؟! ٠٠ خۆ ئەم چاو ساغییە گەلێك پر لە مەترسییە مردنی رووت لە ئەنجامیدا ،لە چاو ئەو ئازارە لەبن نەهاتوەدا کە ئەی چێژن، پەشمەکە! کەچی بەدبەختانە دەس ناگرن بەچاوەوە !! ٠٠ ئەری بۆچی دەس ناگرن بە چاوەوە ؟!

کۆمەلە کوێرە کە ئەلێ : گەوجن !٠٠ بەگشتی ئەلێ : کەوجن !٠٠ بەلام بەتایبەتی ئەوانەی لای راستی‌هۆلی دادگاکەوە دانیشتوون ، ئەلێن : شێتن !٠ ئەوانەی لای چەپیشی ئەلێن : سەرکیشن !٠ ئەمان لەناو هۆلەکەوە لێیان ئەبێت بەهەرا!٠٠ شێتن یا سەرکیشن شێتن !٠٠ نەء سەرکێشن !٠٠ داد پرس لەم ئاژاوەیە رائەچەنیت !٠٠ بە چەکوشێکی دووفاق ئەدات بە مێزە کەی بەردەمیا !٠٠ ئەنەرینی : گەوجن !٠٠ داد پرس داد پەروەرێکی کوێر بوو !٠٠ کابرای چاو ساغی سەر سەختی بەگەوج دانا !٠

چونکە دەستی نەئەگرت بەچاوییەوە !٠٠ بەلا بۆچی دەستی نەگرت بە چاوییەوە !؟ وەرام !٠٠ چاو ساغەکان وەرام !٠٠

کوێر زۆرو چاو ساغ کەم !٠٠

کوێر زەبر بەدەستو چاوساغ بێ دەسەلات !٠٠

کوێر بکوژو ببرو چاوساغ کەفتەکار !٠٠

بەلام بۆچی دەس ناگرێت بەچاوییەوە ؟!٠

نازانم !!٠٠٠

وادیارە ئەیەوێت ، جیگە بەخوا لێژکات !٠٠

ئەی ئەگینا وەرامی تر کامەیە ؟!!

لە ئاسۆی ئەرخەوانیدا

کات : رۆژێکە لە رۆژەکانی سالی (٤٥١) پ.ز ٠٠

شوێن : لەیەکێك لە شەقامەکانی شاری ئەثینادا ٠٠

(فەیلەسووفی یونانی –دیوجین – بە چرایەکەوە ئەگەڕێ !!)

٠٠٠٠٠٠٠٠

٠٠٠٠٠٠٠٠

یەکێ : دیوجین ! بەم‌رۆژی رووناکە ئەم چرایەت بۆ چی‌یە ؟!

دیوجین : قوربان ! بەشوێن حەقیقەتا ئەگەڕیم !

یەکیکی تر : شێت ئاوائەبێ !!

***

کات : ئەمڕۆ ٠٠!

شوێن : سەرانسەری جیهان ٠٠

لەو بابەتە شێتانە بەشێوەیەکی ترسناك زۆر بوون بەشوێن حەقیقەتائەگەڕێن ٠٠

گەڕانیش بەشوێن‌حەقیقەتا ٠٠

دوبارە ورد بوونەوەیە ،لە پەیوەندی‌یەکان ٠٠

لە بیرو باوەڕەکان ٠٠

لە ئاینو فەلسەفەکان ٠٠

لە درۆ هەرە زلەکان ٠٠

گەڕان بەشوین حەقیقەتا، پشکنینە ٠٠

پشکنینیش ٠٠دۆزینەوەی لەدووایە ٠٠!

ئەنجامەکەی ٠٠ سەیرە ٠

رەنگە سەرەوژێر کردنی جیهانی (عاقلەکان) ! بێت ٠٠

***

کێ‌ئەلێ حەقیقەتوونە ٠٠؟

شۆرش ٠٠ بۆ٠٠ ؟

ئەم گێرەشێوێنیەچی‌یە ؟

دونیاکەمان بۆ لێ تێك ئەدەن ؟

وابووەو هەرواش ئەبێ !

ئەم شێتانە ، ئەبێ تەفرو تونا بکرێن !

(عاقلەکان) ! وا ئەلێن!

(عاقلەکان) ! ئێستاش بەتەمای بەندکردنی مرۆڤن لەناو ئەو چوارچیوەیەدا کە خۆیان مەبەستیانە !!

ئاخۆ ئەبێ کێ شێت بێ !؟٠

(سەربەست)

ژن یان پیاو !

یەکێ لە باسە قوشمەکانی رۆژنامەی (دیلی مێرۆر) کە ماوەیەك لەمەوبەر بلاوی کردۆتەوە لەبارەی بلاوی ژنو پیاوەوە بوو ٠٠ نووسەری ئەو باسە ئەلێت ٠٠ ئەگەر سەرەك نیکسۆن(واتە سەرەکی ئەمەریکا) ژن بوایە بێ گومان پێی دانەئەگرت هەر لە بەردەوامی شەڕی ڤیتنامدا ، کە لەو شەڕەدا هەموو هەفتەیەك سەدان لە لاوانی ئەمەریکایی بەتەڕن تێیادائەچن ٠٠ سەرەك نیکسۆن کەرقیش هەلەستی لە سەگەکەی گویچەکەی رائەکێشێ وە لەسەر ئەوباسە ئەروات مەگەر لەو کاتانەدا نەبێت ە

ئەلیت ٠٠ ئێمە بیستومانە کە باوك خراپ لە مندالێکی بدات لێدانێکیوا کە بردبێتە شەرای مەرگ ، بەلام نەمان بیستووە کە دایکێك بەو دلرەقی‌یە لەیەکێ لە مندالەکانی دابیت ٠٠ وەیا مندالیکی کچ جارێك بیچوە پشیلەیەك ، وە یا بۆقێکی کوشتبێ کەچی ئەوەی ئەمە جۆرەکردارانە ئەکات هەر مندالانی کۆرە نووسەرەکە بەردەوام ئەلێت ٠٠ بەلای منەوە ئافرەت هەمیشە تواناى‌دان‌بەخۆداگرتنی زۆر تر هەیە لە پیاو ، تەنیا (عوزری) دێتەسەر وەیا لەکاتی سكو زاکردندا کە ئەمانە باریکی گرانە بەسەر ئافرەتەوەو ئەبێ بە ناچاری هەلیان گرێت ٠٠ لە گەل ئەو هەموو ئازارەی کە ئافرەت لەم رێگەیەوە تووشی دیت ، بەلام هێشتە دلشادە بەوەی کە ژیانێکی تازە پێشکەش مروڤایەتی ئەکات ٠٠

هەموو ئەم شتانە ئافرەت وا لێ‌ئەکەنو فیرئەکەن کە لەپیاو زیاتر رێزی ژیان بگرێت ٠٠

دوو سەرو پیچی جوان

ئەم دوسەروپیچە لەوپیشانگایەدا نیشاندرا کە کۆمەلی دروست کردنی شەپقەی‌شاری لەندەن کردبوویەوە بۆ نیشان‌دانی بەرهەمەکانی ٠٠ئەم سەرووپیچە قەشەنگو ساکارە لە نەخشەی نەخشەکیشي شەپقەی لەندەنی بەناوبانگ (جینا دافیسە)٠٠لەگەل ئەوەی هەموو ئەو شەپقانەی نیشاندرابوون لەپیشانگایەدا لەسەر وینەی (بوینات) بو وە زوربەی بەپەرازینرابووەوە ، کەچی ئەم دووسەروپیچە سەرنجراکیشەری خەلکی بوو .

بالێرینای مۆسکۆ

هەتا ئێستاش مەعهەدەکانی‌بالیەی مۆسکو ئەو کارگەیەن کە جوانترین سەماکەری بالیەی‌جیهانی لێدیتەدەرێ ٠ کە گشتیان سەرکەوتوترین ،نمونەی وردیو هونەرمەندی ئەو جۆرە سەمایەن ، سەمای‌بالیە پێویستیەکی ئیجگار زۆری هەیە بەریكو پێکی‌جولاندنی ئەندامی لەش لەکاتی سەماکردندا – وە ئەمەش‌وێنەی سەماکەرێکە لە سەماگای پۆلشەوی لە شاری مۆسکوپارچەیەك لە بالیەی (جێزێل)ی بە ناوبانگ پێسکەش ئەکات.

جاران لەپێشانگاکاندا ئەوەی سەرنجی خەلکی زۆر رائەکێشا تازەترین‌جلو‌بەرگو ئوتومبیلو ئەوشتە کۆنە جوانانەبوو کە ئیجگار کەم چنگ ئەکەوتن ٠٠ بەلام ئەمرۆ پێشانگاکانی چەرخی ئاسمانی بوونەتە ئەو شوێنانەی کە بە ملیونەها خەلکی رووی تێدەکەن ٠٠

وە لەم وێنەیەدا بۆ نمونە تۆزێك لە خۆلی زەوی مانگ نیشان دراوە لە یەکی لە پێشانگاکانی مۆسکۆدا ٠٠ ئەم خۆلە لەوەیە کە کەشتی ئاسمانی سۆڤیاتی لۆنا – ١٦ لەگەل خۆی هێناوێتەوە بۆسەر زەمین ٠٠

مەتەلی هەفتە

مەتەلی ئەم ژمارەیەمان ناوی قارەمانێکە لە قارەمانەکانی کوردو سەرکردەیەکە لە سەر کردەکانی یەکێ لە شۆرشەکانی کوردستان دژی داگیرکەر ، وە لە پیناوی کوردایەتیدا دوژمنانی کورد لەقەنارەیاندا .

ناوەکەی لە ١٤ پیت پێك هاتووە ٠٠

پیتی :

٣ + ٥ + ١٤ + ٨ + ٥ = بە واتەی پێکەنینێکی ناسك .

١٤ + ١٣ + ٤ + ١٣ + ٣ = پێویستی بە چوونە لای پزیشکە

٤ + ٢ + ٨ + ١٣ + ١٢ + ٥ = ئالەتێکە ، دژی مرۆڤایەتی .

١٠ + ١٣ + ١٤ = بە مانای بەرین .

وەرامی راستی مەتەلی ژمارە (٥٠) ئای هاوکاری شۆرشی (ئاگریداغ)ە ٠ ئەو خوێندەوارە بەرێزانەی‌وەرامەکەیان بەراستی داوەتەوە .

لە سلێمانی‌یەوە : نەبەرد محمود نەقشبەندی ، عثمان عبدالکریم ، ئازاد محمود شریف محمد فرج ، حسن ملا علی ، عەبابەیلێی ، ئەحمەد عەوللا ، سامان نەریمان قارەمان ، شۆرش عبدالله قەرەداخی .

لە هەولیرەوە : کوردۆ عبدالله کەردی ، رزگار طه کاوانی ، کریم احمد حسین ، رشاد حمید کاوانی ، صباح اسعد خۆشناو سیامەند صالح باپیر ، جلیل صابر دزەیی ، وە لەبەغداوە : لەکولیەی‌ئاداب– فوءاد خۆشناو رشید عمر دزەیی ، سلیم محمد علی ٠ وە لەکرکوك : معروف شیخ عمر بەرزنجی .

چیرۆك بۆ مندالان

کوردستان موکریانی

ڕێوی یەك لەنێو دارستانێکدادەرویشت ٠٠٠ چاوەرێی هەموو پێش هاتێك بوو تەنها لەناوچوونی خۆی نەبێ ٠٠٠ لە ناوەندی دارستانی چردا لە پڕرا کەوتە نێو بیرێك بە چنگ و نینۆك خۆی راگرتبوو تا لە‌ئاوێدا نقوم نەبێ .

گورگی دۆستو هاوەلی مامڕێوی گوێی لە دەنگی نالەو فریادی بوو ٠٠٠٠ هاتە سەربیر ، لەسەر سەری وەستا ٠٠ پەستیو خەمو خەفەت دایگرت‌بۆیە دەستی بەگرینو شین‌کرد .

مام ڕێوی گوتی : ئەی‌دۆستی ئەزیزم ئەی ئەو هاورێیەی بە دلسوزت دەزانم تکات لێ دەکەم ، بیرێ بکەرەوە چارەیەکم بو ببینەوە ، کارلەدەست چووە هەی داخ بە جەرگم ، نێوە گیانم ماوە ،هەتا ئەوەشم لە دەست نەداوە لە مالێکی نزیکی ئەم بێشەیە ، پەتێك بخوازە تاپێی بێمە دەرەوە .

گورگ ووتی : ئەی گیانی‌شیرینی من ، بە قوربانت بم ناووێرم روو بکەمە مالی هیچ‌کەسێ پەتت بۆ بخوازم نەبا بمکوژنو لە خوێنی خۆمدابگەوزێم ، تکایە لێم ببوری .

مامِ ڕێوی گوتی : گورگی‌هاوەل ، ئەگەر ناتوانی روو بکەیتە ئاوایی ، دەتوانی کلکی‌خۆت داهێلیە بیرەوە ، من خۆمی پێ‌بگرمو بێمە دەرەوە .

گورگ ووتی : مام ڕێوی‌وەللا نەشێم کلکی خۆم داهێلم نەوەك بکەومە نێو بیری وەیا کلکم لێ بێتەوە .

٠٠٠٠٠ راستی مام ڕێوی‌لەبەر ئەوەی گریانو شین زەرەرو زیان نابەخشن لەوەزیباتر هچی ترم لەدەست نایە، ئەوسا مامڕێوی هێزی خۆرا– گرتنی بە چنگو نینۆکی نەما لەبەر چاوی گورگ کە بەهاوەلێکی دلسۆزی دەزانی کەوتە نێو بیرو خنکا .

ئەم کرێکارانە هاوکاری تان بۆ رێك ئەخەن

کریم یوسف

● ناوی « کریم یوسف »ە

● کاری رێك خستنی لاپەرەکانی رۆژنامەی « هاوکاری »ە لە چاپخانەی جمهوری .

● رۆژنامەی « هاوکاری » بەدلسوزیەوە هیوای تەندروستی باشیو بەختیاری ئەم کرێکارە ئەخوازی .

کاظم جەواهیري

● ئەمیش یەکێکە لەو کرێکارانەی لەچابخانەی جەمهوری کارئەکات وە کاروباری لێدانی پیتەکانی رۆژنامەی « هاوکاری » لەئەستویە .

● « هاوکاری » بەبۆنەی تێپەربونی سالێکەوە بەسەر دەرچونی یەکەم ژمارەیا هیوای کامەرانی بۆ ئەخوازێ .

محمد دجیلی

خوێندەواری خۆشەویست : ئەمە وێنەی برای کرێکار کاك محمد دوجیلیە . وەئەم برایە لەگەل ئەوەشا لە برا عەرەبەکانە بەلام سەیرت لێ‌نەیەت زۆرجار هەلەی ئیملای نووسەرەکان چاك ئەکاتەوە لەوانەیە بپرسی چۆن ؟! چونکە رۆژنامەو گۆڤار نەبووە لەبەغدا دەرچوبێ ئەم برا کرێکارە ئیشی تیانەکردبێت .

هاوکاری سوپاسی ئەکاتو بەبۆنەی سالی تازەوە هیوای سەرکەوتنو تەندروستی باشی بۆئەخوازێ .

یەکتر ناسین

ناو : صباح حسین محمد

ناونیشان : خانقین ، قوتابخانەی ناوەندی کوران

تەمەن : ١٥ سال

ئارەزو : نامە گۆرینەوەو گوێ گرتن لە گۆرانی سلاح داودە .

ناو : طیب جبار أمین .

ناونیشان : کرکوك – قوتابخانەی ئامادەیی مصلی کوران .

تەمەن : ١٧ سال .

ئارەزو : خوێندنەوە ، گۆرینەوەو کۆکردنەوەی پولی پۆستە .

ناو : طارق رشید .

ناونیشان : کرکوك :قوتابخانەی ئامادەیی مصلی کوران .

تەمەن : ١٨ سال

ئارەزوو : خۆناسین بەبرادەرانی کورد .

Institut kurde de paris

پاشماوەی : شاری سلیمانی‌و

...وی سەرچنار لابەرین هەر وی کاریزەکانە ئەدریت شارەکەو دەیان ساڵە هەر بووە هەرچەندە ئیستا لە چاو ...اراندا شارەکە زۆر گەورەتر ...ووەو ئەوسا زۆر ماڵیش ئاوی ...ارەوانی‌یان نەبووەو خۆیان ...اریزیان لە ماڵدا بوەو تەنانەت ... کاریزی ماڵە دراوسێ ئاویان ...ردووە ‥ وە ئیستا بۆ چار ...ردنی یەکجاری گیروگرفتی ئاو ...ە سلێمانی هینانی ئاوی دووکان) باشترین ریگایەو ...ەند ساڵە باسی لێ ئەکرێت بەڵام هەر نەهینراو بوو بە هات ...اتەکەی رۆم ‥!!

وادیارە لەم دوایی‌یەدا نیاز وایە بوری‌ییکی‌تر لەسەرچنارە‌وە راکیشریت ‥ ئەمەش بە لایەنی کەمەوەدوو ساڵی ئەوێت‌و گیروگرفتەکەش بنەبرر ناکات. جا بۆ چارکردنی ئەم گیروگرفتە گەورەیەی هەموو شار پیویستە ئەم کاروبارانەی لای خوارەوە جێ‌بەجێ بکرێت :-

أ – دانانی بوری‌یەکانی ناو شار لە سەر شیوازیکی هونەری‌و زانیاری تازە چونکە ئیستا زوربەی بوری‌یەکان سەرەکانیان داخراوەو ئاویان تیدا پەنگ ئەخوانەوە ‥

ب – زۆر جیگا هەیە ئاوی زۆریان دراوەتێ‌و ئەگەر چاویك بگیررنەوە بەو بەش کردنانەدا لە شوینەکانی‌تر ناو زۆر ئەبێ.

ج – سەرپەرشتی ئەواسە بکررێت کەکاروباری راکیشانی بوری‌و دابەش کردنی ئاو ئەبەن بەریوە چونکە لەم رووەوە زۆر کاری ناراست‌و نابەجێ روو ئەدات.

د – چەند عەماراویکی تایبەتی بۆ گەرەکە بەرزەکان دابنرێت بە شەو پرر بکرین لە ئاوو بە رۆژ دابەش بکرێن ‥ لە زستانی پارەوە شارەوانی نیازی وایە عەماریك لە سەر گردی (شیخ محی‌الدین) دابنیت بو ئابلاخ‌بەڵام تا ئیستا نەکراوە ئەگەر چی هەندی ئیش‌و کاری بۆ کرا بەڵام هەروا خرایەوە پشت گوێ بێ ئەوەی تەواو بکرێت‌و لێ‌پرسینەوەی هەبێت.

هـ – هەوڵدانیکی تایبەتی‌و خیرا بۆ هینانی ئاوی دوکان کە بە تەواوی گیروگرفتە کە چارەسەر ئەکات ‥ وەئەبێ لیرەدا سەرنجی ئەوە بدرێ کە ئەگەر هەر چاو ببررنە ئاوەکەی سەرچنار ئەو هاوینە هەوارە خوشە ناودارەمان بێ ئاو ئەمینیتەوە ‥!!

٣ – شارەوانی‌و پاك‌و خاوینی :- کریکارانی رۆژانەو کەناسەکان بەرادەییکی وا ژمارەیان کەمە کە چواریەکی شارەکە کەڵکی لە خزمەتیان وەرنەگرتووە ‥ جگەلەوە هەندی لەو کریکارانە خراونەتە سەر ئیش‌و کاری تر کە دوورن لە پیویستی ئیشەکانی‌خویانەوە جار بۆ پاك‌راگرتنی شارەکەو پینەو پەرۆی شەقام‌و زیراب‌و بازارو ریگاکانی شار پیویستە ژمارەییکی زۆر کریکاری تر بخرینە ئیش بە تایبەتی کە لە شارەکەدا بێ‌کاری‌ییکی زۆر تەشەنەی سەندووە ‥

– ٢ –

(قوتابیان‌و ئەرکی خوێندن)

لە زوربەی وڵاتانی دنیادا میری خۆی ئەرکی خوێندنی قوتابیان‌و پیویستی‌یەکانی قوتابخانەیان ئەگریتە ئەستۆ ‥ وە جیگای خوێندن‌و پیویستی‌یەکانی تریان مسوگەر ئەکات چونکە فیرکردنیش بەشیکە لە خزمەتەکانی کۆمەڵایەتی‌و رۆڵیکی گرنگی هەیە بۆ بوژاندنەوەو پیش‌کەوتنی کۆمەڵ ‥ بەڵام لای ئیمە زۆر لەو ئەرکانەخراونەتە سەرشانی قوتابیان‌و کەس‌و کاریان‥ وە لە سلێمانی ئەم ساڵ بە بۆنەی دەست پێ‌کردنی ساڵی تازەی خوێندنەوە زوربەی دانیشتوان‌و بە تایبەتی خیزانە هەژارو دەست کورتەکان ئەرکیکی زوریان کەوتە سەرشان‌سەبارەت بە کرینی کتیب‌و دەفتەر لە کاتیکدا کە نرخی دەفتەر – وەك لە هەموو شوینەکانی‌تر – لە سەداسەد گران بوو وەدەستیش نەئەکەوت لە بازاردا ‥ هەروا پارەی وەرزش کە لە قوتابیان ئەسەندرێ ‥ ئەمە سەرەرای پارە کوکردنەوە لە قوتابیان بۆ شووشەی پەنجەرەو بۆیەکردنی دیوارو ، کرینی پەردە بۆ ژورەکان‌و لە قوتابخانەکانی کچانی ناوەندی‌دا پارە بۆ فەرش‌چنین‌و نەخش‌و نیگارو دروست کردنی جل‌و بەرگ‌و شی‌تر بۆ پیشانگاو وێنە بۆ دیوارو ، زۆر شتی لەم بابەتە کە بە هیچ‌جوریك شایانی ئەوە نی‌یە ئەرکیان بخریتە سەر قوتابیان کە زۆربەی هەرە زوریان هەژارو دەست کورتن ‥ پیشینان بەرەحمەت‌بن راستیان فەرمووە کە ئەڵین :- تیر ئاگای لەبرسی نی‌یە.

– ٣ –

(گیروگرفتی بێ‌کاری ‥)

بێ‌کاری لە ناوشاردا – وەك هەموو لاییکی‌تر – بەجوریك بلاوبۆتەوە کە ئەگەر بێت، ژمارەی چایخانەکانی ناو شار بزانین بۆمان دەرئەکەوێت چەند گیروگرفتیکی گەورەیەو چۆن هەزاران‌کەسی بەتوانا بێ‌ئیش‌و کار روژانی تەمەنیان بە سەر ئەبەن ‥ یان گەنجانی بە کارو پیاوانی خاوەن رەشە خیزان کەوتوونەتە شوین عەرەبانەییکی دەستی یان لە چەقی‌ریگەدا هەندی میوەو شتیان بلاو کردوتەوە بۆ فروشتن یاخود تەختەیان بەشانەوە هەڵواسیوەو قەزوان‌و گوڵە بەرۆژە ئەفروشن بۆ بێ‌تاقەتی (واتە بێ‌ئیشی‌ی ‥!) وە جگەرەش هەروا بە دانەو بە پاکەت ‥!! ئەمانەو زورشتی تر دیمەن‌و نیشانەی بێ‌کارین کە پیویستە هەوڵ بدرێ بۆ کەم کردنەوەی رادەی ئەم گیروگرفتە کۆمەڵایەتی‌یە ترسناکە ، ئەوەش بە کردنەوەی پرۆژەی پیشەسازی‌و بەرهەم هینانی کەرەسەی خاوێ زۆرو زەبەنگ لە ناوچەکەداو ، فراوان کردنی دەزگای ئیش‌و کاری‌دامەزراوەکان‌و شارەوانی‌و کردنەوەی کارخانەو شتی‌وا کە ئەبێتە هۆی خستنەکاری بەشیکی زۆری ئەو بێ‌کارانە ‥ ئەمەو ، پیویستە دەرچووانی ساڵانی پیشووی قوتابخانەکان لە پیاوو ئافرەت‌بخرینە سەرکار کە تا ئیستا دانەنراون‌و ژمارە‌ییکی زوریان هەروا چاوەروانن ‥ وە دوزینەوەی ئیش‌و کار بۆ ئافرەتان کە بێ‌کاری هەمیشەیی‌یان لە ناودایەو پاشماوەی باریکی دواکەوتویی‌و کولیکی گرانە بە سەر کۆمەڵەوە کە ئافرەتان بێ‌کاربن ‥ هەروا دوزینەوەی ئیش‌و کار بۆ ئەو پیشمەرگانەی چەند ساڵە لە بۆ خزمەتی میللەتی کوردیان خەبات‌ئەکەن‌و ئیستا ئەگەرینە وەو هەندیکیان بێ ئیش‌و کار ئەمێننەوە ‥

– ٤ –

(بارکردنی دانیشتوان لادێ بو شار ‥)

لە ماوەی نۆساڵی شۆرشداو بە هوی شەرو کوشتاروە بێ‌کاری‌و برسێتی‌یەوە ژمارە‌ییکی زۆر لە دانیشتوانی دیهاتەکان باریان کردووە بۆ ناوشارو زەوی‌و کشت‌و کاڵیان بەجێ هیشتووەو لەشکری بێ‌کارانیان مەزنتر کردووەو بەم هۆیەشەو کرێی خانوو گران بووەو زیانیکی گەورەش لە سامانی کشت‌و کاڵ‌و ئاژەڵ کەوتووە ‥ هتد. جا شتیکی ئاشکرایە کە چارکردنی ئەم گیروگرفتە بەگشتی بەستراوە بە چاری گیروگرفتی کشت‌و کاڵەوە کە بێ گومان یاسای تازەی چارکردنی کشت‌و کاڵ هەنگاویکی باشە لەو پیناوەدا بە مەرجیك بە گورجی هەوڵی پەیرەوکردنی ئەو یاسایە بدرێت‌و زەوی بەسەر فەلاحەکاندادا بەش بکرێت‌و یارمەتی‌و هان بدرێن بۆ چاندنی زەوی‌و زارو پەروەردەکردنی ئاژەڵ ‥ ئەم کارە نەك تەنیا ئەبێتە هۆی بەرزکردنەوەی رادەی ژیان‌و باشکردنی باری‌گوزەرانی‌خەڵکی دیهات‌و گەررانەوەی بارکردووەکان بۆ گوندەکانیان‌و بەس، بەلکوو هەروەها کاریکی گەورەش ئەکاتەسەو بوژانەوەی ئابوری نیشتمانی‌و باش بوونی ژیانی شاری‌یەکان‌و گورزیکی گەورەی کاریگەریش ئەدات لە رێژیمی نیوەدەرەبەگی‌ی ‥ لەبەر ئەوە پیویستە هیچ کەمتەرخەمی نەکرێت لە بەجێ گەیاندنی یاسای چارکردنی کشت‌و کاڵ (قانون الاصلاح الزراعي) چونکە ئەمەیە هۆی سەرەکی‌ی گەررانەوە لادێ‌یی‌یەکان بو دیهات ، سەرەرای دروست‌کردنەوەی دیهات‌و بژاردنی زەرەرو زیان‌و شتی‌وا کە بەیاننامە میژویی‌یەکەی ١١ی ئازار برریاری داوەو ئەبێ جێ‌بەجێ بکرێن ‥‥

ئەمانە بوون بە کورتی هەندێ لە گیروگرفتەکانی‌شاری سلێمانی‌او لەو تاریکی ئایندەدا گوشەییکی تری ئەو گیروگرفتانە ئەخەینە بەرچاو ‥‥

نووسینی :

جەلال دەباغ

پاشماوەی : نازم حکمت

که بەرامبەر دەرکەوتنی یەکەم نزیکە خۆر ! بەرەو ئاوابوون ئەروا ئای لەم‌پرسیارە قورسەی‌کە ئاراستەی‌ئافرەتێکی ئەفریقی وەك من ئەکرێ !
گرانی بۆ ئێمە وەك مەرگێکی تەواوە
کامەرانیەکی داگرتووی نەپساوەیە !!
ئا ئەمە چ رازێکە ئەی تارنتا بابۆ ؟!
لێرە لەئیتالیا ئاوەژوی ئەم کارەساتە روئەدات
خەڵك لە هەرزانیدا ئەمرن !
ئەوانەی‌تریش لەگرانی‌دا !‥
لەدەوروبەری شاری رۆما
پیاوەکان بەبرسیەتی وەك گورگی نەخۆش، ئەرۆن بەرێوە،
کەچی کۆگاکان‌و عەمبەرەکان پرراوپری دەغڵ‌و دانن !
ئامرازەکانی جل‌و بەرگیش لەباری‌دا هەیە ئەوەندە
قوماشی ئاوریشمین بهۆنێتەوە
کەبەشی ئەوە بکات هەموو ریگاکانی پێ رایەخرێ
هەر لێرەوە
هەتا خۆر
بەڵام خەڵك بێ پێڵاوو
کەوشن‌و بەپای‌پەتی ئەرۆن !
پەرۆو پاتاڵ‌و غرگاڵ لەبەر ئەکەن !!
ئای لەم دنیا سەیرە !!
لەو ساتەی لە (بەرازیل)
ماسی‌یەکان قاوە هەڵئەلووشن
لێرەدا ‥ ساواکان شیر نادۆزنەوە !!
خەڵك بەقسە تێر ئەکەن
کەچی (بەراز)ەکان باشترین (پەتاتە) یان دەرخوارد ئەدرێ !!

***

زۆرەها جار مۆسۆلینی خۆی لەگەڵ خۆیدا ئەدوێ
ئەی تارنتا بابۆ
بێ‌هیچ هەمرازێك
وەك ساوایەك تورر بدرێتە ناو جەرگەی شەوەزەنگ
ئەزریکێنێ‌و لە دەنگەکەی خۆی بێدار ئەبێتەوە
لە ترسان دانەچۆقەی تێ ئەکەوێ
لەبەر (ترس)یش قرچەقرچی لێ‌هەڵئەسێ
بەبێ وەستان ، ورێنە ئەکا زۆر دەمەورو چەنەبازی‌یشە
ئەی تارنتا بابۆ
چونکە زۆر ئەترسێت !!

***

(لەسەروی لاپەرەی ئەم پەیامە وێنەی (بێ‌تەل) ێك بەدی ئەکرێ)
ئەمرۆ شتێکی نەبینراو مێشکم ئەخرێنێ
وێنەیەك ‥ بێ دێر ‥ بێ‌ووشە ‥ ئەی تارنتابابۆ
لەناکاو تاسەیەك دایگرتم بۆ بینینی شتێك
غەیری رووت ‥ غەیرەز دەم‌و چاوت
ئەی (تارنتا)
بینینی ‥‥ دەنگت
کەسارد بێ وەك نیلی شین
قووڵ بێ وەك چاوی ئەو پڵنگە سەربرراوەی بەنخەنخ

***

(لێرەدا پارچە رۆژنامەیەك ئەڵێ کە (ئەمرۆ مارکۆنی بەدەستەیەك لە رۆژنامە نوسەکانی راگەیاند کەخۆی تەرخان کردوە بۆ فەرمانەکانی سەرۆکەکەی – مۆسۆلینی – ‥ هەروا دوای چەندەها تاقیمانەی سەرکەوتوو وابلاوەکەچەشنێکی تازە لەتروسکەی مەرگ لە ئەسیووبیا تاقی ئەکاتەوە)

***

ئەم تروسکەیەش
ئەوەی کەسەربەستی بۆ دەنگەکان بەرەڵلاکرد بۆ ناو دڵی ئاسمان ، ئەوەی کەپەنجەکانی‌جوانترین گۆرانی هۆنیەوە
ئەو گۆرانی‌یانەی
کەوەك بەروبۆمی پێگە پشتووی کەشکەشانی ئاسمانە
ئێستا ئەم ژێردەستەی (بنیتۆ)ی قەمسەلە رەشە
زۆریش لەوە نزیك بوەتەوە
کەسەرانسەری دەست‌و باسکی خەناوی بکا بەخوێنی براکانم
وا دیارە کە قوماندان (مارکۆف) هەڵگری نەجمەو نیشان ، خاوەنی ملیۆنەها لە بانقی بازرگانی‌دا
(مارکۆنی) زاناو بلیمەت لەسەر خاکی ئەسیوبیا لەخوێنا ئەگەوزێنێ ‥

***

لەبەر دەمما ‥‥
پارچە رۆژنامەیەك ئەڵێ :
نیروەکانی ئیتالی چاوەنۆری کۆتایی کژی باران‌و دەس پێ‌کردنی بەهار بۆ هێرش‌بردن وکوتانەسەر ‥‥
ئای چەند سەیرە ئەی تارنتا چاوەنۆری گوڵاڵەکانی بەهارمانن
بۆ ئەوەی لەسەر خاکی خۆمان بمان کوژن !
چەند سەیرە کۆتایی بارانو رەنگ‌وبۆنەکان بێت
وەك شەبیوریکی ئاسمانی
وەك خۆڵێکی نمداری راکشاوی بەر هەتاو
وەك ژنە پێست برونزیەك لە (گالا) وە
مەرگ بەدواماندا رائەکا ‥
هەر لەوکاتەشدا
سینەی شیرین‌و نەرمی تۆ هەڵبەزو دابەزیەتی ،
چەند ناڵەبارە ‥ مەرگ لەدرزی دەرگاوەخۆی بقورتینێتە ژوور ‥ بۆ بۆمباردومانی کردنی گوڵی بەهار بەشەپقە ئیمپریالیزمی‌یەکەی

***

ئەمشەو دۆتشی لە فرۆکەخانەدا ووتارێکی‌دا ، بۆ پێنج سەد فرۆکەوان ‥‥ بەیانی روبەروی ئەفریقیا ئەبنەوە
بەڵام ئەو خۆراکی بەتامی سەباغتی‌ ئەخوا لەنێو تەلارە بەسام‌و شکۆدارەکەی

***

ئەوا بۆ کوشتنی تۆ هاتن ئەی تارنتابابۆ
بۆ هەڵدرینی زگت
بۆ دیتنی جەرگ‌و سپڵ‌و ریخۆڵەکانت کە وەك ماری برسی پێچ ئەخوا !!
ئەوا هاتن بۆ کوشتنت ئەی تارنتا ،
بۆ کوشتنی بزنەکەت ،
بێ‌گومان ناشت ناسن ،
خۆ بزنەکەشت – خوانەخواستە – هەڵنەگەراوەتە سەر شوورەی باخچەکانیان ‥‥
ئەوای هاتن ئەی تارنتا
لەناپۆلی ‥ لە تیرۆڵ
هەندێکیان بەزۆرەملی لە دیدەکانی دڵبەرەکانیان ، یا لە گوشینی دەستێکی نەرم ونیان‌و گەرم دور خرانەوە.
هەندێکیان ‥ وەك تیپ ‥ وەك سوپا‥ وەك بەتالیۆن دێن
بەڵام پاپۆرەکان یەك بەدوای یەکا ئامادەی کردوون
زۆرەها دەریای فراوانی پێ‌برریون. بۆ مەرگ
وەك بلێی چۆن بۆ ئاهەنگی بووك‌وزاوایی بانگ راهێشترابن !!

***

ئەمانە وادێن ئەی – تارنتا –
لەجەرگەی تاوان‌و دارمانەوە
توانای گەرانەوەشیان هەیە
ئەگەر هات‌و بەیداخەکانیان بەرزکردەوە لەسەر خانووی ماڵەکەت ، کەقوری سەربانەکەی – خۆر – سووری کردۆتەوە
بەڵام ئەگەر ئەمەشیان کرد
خۆ ئەو کریکاری مەکینەیەی
کە لە (تۆرینۆ)وە هاتوە ‥
ئەوەی کە باسکەکانی لە (سۆمالیا) گوم کردوە ‥
ناتوانێ ئیش بەو ئەستوندە ئاسنینانە بکا ‥‥ وەك چۆن شەپلەدار بێ ، ئەئاوا کار بەتالەدەزوەکانی ئاوریشم ئەکا ،
هەروا ماسی گرەکەی – سەقلیە – ناتوانێ رەنگی زەریا جیاکاتەوە بەو دوو دیدەیەی کە لێلایی کەوتۆتە بانی ‥‥ ئەمانە وا دێن ئەی – تارنتا بابۆ –
ئەم داگیرکەرانە ‥ بۆ کوشتن‌و برین تالان
بەڵام زۆر بەخێرایی لەکاتی گەرانەوەیاندا بۆ خێزانەکانیان خاچە مەعدەنی‌یەکان ئەپێچنە زامە خوێناویەکانیان !
لەو ساتەش لەشاری(رۆما)ی مەزنی بەداد
نرخی کۆمپیالەکان بەرز ئەبێتەوە
بانقەکان ئەبووژێتەوە
گەورەو ئاغاکانیشمان سەرباز ئاڵوگۆر ئەکەن
بۆ دزینی‌نرخی مردوەکان‥!

بەیاننامەی بەریوەبەرایەتی ئینحیساری تووتنی ژمارە «١٣»ی ساڵی ١٩٧٠

دوابەدوای بەیاننامەی ژمارە(٩)ی ساڵی ١٩٧٠

ئەوە بەیاننامەیەی‌سەرەوەمان بەم جورەی لێ ئەکرێت :

یەکەم :- مەرکەزەکانی‌فحص‌و وەرگرتنی تووتنی بەرهەمی ساڵی ١٩٧٠ :

١ – مەرکەزی سلیمانی :تووتنەکانی هەموو ناحیەکانی قەزای مەرکەزی ناحیەی‌سروچکی لی‌دا فحص ئەکریت‌و وەرئەگیری ، « تەنها بازیان‌نەبی ».

٢ – مەرکەزی قەلادزی :تووتنەکانی قەزای پشدەری لی فحص ئەکریت‌و وەرئەگیری

٣ – مەرکەزی رانیە : تووتنەکانی قەزای رانیەی لی فحص ئەکریت‌و وەرئەگیری – وەرزیرەکانی قەزای رانیە بۆیان هەیە تووتنەکانیان ببەنە مەرکەزی کۆیەش جگە لە مەرکەزی رانیە.

٤ – مەرکەزی هەلەبجە :تووتنەکانی قەزای هەلەبجەی لی فحص ئەکریت‌و وەرئەگیری

٥ – مەرکەزی پینجوین :تووتنەکانی قەزای پینجوینی لی فحص ئەکریت‌و وەرئەگیری.

٦ – مەرکەزی چوارتا :تووتنەکانی ناحیەی سیوەیل‌و مەرکەزی جوارتای لێ فحص‌ئەکریت‌و وەرئەگیری

٧ – مەرکەزی ماوەت تووتنەکانی ناحیەی ماوەتی لێ فحص ئەکریت‌و وەرئەگیری

٨ – مەرکەزی شەقلاوە :تووتنەکانی قەزای شەقلاوەی لی فحص ئەکریت و وەرئەگیری

٩ – مەرکەزی دیانا ،توتنەکانی قەزای رەواندرو زیبارو جومانی لی فحص ئەکریت‌وو‌ەرئەگیری.

١٠ – مەرکەزی کویە :تووتنەکانی قەزای کویەی لی فحص ئەکریت‌و وەرئەگیری.

١١ – مەرکەزی دهوك :تووتنەکانی قەزای دهوك‌و زاخوو ئامیدی‌و شیخان‌وئاکرێی لێ فحص ئەکریت وەرئەگیری.

بەریوەبەری گشتیو
سەرەکی ئەنجوومەنی بەریوە
بەرایەتی
ئینحیساری تووتن
عبدالکریم توفیق

پاشماوەی : ڕوانگەو مەسەلەی کۆنو ‥‥

تووەمانە ، پتر مەیدانی فراوان بێت‌و باو بێت.

٣ – لەگەڵ پشکووتنی نوێ کۆن بە سروشتی ئەوەی ئەکەوێتەبەر مەترسی‌تیاچوونەوە تەقەڵلاو پەلەقاژەی خۆی پتر ئەکات بو ژیاندنی خۆی. دیارە ئەوەش بەسەر کوتانەوەو رێ‌بەستن‌و شکاندنی نوی‌ئەکریت تا گەشە نەکات‌و شوێنی‌پێ لەق نەکات. وە چەند نوێ هەنگاو بهاوێژێت لە خەبات کردنیا بۆ چەسپاندنی خۆی‌و جێ پێ قایم‌کردنی ئەوەندە کۆن بەچالاکی ئەکەوێتە جموجۆڵو بزێوی بۆ ناچارکردنی نوێ کە پاشە کشەی لێ‌بکات. هەر بۆیەکە ئیمرۆ تارادەیەك لە بەرگری کەرانی هەموو ئەدەبی‌ی کۆن‌دا ئەمە بەدی ئەکرێت – کە هێشتا سەرەتایەتی‌و نەگەیشتوتە رادەی بە یەکا هەڵپژان بە توندی – بەجۆرێك وا خویان نیشان ئەدەن کە گوایا هێشتا شازادەی مەیدانی ئەدەبی کوردین.

٤ – هەروەها لەبەرامبەر چۆنایەتی چاکی نوێ ، کۆن – کە بەرەبەرە لە چۆنایەتی‌یا ئەداتەدواوەو بەرەو نابووتی ئەچێت – ئەیەویت چەندایەتی خۆی لە رووی ژمارەیەوە یاژمارەی بەرهەمەوە بەکار بهێنێت بۆ بەبەربەرەکانی نۆی وە ئەیەویت لە رێی رەش کردنەوەی‌بێ‌ئەندازەی رۆژنامەو گۆڤارەکان‌و دەست بەسەراگرتنی نامەخانەی کوردی‌یەوە زیندوویەتی بوونی خۆی بسەلمێنێ‌و نوێ توورر داتە پشت پەردەوەو لەبەر چاوی خەڵکی وونی بکات ، وەیا هیچ نەبێ خەڵکی بە چەندایەتی چەواشە بکات لەوەی چۆنایەتی بە پێز تری نوێ ببینن.

جا ئیمرۆ لە لایەکەوە ، ئەوانەی بەرگری لە هەموو سامانی ئەدەبی‌ی کۆن‌مان ئەکەن بەهۆی سوود وەرگرتنیان لە باری کۆمەڵایەتی دواکەوتووی کۆمەڵی کوردستان – کە ئەمە بنجی ماددی مانەوەو رەگی ژیانی ئەدەبەکەیانە – و بەو هەوڵ‌و کۆشش‌و جموجۆڵ‌و بزێوی‌یەی ئەیکەن ، وەلەلایەکی تر بەهۆی کەم‌وکووری نوێ خوازانی ئەدەب ، وەیا باشتر دەست‌نیشانی بکەم کەم‌و کووری تەیاری روانگە – کە خۆی بەنوێنەری ئەدەبی‌ی‌نوێی کورد ئەزانیت – بۆتە مایەی ئەوەی کۆن هەروا باوبێت.

بەڵام ئەوەش راستی‌یەکی زانستی‌یە کە ئەمە درێژە ناکیشێ‌و بەناچاری ئەدەبی‌ی نوێ پاش ئەوەی تەنگی پێ‌هەڵ ئەچنێ ، لای‌ئەدات‌و شوێنی ئەگریتەوە بە جۆریکی پێش‌کەوتووانەترو شۆرشگیرانەترو گەشەدارتر.

ئەوەی کە ئیمرۆ وەك ئەرکێك ئەکەوێتە سەر شانی هەموو ئەدیب‌و شاعیرو نووسەرو خوێنەرەوەیەکی کورد ئەوەیە کە دەربارەی ئەم زۆرانبازی‌یەی ناو ئەدەبی کورد هەڵویستێك وەرگرن، بەتایبەتی لەوەی کە پیویستە ئەدەبی نوێی کورد چۆن بیت وە چ رێبازو ئامانجێك ئەبێت بو خۆی هەڵبژێرێت هەروەك لەم زورانبازی‌یەی کە هەیە لەنیوان نۆی خوازەکانی روانگەو بەرامبەرەکانیان ئەبێت راو هەلویست لێ‌یان دیاری بکرێت نەك هەر کەسە خۆی بێ‌دەنگ بکاو تەنها گوێ هەڵخات بۆ بیستنی دەمە قاڵێ‌و مشتومرری کۆرری ئەدەبی‌ی ئێستای کورد.

جا با بزانین چ هەڵویستێك مەبدەئی‌و راستە کە لەم مەسەلەیەدا وەربگیرێ ‥‥

بەلای منەوە ئەم هەڵویستە ئەبێت بکرێت بە دوو بەشەوە، یەکێکیان شوێنی راوەستانە لەئەدەبدا، لای‌کۆن رائەوەستین یا لای نوێ. ئەوی تریان ئەوەیە نوێ‌مان چۆن ئەوێت‌و روانگە چۆن هەڵ‌ئەسەنگێنین.

بەر لەهەموو شتێك پیویستە ئەو لایە دیاری بکرێت کە بەلای‌دا دای‌ئەشکێنین. ئەمە ئەکەوێتە سەر چۆنایەتی ئەو کەسەی‌هەڵویستەکە وەرئەگریت **کەبەلای‌کەسانیکی پیشکەوتووو شۆرشگیرەوە بەرەکە زۆر روون و ئاشکرایە کە ئەویش بەری نوێیە.**

هەڵوێستیش لەکۆن بەلای ئەو کەسە نوێ خوازانەوە هەر ئەبێت خزمەتی نوێ بکات‌و لەبەری نوێ‌وە ئەم هەڵویستە وەربگیرێت.

دەربارەی‌ئەوەی چ‌ئەدەبێکمان ئەوێت پیویستە بنچینە زانستی‌یەکانی ئەدەبێکی نوێ لەبەر تیشکی نوێ ترین ئایدیولوجی‌یەتی ئەم سەردەمەدا دیاری‌بکریت بەشیوەیەك کە ئەدەبی‌ی نوێی کورد بکاتە ئەدەبی کوردایەتی خەملیو بەبیروباوەری پیشکەوتوانەی زانستی.

پاشان بە بەراوورد کردنی ئەمە لەگەڵ ئەو ئامانجانەی روانگە خەباتی بۆ ئەکات ، چۆنایەتی روانگە خۆی ئەتوانین بە شیوەیەکی وورد دیاری بکەین. بۆ سەرکەوتن لەم دیاری کردنەش پیویستە لە یەك‌لاوە تەماشای‌روانگە نەکەین بەلکو هەر دوو لایەکەی واتە لای ئیجابی‌و سەلبی (باشی‌یەکانی‌و کەم‌و کووری‌یەکانی) بخەینە بەردەم تا لە حوکمدانماندا بە هەڵە نەچین.

هەڵویستیش لەلایەنە باشەکانی ئەبێت پشتگیری کردن‌و یارمەتی‌دان‌و هاندان‌و قوولو فراوان‌کردنی بێت و لەلایەنە سەلبی‌یەکانیش رەخنە گرتن‌و رێ‌نیشاندان‌و دەست‌گرتن بێت بۆ سەر خستن‌و گەشەپێ‌کردن‌و پێشخستنیان تابنە تەیاری ئەدەبی‌ی نوێی کورد ، تەیاری ئەدەبی کوردایەتی.

بەکورتی نابێت هەرچی ئێستا هەیە لەروانگەدا چ بەقسە ئەی‌لێن‌و بەنووسین دەری ئەبرن‌و بەهەڵویست لێ‌یان ئەبینین حوکمێکی یەك لایەنی رەپ‌و راستی وەك (چاك) یا (خراپ) بە تەنها بدەین بەسەریاو باوەرمان بە کوررین نەبێت تیایا ، بەلکو پیویستە وەکو خۆی هەیە ئاوا حوکم بدەین‌و برواشمان هەبێت کە چاك‌و خراپ لەهەموو مەیدانیکا هەروەك‌و کۆن‌و نوێ لە زورانبازی دان‌وە هەروەك چۆن سەرکەوتن هەمیشە هەر بۆ نوێ‌یە لە دوا ئەنجامیشدا چاك هەر هەمان سەرکەوتن بەدەست ئەهینێت لە ژێرکاری چەند مەرجیکی خۆیی‌و مەوزوعی‌و کە هەندیکی لەبەردەم روانگەدا هەیەو ئەوی تریش ئەتوانریت پەیدا کرێت.

فوئاد قەرەداخی

institut kurde de paris

پاشماوەی : بزوتنەوەی سریالزم

بیکاسۆ لەقۆناغێکی مێژوییو ناسکدا ژیاوە کەبریتیە لە نێوانی سەدەی نۆزدەهەمو بیستەمو هەر سەدەیە بونو کارەساتی تایبەتی خۆی هەبوەو گۆڕانێکی سەرەکی لەسەر شێوەی بازداندا تییدا رووداوە .. بیکاسۆ لەگەڵ سروشتی یاخی بونیدا خاوەنی بەهرەی پێش‌بینیو داهێنان بوە لەگەڵ ئارەزوی گەڕانەوە بۆ سەر سەرەتا .. ئەوەش لەبەرهەمەکانی سالانی ١٩٠١-١٩٠٧ دا دەرئەکەوێ کە قۆناغی شینی پێ ئەوترێ . بیکاسۆ کە شاهیدی حالی جەنگی جیهانی بوە بەئاگرو کارە ساتەکەی سوتاوەو بەجوانترین شێوە دەری بڕیوە لە نیگارەکانیدا : دەستی درێژو لاوازو لەرزۆك ، خۆرسکو تامەزرۆ ، کوێرێکی بێ‌هیواو کلولو دایکایەتیو چاوەروانی .. لە قوناغی دوەمدا بیکاسۆ رەنگی سوری کراوەو گولی بەکارهێناوەو هێلی شکاوەو خوارو خێچی گوریوە بەهێلی راست . بیکاسۆ لەوبڕوایەدایە کە هونەرو سروشت لێك جیاوازن ، هەوڵیشی داوە کەسەر لەنوێ چاوێك بە بەلگەومەبەستەکانی هونەرمەنداو هەڵوێستی سەبارەت واقعو ستاتیکدا بخشێنێتەوە ، و بتوانێ چەند یاسایەکی تر بدۆزێتەوە کەکار لەبزوتنەوەو چۆنیەتی هێلو رەنگ بکاتو ئەو یاسایە سەر بەخۆ بێتو پەیوەندی بەیاساکانی سروشتەوە نەبێ ... قۆناغی شەش پالو (تەکعیبی) بریتیە لەگۆڕانێکی سەرەکی لەبەرهەمەکانی بیکاسۆداو داوا لە هونەرمەند ئەکات کە جیهانێکی کە دروست بکات جیهانیکی مرۆڤایەتی نەوەکو چاوچنۆکانە ، کوێرانە لاسایی سروشت بکاتەوە .. لەم روەوە بۆدنێر دەلی : هونەرمەند ئەبێ خۆی بخاتە جێگای سروشتو نارەزایی دەربری دەربارەیەوە . بیکاسۆش لەوەلامدا داوا لە هونەرمەند ئەکات کە وەکو بلبلەکان چاوبکەنەوە بۆ ئەوەی ئاوازەکانیان دلگیر تر بێت . وە سەرچاوەیەکی تایبەتیو دیاری کراونیە کە ئیلهامی هەستو دەرونی هونەرمەندبێت بەلکو مرۆڤ ئەتوانی لە هەر سەرچاوەیەك هەڵێنجی .. شینیو بەرزیو رەنگینی تارای ئاسمان .. تەونی جالجالوکە ، دارستان ، شوشەیەکی بەتالی مەی ...

لویس ئەراگۆن

بە چالاکترین ئەندامی بزوتنەوەکە ئەژمێری و بەلکو بڕبڕەی پشتی سریالیەتو ئاگر خۆشکەری شۆڕشەکەیەتی بەرهەمێکی زوری هەیە چ چیروك چ نوسینی تر دیوانێکی وەرگیراوەتە سەر عەرەبی بەناوی لیزا چاوی لیزا .. ئەراگۆن بە ئاشکراسی لە چیروکی (گیان لەبەرە شۆخەکان) دان بەوەدا دەنێت کە دوو جاری نەخۆشی (ئزدواجیێت) بوە و لە وروەوە دەلی :- من بیر لەوە ئەکەمەوە کە نایێلێم .. ئیمە مرۆڤێکی مزدەوەجینو لەسەردە مێکی ئیزدیواجی مرۆڤایەتیدا ئەژین .. ئەو ئزدواجیەشمان ئەوەیە کە من هەست ئەکەم دوو کەسم : یەکێکیان هەڵئەستێ بەئەرکو فەرمانێك لە کۆمەڵداو ئەوی تریان واتە دوەمیان هیچ پەیوەندیەکی پێوەنیە بەلکو زۆریش قینی لێ ئەبێتەوە !

ئەراگۆن رای تایبەتی هەیە دەربارەی واقعیەتو پەیوەندکاری (ئیلتزام) لە روی واقعیەتەوە ئەلی : کەس لەدایك نەبوەو مۆری واقعیەتی بەناو چاوانەوە بوبێ ونەئیلهامیشی بۆی هاتۆتە خوارەوە من بەهۆی ژیانو تاقی کردنەوەو چالاکی ١-٣

بیریەوە ڕێرەوە واقعیم هەڵبژاردوە .. کارەساتی ژیانم بریتیە لە دەربرینی هەست بەرامبەر کۆمەڵە شتێ کە وان لەدەوروبەرم لەپێش بونی مندا هەر هەبونو دوای نەمانی منیش هەر ئەمێنن ئەمەش بە ووشەیەکی رووت بە واقع ناو ئەبرێ .. پیاوی واقعی گرەوێك - رهان - ئەکات وەخۆی سوتەمەنیو برشتو مەوزوعی ئەو گرەوەیەوە هەرچی لەو کۆڕەدا دۆڕاندی هەموشتێکی لەدەست ئەچێ چونکە هیچی لێ نامێنێتەوە .. خەلکی هەرچی بلێن ئادەمیزاد لەناخی دەرونیەوە لەقووڵایی دلیەوە ئارەزویەکی هەیە ئەویش ئەوەیە کە ئەیەوێ شتێکی لە پاش بەجێ بمێنێ .. ئای ئەوانە چەن زۆرن کە ناویان لە سەر بەردوو داری رەقو تەق هەڵکەندوەو ئەندێشەو دەردی سەری من لە گەل چەرمەسەریو گرفتی ئەوانا هیچ جیاوازیەکی نیە ..) لەبارەی پەیوەندکاریە وە (ئیلتزام) وە ئەلی پەیوەند کاری ووشەیەکی پووچو هەڵەیە .. هەڵەیە لە سنوری پەیوەندی بوونی بەمنو کارەکانمەوە .. بەلای منەوە هیچ بەلگەیەك نیە بۆ دروست کردنی ووشەیەکو بیکەینە بنێشتە خۆشەی ژێر دانمان بۆ ئەوەی ئەو قسەیەی پێ بسەلمێنین کە گوایە :- لەهە موسەردەمێکا چەند کەسێك هەبوونو ئەوەی بیریان لێ کردۆتەوە ووتویانەو خەلکی کە هەبوونو ئەوەی بیریان لێ کردۆتەوە نەیان درکاندوەو دەریان نەبریوە ! من وای تێ ئەگەم کە بلاو بونەوەی مەفهومی پەیوەندکاری ئەگەڕێتەوە سەر چەند کەسێك کە سۆزێکی بەتینو بروایان بە ریبازێکی تایبەتی وای لێ کردوون کە پێویستە هەڵسن بەکارو ئەرکێك کە بە سەریاندا سەپێنراوەو لەگەل رازو ئارەزویان ناگونجێ من بەپێچەوانەوە .. نەبیرێکی رەقو تەقو وشکم نە پاشکۆی چەند بیرێکم بەلکو من خاوەنی راو بیری تایبەتی خۆمم .. هەمو کاتێك بەبێ سل کردنەوە ئەوەی ئەمەوی ئەیلێم ودەری ئەبرم باتاوان باریش بکریم بە توخمی (گیر خواردو لەقاوغی تاکەکەسایەتی) وتوانجی تر ! بەلای منەوە سەربەستی ووتنو دەربرین سەربەستی نووسەر سەرمەشقو گرنگترین مەبەستە ! .

*

سەرچاوەکان

١ - عصر السريالية : والاس فاولی .

٢ - واقعية بلا ضفاف : روجيه جارودی .

٣ - حوار مع اليسار الاوربي المعاصر : أمير اسكندر .

٤ - الادب وفنونه : عز الدين اسماعيل رسول .

٥ - دراسات في الفن : رمسيس يونان .

٦ - معنى الفن : هربرت ريد .

حميد عزيز

پاشماوەی

پۆشین - التورية - لە ئەدەبی کوردیدا

مانا نزیکەکەوە بێت ئەوا ئەبێتە (پۆشینی پاڵاو) ..

مەولەوی ئەلێ :-

ئەیاز هەمراز نالەو ئاخو دوود
عەرزش هەن وەخاك ئاسانەی (محمود)

مەحمود دوو مانا ئەدات ، یاخود بەلای (مەولەوی)یەو ، دوو مەحمود هەن یەکی نزیك کە زوو ئەکەوێتە خەیالو بیری پیاو ئەویش « سلطان محمودی کوڕی سەبەکتەگینی غەزنەوی‌یە » مەولەویش مەبەستی ئەمە نی‌یە .. ئەوەش هەر هەیە کە لەم هۆنراوەدا وشەی ئەیار هاتووە کە پیاوی سلطان محمود بەگ بوو واتە ئەو ئەیازە پەیوەندی بە مانای نزیکی محمود هەیە کە مەبەست محمود سلطانە .. هەروەها ئەشێ ئەم محمودە مانایەکی تری هەبێ یا محمودێکی تر بێت .. کە محمود پاشای جافە .. بێ‌گومان مەولەوی مەبەستی هەر ئەم محمودە بووەو زووی قسەی هەر لەو کردووە ،وە کە ووشەی (ئەیاز)ی هێناوە مەبەستی خۆیەتی کە خۆی بە خزمەتکاری محمود پاشای جاف داناوە

یاخود پیرە مێرد ئەلێ :

خۆزگە وولات وا ئاوا ئەکرا
کەلە (شەممە)دا جومعە ئەکرا

(شەممە) دوو مانای هەیە : یەکی نزیك کە هەموو کەس بۆ یەکەم جار بیستنی تێی ئەگا ئەویش رۆژێکە لە رۆژەکانی هەفتەو لە پاش هەینیو لە پێش یەکشەم دێت .. وە ئەم ووشەیە مانایەکی دووریش هەیە کە ناوی گوندێکە لە ناوچەی تانجەرۆدا ، دانیشتوانەکانی زۆر کەمن بەشی ئەوە ناکات نوێژی جومعە - خطبە - ی لێ بکرێ .. جا هەروەکو لێرەدا دەرکەوت وشەی (جومعە) لە رستەکەدا هاتووە کە ئەویش رۆژێکە لە رۆژەکانی هەفتەو پەیوەندی بە (شەمە) وە هەیە بە مانا نزیکەکەیەوە ..

لەم هۆنراوەدا پیرە مێرد خۆزگەیەك ئەخوازێ و ئەلێ : یا خوا وولات بە جۆرێکی وا ئاوەدان بکرێ هەموو شوێنێ بکەوێتە خێرو خۆشی و دانیشتوانی هەموو شارو دیهاتێ زیاد ببێ گوندی (شەممە) ش دانیشتوانی ئەوەندە زۆر ببێ کە بتوانرێ رۆژی هەینی (خطبەی) لێ بخوێنرێتەوەو جومعەی لێ بکرێ چونکە وا بزانم ئەگەر ژمارەی نوێژ کەرانی رۆژی جومعە لە (٤٠) کەسی (فاتحە) رەوان کەمتر بێ خطبەی لێ ناخوێنرێتەوە .. بەم جۆرە پیرەمێرد مەبەستی مانا دوورەکەیە کە ناوی گوندێکە لە (تانجەرۆ)دا ..

٣ - پۆشینی ئاشکرا :

پۆشینی ئاشکرا ئەوەیە کە لەگەل ئەو ووشەیەی پۆشراوی لێ ئەکەوێتەوە ووشەیەکی یا شتیکی‌تر بووترێ کە پەیوەندی بە مانا دوورەکەوە بێتو تۆزی دەری بخا ، جا چونکە لەبەر ئەم ووشە یا ئەو شتە باسکراوە مانا دوورە کە نەختێ ئاشکرا ئەبێ بۆیە پێی ئەووترێ (پۆشینی ئاشکرا) .

ئەوەی شایەنی باسە ماموستا (علاء الدين سجادی) لە (ئەدەبی کوردیو لێ‌کولینەوە لە ئەدەبی کوردی) ل ١٠٤ بە کورتی چەند دێرێکی لەسەر ئەم پیشە رەوانبێژی‌یە نووسیوەو (توریە)ی بە کوردی ناوناوە (توانج پۆشی) .. بەلام نازانم ماموستا سجادی بە چ مەبەستێکەوە ئەم ناوەی بۆ داناوە ؟ خۆ مەرج نی‌یە ئەو شتەی ئەپۆشری هەر توانج بێ تا ناوی لێ بنرێ (توانج پۆشی) بەلکو زۆر جار وا ئەبێ کە هۆنەر یا نووسەر ووشەیەکی دێنێو مانایەکی وا ئەپۆشێ کە هیچ توانجو پلار نەبێ وەکو ووشەی (ژیان) کە لە سەرەوە باسمان کرد و ووتمان مانا دوورو پۆشراوەکە «ناوی رۆژنامەیێکی هەفتانە بوو پیرە مێرد دەری ئەکرد » یا وەکو ووشەی (گەلاوێژ) کە مانا دوورو پۆشراوەکەی ناوی گۆڤاریکی کوردی‌یە ، یا وەکو ووشەی (ابراهيم یا سجادە) کە ناون .. هەروەها بە گوێرەی نموونەکانی تریش کە خستمانە بەرچاو . جا گەرەکمە بلێم ئایا بە هیچ چەشنێ ئەم ناوانەی وەکو (ژیان ، گەلاوێژ ، ابراهيم ، سجادە ، محمود ، شەممە) کە پۆشینیان لی کەوتۆتەوە ، ئایا مانا دوورەکەیان توانجو پلارە ؟ بێ‌گومان نەء .. کەواتە چۆنو بە چ جۆرێ بە وانە بلێین توانج پۆشی ؟

ئەمەو ئەتوانین بلێین کە زۆر جار هۆنەر یا نووسەر قسەی وا دێنێو مانای وا ئەپۆشێ - مەبەست مانا دوورەکەیە - کە رەنگە مانا نزیکەکە توانجو تانووت بێتو مانا دوورەکە مانایەکی بە نەزاکەت بێت(*) .

خۆ راستە زۆرجار وا ئەبێ کە هۆنەر یا نووسەر توانجێك ئەپۆشێ ئنجا لە بەرامبەرەکەی هەموو پۆشراوێك هەر توانج ئەگرێ بەلام خۆ مەرج نی‌یە هەموو پۆشراویك هەر توانج بێت . کەواتە بە باوەڕی من « توریە - پۆشین » بریتی‌یە لەوەی هۆنەر یا نووسەر ووشەیەك بێنێ ، ئەو ووشەیە دوو مانای هەبێت ، یەکی نزیكو یەکی دوور وە خۆی مانا دوورەکەی مەبەست بێتو ئەم مانا دوورە لە ژێر مانا نزیکەکەوە بپۆشێو بشارێتەوە ، جا مانا دوورەکە هەرچی هەبێ : توانج بێ ، هەڵنان بێ ، ناوی شتیك بێ باس کردن بێ ، گالتەو گەپ بێ ... » هەر لەبەر ئەمەشە وای پەسند ئەکەم کە ناوی (پۆشین) بێ نەك (توانج پۆشی) چونکە وەکو دەرکەوت (پۆشین) نەختێ فراوانترەو هەموو شتێ ئەگرێتەوە بەلام توانج پۆشی تەنها توانج ئەگرێتەوەو بەس ..

جا نازانم ماموستا علاء الدين سجادی چی ئەلێ ؟!

عەزیز گەردی

(*) هاوکاری : ماموستا عەزیز گەردی بۆ ئەم مەبەستەش نموونەی هێناوەتەوە بەلام لەبەر هۆیەك ئێمە بلاومان نەکردەوە ، داوای لێبووردن لە نووسەر ئەکەین .

*

سەرچاوەکانی ئەم باسە :

١ - جواهر البلاغة : احمد الهاشمي .

٢ - احسن الصياغة في حلية البلاغة : عبدالله الفرهادی .

٣ - پیرە میردی نەمر : محمد رسول (هاوار) .

٤ - ئەدەبی کوردیو لی‌کولینەوە لە ئەدەبی کوردی - ماموستا علاءالدين سجادی .

پاشماوەی : گفتوگۆ یەك لەگەل ئاراگۆن

نەو ئەوەشی لەمەودوا ئەی نووسن ، بێ‌بایەخەو شان نادات لە شانی ئەوەکانی ئەمان ، پەیدابوونی دەستەیەك لەم بابەتە لەناویاندا ، شتێکی سەیرنی‌یە . خۆ نموونەی ئەم دەستەیە ، لە ناوکۆمەلە ئەدەبی‌یەکەی جارانی ئێمەشدا (واتە سوریالی‌یەکان) سەریان هەڵداو هەر وەهایان ئەووت . بێ‌گومان ئەم قسەیە بەلای منەوە ورێنەیە !.. هەرچەندە روویەکی مرۆڤایەتیشی تێدا هەیە .

من لە لای خۆمەوە ، لایەنگری ئەوەم کە جۆرەها شێوەی چیرۆك نووسین لە کایەدا بێت . چونکە وای دائەنێم کە چیروك دۆزینەوەیەکی هونەری گەلێك مەزنە لە لایەن ئادەمی زادەوە . من لە گەل ئەو کەسانەدا نیم کە بە هونەریکی بێ‌بایەخی دائەنێنو گوایە بەرەو لە ناوچوون ئەچێت !. ژیانی ئەم سەردەمەمان ، ئەم باوەڕە بەدرۆئەخاتەوە . چونکە بەرهەمی چیروکی ئەم چەرخەمان .. لە رووی زۆری‌یەوە گشت چەرخەکانی لەوەبەری بڕداوە .

جگە لەوەی کە توانیویتی ، هەستو سۆزو حەزی خەلکیش بەلای خۆیدا رابکێشێت . ئێمە نابێ ئەوە لە یاد بکەین کە لەسەر دەمی (ستاندالو بلزاك) دا ، کە چیروك شێوەی هەرە گەورەی ئەدەب بوو ، سنووری بلاو بوونەوەی هێجگار تەسك بوو . چونکە (فیکتۆر هیگۆ) کە لە کۆڕی ئەدەبدا گەیشتبوە لوتکەی ناوبانگی ، نەی ئەتوانی هیچ نووسینێی ، لە هەشت سەد هەزار دانەی زیاتر لێ بلاو بکاتەوە . بگرە بۆ نموونە ، نووسینەکانی (ستاندال) ئەبوو سەد سالی بەسەرا تێ بپەڕێ ، تا ئەو ناوبانگە پەیدا بکات کە خۆی چاوەڕوانی بوو ، وە وەهاش بلاوببێتەوە کە بە ئاواتی‌یەوە بوو . جا ئاخۆ ئەم نموونانە بەس نی‌یە بۆ ئەو کەسانەی ئەیانەوێت لە بایەخی چیروکی نوێ کەم کەنەوە .. وە بۆ ئەوانەش کە ئەیانەوێت بە تاقە شێوەیەکی درووستی چیرۆکی دابنێنو شێوەکانی تر سەراپا بسڕنەوە ؟!.

بە هەر حال ، من لەو باوەڕەدام کەنووسەرانی چیرۆکی نوێ ، چەن سووربن لەسەر ئەوەی کە گوایە پەیدا بوونی چیرۆکی نوێ ، مانای مردنی شێوەی چیرۆکی کۆنە ، وە چەن سووربن لەسەر دانانی چەن مەرجێك بۆ چیرۆکی داهاتووش ، هێشتا هیچ لەوە ناگۆڕێت کە هونەری چیروك نووسین هەردەم لە گۆڕاندا ئەبێتو روودانی جۆرەها شۆڕشو بزووتنەوەی نوێ خوازی‌ی تریشی تیا بەدوور نازانم . بگرە ئەوەش بەدوور نازانم ، شتی وەهای تیا روو بدات کە لە ئێستەدا بیرمان هەر بەلاشیا ناچێت .. کوتومت وەك چۆن گەلێك گۆڕانو پێش‌کەوتنی ئەوتۆ لە کۆڕی زانیاریدا رووی‌دا کە بەخەیالی هیچ کەسیکماندا نەئەهات .

ئیعلانی ژمارە « ٩٨ »ی ساڵی ١٩٧٠ لە بەرێوەبەرایەتی ئینحیساری تووتنەوە

بەرێوەبەرایەتی انحصاری تووتن بانگی هەموو ئەو کەسانە ئەکات کە ئارەزووی بەشداربوونیان هەیە لەو مناقصە نهێنی‌یەدا کە بۆ گواستنەوەی تووتنەکانێتی لە « هەڵەبجە »وە بۆ « دەربەندیخان » .

عەتاکان لە زەرفێکی مۆوکراودا پێشکەش سکرتێری ئەنجومەنی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یە ئەکرێت لە بەغدا تا سعاتی « ١٢ »ی رۆژی ٤-١-١٩٧١ بەمەرجێك عەتاکان لەگەل تأميناتێکی « ٤٠٠ » دیناری‌دابێت بە نەقدی یا بە کەفالەتێکی بانقی لەگەل شهادەی بەشداربوون لە ژووری بازرگانی یان وەسیقەی تۆمارکردن لە بەرێوەبەرایەتی ضریبەی دەخلی گشتی‌دا .

مەرجەکانی مناقصەکە لەلای سکرتێری ئەنجومەنی بەرێوەبەرایەتی لە مەرکەزی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یەدا وە لە لای مەرکەزی بەرێوەبەرایەتی انحصاری تووتن لە سلێمانی‌دا دەس ئەکەوێ .

عبدالکریم تۆفیق
بەرێوەبەری گشتیو
سەرۆکی ئەنجومەنی بەریوە
بەرایەتی‌ی ئینحساری تووتن

١-٢

ئیعلانی ژمارە « ١٠٣ »ی ساڵی ١٩٧٠ لە بەرێوەبەرایەتی ئینحیساری تووتنەوە

بەرێوەبەرایەتی‌ی انحصاری تووتن بانگی هەموو ئەو کەسانە ئەکات کە ئارەزووی بەشداربوونیان هەیە لەو مناقصە نهێنی‌یەدا کە بۆ گواستنەوەی تووتنەکانێتی لە « دهۆك » وە بۆ « مووسل » .

عەتاکان لە زەرفێکی مۆوکراودا پێشکەش سکرتێری ئەنجومەنی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یە ئەکرێت لە بەغدا تا سعاتی « ١٢ »ی رۆژی ٤-١-١٩٧١ بەمەرجێك عەتاکان لەگەل تأميناتێکی « ٢٠٠ » دیناری‌دابێت بە نەقدی یا بە کەفالەتێکی بانقی لەگەل شهادەی بەشداربوون لە ژووری بازرگانی یان وەسیقەی تۆمارکردن لە گشتی‌دا .

مەرجەکانی مناقصەکە لەبەرێوەبەرایەتی ضریبەی دەخلی لای سکرتێری ئەنجومەنی بەرێوەبەرایەتی لە مەرکەزی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یەدا وە لەلای مەرکەزی بەرێوەبەرایەتی انحصاری تووتن لە مووسل‌دادەس ئەکەوێ .

عبدالکریم تۆفیق
بەرێوەبەری گشتیو
سەرۆکی ئەنجومەنی بەریوە
بەرایەتی‌ی ئینحساری تووتن

١-٢

ئیعلانی ژمارە « ٩٩ »ی ساڵی ١٩٧٠ لە بەرێوەبەرایەتی ئینحیساری تووتنەوە

بەرێوەبەرایەتی‌ی انحصاری تووتن بانگی هەموو ئەو کەسانە ئەکات کە ئارەزووی بەشداربوونیان هەیە لەو مناقصە نهێنی‌یەدا کە بۆ گواستنەوەی تووتنەکانێتی لە « چوارتا » وە بۆ « سلێمانی » .

عەتاکان لە زەرفێکی مۆوکراودا پێشکەش سکرتێری ئەنجومەنی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یە ئەکرێت لە بەغدا تا سعاتی « ١٢ »ی رۆژی ٤-١-١٩٧١ بەمەرجێك عەتاکان لەگەل تأميناتێکی « ٣٠٠ » دیناری‌دابێت بە نەقدی یا بە کەفالەتێکی بانقی لەگەل شهادەی بەشداربوون لە ژووری بازرگانی یان وەسیقەی تۆمارکردن لە بەرێوەبەرایەتی ضریبەی دەخلی گشتی‌دا .

مەرجەکانی مناقصەکە لەلای سکرتێری ئەنجومەنی بەرێوەبەرایەتی لە مەرکەزی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یەدا وە لە لای مەرکەزی بەرێوەبەرایەتی انحصاری تووتن لە سلێمانی‌دا دەس ئەکەوێ .

عبدالکریم تۆفیق
بەرێوەبەری گشتیو
سەرۆکی ئەنجومەنی بەریوە
بەرایەتی‌ی ئینحساری تووتن

١-٢

ئیعلانی ژمارە « ١٠١ »ی ساڵی ١٩٧٠ لە بەرێوەبەرایەتی ئینحیساری تووتنەوە

بەرێوەبەرایەتی‌ی انحصاری تووتن بانگی هەموو ئەو کەسانە ئەکات کە ئارەزووی بەشداربوونیان هەیە لەو مناقصە نهێنی‌یەدا کە بۆ گواستنەوەی تووتنەکانێتی لە « دیانا » وە بۆ « هەولێر » .

عەتاکان لە زەرفێکی مۆوکراودا پێشکەش سکرتێری ئەنجومەنی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یە ئەکرێت لە بەغدا تا سعاتی « ١٢ »ی رۆژی ٤-١-١٩٧١ بەمەرجێك عەتاکان لەگەل تأميناتێکی « ٣٠٠ » دیناری‌دابێت بە نەقدی یا بە کەفالەتێکی بانقی لەگەل شهادەی بەشداربوون لە ژووری بازرگانی یان وەسیقەی تۆمارکردن لە بەرێوەبەرایەتی ضریبەی دەخلی گشتی‌دا .

مەرجەکانی مناقصەکە لەلای سکرتێری ئەنجومەنی بەرێوەبەرایەتی لە مەرکەزی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یەدا وە لە لای مەرکەزی بەرێوەبەرایەتی انحصاری تووتن لە هەولێردا دەس ئەکەوێ .

عبدالکریم تۆفیق
بەرێوەبەری گشتیو
سەرۆکی ئەنجومەنی بەریوە
بەرایەتی‌ی ئینحساری تووتن

١-٢

ئیعلانی ژمارە (١٠٠)ی ساڵی ١٩٧٠ لە بەریوەبەرایەتی ئینحساری تووتنەوە

بەرێوەبەرایەتی‌ی انحصاری تووتن بانگی هەموو ئەو کەسانە ئەکات کە ئارەزووی بەشداربوونیان هەیە لەو مناقصە نهێنی‌یەدا کە بۆ گواستنەوەی تووتنەکانێتی لە « ماوەتە » وە بۆ « سلێمانی » .

عەتاکان لە زەرفێکی مۆوکراودا پێشکەش سکرتێری ئەنجومەنی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یە ئەکرێت لە بەغدا تا سعاتی « ١٢ »ی رۆژی ٤-١-١٩٧١ بەمەرجێك عەتاکان لەگەل تأميناتێکی « ٢٠٠ » دیناری‌دابێت بە نەقدی یا بە کەفالەتێکی بانقی لەگەل شهادەی بەشداربوون لە ژووری بازرگانی یان وەسیقەی تۆمارکردن لە بەرێوەبەرایەتی ضریبەی دەخلی گشتی‌دا .

مەرجەکانی مناقصەکە لەلای سکرتێری ئەنجومەنی بەرێوەبەرایەتی لە مەرکەزی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یەدا وە لە لای مەرکەزی بەرێوەبەرایەتی انحصاری تووتن لە سلێمانی‌دا دەس ئەکەوێ .

عبدالکریم تۆفیق
بەرێوەبەری گشتیو
سەرۆکی ئەنجومەنی بەریوە
بەرایەتی‌ی ئینحساری تووتن

ئیعلانی ژمارە « ١٠٢ »ی ساڵی ١٩٧٠ لە بەرێوەبەرایەتی ئینحیساری تووتنەوە

بەرێوەبەرایەتی‌ی انحصاری تووتن بانگی هەموو ئەو کەسانە ئەکات کە ئارەزووی بەشداربوونیان هەیە لەو مناقصە نهێنی‌یەدا کە بۆ گواستنەوەی تووتنەکانێتی لە «شەقلاوە» وە بۆ « هەولێر » .

عەتاکان لە زەرفێکی مۆوکراودا پێشکەش سکرتێری ئەنجومەنی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یە ئەکرێت لە بەغدا تا سعاتی « ١٢ »ی رۆژی ٤-١-١٩٧١ بەمەرجێك عەتاکان لەگەل تأميناتێکی « ٣٠٠ » دیناری‌دابێت بە نەقدی یا بە کەفالەتێکی بانقی لەگەل شهادەی بەشداربوون لە ژووری بازرگانی یان وەسیقەی تۆمارکردن لە بەرێوەبەرایەتی ضریبەی دەخلی گشتی‌دا .

مەرجەکانی مناقصەکە لەلای سکرتێری ئەنجومەنی بەرێوەبەرایەتی لە مەرکەزی ئەم بەرێوەبەرایەتی‌یەدا وە لە لای مەرکەزی بەرێوەبەرایەتی انحصاری تووتن لە هەولێردا دەس ئەکەوێ .

عبدالکریم تۆفیق
بەرێوەبەری گشتیو
سەرۆکی ئەنجومەنی بەریوە
بەرایەتی‌ی ئینحساری تووتن

١-٢

بەیاننامەی ژمارە (١٢)ی ساڵی ١٩٧٠ی بەریوە بەرایەتی ئینحساری تووتن .

دوابەدوای بەیاننامەی ئەم بەرێوەبەرایەتیەی ژمارە ٩ی ساڵی ١٩٧٠ . بڕیارماندا بەوەرگرتنو فەحس کردنی توتنی بەرهەمی ساڵی ١٩٧٠ لەرۆژی ٩ی مانگی کانونی دووەمی ساڵی ١٩٧١ دا .

عبدالکریم توفیق
بەرێوەبەری گشتیو
سەرەکی ئەنجومەنی
بەرێوەبەرایەتی ئینحیساری
توتن

Institut kurde de Paris